

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Doktori Iskola

VARIÁCIÓK EGY TÉMÁRA?

A rablás bűncselekményének dogmatikai kérdései a magyar és az angol jogban

BUJDOS IVÁN ÁKOS

– doktori értekezés –

Témavezető:

Dr. Molnár Gábor Miklós PhD.
nyugalmazott kúriai tanácselnök

Budapest, 2021.

Tartalom

Bevezető.....	5
1. Az értékezés célja.....	5
2. A kutatás módszere	7
Első Rész.....	11
1. Jogi tárgy.....	11
2. Elkövetési tárgy.....	12
2.1. Alapvetés.....	12
2.2. Dolog.....	12
2.2.1. Szűk dologfogalom	12
2.2.2. Kiterjesztett dologfogalom.....	15
2.2.2.1. Alapkérdés.....	15
2.2.2.2. Pénz.....	16
2.2.2.3. Értékpapírok, okiratok.....	19
2.2.2.4. Természeti erők, energia, villamosság	21
2.2.2.5. Állatok.....	24
2.2.2.6. Emberi test és annak különféle részei	26
2.3. Értékkel bíró.....	31
2.4. Idegen.....	32
2.5. Ingó	37
2.6. Következtetés	38
3. Passzív alany	39
3.1. Másról való elvétel	39
3.2. Sértett vagy passzív alany	40
4. Elkövetési magatartás.....	41
4.1. Alapvetés.....	41
4.2. Hagyományos értelemben vett rablás	43
4.2.1. Elvétel	43
4.2.2. Kényszerítés	45
4.2.2.1. Erőszak.....	45
4.2.2.1.1. Vis absoluta vagy vis compulsiva.....	45
4.2.2.1.2. Az erőszak személy ellenisége.....	49
4.2.2.2. Fenyegetés.....	52
4.2.2.3. Öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezés.....	55
4.3. Megtartásos rablás.....	62
4.3.1. Azonos elemek a két alapesetben.....	62

4.3.2. Az öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezéssel való elkövetés hiánya	63
4.3.3. Erőviszonyok, sértetti ellenállás.....	67
4.3.4. A <i>vis compulsiva</i> tényállásba épülése, és a birtokviszonyok azonos helyen, azonos cselekmény keretében történő gyors változása	68
4.3.5. Tetten érés és menekülés.....	75
5. Alany	79
5.1. Alapvetés.....	79
5.2. Társtettesség.....	81
5.3. Részesség	85
5.4. Csoportos elkövetés	92
5.5. Bünszövetség	96
5.6. A többes elkövetés fokozott társadalomra veszélyessége.....	97
6. Tudattartalom	98
6.1. Általánosságban	98
6.2. Minőségi túllépés	99
7. Minősített esetek	100
7.1. Alapvetés.....	100
7.2. Értékhatárok	100
7.3. Az elkövető által használt eszközök	101
7.4. Társas elkövetés	102
7.5. Speciális passzív alanyok és kombinációk.....	103
8. Stádiumok	104
8.1. Kísérlet és befejezettség.....	104
8.2. Kísérlettől való önkéntes visszalépés.....	104
8.3. Felelősség a maradék-bűncselekményért.....	106
8.4. Előkészület és az attól való önkéntes visszalépés	107
9. Rendbeliség és folytatólagos egység.....	109
9.1. Alapvetés.....	109
9.2. Rendbeliség	109
9.3. Folytatólagos egység.....	115
9.4. Javaslatok	116
10. Halmazat	117
10.1. Egyéb vagyron elleni bűncselekmények	117
10.2. Testi sértés.....	117
10.3. Halálos eredmény.....	118
10.4. Közbiztonság elleni bűncselekmények	119
10.5. Személyi szabadság megsértése, magánlaksértés	120

11. Elhatárolás.....	122
11.1. Lopás.....	122
11.2. Kifosztás.....	123
11.3. Zsarolás.....	124
11.4. Önbíráskodás és kényszerítés.....	125
Második Rész.....	130
1. Alapvetés.....	130
1.1. Az angol jogrendszerről dióhéjban.....	130
1.2. Releváns jogforrások.....	132
1.3. Technikai kérdések.....	134
2. A lopás és a rablás törvényi alapfogalma.....	135
2.1. Lopás [TA s. 1 (1)].....	135
2.2. Rablás [TA s. 8 (1)].....	135
3. <i>Actus reus</i> – Tárgyi oldal.....	135
3.1. Lopás.....	135
3.1.1. <i>Property</i> – sajátos elkövetési tárgy, sajátos dologfogalom.....	135
3.1.1.1. Alapfogalom.....	135
3.1.1.2. Pénz, reáldolgok, perszonáldolgok.....	139
3.1.1.2.1. Alapfogalmak.....	139
3.1.1.2.2. Reáldolgok.....	139
3.1.1.2.3. Perszonáldolgok.....	143
3.1.1.2.3.1. Fizikailag birtokolható dolgok.....	143
3.1.1.2.3.2. Kereseti, és más megfoghatatlan dolgok.....	146
3.1.1.2.3.3. A csekk mint 'többarcú' dolog.....	148
3.1.2. <i>Belonging to another</i> – idegen dolog.....	152
3.1.2.1. Általánosságban.....	152
3.1.2.2. Elveszített dolgok, jogtalanul szerzett előnyök.....	156
3.1.2.3. Adományok, bizalmi vagyonkezelés.....	158
3.1.2.4. Visszaadás kötelezettségével vagy kifejezett céllal átadott-átvett dolgok.....	160
3.1.2.5. Tévedésen alapuló birtokbavétel.....	163
3.1.2.6. A tulajdonjog átszállásának időpontja.....	164
3.1.2.7. A <i>Preddy</i> -ügyről újra.....	167
3.1.3. <i>Appropriation</i> – eltulajdonítás mint elkövetési magatartás.....	170
3.1.3.1. Általánosságban.....	170
3.1.3.2. Sértetti beleegyezés.....	173
3.1.3.2.1. Beleegyezéssel eltulajdonítás.....	173

3.1.3.2.2. Az ajándékok különleges helyzete	176
3.1.3.3. <i>Remoteness</i> – a magatartás távoliséga	178
3.2. Rablás	180
3.2.1. Erőszak	180
3.2.2. Fenyegetés	183
3.2.3. <i>On any person</i> – bármely személlyel szemben	186
3.2.4. <i>Immediately before or at the time of stealing</i> – közvetlenül a lopás előtt vagy közben	187
3.2.5. <i>In order to steal</i> – a lopás véghezvitele céljából	190
4. <i>Mens rea</i> – Alanyi oldal	191
4.1. Lopás	191
4.1.1. <i>Intention permanently to deprive</i> – végleges megfosztási szándék	191
4.1.1.1. Alapvetés	191
4.1.1.2. Ideiglenes elvétel – TA s. 6	192
4.1.1.3. Feltételes szándék és azonos dolog visszaszolgáltatása	194
4.1.2. <i>Dishonesty</i> – tisztességtelenség	196
4.1.2.1. A tisztességtelenség-teszt	196
4.1.2.2. A tisztességtelenség fogalmának kritikája	200
4.2. Rablás	201
5. A rablás befejezettsége	202
Tapasztalatok	203
1. A problémafelvetés értékelése	203
2. Általános különbözőségek	203
3. Sarokponti különbségek a dogmatikában	206
4. Válasz „a Kérdésre”	209
Irodalomjegyzék	211

Bevezető

1. Az értékezés célja

A rablás bűncselekményének dogmatikai vizsgálata során nem különíthető el egyetlenegy, érdeklődésre számot tartó nagy probléma, amelyet egy nagy, huszárvágás-szerű, *de lege ferenda* javaslattal meg lehetne oldani. A nem tüzetes szemlélő számára oly konzisztensnek ható jogalkalmazás, illetve az egyértelműnek tűnő dogmatika több, kisebb-nagyobb vitás kérdést, problémát rejt magában.

A külvilágban látszólag egyszerűen lezajló elkövetés¹ komplex büntetőjogi elemzést igényel. Vizsgálni kell egyrészt egy erőszakos cselekményt, másrészt egy vagyon elleni cselekményt is, amely utóbbi elkerülhetetlenné teszi bizonyos dologi jogi alapfogalmak elemzését is.

A társadalom szerkezete és az ember alaptermészete miatt a vagyon elleni bűncselekmények mindig is a leggyakrabban megvalósított tényállások közé tartoztak. Az értekezés tárgya ugyanakkor egy olyan, igen súlyos deliktum, amelyet a benne megtalálható erőszakos elem kiemel a vagyon elleni bűncselekmények közül, és még a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények között is ez a legsúlyosabb.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) XXXV. fejezetét a jogalkotó külön a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények kategóriájának szentelte, elődjénél tökéletesebben érvényesítve ezáltal is a Különös Rész védett jogi tárgyak szerinti felépítését. A rablás tehát egyaránt erőszakos és vagyon elleni bűncselekmény.² Komplexen védi a társadalom, a közösség vagyoni viszonyainak állandóságához – ezen belül a birtoklás, illetve a tulajdon törvényes rendjéhez –, és a személy cselekvési, akarati szabadságához fűződő társadalmi

¹ Erősen sztereotipizálva: 'megfenyeget-megüt-elvesz.'

² Megjegyzésre érdemes, hogy a Btk. XXXV. fejezetébe – címéből nem egyértelműen következően – csak a személy elleni erőszakos vagyon elleni bűncselekmények tartoznak. Ennek ellenére, rablásnak vannak olyan esetei, amikor erőszak alkalmazása nem szükséges, így fenyegetés vagy akár fondorlatos módon öntudatlan állapotba helyezés is megjelenhet. Személy elleni erőszakkal szemben éppen vagyon elleni erőszak valósul meg a dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás esetén, ami a XXXVI. fejezetben került szabályozásra. Létezik viszont olyan vagyon elleni bűncselekmény, amelyet személy elleni erőszakkal is meg lehet valósítani, mégsem a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények között került elhelyezésre. Ilyenek a jármű önkényes elvételének Btk. 380. § (2) bekezdés a) pontjában és (3) bekezdésben írt esetei, ugyanakkor azt le kell szögezni, hogy ezek minősített esetek; a jármű önkényes elvételének alapesete nem tartalmaz ilyen kritériumot.

érdeket. A viszonylag gyakori megvalósulása és a leggyakrabban a személy teste ellen végrehajtott fizikai támadás folytán a rablás kiemelt társadalmi fontosságú tényállás. A gyakorta többes elkövetés pedig csak tovább fokozza a bűncselekmény súlyát.

Az átfogó vizsgálat részben ezért is indokolt, mert Angyal Pál 1934-es munkája³ óta nem született átfogó elemzés a rablás bűncselekményéről, és az eltelt mintegy kilencven év alatt bekövetkezett társadalmi és egyéb változások okvetlenül szükségessé teszik a bűncselekményről alkotott kép felfrissítését. Az 1878. évi V. törvénycikket [a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről (a továbbiakban: Csemegi Btk.)] időközben felváltotta a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény, ezután a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: 1978-as Btk.) lett Magyarország büntetőjogi kódexe, ezt pedig a jelenleg is hatályos Btk. követte, amely az 1978-as Btk.-hoz képest ugyan a fejezeti beosztás megváltoztatásán kívül nem hozott érdemi novumot a rablásként büntetendő cselekmények meghatározásában – csupán apróbb szövegmódosításokat –, a többségi bírói gyakorlat sem változott érdemben, illetve a Kúria jogegységesítési tevékenysége sem érintette a vizsgált bűncselekményt, az idő előrehaladtával a társadalmi viszonyok változása okvetlenül magában rejti annak veszélyét, hogy a már évtizedek óta megszokott jogszabályszoveg és az arra épülő konzekvens bírói gyakorlat mellett az idő elhalad és a változó társadalmi helyzet ellenére az esetlegesen szükségessé váló felülvizsgálat elmaradhat.

A kutatás szempontjából az állandóság egyébként még szerencsésnek is mondható, mivel így továbbra is felhasználhatók az 1978-as Btk. alapján hozott bírósági határozatok, illetve a rablásra vonatkozó szekunder irodalom sem vált még jogtörténetté.

Az értekezés egyik célja tehát a rablás bűncselekményének részletes elemzése, az elemzés során felmerülő problémák feltárása, azonosítása, valamint a lehetőségekhez képest megoldási javaslatok megfogalmazása.

Az értekezés másik céljára a cím közvetlenül is utal. Bár a kutatás elsődleges célja a dogmatikai elemzés, másodsorban azonban az, hogy két, igencsak különböző utat

³ ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve. 11. A rablás és a zsarolás.* Athenaeum, Budapest, 1934.

járó jogrendszert e területen – azaz a magyar rablás és az angol *robbery* bűncselekményét – összehasonlítsa.

Egy egyszerű gondolat kísérlet vezetett a kutatás tárgyának kiválasztásához és vizsgálati módszerek meghatározásához. Az alapvető, nem jogi nyelven megfogalmazott felvetés és kérdés ez volt: 'Magyarországon rabolnak, amit a jog értékel egy bizonyos módon. Köztudott, hogy mindenhol máshol is rabolnak, s a kérdés az, hogy máshol ezt hogyan értékelik. Ha ugyanaz valósul meg a külvilágban, lehet-e a jogban lényegesen eltérően értékelni?' Meg kellett határozni azt is, hogy melyik másik ország lehet az, ahol az eltérő értékelésnek a lehető legnagyobb az esélye. Ez kézenfekvő módon csak olyan ország lehetett, amelynek jogrendszere alapjaiban eltér a magyar jogrendtől. A legnagyobb különbözöség talán a *common law*-országok jogrendszerével áll fenn, ezért mindenképpen egy angolszász jogrendszerbe tartozó állam szabályozásának megvizsgálása tűnt indokoltnak. Az angol jogra azért esett a választás, mert ez a legrégebbi ilyen berendezkedésű jogrendszer, tulajdonképpen a *common law* forrásországa.⁴

Az alapkérdés tehát az, hogy feltételezve és elfogadva a társadalmi alapok, – a magántulajdon léte és védelme – valamint a külvilágban bekövetkező történések azonosságát – 'Angliában ugyanúgy rabolnak, mint Magyarországon' –, a büntetőjogi értékelés mennyiben különbözhet az angol *common law* rendszerében és a kontinentális magyar rendszerben.

A címben elhelyezett kérdőjel utal a kutatás végső céljára, tehát arra, hogy igennel vagy nemmel lehessen válaszolni a feltett kérdésre.

2. A kutatás módszere

A kutatás két részből áll. Az első rész a magyar szabályozást vizsgálja részletesen, majd a második rész rövidebb formátumban bemutatja az angol rendszert. Ehhez

⁴ Amit a köznyelv Nagy-Britanniának hív, az valójában Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága (*United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*). Annak ellenére, hogy egy államról van szó, nem lehet brit jogrendszerrel beszélni, Anglia, Wales, Skócia és Észak-Írország egyetlen állammá egyesülése hosszú történelmi fejlődés eredménye, amely során a különböző jogrendszerek fennmaradtak, így különbséget lehet tenni skót, északír és angol jog között; utóbbi azonban a walesi jogot is magába foglalja. Az értekezés az angol jogot vizsgálja. Ld. bővebben: EMBLEY, Judith–GOODCHILD, Peter–SHEPHARD, Catherine: *Legal Systems & Skills*. Oxford University Press, Oxford, 2017. 35-38.

kapcsolódóan a párhuzamok és a különbségek meghatározására került sor, amelyeket követhet a végkövetkeztetések levonása, és a tapasztalatok összegzése. Fontos, hogy az összehasonlító szerkezet ellenére az értekezés nem egy összehasonlító jogi munka.

A kutatás – a klasszikus büntetőjogi kutatásokhoz hasonlóan – a büntetőjog-tudomány művelésének legalapvetőbb módszerét, a dogmatikát alkalmazza, amely nem egyszerűen módszer, hanem önmagában tudomány; tárgya a tételes büntetőjog. A dogmatika az írott joghoz, a dogmához kapcsolódik, célja a jogi fogalmak jelentéstartalmának feltárása és e fogalmak ellentmondásmentes rendszerének kiépítése. A dogmatika jellemzően gondolati típusmegoldások kialakítására törekszik és ezeket tárja az igazságszolgáltatás elé. Típusmegoldásaival kivonja az ítélkezést a bírói rögtönzések köréből, megosztja a bíróval a lelkiismereti felelősség terhét, a joganyagot nem csak kezelhetővé, hanem tanulhatóvá is teszi.⁵

Mivel az angol és a magyar jogrendszer, illetve jogtudomány eltérő dogmatikai alapokon nyugszik, így a büntetőjog-tudományban is részben eltérő elemzési pontokat használ egy-egy bűncselekmény vizsgálatakor. A magyar büntetőjogi dogmatika absztrakt módon, általánosítva különbözteti meg a bűncselekménnyel kapcsolatos különböző, tulajdonképpen lépcsőzetesen elhelyezkedő elemzési kategóriákat, típusmegoldásokat keres és teremt. Először a törvényi tényállás fogalmából kirekesztett jogi tárgy kerül tárgyalásra, majd a bűncselekmény tényállási elemei; ezen belül először a tárgyi oldal ún. objektív tényállási elemei, majd a bűncselekmény alanya, illetve az alannyá válás feltételei, és végül az alanyi oldal ún. szubjektív tényállási elemei.⁶ Vizsgálja továbbá az adott bűncselekmény minősített vagy privilegizált eseteit, stádiumait, valamint a bűncselekményegység, többség problémáit, valamint a más bűncselekményektől való esetleges elhatárolást. Az értekezés első része ezt az elemzési módszert követi.

Az angol büntetőjog-tudomány kevésbé alkalmaz soklépcsős, absztrakt típusmegoldásokon alapuló rendszert, ettől azonban ők is a büntetőjog-dogmatika módszertanát alkalmazzák, s csupán a rendezési és elemzési elvek különböznek

⁵ BÉKÉS Imre: A büntetőjog és a büntetőjog tudománya. In: *Büntetőjog. Általános Rész.* (szerk.: BUSCH Béla) HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006. 31.

⁶ BELOVICS Ervin: *Büntetőjog I. Általános Rész.* HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2018. 177-205.

valamelyest. Az angol rendszerben nincs büntető anyagi jogi kódex, hanem az egyes bűncselekmények szabályozására külön törvények születnek – többek között ilyen a lopás, a rablás vagy a csalás –, míg más cselekményeket máig a *common law* szabályoz törvényi háttér nélkül. Utóbbi talán legékesebb példája az emberölés.⁷ Kódex hiányában Általános Részről és Különös Részről sem lehet beszélni, bár az irodalom általában külön tárgyalja az általános, minden bűncselekményre vonatkozó büntetőjogi fogalmakat⁸ és az egyes bűncselekményeket.⁹ Az általános büntethetőséget kizáró okok (*defences*) a bűncselekmények (*offences*) után is tárgyalhatók,¹⁰ ugyanakkor azt is szem előtt kell tartani, hogy adott bűncselekményhez tartozhatnak különös büntethetőséget kizáró okok, amelyek elemzésére mindig a bűncselekménnyel együtt kerít sort az irodalom. Az általános kizárási okok viszont annyiban mások, hogy ezek fennállta esetén szinte semmilyen cselekmény elkövetése nem eredményez elítélést.¹¹

Az angol dogmatika általában két fő, absztrakt részre osztja a bűncselekmény dogmatikai vizsgálatát: az első ilyen fő kategória az *actus reus*, a második a *mens rea*.¹² Az *actus reus* latin kifejezést a tükörfordítása alapján könnyű lenne elkövetési magatartásnak fordítani, azonban ez sokkal komplexebb fogalom, mint amit a magyar jogtudomány így nevez. Az *actus reus* kategóriájába tulajdonképpen mindaz beletartozik, amit mi a törvényi tényállás tárgyi oldalára sorolunk. Az angol jogirodalom az *actus reus*on belül különböző elemeket (*elements*) kategorizál: magatartásokat, körülményeket és eredményeket. Magatartás minden bűncselekmény esetében van, körülmények és eredmények azonban nem mindig.¹³ Ennek megfelelően az *actus reus* mint fogalmat leginkább tárgyi oldalként lehet fordítani, amely magatartást mindenképpen tartalmaz, egyéb körülményt, illetve eredményt pedig esetlegesen. Az elemzés másik fő kategóriája a *mens rea*, amelyet a kontinentális jogász hajlamos lehet bűnösségként nevezni, azonban igazodva az *actus reus* tárgyi oldalként való meghatározásához, szerencsésebb alanyi oldalként

⁷ CHILD, John–ORMEROD, David: *Smith, Hogan and Ormerod's Essentials of Criminal Law*. Oxford University Press, Oxford, 2019. (a továbbiakban: *Smith and Hogan's Essentials*). 15-17.

⁸ ORMEROD, David C.–LAIRD, Karl: *Smith, Hogan and Ormerod's Criminal Law*. Oxford University Press, Oxford, 2018. (a továbbiakban: *Smith and Hogan*) 3-500.

⁹ Uo. 503-1119.

¹⁰ *Smith and Hogan's Essentials* 525-617.

¹¹ Uo. 525.

¹² Uo. 23.

¹³ Uo. 40.

fordítani a kifejezést.¹⁴ Az irodalom különbséget szokott tenni az alanyi oldalon szubjektív és objektív *mens rea* között. Az előbbi esetében az elkövető konkrét tudattartalmát kell vizsgálni. Ennek megfelelően, a rongálás (*criminal damage*) megállapításához annak bizonyítására van szükség, hogy az elkövető személy szerint előre látta-e a károkozás kockázatát. Nem elegendő az, hogy előre kellett volna látnia, vagy az ésszerűen gondolkodó ember előre látta volna. Az objektív *mens rea* esetében olyan követelményről van szó, amelynél nem az elkövető konkrét tudattartalmát kell vizsgálni, hanem a magatartást egy külső mérce alapján kell megítélni. Ennek legjobb példája a hanyag gondatlansággal (*negligence*) megvalósuló bűncselekmények alanyi oldala.¹⁵ Itt ugyanis a terhelt viselkedése az ésszerűen gondolkodó embertől elvárt mérce szintje alá esik.¹⁶

Az angolszász elemzési technika külön foglalkozhat még a büntetés (*sentence*) kérdéseivel, illetve esetlegesen egyéb problémákkal – a rablás esetében a befejezettséggel (*completion*). Az értekezés második része az angol dogmatikai módszerekkel elemzi az angol tényállásokat, az értekezés terjedelmi korlátainak megfelelően, az összehasonlításhoz szükséges mértékben. A két jogrendszer különbségeire, a fogalmi és nyelvi különbözőségekből eredő eltérésekre való reflexió részben ebben a részben történik majd, részben pedig utána, a vizsgálat tapasztalatainak feldolgozásakor. A minél részletesebb összehasonlítás érdekében az értekezés párhuzamba vonja a magyar és az angol büntetőjogi elemzés módszereit, a fő büntetőjogi fogalmakat, ezeket igyekszik megfeleltetni egymásnak; továbbá a második rész a sarokponti angol jogesetek után tartalmazza azok magyar jogrend szerinti minősítését, így még szemléletesebben látszik az, hogy azonos történeti tényállás a két jogrendszerben mennyire minősülhet eltérően.

¹⁴ Akárhogyan legyen kategorizálva a *mens rea* mint fogalom, valójában az elkövető tudattartalmára utal. Ld. bővebben: WEIGEND, Thomas: The Subjective Elements of Criminal Liability. In: *The Oxford Handbook of Criminal Law*. (szerk.: DUBBER, Markus D.–HÖRNLE, Tatjana) Oxford University Press, Oxford, 2014. 491.

¹⁵ Smith and Hogan's Essentials 83-84.

¹⁶ Uo. 116.

Első Rész

1. Jogi tárgy

A rablás kettős védett jogi tárggyal rendelkezik, hiszen a tulajdoni viszonyokat és a cselekvési, személyi szabadságot is sérti.¹⁷

A jogi tárgyról alkotott fogalmak jogász absztrakció termékei, értelemszerűen nem valóságos tárgyak, fizikailag nem léteznek. A jogtudomány a XIX. században arra kezdte keresni a választ, hogy mit védenek a büntetőjogi tényállások, mi a büntetőjogi védelem tárgya. Rudolf von Jhering a jog által védett érdeket tekintette jogi tárgynak, majd az újkantiánus filozófia ennek helyére az értéket tette. A XX. század közepén Magyarországon terjedt el az a nézet, a jogi tárgy egy bizonyos társadalmi viszony.¹⁸ A jog által védett érdek a materiális jogellenességre mutat, azaz a jog által védett érdekek sérelmére, míg a társadalmi viszonyok sértését a társadalomra veszélyesség fogalmával írták le.¹⁹ A két modern jogi fogalom közel áll egymáshoz, sok esetben fedik egymást. Meg kell ugyanakkor említeni, hogy a társadalmi viszonyokra utalás a rendszerváltást megelőzően kikopott a védett jogtárgy definíciójából, így ma uralkodónak az a jogirodalmi tétel számít, hogy a jogi tárgy az az érdek vagy érték, amely büntetőjogi oltalmazásra szorul, mivel az ellene irányuló támadások súlyosan sértik vagy veszélyeztetik a társadalom érdek-érték rendszerét.²⁰

A védett jogi tárgy nem része a törvényi tényállásnak, kívül esik azon, azonban az egyes bűncselekmények elemzésének minden esetben első fázisa a védett jogtárgy meghatározása.²¹

¹⁷ Az EBH2013.B.19 számon közzétett esetben a Kúria kifejezetten a tulajdoni viszonyokat jelöli meg. Véleményem szerint a tulajdoni viszonyok alatt a magántulajdon-alapú vagyoni viszonyokat kell érteni.

¹⁸ BELOVICS i. m. 177-178.

¹⁹ A Btk. 4 § (2) bekezdése alapján társadalomra veszélyes cselekmény az a tevékenység vagy mulasztás, amely mások személyét vagy jogait, illetve Magyarország Alaptörvény szerinti társadalmi, gazdasági, állami rendjét sérti vagy veszélyezteti. Meg kell említeni ugyanakkor, hogy a büntetőjogászok körében vitatott, hogy a bűncselekménnyé nyilvánításhoz melyik tényező hangsúlyozása elsődleges. Ld. bővebben WIENER A. Imre: Dogmatika – Filozófia. In: *Büntetendőség, büntethetőség*. Budapest: KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., 2000. 153-161.

²⁰ BELOVICS i. m. 178.

²¹ Uo. 179.

2. Elkövetési tárgy

2.1. Alapvetés

A vagyon elleni bűncselekmények elkövetési tárgyának vizsgálata valójában a klasszikus magánjog, ezen belül a dologi jog területére vezet. Vizsgálatom során csak a rablás tekintetében legfontosabb problémákat érintem, hiszen a téma részletes, átfogó elemzése túlmutat értekezésem keretein.

A Btk. törvényjavaslati indokolása szerint a rablás elkövetési tárgya értékkel bíró, idegen ingó dolog lehet.²² A Vaskuti András által írt magyarázat említi még a birtokba vehetőséget mint tulajdonságot, valamint rögzíti, hogy az elkövetési érték nagyságának csupán a minősített esetek körben van jelentősége, így rablás bármilyen csekély értékre elkövethető.²³ Utóbbi állítást a friss bírói gyakorlat is alátámasztja.²⁴

2.2. Dolog

2.2.1. Szűk dologfogalom

A dolog fogalma tekintetében a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) meghatározását kell irányadónak tekinteni, amelynek 5:14. §-a tartalmazza a dolog meghatározását. A törvényhely [A dolog] jelzetet viseli, így már a cím olvasásakor egyértelműnek tűnik, hogy törvényi fogalom meghatározás fog következni. Az 5:14. § (1) bekezdése szerint a birtokba vehető testi tárgy tulajdonjog tárgya lehet, majd ezt a meghatározást terjeszti ki a (2) bekezdés a pénzre, az értékpapírokra, és a dolog módjára hasznosítható természeti erőkre, illetve a (3) bekezdés az állatokra vonatkoztatja mindezt, a természetüknek megfelelő eltéréseket megállapító törvényi rendelkezésekre figyelemmel. A Ptk. törvényjavaslati indokolása is azt mondja ki, hogy a Magyar

²² Magyarország kormányának T/6958. számú törvényjavaslata a Büntető Törvénykönyvről. Indokolás a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez. 430.

²³ VASKUTI András: A vagyon elleni erőszakos bűncselekmények (XXXV. Fejezet). In: *Új Btk. kommentár. 7. kötet, Különös Rész.* (főszerk.: POLT Péter) Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó Zrt., Budapest, 2013. 10.

²⁴ BH2018.243

Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: 1959-es Ptk.) szabályozásával egyezően a birtokba vehető testi tárgy minősül dolognak.²⁵

Érdekes jogtechnikai megoldás, hogy a Ptk. meghatározása tulajdonképpen a dolog mint jelenség két aspektusát vonultatja fel – a birtokba vehetőséget és a tulajdonjoghoz való kapcsolódást –, azonban nem ad valódi absztrakt fogalmi meghatározást. Ez egy hatalomközpontú megközelítés, amely a ma hatályos törvényt megelőzően is jelen volt a tudományban. A két világháború között született nagy mű, a Szladits Károly által szerkesztett Magyar Magánjog dologi jogi részében így ír Kolosváry Bálint: „dolognak szigorú technikus értelemben csak azt lehet tekinteni, ami a köznapi szólásmód szerint vett dolgok közül testi, tehát a térben valósággal helyet foglaló.” A testiség itt már nem a fizikai megfoghatóságot jelenti, hanem az emberi uralom alá hajthatóságot.²⁶

A régi magyar jogtudomány jeles képviselője, Frank Ignác úgy határozta meg a dolog – nála „jóság” – fogalmát, hogy annak szélesebb értelmébe felvett a „testek” mellett egyéb jövedelmeket, illetve követeléseket is.²⁷ Ez a szemlélet a magyar jogból kikopott, a dologfogalom ilyen tágítása pedig szükségtelen, hiszen a különféle jogokra és követelésekre a jogrendszer sajátos szabályokat állít fel.²⁸ Petrik Ferenc szerint a dolog fogalmának szükségtelen kiterjesztése együtt járna azzal, hogy a dologi jog alapintézményei – mint a birtokbaadás (*traditio*), elbirtoklás, vagy akár a birtokvédelem – száműzésre kerülhetnének a dologi jogból.²⁹

Lábady Tamás is a dolognak – testi tárgy volta mellett – a személy uralmának való alávetettségét emeli ki.³⁰ Lenkovics Barnabás szerint abban az esetben, ha igaz az, hogy ami dolog, az tulajdonjog tárgya lehet, akkor megfordítva is igaznak kell lennie annak, hogy ami tulajdonjog tárgya lehet, az jogi értelemben dolognak

²⁵ Magyarország kormányának T/7971. számú törvényjavaslata a Polgári Törvénykönyvről. Indokolás a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez. 519.

²⁶ KOLOSVÁRY Bálint: A dologi jog általános tanai. In: *Magyar Magánjog*. (szerk.: SZLADITS Károly) Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1942. 8.

²⁷ FRANK Ignác: *A közigazság törvénye Magyarhonban I. rész.*, Buda, 1845. 193.

²⁸ LÁBADY Tamás: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2012. 288.

²⁹ PETRIK Ferenc: Dologi jog. In: *Polgári jog. Az új Ptk. magyarázata IV/VI*. (szerk.: PETRIK Ferenc–POMEISL András) HVG Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 44.

³⁰ LÁBADY (2012) i. m. 288.

minősül.³¹ Az 1959-es Ptk. magyarázatában olvasható, Világhy Miklós által adott meghatározás szerint ugyan a tulajdonjog létesíthetőségének lehetősége minősít dologgá valamit, azonban a magánjog-tudományban vita tárgya az, hogy csak dolog lehet-e tulajdonjog tárgya.³² A hatályos Ptk. törvényjavaslati indokolása ebben a kérdésben egyértelműen megfogalmazza, hogy a Ptk. tulajdoni tárgygyá csak a dolgokat teszi, az alanyi jogokat nem,³³ elsősorban abból kiindulva, hogy a jogok vagy a tulajdonjog részjogosítványát képezik, vagy pedig követelések.³⁴ Sajátos helyzetet teremt a szellemi alkotás és a vállalat – illetve az üzletrész –, mert a jogtudomány egyes képviselői úgy tartják, hogy ezeken is fennállhat tulajdonjog, nemcsak a dolgokon.³⁵ Ez az álláspont ugyanakkor a magyar jogtudományban kisebbséginek mondható,³⁶ és jelen értekezés témája tekintetében csak említés szintjén érdekes, mivel az elkövetési tárgy tekintetében a dologfogalomnak van jelentősége, nem annak, hogy dologon kívül esetlegesen lehet-e további tárgya a tulajdonjognak.

Ehhez képest viszont nem lehet elmenni amellett, hogy a Ptk. 5:14. § (2)-(3) bekezdésében szereplő felsorolás elemei a szoros dologfogalom alapján nem dolgok, hanem egy kiterjesztett dologfogalom elemei, ugyanis a szoros dologfogalom valamely fő tulajdonsága rájuk nem – illetve nem mindig – alkalmazható. A testi tárgy mivolt tulajdonképpen térben való létezését, elhatárolhatóságot jelent, a birtokba vehetőség pedig az ember általi „kisajátíthatóságot” jelenti, és implikálja a dolog fizikai tulajdonságát, testi voltát.³⁷ A Ptk. 5:14. § (2) bekezdése valójában egy fikciós szabályt tartalmaz, amikor a dologra vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell a pénzre, értékpapírra, valamint a dolog módjára hasznosítható természeti erőkre.³⁸ A kiterjesztett dologfogalom elemei nem mindenben felelnek meg a szűk dologfogalomnak,

³¹ LENKOVICS Barnabás: *Dologi jog*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2008. 35.

³² PETRIK Ferenc: A tulajdonjog. In: *A Polgári Törvénykönyv magyarázata*. (szerk.: GELLÉRT György) CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2007. 336.

³³ Ptk. törvényjavaslati indokolás. 520.

³⁴ MENYHÁRD Attila: A dologi jog szabályozásának sarokpontjai a Polgári Törvénykönyvben. *Jogtudományi Közöny*. LXVIII. évfolyam 11. szám. 2013. 517-528. [a továbbiakban: MENYHÁRD (2013a)] 521.

³⁵ PETRIK (2013) i. m. 44-45.

³⁶ Erre az álláspontra nézve lásd bővebben: LONTAI Endre: *Szellemi alkotások joga*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2001. 10.

³⁷ LÁBADY (2012) i. m. 288.

³⁸ LÁBADY Tamás: *A magánjog általános tana*. Szent István Társulat, Budapest, 2013, 213.

azonban vannak olyan, a szűk fogalomnak megfelelő dolgok, amelyek valójában nem dolgok.

2.2.2. Kiterjesztett dologfogalom

2.2.2.1. Alapkérdés

A Ptk. 5:14. § (2)-(3) bekezdése mellett a Btk. is tartalmaz egy dologfogalommal kapcsolatos rendelkezést, mégpedig a vagyon elleni bűncselekményekhez fűzött értelmező rendelkezések között. Ez nem általános definíció, hanem olyan különleges esetek felsorolása, amelyek alapvető természetük alapján nem lennének dolgok. Ennek megfelelően a szabályozás hasonlít a Ptk. rendelkezéseire, hiszen kimondja, hogy a vagyon elleni bűncselekmények tekintetében dolgon a villamos- és a gazdaságilag hasznosítható más energiát is, úgyszintén a vagyoni jogosultságot megtestesítő olyan okiratot is érteni kell, amely a benne tanúsított vagyoni érték vagy jogosultság feletti rendelkezést önmagában – illetve a dematerializált formában kibocsátott értékpapír esetében az értékpapírszámla jogosultjának – biztosítja.³⁹ A két szabályozás szerkezetileg hasonló, azonban a Ptk. szerint a dologra vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell bizonyos további kategóriákra, sejtetve azt, hogy ezek valójában nem dolgok, hanem csak a dolgokra vonatkozó rendelkezések alkalmazandók rájuk. A Btk. 383. § a) pont szövegének szerkezete nyelvtanilag ugyan más – hiszen úgy fogalmaz, hogy dolgon az ott meghatározott kategóriákat is érteni kell –, azonban itt is lényegében kiterjesztő értelmezésről van szó: a dolog jogi fogalma alá von olyan jelenségeket, amelyek a dolog alapdefiníciójából adódóan nem lennének azok. Ennek megfelelően dologi alapmeghatározásként mind a Btk. 383. § a) pontja, mind a Ptk. 5:14. § (2)-(3) bekezdése a Ptk. 5:14. § (1) bekezdésére támaszkodik; a két kiterjesztő rendelkezést pedig elkövetési tárgy tekintetében együttesen kell értelmezni az alapfogalommal, különös tekintettel arra, hogy a Btk. szövegében ott van az 'is' szó, amely nyelvtani szempontból a dolog alapfogalma és a különös kategóriák közötti összeköttetést alapozza meg. Dolog alatt tehát vagyon elleni bűncselekmények elkövetési tárgya tekintetében a Ptk. szűk és kiterjesztett dologfogalmát, valamint a Btk. kiterjesztését

³⁹ Btk. 383. § a) pont

is érteni kell. A két törvény kiterjesztő értelmezést tartalmazó rendelkezései tárgyuk tekintetében – tehát maguk a tágabb értelemben vett dolgok – egymással összefüggenek, azonban különbségeket is rejtnek.

Nem hagyható ugyanakkor figyelmen kívül az a Btk. szerkezetéből fakadó tény, hogy a 383. § a XXXVI. fejezetre vonatkoztatja magát, a vagyoni elleni erőszakos bűncselekményeket tárgyaló XXXV. fejezetre viszont nem.⁴⁰ Ez alapján a 383. § a) pontot nem kellene alkalmazni a rablás esetében, Vaskuti indokolásában azonban részben visszaköszön a hivatkozott értelmező rendelkezés. Az jól látható, hogy részben tartja csak alkalmazhatónak, hiszen kimondja, hogy a villamos- és gazdaságilag hasznosítható más energia általában nem lehet a rablás elkövetési tárgya, azonban az értelmező rendelkezés okiratra vonatkozó részét szó szerint veszi át.⁴¹ Ez alapján felvetődik a kérdés, hogy milyen gondolatmenet mentén történik a megkülönböztetés, a kérdéses értelmező rendelkezésnek milyen elv alapján kerül alkalmazásra csupán az egyik része.

Annyi bizonyos, hogy Vaskuti és a Btk. törvényjavaslati indokolása szerint is, a rablás elkövetési tárgya idegen, értékkel bíró, ingó dolog lehet. Az alapvető kérdés abban rejlik, hogy a fentebb tárgyalt, kiterjesztett dologfogalom elemei közül melyik lehet elkövetési tárgya a rablásnak is, és melyik csak a lopásnak. Az alábbiakban arra vállalkozom, hogy egyenként vizsgáljam meg a fenti szempont szerint a kiterjesztett dologfogalom egyes elemeit.

2.2.2.2. Pénz

Menyhárd Attila azt írja a pénzről, hogy az a vagyoni forgalomban az egyik legkülönlegesebben viselkedő dolog.⁴² Lábady Tamás szerint a pénz ugyan önmagában testi tárgy, de a vagyoni forgalomban nem közvetlen fizikai minősége, hanem értéke folytán játszik szerepet, jelentőségét értékmérő szerepe, fizetőeszköz volta adja.⁴³ A Ptk. fenntartja az 1959-es Ptk. azon megoldását, hogy a dologfogalmat az 5:14. § (2) bekezdés alapján kiterjeszti a pénzre is, amelynek fogalmát viszont továbbra sem határozza meg. A pénz – és az értékpapírok – dolog-

⁴⁰ Az „e fejezet alkalmazásában” szövegrész egyértelműen erre enged következtetni.

⁴¹ VASKUTI i. m. 10.

⁴² MENYHÁRD Attila: *Dologi jog*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 17.

⁴³ LÁBADY (2012) i. m. 288.

természete a bennük foglalt jog megtestesítségéből fakad, ugyanakkor a Ptk. e rendelkezésének alkalmazásában a pénz fizikai megjelenési formájában, mint bankjegy és érme minősül dolognak,⁴⁴ ilyen esetben birtokba vehető testi tárgy, amely törvényes fizetőeszközként szolgál. A forgalomban már nem lévő pénzre (például ókori pénzermékre, pengőre, koronára) különleges dologi jogi szabályok nem vonatkoznak, egyszerűen ingó dolognak minősülnek.⁴⁵

A pénz a történelem folyamán jelentős fejlődésen ment keresztül, amely együtt járt azzal, hogy az árupénztől az árufedezettel rendelkező pénzen át a tiszta hitelpénzig – amely már belső értékkel nem bír, hanem az adott bank fizetőképességében, illetve a bankrendszer és a gazdaság biztonságos működésében való bizalom teszi általánosan elfogadottá – a pénz testi, dologi természete fokozatosan háttérbe szorult, és átadta helyét az immateriális formában megjelenő pénznek. A mai gazdasági élet, illetve a mindennapok fizetési forgalmában, különösen a nagy összegű fizetések teljesítésére alkalmazott pénz nem bankjegy vagy érme, hanem számlapénz,⁴⁶ amelyet ugyan a Ptk. mintegy „nagykorúsított,” jogilag is elismerve annak fizetőeszköz-jellegét, azonban a dologi jellegű készpénz és az immateriális számlapénz jogi háttere továbbra is eltérő.⁴⁷

A bankszámlapénz nem minősül dolognak és tulajdonjog tárgyának, így arra tulajdoni igény nem érvényesíthető.⁴⁸ Érdekes, hogy Menyhárd Attila ehelyütt olyan megtörtént esetre hivatkozik, amelyben a Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy ha a pénzüintézet a vele bankszámla-szerződéses jogviszonyban lévő gazdálkodó szervezet részére tévedésből kétszeres átutalást (jóváírást) teljesít, a visszakövetelésének jogcíme nem tulajdoni igény érvényesítésének, hanem jogalap nélküli gazdagodás visszafizetésére irányuló követelésnek minősül. Ez – mint pénzkövetelés – a pénzkövetelésre (kártérítésre) irányadó szabályok szerint évül el. A Legfelsőbb Bíróság mint felülvizsgálati bíróság szerint az alapvető kérdés az volt, hogy a tartozatlanul fizetett pénz megfizetése, illetve visszafizetése iránti igény tulajdoni igény-e, amely az elévülésre vonatkozó szabályoktól függetlenül,

⁴⁴ MENYHÁRD Attila: A tulajdonjog tárgyai. In: *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. (szerk.: VÉKÁS Lajos) Budapest, CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2013. [a továbbiakban: Menyhárd (2013b)] 378.

⁴⁵ MENYHÁRD (2014) i. m. 17.

⁴⁶ GÁRDOS István: *Kié a pénzem? A pénz dologi jogi vizsgálata*. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2016. 24.

⁴⁷ Uo. 31.

⁴⁸ MENYHÁRD (2013b) i. m. 378.

vagyis időbeli korlát nélkül érvényesíthető, avagy olyan – kártérítés vagy jogalap nélküli gazdagodás jogcímére alapított – pénzkövetelés, amely csak a törvény által meghatározott elévülési időn belül érvényesíthető. A felülvizsgálati bíróság álláspontja szerint olyan esetben, amikor egy gazdálkodó szervezet egy másik gazdálkodó szervezetnek tévedésből, tehát tartozatlanul fizet, utal át valamilyen pénzüsszeget, a másik fél birtokába nem szerződéses teljesítésként, hanem jogcím nélkül került pénzüsszeg folytán bekövetkezett indokolatlan vagyoneletolódás nem a tulajdonjogi szabályozás útján szüntethető meg, hanem a jogalap nélküli gazdagodásra vonatkozó szabályok szerint érvényesíthető a követelés, amelyre a Ptk.-nak a gazdálkodó szervezetek egymás közötti jogviszonyából eredő pénzkövetelésére vonatkozó speciális rendelkezéseit, így elévülési szabályait kell alkalmazni.⁴⁹ Fentieknek megfelelően a bíróság egyáltalán nem foglalkozott a fizikai pénz és a számlapénz megkülönböztetésével, nem mondott ki olyat, hogy a bankszámlapénz nem minősül dolognak és tulajdonjog tárgyának, csupán az adott esetben tartozatlanul átutalt pénzüsszeg visszakövetelésével kapcsolatban mondta ki, hogy az kötelmi igényként érvényesíthető, tulajdonjogi igényként nem. Véleményem szerint önmagában a fenti egy ügy alapján még nem vonható le a Menyhárd Attila által levont következtetés. Menyhárd professzor egy másik munkájában természetesen maga is bővebben kifejti álláspontját, hangsúlyozva azt a bírói gyakorlattal is alátámasztott álláspontot,⁵⁰ hogy a bankszámlapénz a bankkal szembeni követelés, amely ilyenként kötelmi igény, és rajta a bankszámla felett rendelkezni jogosult személynek tulajdonjoga nem áll fenn. Ennek megfelelően a bankszámlapénzt nem lehet a dolog fogalmi körébe vonni és pénznek tekinteni.⁵¹ Menyhárd álláspontja szerint a bankszámlapénznek a bankkal szembeni követelésként való minősítése kizárja a bankszámlapénz ingó dologként való kezelését, és a bankszámlapénzre az ingó dolgokra vonatkozó szabályok – többek között az átruházással való tulajdonszerzéshez az átadás megkövetelése, a birtoklás és a birtokvédelmi igény érvényesítésének lehetősége, tulajdoni igény érvényesítése – alkalmazását. A bankszámlapénz a bankkal szembeni követelés, ami alkalmas ugyan arra, hogy fizetési eszközként szolgáljon, de ebből dologi minősége a Ptk. 5:14. § (1)-(2) bekezdése alapján nem vezethető le. A pénznek,

⁴⁹ BH1997.87

⁵⁰ Ld. az előbbieken elemzett BH1997.87 számú esetet.

⁵¹ MENYHÁRD (2014) i. m. 17.

mint fizetőeszköznek a közgazdaságtani, pénzügyi vagy más terminológiában megjelenő formái jogi értelemben nem minősülnek pénznek, ahogy a dologi jogi értelemben pénzt helyettesítő fizetési eszközök sem. A bankszámla pozitív egyenlege valójában a bankkal szemben fennálló követelés, így kötelmi igényként nem tulajdonjog tárgya. Ennek megfelelően a bank részéről tévesen teljesített átutalás is jogalap nélküli gazdagodásra alapított (így kötelmi) igénnyel követelhető vissza, és nem tulajdoni igény érvényesítésével.⁵² Ezzel az állásponttal egyezik Gárdos István okfejtése is, miszerint a számlakövetelés mint immateriális vagyontárgy, tulajdonjog tárgya nem lehet, számlapénz esetében tehát tulajdonjogról egyáltalán nem lehet beszélni.⁵³

Fentieknek megfelelően, a pénz elkövetési tárggyá válása vitán felül áll, azonban csak fizikai formában, mivel a bankszámlapénz valójában egy kötelmi jogi követelés, így lopás vagy rablás elkövetési tárgya nem lehet.

2.2.2.3. Értékpapírok, okiratok

Az értékpapír olyan egyoldalú jognyilatkozat, amely papíralapú okiratként vagy jogszabályban megjelölt más módon létrehozott, rögzített, nyilvántartott és továbbított adatösszességként (dematerializált értékpapírként) a benne foglalt jogot úgy testesíti meg, hogy azt a jogot gyakorolni, arról rendelkezni csak az értékpapír által, annak birtokában lehet.⁵⁴ Megjelenési forma tekintetében kétféle értékpapír létezik: okirati formában létező és dematerializált.⁵⁵ Okirati formában egyedileg vagy sorozatban kibocsátott értékpapírt lehet előállítani, bemutatóra vagy névre szólóan.⁵⁶ Dematerializált értékpapírként sorozatban kibocsátott, névre szóló értékpapírt lehet előállítani.⁵⁷ A tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény (a továbbiakban: Tpt.) szerint sorozatban kibocsátani és nyilvánosan forgalomba hozni csak névre szóló értékpapírt lehet.⁵⁸ Bemutatóra szóló értékpapír esetén az értékpapír birtokosát kell az értékpapírban rögzített jog gyakorlására jogosult

⁵² MENYHÁRD (2014) i. m. 17.

⁵³ GÁRDOS i. m. 53.

⁵⁴ Ptk. 6:565. § (1) bekezdés

⁵⁵ Ptk. 6:565. § (2) bekezdés

⁵⁶ Ptk. 6:565. § (4) bekezdés

⁵⁷ Ptk. 6:565. § (5) bekezdés

⁵⁸ Tpt. 6. § (2)-(3) bekezdés

személynek tekinteni.⁵⁹ Névre szóló értékpapír esetén viszont azt kell jogosultnak tekinteni, akit az értékpapír jogosultként megjelöl, vagy akit a forgatmányok megszakítatlan láncolata jogosultként igazol. Ha az utolsó forgatmány üres, az értékpapír birtokosát kell jogosultnak tekinteni, feltéve, hogy a forgatmányok láncolata megszakítatlan. Ha valamely üres forgatmányra újabb forgatmány következik, az utóbbi aláíróját úgy kell tekinteni, mint aki az értékpapírt üres forgatmány útján szerezte meg.⁶⁰

Az értékpapírok hagyományosan úgy töltik be gazdasági funkciójukat – a bennünk foglalt jogok mobilizálását –, hogy olyan szoros kapcsolat áll fenn a jog és a jogot rögzítő okirat között, hogy az értékpapírba foglalt jog forgalma a jogot megtestesítő értékpapír forgalmán keresztül folyik; az értékpapírjogi sajátosságok tehát jelentős részben az értékpapír dolog mivoltához kötődnek. Ehhez kapcsolódik az értékpapír átruházásának módja, illetve a legitimációs hatás is.⁶¹ A dematerializált értékpapír viszont azt a lehetőséget használja ki, hogy a technika fejlődésével már nemcsak az okiratok képesek a jogosultság hosszabb időn keresztül történő, a földrajzi távolságokat áthidaló, biztonságos megismerést lehetővé tevő rögzítésére. Az elektronikus jelekkel rögzített adatok jogi értelemben vett dologként nem jelennek meg, ezért a dologi jogi jellegre építő hagyományos értékpapírjogi szabályozás nem alkalmazható rájuk. A dematerializált értékpapír dologi mivoltára sem az alaki legitimáció körében, sem az átruházáskor nem lehet építeni, és ezek birtokban tartása, átadása vagy írásos átruházó nyilatkozatnak a rávezetése nem kerülhet szóba.⁶² Ennek megfelelően, a Ptk. törvényjavaslati indokolása alapján dologi jogi szempontból az okirati formában létező értékpapírok dolgok, míg a dematerializált értékpapírok nem.⁶³

A Btk. 383. § a) pontja alapján dolgon a vagyoni jogosultságot megtestesítő olyan okiratot is érteni kell, amely a benne tanúsított vagyoni érték vagy jogosultság feletti rendelkezést önmagában – illetve a dematerializált formában kibocsátott értékpapír esetében az értékpapírszámla jogosultjának – biztosítja. Vaskuti ezt annyiban veszi át a rablásnál, hogy a dematerializált értékpapírra vonatkozó részt

⁵⁹ Ptk. 6:566. § (3) bekezdés

⁶⁰ Ptk. 6:566. § (4) bekezdés

⁶¹ Ptk. törvényjavaslati indokolás. 667.

⁶² Uo.

⁶³ Szó szerint azonos álláspontra nézve ld. MENYHÁRD (2013b) i. m. 963.

kihagyja belőle.⁶⁴ Ehelyütt is felmerül a Btk. értelmező rendelkezésével kapcsolatos dilemma, miszerint nem világos az, hogy milyen elvek alapján lehet lopás elkövetési tárgya a dematerializált értékpapír, azonban rablásé nem. A Btk. 383. § a) pontja valóban nem vonatkozik az erőszakos vagyron elleni bűncselekmények fejezetére, ugyanakkor e rendelkezés hiányában a polgári jogi dolog-fogalom kerül előtérbe, amely a dologra vonatkozó szabályokat kiterjeszti⁶⁵ az értékpapírokra általában, mivel a Ptk. meghatározása itt nem jelöli meg külön az okirati formájú és a dematerializált értékpapírt, hanem általánosan 'értékpapírokról' ír.⁶⁶ Ennek megfelelően nem szabadna különbséget tenni az értékpapír megjelenési formája alapján az elkövetési tárggyá válás kérdésében.

2.2.2.4. Természeti erők, energia, villamosság

A Btk. 383. § a) pontjának értelmező rendelkezése alapján a mérőóra megkerülésével való áramvételezés lopást valósít meg, azonban Vaskuti András szerint a villamos- és gazdaságilag hasznosítható más energia általában nem lehet a rablás elkövetési tárgya, azonban egy benzinnel töltött kanna jogtalan, erőszakos megszerzése megvalósíthat rablást.⁶⁷ Sajnos a hivatkozott helyen nem található semmilyen bővebb magyarázat, illetve hivatkozás arra nézve, hogy miért is nem lehetséges az energia elkövetési tárggyá válása.

Petrik Ferenc szerint a természeti erő az a természettudományos úton meghatározható jelenség, amely vagyoni értékű szolgáltatások hordozója.⁶⁸ Ilyen tehát az elektromos energia, amely akár más természeti erő felhasználásával – tehát víz vagy szél mozgási energiájának, nap hőenergiájának segítségével – is előállításra kerülhet, de ilyenek a fosszilis energiahordozók is, amelyek megjelenhetnek tárgyasult és nem tárgyasult formában. Egy hordó olaj vagy egy kanna benzin például kifejezetten tárgyasult formában jelenik meg, tehát szűk értelemben dolog, míg egy olaj- vagy gázmező ugyan magában hordja a felhasználás lehetőségét, vagyoni értékű szolgáltatást csak abban az esetben nyújt,

⁶⁴ VASKUTI i. m. 10.

⁶⁵ Ugyanez a probléma megjelenik a dolog módjára hasznosított természeti erők, illetve a villamosság esetében. Ld. lentebb!

⁶⁶ Ptk. 5:14. § (2) bekezdés

⁶⁷ VASKUTI i. m. 10.

⁶⁸ PETRIK (2013) i. m. 50.

ha az ember az uralma alá hajtja, dologiasítja.⁶⁹ Véleményem szerint igaz ez a víz, szél, illetve napenergiára is, amelyet az ember úgy hajt az uralma alá, és úgy válik vagyont értékűvé, hogy elektromos áramot termel. A természeti erők dologiasításának jogi folyamata is az elektromos áram megjelenése okán indult meg, és bár újabban használ az ember például geotermikus energiát, amely nem elektromos energia, hanem a föld mélyéből közvetlenül nyert hőenergia, és az üzemanyagok esetében is közvetlenül a hőenergiát használja az ember, mégis azt lehet mondani, hogy a dolog módjára hasznosítható természeti erők jó része elektromosságban nyilvánul meg.⁷⁰

Lábady Tamás szerint a természeti erőket, energiákat dolognak kell tekinteni, amennyiben jogi uralomnak alávetethetők, illetve ilyen alatt állnak. Az energiákra vonatkozó fiktív dologfogalom azonban csak azokra a természeti erőkre vonatkozik, amelyek a kisugárzástól a felhasználásig az ember uralma alatt állnak. Azokra, amelyek a kibocsátásuk után nem állhat fenn emberi hatalom, többé nem áll fenn dologi jog, nem tekinthetők dologoknak.⁷¹

Ez a fajta kiterjesztés a jogfejlődés sajátos, büntetőjogi gyökerű eredménye. Az elektromos áram tömeges használata viszonylagosan új jelenség volt a II. világháború előtti magyar társadalomban. Az akkori bírói gyakorlatban az áram jogosulatlan elvétele csak úgy volt büntetőjogi eszközökkel szankcionálható, ha dolognak minősítették, így a lopás elkövetési tárgyává válhatott. Így volt csak büntethető az áram jogosulatlan használata.⁷²

Menyhárd Attila hivatkozik Szaldits Károlyra, aki szerint akkoriban sokat vitatott kérdés volt, hogy a villamos áram és általában az emberi uralom alá hajtható természeti erő, energia dolog-e. A hazai ipar fejlesztéséről szóló 1907. évi III. törvénycikk 2. § b) pontja a büntetőjog szempontjából az áramot és az egyéb energiákat az ingó dolgok analógiájára ítélte meg. Abban az esetben ugyanis, amikor valaki a szomszéd villamosvezetékre kötött dróttal az áramot levezette magához és gépét azzal hajtotta, a bíróság nem tudta, hogy lopást vagy csalást állapítson meg, mivel a lopás megállapításával az áramot óhatatlanul ingó dolognak

⁶⁹ Némileg ellenkező véleményen van Lenkovics Barnabás, aki kifejezetten az mondja ki, hogy az ásványi eredetű energiahordozók halmazállapotuktól függetlenül nem a dolog módjára hasznosítható természeti erők, hanem a valódi testi dolgok közé tartoznak. (Ld. LENKOVICS i. m. 36.)

⁷⁰ Ezzel egyező véleményt ld. LENKOVICS i. m. 36.

⁷¹ LÁBADY (2012) i. m. 288.

⁷² MENYHÁRD (2014) i. m. 18.

minősítette volna.⁷³ A fenti törvényi rendelkezés ezt a jogalkalmazási problémát megoldotta.

Menyhárd álláspontja szerint a dolog módjára hasznosítható természeti erők dologi minősége a dolog szűk fogalmából külön kiterjesztő jellegű norma nélkül – analógiával vagy fikcióval – is levezethető lehetne, a dolog módjára való hasznosíthatóság ugyanis feltételezi az emberi uralom alatt állást, ami akkor lehetséges, ha ezek az erők fizikai valóságukban is leírhatók.⁷⁴

Lábady Tamással és Menyhárd Attilával egyetértésben ki lehet mondani, hogy a természeti erők csak akkor és annyiban lehetnek tulajdonjog tárgyai, amennyiben emberi uralom alatt állnak, illetve állhatnak.⁷⁵

Az elkövetési tárgy tekintetében nem teljesen érthető Vaskuti András kijelentése, miszerint elektromos áram nem válhat rablás elkövetési tárgyává, azonban egy kanna benzin igen. A benzin esetében tulajdonképpen nem csupán dolog módjára hasznosítható természeti erőről van szó, hanem szűk értelemben vett dologról is, amely egy kanna folyadékban nyilvánul meg a külvilág számára, így a rablás elkövetése erre a dologra nézve valóban egyértelműnek látszik.⁷⁶ Az elektromos áram viszont már dolog módjára hasznosítható természeti erő, amelyre a dolog szabályozása vonatkozik, ennek megfelelően a lopásnak elkövetési tárgyává bizonyosan válhat. A rablás elkövetési tárgyává válásához a dolog birtokba vehetősége is szükséges, és ez irányadó a lopásra és a rablásra is, hiszen a dolog birtokát megszerzi, akinek a dolog tényleges hatalmába jut.⁷⁷ A dolog feletti hatalom mint a birtok alapvető fogalmi eleme pedig nem feltétlenül jelent fizikai uralmat.⁷⁸ Ennek megfelelően az elvétel megtörténhet. A lopás és a rablás elkövetési tárgya között nem indokolt ekkora különbséget tenni, még akkor sem, ha a Btk. 383. § a) pontjának értelmező rendelkezése csak a vagyon elleni bűncselekményeket tartalmazó XXXVI. fejezetre vonatkozik, az előtte lévő fejezetre nem, mivel a Ptk. fikciós szabálya alapján a dologra vonatkozó

⁷³ Uo.

⁷⁴ Uo.

⁷⁵ LÁBADY (2012) i. m. 288., MENYHÁRD (2014) i. m. 18.

⁷⁶ Annál is inkább, mert például Lenkovics Baranbás szerint az ásványi energiahordozók halmazállapotuktól függetlenül valódi testi dolgok, és nem dolog módjára hasznosítható természeti erők. (LENKOVICS i. m. 36.)

⁷⁷ Ptk. 5:2. §

⁷⁸ MENYHÁRD Attila: A birtok. A birtok megszerzése és elvesztése. In: *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal.* (szerk.: VÉKÁS Lajos) Budapest, CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2013. 366-367.

szabályokat kell alkalmazni a dolog módjára hasznosítható természeti erőkre, így az elektromos áramra is. Véleményem szerint nincs tehát olyan dolog, amelyre lopást el lehet követni, rablást azonban nem. Abban az elképzelt esetben például, amikor valaki egy transzformátorház valamely vezetékére saját vezetéket felköt, és ezzel a saját akkumulátorát tölti, lopást követ el. Abban az esetben viszont, amikor e tevékenysége közben a szolgáltató dolgozója tetten éri, az elkövető pedig erőszakot, illetve az élet, vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz, megállapíthatónak tartom a megtartásos rablás elkövetését.

A Btk. 383. § a) pontja csak a Btk. XXXV. fejezetére vonatkozik, a XXXVI. fejezetre nem, így a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények esetében csak a polgári jogi dologfogalmakat lehet használni. Ebben az elkülönítésben véleményem szerint nincs logika. A legjobb megoldásnak az egységesítést tartanám: vagy egy mindkét fejezetre kiterjedő értelmező rendelkezés megalkotását – amely a polgári jogi dologfogalmakra támaszkodik –, vagy egyenesen a polgári jogi fogalmak használatát, akár egy utaló jogszabályi rendelkezés beiktatásával. Amíg viszont nincs egységes értelmező rendelkezés, illetve a vagyon elleni erőszakos bűncselekményekre nem vonatkozik ilyen, addig az észszerűség és az értelemszerűség azt kívánja, hogy a polgári jogban használt fogalmak kerüljenek alkalmazásra, hiszen a jelenlegi értelmező rendelkezés és a polgári jogi fogalomrendszer lényegében megfeleltethető egymásnak.

2.2.2.5. Állatok

A tulajdonjog tárgyainak körében a Ptk. egyetlen igazi nóvumot hoz az 1959-es Ptk.-val szemben, ez pedig az állatokra vonatkozó külön rendelkezés.⁷⁹

Az állatokra a Ptk. 5:14. § (3) bekezdése alapján a dologra vonatkozó szabályokat a természetüknek megfelelő eltéréseket megállapító törvényi rendelkezések figyelembevételével kell alkalmazni; ennek megfelelően az állatok dolgok. Ember és állat társadalmi és jogi megítélése azonban az utóbbi időben jelentős változáson esett át. A tulajdonos rendelkezési szabadsága – amely szerint a tulajdonos a

⁷⁹ MENYHÁRD (2013a) i. m. 523.

dolgával azt tesz, amit akar –, egyre inkább korlátozásra kerül, ez pedig fokozottan vonatkozik az állatokkal való bánásmód szabadságára.⁸⁰

A Ptk.-által is említett, állatok természetének megfelelő eltéréseket megállapító törvényi rendelkezések jelentős része az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvényben (a továbbiakban: Ávtv.) található, amelynek alapja az, hogy az állatok érezni, szenvedni és örülni képes élőlények, és tiszteletben tartásuk, jó közérzetük biztosítása minden ember erkölcsi kötelessége, továbbá elismeri azt a megkülönböztetetten nagy értéket, amelyet az állatvilág egésze és annak egyedei jelentenek az emberiség számára.⁸¹ A Btk. 244. § szerinti állatkínzás és a 247. § szerinti tiltott állatviadal szervezésének tényállásai is ezen az alapon állnak, mivel jogi tárgyuk azonos: az állatok kímélete, a velük való humanitárius bánásmód,⁸² illetve az ehhez fűződő társadalmi érdek.⁸³

A modern jogfejlődés egyik tendenciája a tulajdonjogi szabályozás terén, hogy az állatokkal való bánásmód és az állattartással kapcsolatos elvárások miatt az állatok magánjogi megítélése is változóban van. Igaz, hogy nem kifejezetten magánjogi jogszabály, de fontos, hogy az Európai Unió működéséről szóló szerződés az állatokra kifejezetten mint érző lényekre hivatkozik.⁸⁴ Az európai polgári törvénykönyvek egy része az állatvédelmi szabályozás hatálya alá tartozó állatokat sorra kiveszi a dolog fogalmi köréből, bár továbbra is a dolgokra vonatkozó szabályokat rendelik alkalmazni rájuk.⁸⁵ Az európai, kontinentális jogrendszerben az ezirányú fejlődés meglehetősen új jelenség, azonban a *common law* világában nem teljesen újkeletű, hiszen az Amerikai Egyesült Államokban már 1979-ben volt példa olyan perre, ahol a bíróság egy madárfajnak – a palilának (*Psittirostra bailleui*) – felperesi státuszt biztosított az élőhelyének megvédéséért indított perben.⁸⁶ Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy a palila-perben nem anyagi magánjogi újításról van szó, hanem egy perjogi megoldásról.

⁸⁰ MENYHÁRD (2014) i. m. 18.

⁸¹ Ávtv. preambulum

⁸² Btk. törvényjavaslati indokolás 366.

⁸³ A Btk. szabályozása valamelyest szűkebb, mint az Ávtv. tárgyi hatálya, mert általában csak a gerinces állatokat védi, kivéve az állatkínzás állat elűzésével, elhagyásával, illetve kitevésével megvalósuló alakzatát [Btk. 244. § (1) bekezdés b) pont], mert ott vagylagosan a veszélyes állat is lehet a bűncselekmény elkövetési tárgya. A veszélyes állat fogalmát a veszélyes állatfajokról és egyedeik tartásának szabályairól szóló 85/2015. (XII. 17.) FM rendelet 2. § f) pontja határozza meg.

⁸⁴ EUMSZ 13. cikk

⁸⁵ MENYHÁRD (2014) i. m. 18-19.

⁸⁶ Ld. bővebben: *Palila v Hawaii Dept. of Land & Natural Resources* 471 F. Supp. 985 (D. Haw. 1979)

Menyhárd úgy véli, hogy ez az új szemlélet új dologi jogi kategóriát teremtett, azonban az állatokra továbbra is a dolgokra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni, de nem elképzelhetetlen a dolog és a személy közé eső új kategória létrejövetele az állatvédelmi szempontok érvényesítése miatt; ez jelentős elvi változás lenne. Menyhárd maga is kiemeli a dolog fogalmának egyéb – nem dologi jogi és nem magánjogi – jelentőségét, kiemelve, hogy a magánjogi dologfogalom a büntetőjogban és a kötelmi jogban is releváns, és kérdés, hogy az állatok eltérő dologi jogi megítélése mennyiben fog kihatni az egyéb jogterületeket érintő jogalkalmazásra. Számára is kérdéses, hogy egy ilyen fogalmi változás esetén az állatok jogtalan eltulajdonítása továbbra is vagyon elleni bűncselekményt valósít-e meg, hiszen e bűncselekmények elkövetési tárgya a Btk. alapján a dolog, és ha az állat dologi jogi szempontból nem dolog többé, akkor az maradhat-e ezen büntetőjogi tényállások alkalmazása kapcsán. A jogalkotó azonban valószínűleg nem akart ilyen messzire menni, és az állatok kivételes jogi státusának rögzítése kifejezetten az állatvédelmi területekre vonatkozik, ezeket leszámítva elsősorban morális üzenetet hordoz a szabályozás. Menyhárd ennek megfelelően elvlasztja a dologi jogi és büntetőjogi dologfogalmat, miszerint a kettő egymáshoz képest jellemzően autonóm, és az állatvédelmi jogszabályok szellemiségében megjelenő új dologi jogi kategória büntetőjogi átvétele főszabály szerint nem jogalkotói cél, így az állatok új dologi jogi megítélése más jogterületekre nem feltétlenül hat ki.⁸⁷ E felfogást a rablás elkövetésére alkalmazva azt lehet mondani, hogy az állat 'lényéből következően' több, mint dolog, ugyanakkor a vagyonjogban és a büntetőjogban dologként viselkedik, ezért a rablás elkövetési tárgyává válhat. Kérdéses ugyanakkor, hogy mennyire előnyös különböző jogterületeken különböző tartalmat fenntartani egy olyan alapvető fogalomnak, mint a 'dolog,' ahogy az is kérdéses, hogy egy jogterületeken átívelő, egységes dologfogalom mennyiben hasznos.

2.2.2.6. Emberi test és annak különféle részei

A modern jogban általánosságban – ideértve a nemzetközi jogot is – tilalmazásra kerül az emberkereskedelem, valamint az emberi testrészekkel, szervekkel való

⁸⁷ MENYHÁRD (2014) i. m. 19.

kereskedelem. Az ember és annak teste tehát nem birtokba vehető dolog, így nem lehet tulajdonjog tárgya.⁸⁸ Ez a tilalom azonban nem érinti a személyiségi jogokat, amelyek keretében – igaz szigorú korlátok között – van mód az ember, illetve az emberi testrészek feletti rendelkezésre. Így van lehetőség emberen orvosi kísérletet végezni, emberi szerveket és szöveteket másnak transzplantáció céljára átengedni. Az ember holttestével való rendelkezés is a személyiségi jogok, illetve a hozzátartozói kegyeleti jogok körébe tartozik.⁸⁹ Az ember és az emberi test tehát – nagyon szűk kivételtől eltekintve – mind élő, mint halott állapotában a dologi jog fogalmkörén kívül esik, és a személyi – személyiségi és kegyeleti – jogok keretében részesül szigorú védelemben.⁹⁰ A holttest tekintetében fennálló kegyeleti jogok azonban már régi időktől fogva korlátozhatók voltak, általában közigazgatási szabályok alapján, kórbonctani, anatómiai és egyéb kutatási célokból. A tudományos célokra felhasznált holttest, illetőleg annak preparátumai tekintetében azonban nincs egységes álláspont arra nézve, hogy ezeknek a jogi sorsa a dolgok szabályai szerint alakul-e, vagy ebben a körben a holttest(rész) egyenesen dologgá is válik.⁹¹ A testről rendszeresen visszatérő esedékességgel leválasztható, elváló, növekedésre képes részek – amelyek időnkénti elválasztása szokásos (mint a haj vagy a köröm) – tekintetében van csak egységes álláspont, miszerint azok dologgá válnak, így elválásuk esetére lehet róluk rendelkezni. A hagyományos álláspont szerint rendkívüli okból leválasztott testrészekre – így az amputált végtagra, vagy a testből kivett szervre – viszont a holttestre vonatkozó szabályozás alkalmazandó. Az orvostudomány fejlődésével, a művi megtermékenyítések és a transzplantációk tömegessé válásával ez a kép folyamatosan egyre árnyaltabbá válik, jogviszonyok sokasága igényel szabályozást.⁹² Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.) érdekes – Lábady által kétes értékűnek tartott⁹³ – kísérletet tesz egy ilyen jogviszony megoldására, amikor is az ivarsejt-adományozás és -letét szabályozásánál kimondja, hogy ivarsejttel kapcsolatos tevékenységek végzésére nem jogosult természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet adományként felajánlott emberi ivarsejtet, vagy az azt tartalmazó anyagot

⁸⁸ LENKOVICS i. m. 37., LÁBADY (2012) i. m. 288.

⁸⁹ LENKOVICS i. m. 37.

⁹⁰ Uo. 37.

⁹¹ LÁBADY (2012) i. m. 288.

⁹² Uo. 288-289.

⁹³ Uo. 289.

nem fogadhatja el, azon tulajdonjogot nem szerezhethet.⁹⁴ Lábady szerint ebből az következik, hogy az Eütv. az ivarsejt és a dolog közé ellentmondásos helyzetet teremtve egyenlőségi jelet tesz, hiszen ha az ivarsejt valójában dolog, akkor az egész vagyoni jog – haszonélvezettől a jogalap nélküli birtoklásra át az öröklésig – irányadó rá nézve.⁹⁵

A testtel egybeépített protézisek a test részének számítanak mindaddig, amíg a testhez kapcsolódnak, így azokon külön tulajdonjogot megállapítani nem lehet, azonban eltávolításukkal dologgá válnak, és annak a személynek kerülnek a tulajdonába, akinek a testéhez korábban tartoztak. Halál esetén ezek a protézisek eltávolíthatók, hagyatékhoz tartozóvá válnak, öröklés alá esnek,⁹⁶ tehát egyértelműen dologokról van szó.

Ebben a körben érdekes lehet végiggondolni egy olyan eset minősítését, amelyben egy dolognak nem minősülő testrészt, vagy holttestet vesznek el erőszakkal, illetve élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel. Mivel e tárgyak nem idegen, értékkel bíró, ingó dolgok, ezért rablást elvileg nem lehet rájuk elkövetni. Ezt szem előtt tartva felmerülhet a kegyeletsértés tényállása, azonban az nem lesz megállapítható, ugyanis ennél a tényállásnál a Btk. 226. vagy 227. §-ában meghatározott módon (tehát a rágalmozás, illetve a becsületsértés tényállása szerint) az elkövető meg kell, hogy gyalázza a halottat vagy emlékét,⁹⁷ azonban a fenti esetben ilyen nem okvetlenül történik. Az emberi test tiltott felhasználásának büntetése a másik lehetőség, mivel ezt a bűncselekményt emberi génre, sejtre, ivarsejtre, embrióra, szervre, szövetre, halott testére vagy annak részére, illetve halott magzatra lehet elkövetni, többek között jogellenes megszerzéssel.⁹⁸ E bűncselekmény megállapításakor azonban az erőszakot vagy fenyegetést külön kellene értékelni, az emberi test tiltott felhasználását valamilyen más bűncselekménnyel – például testi sértéssel – halmazatban megállapítva. Véleményem szerint a rablás büntetnének megállapítása előnyösebb lenne, azonban a jelenlegi dologfogalom mellett nem lehetséges. Az élő ember testéből történő beleegyezés nélküli szervkivétel esetében az erőszakos cselekmény a beleegyezés nélküli, invazív sebészi beavatkozás formájában jelenik meg, valamint elvétel is

⁹⁴ Eütv. 171. § (2a) bekezdés

⁹⁵ LÁBADY (2012) i. m. 290.

⁹⁶ Uo. 290.

⁹⁷ Btk. 228. §

⁹⁸ Btk. 175. § (1) bekezdés

van, azonban a szerv nem dolog, rablás így nem követhető el ekkor sem. Ebben az esetben azonban nem zárható ki az eshetőleges szándékkal elkövetett emberölés kísérete sem.

Némileg hasonló helyzet alakul ki akkor, amikor a passzív alanyról olyan leváló részeket távolítanak el, amelyek elválással jellemzően dolgok lehetnek, azonban a testtel való összekapcsolódáskor még a test részei. Tipikusan ilyen az ember haja, amely levágható észrevétlenül, erőszakkal, fenyegetéssel, öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapot előidézésével, vagy ilyen állapot kihasználásával is. Véleményem szerint mindegyik esetben megjelenik a személy elleni erőszak, még akkor is, amikor észrevétlenül történik meg a haj levágása anélkül, hogy a passzív alany tudatát veszítené, vagy védekezésre képtelenné válna – például egyszerűen nem figyel. A Btk. 459. § (1) bekezdés 4. pontja alapján ugyanis erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás, abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására. Az erőszaknak fájdalmat sem szükséges okoznia, csupán az szükséges, hogy támadó jellegű fizikai ráhatás legyen. Véleményem szerint a passzív alany akarata ellenére történt fizikai ráhatás mindenképpen támadó jellegű még akkor is, ha az fájdalmat nem okozott és a passzív alanynak esélye sem volt védekezni ellene, mert esetlegesen nem volt tisztában a támadással. Elég belegondolni, hogy egy ilyen ráhatás jellemzően egy éles tárggyal – késsel vagy ollóval – történik, a passzív alany tudta nélkül, de minden valószínűség szerint akarata ellenére. Annyi bizonyos, hogy ha a cselekményt észrevétlenül követik el éber passzív alanyon, akkor az öntudatlan, védelemre tehetetlen állapot nem merül fel. Véleményem szerint a csupán a vágással megvalósított személy elleni erőszak egy ilyen esetben nem éri el a rablási erőszak szintjét, ezért rablás eleve nem valósulhat meg, legfeljebb zsarolás, az is csak akkor, ha jogtalan haszonszerzési célzattal történik a cselekmény és vagyoni hátrányt okoz. Amennyiben a vágás mellé minősített fenyegetés vagy rablási erőszak társul, az természetesen más helyzetet eredményez, mivel a *vis absoluta* megvalósulása esetén megvalósulhat a rablás, természetesen annak függvényében, hogy volt-e dologelvétel. Amennyiben ilyen nem történik, akkor csupán tevésre, nemtevésre vagy valaminek az eltűrésére kényszerítés lehetséges, ezért a fent már említett egyéb feltételek megléte esetén zsarolás megállapítása lehetséges. Jogtalan

haszonszerzési célzat vagy vagyoni hátrány hiányában a kényszerítés büntette⁹⁹ állapítható meg.¹⁰⁰

A dologelvétel kérdése ebben az esetben a következőképpen alakul. Mielőtt elválasztanák a haját a testtől, az nem tekinthető dolognak, hanem a test része; csak az elválasztás pillanatában válik dologgá. Ennek megfelelően a klasszikus elvétel megtörténte is problémássá válik, hiszen nincs valódi birtokváltás, arra tekintettel, hogy a fejen lévő haját a személy nem birtokolja, mivel az nem dolog, hanem az testének része, tehát az első valódi birtokos, aki dologként hatalmat gyakorol a haj felett, az az a személy, aki levágta. Ez a személy kétségtelenül – és jogellenesen – birtokon belülré kerül, anélkül azonban, hogy mást a birtokból kivetne. Dologi jogi szempontból a helyzetet a jogalap nélküli birtoklás jogintézménye fedi le legtalálóbban.¹⁰¹ Látható, hogy a technikai szempontból egyértelműen dologelvételnek nevezhető esemény jogilag valójában nem az, hiszen erőszakos leválasztás és birtokbavétel történik, amely során az addig az ember testéhez tartozó haj dologgá válik. Ennek megfelelően két lehetőség adódik: vagy úgy kell tekinteni a haj levágásának folyamatára mint dologelvételre, és rablást megállapítani, vagy dolog elvételének hiányában a haj levágásának eltűrésére kényszerítést kidomborítva zsarolást megállapítani.

Azt sem szabad elfelejteni, hogy rablás csak értékkel bíró dolog elvételekor valósulhat meg eltulajdonítási szándék mellett, míg a zsarolásnak feltétele a vagyoni hátrány okozása, azonban ehhez a jogtalan haszonszerzés célzata párosul. A hajnak tehát rendelkeznie kell egyfajta vagyoni dimenzióval, tehát értékkel bírónak kell lennie. Ez eleve csak bizonyos hosszúságú, forgalmi értékkel rendelkező haj esetében lehetséges. Amennyiben nem ilyen hajról van szó, értékkel bíró dolog és vagyoni hátrány sem jelenik meg, így a zsarolás és a rablás megállapíthatósága is kizárt. Ilyenkor – mint ahogy az már fentebb említésre került – kényszerítés tényállása jöhet szóba, amely alternatív tényállás és a megvalósulásához jelentős érdeksérelem okozása szükséges. A haj levágása – annak elválasztás utáni értékétől függetlenül – adott esetben okozhat jelentős

⁹⁹ Btk. 195. §

¹⁰⁰ Felmerülhet a testi sértés tényállása is, azonban önmagában a haj levágása véleményem szerint nem értelmezhető sérülésként.

¹⁰¹ Ptk. 5:9. § (1) bekezdés: Aki jogalap nélkül van a dolog birtokában, köteles a dolgot a birtoklásra jogosultnak kiadni.

érdeksérelmet, például a passzív alany elcsúfításával, testi integritásának megsértésével.

2.3. Értékkel bíró

Az érték relatív fogalom, azonban a büntetőjog-tudomány a lopás és a rablás esetében is az elkövetési tárgynak a cselekmény elkövetése időpontjára megállapított, pénzben kifejezett¹⁰² forgalmi értékét tekinti irányadónak.¹⁰³ Ennek meghatározásánál a kiskereskedelmi, és nem a beszerzési árat kell figyelembe venni.¹⁰⁴ Amennyiben az adott dolog kiskereskedelmi forgalomban nem kapható, az értéket az összes körülmény figyelembevételével kell meghatározni.¹⁰⁵ A dolog nagykereskedelmi beszerzése esetén is a kiskereskedelmi árat kell figyelembe venni.¹⁰⁶ A villamos energia értéke az elkövetéskor érvényes általános díjtétel alapján számítandó.¹⁰⁷ Ha az elkövetési tárgy okirat, az elvételkor benne foglalt összeget kell figyelembe venni attól függetlenül, hogy az elkövető ahhoz hozzájutott-e.¹⁰⁸

A rablás – ahogy az már kifejtésre került – bármely kis értékre való elkövetéskor megállapítható, az értékhatárokat pedig a minősített esetek körében kell vizsgálni.¹⁰⁹

¹⁰² A pénzben kifejezhetőség érdekes problémát vethet fel azoknak a dolgoknak az esetében, amelyeket hétköznapi nyelvezettel felbecsülhetetlen értékűeknek nevezünk. Kifejezetten nagy értékű dolgokról van szó, amelyek általában kulturális javak, történelmi emlékek, műemlékek, művészeti alkotások; azonban értékük megítélése egyediségük miatt problémás, illetve pontos értékük nem határozható meg, mindazonáltal véleményem az, hogy vagyoni elleni bűncselekménynek tárgyai lehetnek. Ezek ellentétpárja az értéktelen – vagy önmagában értékkel nem rendelkező – dolog, amely rablás és lopás tárgya nem lehet. Szemléletes az angol nyelv megoldása e két fogalom esetében, miszerint a felbecsülhetetlen értékű dolog *'priceless,'* amíg az értéktelen *'worthless.'* Lenkovics Barnabás az értékkel nem bíró dolgokon belül nevezi meg a pénzzel ki nem fejezhető, azaz felbecsülhetetlen és a konkrétan értékkel nem rendelkező, azaz haszontalan dolgok kategóriáját. Utóbbi szerinte kívül esik a vagyoni jog terrénumán. (LENKOVICS i. m. 41.)

¹⁰³ SINKU Pál: A vagyoni elleni bűncselekmények. – Btk. XXXVI. Fejezet. In: *Büntetőjog II. Különös Rész.* (szerk.: BELOVICS Ervin) Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2018. [a továbbiakban: SINKU (2018b)] 679.

¹⁰⁴ CSÁK Zsolt: A vagyoni elleni bűncselekmények (XXXVI. Fejezet). In: *Új Btk. kommentár. 7. kötet, Különös Rész.* (főszerk.: POLT Péter) Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó Zrt., Budapest, 2014. 52.

¹⁰⁵ BH1993.659

¹⁰⁶ BH1984.305

¹⁰⁷ CSÁK i. m. 167.

¹⁰⁸ SINKU (2018b) i. m. 679.

¹⁰⁹ VASKUTI i. m. 10.

Külön kell megemlíteni a bankkártya problémáját ebben a körben, ugyanis dologról van szó, amely azonban a bírói gyakorlat alapján nem tekinthető értékkel bírónak, mivel önmagában, a rendelkezési jogot megtestesítő kódszám ismerete nélkül rendeltetésszerűen nem használható. A megtörtént esetben a sértettet a három elkövető lefogta, elvették tőle iratait és bankkártyáját, és a kódszámot követelték tőle. A sértett ezt megtagadta, mire az egyik elkövető ököllel többször arcul ütötte. Ekkor hamis kódszámot közölt, ami miatt nem lehetett pénzhez jutni a kártya segítségével. A bíróság rablás büntetnének kísérletét állapította meg.¹¹⁰

2.4. Idegen

Az elkövetési tárgy további jellemzője annak idegen volta. Ahhoz, hogy egy dologra ez kimondható legyen, főszabály szerint három fő kritériumnak kell teljesülnie: az elkövető még részben sem lehet tulajdonos, az elkövetési magatartás megkezdése előtt nem is birtokos,¹¹¹ továbbá a dologon más személynek áll fenn tulajdonjoga vagy birtokolja azt. Ennek alapján birtokostól is lehet rabolni, sőt, a birtoklás jogszerűsége is irreleváns. Ebből azonban véleményem szerint az következik, hogy a jogszerűen birtoklótól a tulajdonos is rabolhat, ha a birtoklásra az elkövetéskor nem jogosult. Ebben az esetben a dolog tulajdonos számára (is) idegen voltát a birtoklásra való jogosultság hiánya alapozza meg, ezzel némiképp áttérésre kerül az a tétel, hogy az elkövető nem lehet az elkövetési tárgy tulajdonosa. Abban az esetben, amikor több személynek áll fenn tulajdonjoga adott dolog felett, egyikük sem valósíthat meg rablást a másik terhére, ugyanis a dolog egyikük számára sem idegen,¹¹² hiszen a Ptk. 5:74. § alapján a tulajdonostársak mindegyike jogosult a dolog birtoklására és használatára. Hasonló helyzet áll fenn a házastársak vagyonával kapcsolatban, házastársi vagyonközösség esetén.¹¹³

A gazdátlan dolgok jogszerűen birtokba vehetők, illetve occupatioval tulajdont lehet rajtuk szerezni.¹¹⁴ Ezek rablás és lopás elkövetési tárgyai szintén nem lehetnek,¹¹⁵ mert birtokbavételük a jog által megengedett, más személynek

¹¹⁰ BH2002.474

¹¹¹ VASKUTI i. m. 10.

¹¹² Btk. törvényjavaslati indokolás. 434.

¹¹³ Ld. bővebben: Ptk. 4:37-4:62. §§

¹¹⁴ A Ptk. 5:52. § szabályozza a gazdátlan javakon való tulajdonszerzést.

¹¹⁵ Btk. törvényjavaslati indokolás. 434.

tulajdonjoga, illetve birtoka e dolgokon nem áll fenn, így jogi szempontból az idegen dolog fogalma alá nem vonhatók. Nem lehetnek azonban gazdátlanok a forgalomképtelen dolgok,¹¹⁶ így – hacsak nem ingatlanok – elkövetési tárgyként szerepelhetnek.

¹¹⁶ A forgalomképtelen dolgokat érintő szabályozás kérdése körében érdemes röviden megvizsgálni az elmúlt néhány év jogszabályi változásait. Az 1959-es Ptk. 2012-ig hatályban volt szövege a 172. §-ban sorolta fel az állami tulajdon kizárólagos tárgyait, majd a 173. § hozta a forgalomképtelen dolgokat, amelyek az előző § elemei és törvényben meghatározott más dolgok lehettek. 2012. március hó 2. napján azonban hatályba lépett a nemzeti vagyronról szóló 2011. évi CXCVI. törvény (a továbbiakban: Nvtv.), amely felváltotta, illetve megváltoztatta az 1959-es Ptk. addigi rendelkezéseit. Az 1959-es Ptk. 172. § teljes egészében hatályon kívül helyezésre került, míg a 173. § változás utáni szövege szerint törvényben forgalomképtelenként meghatározott dolgok elidegenítése semmis volt. Az Nvtv. továbbra is hatályban van, azonban az 1959-es Ptk. módosított 173. § szerinti rendelkezést nem tartalmaz, a Ptk. pedig köztulajdonra, állami tulajdonra, illetve forgalomképtelen dolgokra vonatkozó rendelkezéseket nem tartalmaz. Az Nvtv. a forgalomképtelen dolog fogalmát *expressis verbis* nem írja le, azonban az 1. § (1) bekezdésében nemzeti vagyronként nevezi meg az állam és a helyi önkormányzatok tulajdonában álló vagyont, majd a (2) bekezdésben pontosan kifejti a nemzeti vagyron körét. A 3. § (1) bekezdés 3. pontjában már definiálja a forgalomképtelen nemzeti vagyont. Ennek megfelelően forgalomképtelen az a nemzeti vagyron, amely az Nvtv.-ben meghatározott kivétellel nem idegeníthető el, vagyronkezelői jog, jogszabályon alapuló, továbbá az ingatlanra közérdekből külön jogszabályban feljogosított szervek javára alapított használati jog, vezetékjog vagy ugyanezen okokból alapított szolgalmat, továbbá a helyi önkormányzat javára alapított vezetékjog kivételével nem terhelhető meg, biztosítékul nem adható, azon osztott tulajdon nem létesíthető. Látható, hogy az 1959-es Ptk. kifejezetten sarkos, kategorikus megfogalmazását – amely egyértelműen semmisnek tekintette a forgalomképtelen dolgok elidegenítését – egy jóval megengedőbb – kivételt is engedő – szöveg váltotta fel, amely már nem is a magánjogi kódexben található, hanem az Nvtv.-ben, amelynek preambuluma, illetve a szabályozás egésze ennek a területnek a közjogiasodását sugallja számomra.

A forgalomképtesség szerinti dologosztályozás talán legplasztikusabb és leglogikusabb ismertetése egyébként Kolosváry Bálinthoz fűződik. Ő a dologosztályozások körében a forgalomképtelen dolgok két csoportját különbözteti meg: e dolgok lehetnek magánuralom alatt nem állók – ezek a már vizsgált gazdátlan dolgok, tehát forgalomba kerülésük lehetséges, de nem feltétlen –, és magánuralom alatt nem állhatók. Ezen utóbbi ismét két csoportra oszlik, nevezetesen közdolgokra és a *res communes omnium* kategóriájára. A köz dolgai megfeleltethetők az Nvtv. rendelkezései szerint a nemzeti vagyronba tartozó dolgoknak, amíg a második osztályba tartozók jogi értelemben nem is okvetlenül nevezhetők dolgoknak, mivel a magánjogi viszonyokkal természetüknél fogva kizárt az érintkezésük, uralom alá vonásuk fizikai lehetetlenség. Másik – és Kolosváry szerint találhatóbb – elnevezésük a *res nullius*, azaz a senki dolgai. Ilyenek például az égitestek. (KOLOSVÁRY i. m. 47-50.) A mai felfogástól némiképp eltér Kolosváry azon nézete, miszerint a magánuralom alatt nem álló – de a magánuralom lehetőségét magukban hordozó – dolgok forgalomképtelenek, azonban logikai szempontból teljesen követhető, hiszen ahhoz, hogy a dolog forgalomba kerüljön, az szükséges, hogy valaki azt forgalomba helyezze, ehhez pedig a dolog feletti hatalomgyakorlás – rendelkezés – szükséges. Amíg senki hatalmában sincs a dolog – tehát gazdátlan –, addig forgalomba – mintegy magától – nem kerülhet, az viszont, hogy forgalomba került, azt feltételezi, hogy többé már nem gazdátlan.

A dolgok forgalomképtessége ugyanakkor nem kizárólag a dologi jogi szabályozás függvénye. Vannak olyan testi tárgyak, amelyek a dolog szűkebb fogalmi körébe vonhatók, azonban forgalomképtelenek, vagy korlátozottan forgalomképesek. Ilyen többek között a fentebb már tárgyalt embertől elvált testrészt, vagy a holttest is, de az ezekkel való rendelkezés jogát a polgári jogviszonyokra irányadónak tekintett általános társadalmi felfogás egyéb jogszabályok vagy a szerződési jogi szabályozás által korlátozza. Ilyen szerződési jogi szabályozás például a jóerkölcsbe ütköző szerződések semmissége. [MENYHÁRD (2013a) i. m. 522.] Vö. a fentebb tárgyalt, többek között az emberről, emberi testrészekről, holttestről szóló résszel!

Idegen dolognak minősülnek a természet kincsei, a vadállatok és azok származékai is, így nem uratlan az elejtett, befogott vad, de a hullatott agancs, a szárnyas vad összegyűjtött tojása, illetve az elhullott vad teteme sem.¹¹⁷ Ugyanez áll a tévedésből elhagyott javakra,¹¹⁸ amelyek nem szándékosan kerültek ki a tulajdonos vagy birtokos hatalmából, és fennáll annak a lehetősége, hogy utólag ismét visszavegye őket.¹¹⁹ A Ptk. ezekben az esetekben a találással való tulajdonszerzés lehetőségét ugyan biztosítja az elveszett dolog megtalálójának, azonban az ilyen tulajdonszerzésnek szigorú feltételei vannak.¹²⁰ A Ptk. két speciális esetet is hoz ebben a körben, amelyek esetében a találással való tulajdonszerzés nem, vagy csak nagyon korlátozottan lehetséges, így az ezzel érintett dolgok idegen dolgok maradnak, elkövetési tárgyá válhatnak. Az egyik ilyen eset a Ptk. 5:59. § által szabályozott közönség számára nyitva álló helyen talált dolog szabályozása, a másik a Ptk. 5:64. § szerinti kincstalálás. Az első esetben a megtalált dolog specialitása annak fellelési helyében rejlik, mivel a közönség számára nyitva álló épületben vagy helyiségben, továbbá közforgalmú közlekedési és szállítási vállalat szállítóeszközén kell, hogy megtalálják.¹²¹ Az ilyen talált dolgot a találó köteles az üzemeltető alkalmazottjának késelem nélkül átadni, a dolog tulajdonjogára pedig nem tarthat igényt.¹²² Ha a talált dolog átvételére jogosult személye megállapítható, az üzemeltető őt értesíti és jelentkezése esetén részére a dolgot késelem nélkül átadja, ha viszont a jogosult személye nem állapítható meg, az üzemeltető a dolgot az átadástól számított három hónapon át megőrzi, vagy – ha erre nincs lehetősége – azt az átadástól számított nyolc napon belül a jegyzőnek átadja. Ha a jogosult a dologért három hónap alatt nem jelentkezik, az üzemeltető vagy a jegyző azt értékesíti.¹²³ Jól látható a szabályozásból, hogy a dolog megtalálója ebben az esetben találással egyáltalán nem szerezhet tulajdont, legfeljebb a dolog jegyző általi értékesítése során léphet fel.

A kincstalálás esete a kincs mint dolog tulajdonságai miatt speciális. A kincs valamilyen értékes dolog, amelyet ismeretlen személyek elrejtettek, vagy amelynek

¹¹⁷ A vad tulajdonjogára nézve ld. bővebben a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény 9. §-át. A jogosulatlan vadászattal megvalósított lopás, illetve rongálás sértette az adott vadászterületen vadászatra jogosult. (2/2005. BJE)

¹¹⁸ Btk. törvényjavaslati indokolás. 434.

¹¹⁹ Ezek tehát nem elhagyott, hanem elveszített dolgok.

¹²⁰ Ld. bővebben Ptk. 5:54-5:64. §§.

¹²¹ Ptk. 5:59. § (1) bekezdés

¹²² Uo.

¹²³ Ptk. 5:59. § (2)-(4) bekezdés

tulajdonjoga egyébként feledésbe ment.¹²⁴ Főszabály szerint a meg találó az ilyen dolgot köteles az államnak felajánlani. Az államnak itt elvileg két lehetősége van: a dologra igényt tart, avagy nem. Utóbbi esetben a dolog feletti tulajdonjogot a találó megszerzi, előbbi esetben viszont az állam szerez tulajdont a kötelező felajánlás alapján azzal, hogy a találó a dolog értékéhez mérten megfelelő díjra jogosult.¹²⁵ Abban az esetben viszont, ha a kincs a védett kulturális javak körébe tartozik, a Ptk. semmilyen lehetőséget nem biztosít a találó tulajdonszerzésére, mivel az ilyen kincs tulajdonjoga *ipso iure* az államot illeti meg.¹²⁶ Érdemes ugyanakkor egyéb jogszabályok fényében részletesebben megvizsgálni a Ptk.-nak a találó általi kötelező felajánlás és az azt követő, állam általi elfogadás szabályozását. A találó részéről a felajánlás kötelezettség, és mint ilyen, az államnak joga van ezt követelni. Ezáltal maga a kincs is közvetetten kikövetelhető az állam által. A felajánlást követően elvileg az állam a Ptk. rendelkezései alapján dönthetne úgy is, hogy a dologra nem tart igényt, azonban az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Áht.) rendelkezése alapján az állam, az államháztartás központi alrendszerébe tartozó költségvetési szervek, a nemzetiségi önkormányzatok, valamint az általuk irányított költségvetési szervek követeléséről lemondani csak törvényben meghatározott esetekben és módon lehet.¹²⁷ Az Áht. törvényjavaslati indokolása lemondási tilalomként is hivatkozik erre a rendelkezésre,¹²⁸ hiába van tehát elvi jogszabályi lehetőség az állam követeléséről való lemondásra, az törvényben meghatározott esetek és mód hiányában nem lehetséges. Ennek megfelelően tehát a kincs állam általi visszautasításának lehetősége igen szűk, ha nem egyenesen kérdéses.

Az iskolát nem zárt területnek minősítette a bíróság, és szabálysértési értékre elkövetett lopást állapított meg abban az esetben, amikor egy gimnázium tanulója mobiltelefonját a tanteremben hagyta, a soron következő osztály két tagja azt megtalálva elhatározta, hogy megtartja. Amikor tulajdonosa keresni kezdte dolgát, az elkövetők egyszerűen letagadták, hogy megtalálták. A védő arra hivatkozott, hogy a dolog uratlan volt, így legfeljebb jogtalan elsajátítás bűncselekménye

¹²⁴ Ptk. 5:64. § (1) bekezdés

¹²⁵ Ptk. 5:64. § (2) bekezdés

¹²⁶ Ptk. 5:64. § (3) bekezdés

¹²⁷ Áht. 97. § (1) bekezdés

¹²⁸ Magyarország kormányának T/5069. számú törvényjavaslata az államháztartásról. Indokolás az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvényhez. 32.

állapítható meg. A másodfokú bíróság az 1959-es Ptk. 129. § (2) bekezdés rendelkezését – a közönség számára nyitva álló helyen talált dolog akkori szabályozását – azonban kiterjesztette az iskolaépületre, annál is inkább, hogy ezeket a helyiségeket egy jóval szűkebb kör használja. A tulajdonos tudta, hol hagyta a telefont, sőt, kereste is. Mindezt egybevetve semmiképp sem gazdátlan dologról volt tehát szó.¹²⁹

Nem uratlan dolog továbbá a halott ember dolga sem, hiszen a tulajdonos halálával a tulajdonosi és birtokviszonyok megváltoznak, azonban a magyar jog az *ipso iure* öröklés alapján áll, nem ismeri a nyugvó hagyaték fogalmát, tehát a hagyatéknek minden pillanatban van tulajdonosa, legvégső esetben az állam.¹³⁰ A halott személy ingósága nem elhagyott, elveszett vagy uratlan, ezért elvétele lopást valósít meg. A megtörtént esetben a terhelt a kora reggeli órákban a munkahelye előtti autóbussz-megállóban felfedezett egy élettelenül fekvő férfit. Megfogta a karját, felemelte, majd amikor az élettelenül hullott vissza, megállapította, hogy a férfi meghalt. Ezek után a halott óráját eltulajdonítási szándékkal magához vette és eltávozott a helyszínről.¹³¹

Tulajdonviszonyok tekintetében sajátos szabályozás vonatkozik a hulladéokra. A jelenleg hatályos, a hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény (a továbbiakban: Ht.) értelmező rendelkezése alapján hulladék bármely anyag vagy tárgy, amelytől birtokosa megválk, megválni szándékozik vagy megválni köteles.¹³² Köznyelvi kifejezéssel élve ezeket a dolgokat tulajdonosuk kidobja, tulajdonjogával felhagy, így a Ht. szabályozása nélkül e dolgok az eredeti tulajdonos *derelectio*ja után uratlanná válnának. A Ht. azonban kifejezett szabályozást tartalmaz a hulladék tulajdonjogának átszállására, kiküszöbölve a hulladék uratlanná válását. A gyűjtőedénybe¹³³ helyezett települési hulladék¹³⁴ a

¹²⁹ Pest Megyei Bíróság 2.Fkf.697/2008/6.

¹³⁰ A Ptk. 7:1. § alapján az ember halálával hagyatéka mint egész száll az örökösre. A 7:74. § (1)-(2) bekezdése alapján pedig más örökös hiányában az állam a törvényes örökös, ráadásul az államot mint törvényes örököst az örökség visszautasításának joga nem illeti meg. Ennek megfelelően az uratlan hagyaték kizárt.

¹³¹ BH1993.342

¹³² Ht. 2. § (1) bekezdés 23. pont

¹³³ Gyűjtőedény a szabványos mérettel rendelkező hulladékgyűjtő edényzet, hulladékgyűjtő zsák, valamint az elkülönített hulladékgyűjtés céljából üzemeltetett eszköz, berendezés [Ht. 2. § (1) bekezdés 18. pont].

¹³⁴ Települési hulladék a háztartási és a háztartási hulladékhoz hasonló szilárd hulladék [Ht. 2. § (1) bekezdés 43. pont].

hulladéktermelő¹³⁵ tulajdonát képezi addig, amíg az a közszolgáltató¹³⁶ birtokába kerül.¹³⁷ Ha a gyűjtőedényt viszont a hulladékgazdálkodási közszolgáltatás ellátásának biztosítása céljából közterületen helyezték el, a hulladék a gyűjtőedényben történő elhelyezéssel a Koordináló szerv¹³⁸ tulajdonába és a közszolgáltató birtokába kerül.¹³⁹ A lomtalanítás során közterületre helyezett hulladék szintén a Koordináló szerv tulajdonát képezi és egyben a közszolgáltató birtokába kerül.¹⁴⁰ Az egyéb, hulladékgazdálkodási közszolgáltatás körébe tartozó hulladék a közszolgáltató vagy a közszolgáltatói alvállalkozó által történő birtokbavétellel kerül a Koordináló szerv tulajdonába.¹⁴¹ Ennek megfelelően a hulladék nem uratlan dolog, így lopás és rablás elkövetési tárgya is lehet.

2.5. Ingó

A Ptk. – az 1959-es Ptk.-val egyezően – nem definiálja sem az ingó, sem az ingatlan fogalmát, azonban a megkülönböztetést magától értetődőként használja. Törvényi meghatározásokat keresve jogrendszerünkben időben visszafelé érdemes válaszok után kutatni. Megvizsgálva az 1928. évi Magánjogi Törvényjavaslatot (a továbbiakban: Mtj.), amely a telekre helyezte a hangsúlyt: a 434. § alapján ingatlanok a telkek, a föld területének egyes határozott részei, alkotórészeikkel együtt; minden más dolog ingó. A Ptk. 5:15. § rendelkezik az alkotórészeiről, amely lényegében nem képes ’külön életet élni’ attól a dologtól, amellyel egyesítve van, és elválasztással a dolog vagy alkotórésze elpusztulna, illetőleg értéke, használhatósága számottevően csökkenne. Ezt a rendelkezést az ingatlanokra

¹³⁵ Hulladéktermelő az, akinek tevékenységeiből hulladék képződik (eredeti hulladéktermelő), vagy bárki, aki előkezelést, keverést vagy egyéb olyan kezelési műveletet végez, amely a hulladék jellegében vagy összetételében változást eredményez [Ht. 2. § (1) bekezdés 32. pont].

¹³⁶ Közszolgáltató az a hulladékgazdálkodási közszolgáltatási tevékenység minősítéséről szóló törvény szerint minősített nonprofit gazdasági társaság, amely a települési önkormányzattal kötött hulladékgazdálkodási közszolgáltatási szerződés alapján hulladékgazdálkodási közszolgáltatást lát el [Ht. 2. § (1) bekezdés 37. pont].

¹³⁷ Ht. 40. § (1) bekezdés

¹³⁸ Az állami hulladékgazdálkodási közfeladat keretében teljesítendő állami feladatok ellátására az állam koordináló szervezetet hoz létre [Ht. 32/A. § (1)-(2) bekezdés]. Az állami hulladékgazdálkodási közfeladat ellátására létrehozott szervezet kijelöléséről, feladatköréről, az adatkezelés módjáról, valamint az adatszolgáltatási kötelezettségek részletes szabályairól szóló 69/2016. (III. 31.) Korm. rendelet 3. § (1) bekezdése alapján a Koordináló szerv jelenleg az NHKV Nemzeti Hulladékgazdálkodási Koordináló és Vagyonkezelő Zrt.

¹³⁹ Ht. 43. § (1) bekezdés

¹⁴⁰ Ht. 43. § (2) bekezdés

¹⁴¹ Ht. 43. § (2a) bekezdés

vonatkoztatva: mindaz, ami alkotórészként tartósan egyesített, szilárd összeköttetésben áll az ingatlannal, maga is ingatlannak minősül. Ingatlan alkotórésze tekintetében tehát véleményem az, hogy a Ptk. szabályozásából következően elkövetési tárgyként ilyen nem szerepelhet, tekintve, hogy az nem önálló dolog, illetve az ingatlanhoz kapcsolódóan maga is ingatlan. A Ptk. 5:15. § szövegéből azonban az következik, hogy lopás és rablás nem, azonban más bűncselekmény – például rongálás¹⁴² – elkövethető ingatlan alkotórészére, annak elvétele esetén. Ilyenkor valójában az egész dologra követik el a bűncselekményt, nem kizárólag az alkotórészre.

Lopást és rablást csak ingó dologra lehet elkövetni, ugyanis az elkövetési magatartás elvételi elemét fizikailag csak ekkor lehet véghezvinni. Azok a dolgok, amelyek állaguk sérelme nélkül leválaszthatók ingatlanokról, így önállóként is funkcionálnak, legfeljebb a Ptk. 5:16. § szerinti tartozékok, ilyenként pedig önálló dolgok, tehát elkövetési tárgyként szerepelhetnek.

Ingatlan ugyan el nem vehető, azonban a birtoklásában erőszakkal, fenyegetéssel zavarni, megakadályozni lehetséges a jogosultat. Az ilyen magatartás a magánlaksértés bűncselekményét valósíthatja meg a Btk.-ban meghatározott feltételek teljesülése esetén.¹⁴³

2.6. Következtetés

A rablás elkövetési tárgyának szabályozása felületesen tekintve igen egyértelműnek tűnik, azonban részletes elemzést követően megannyi kérdés felmerül. Kiemelendő a büntetőjogi és polgári jogi – illetve egyéb jogágakban megjelenő – dologfogalom különbözősége, amely világosan látható, azonban kérdéses, hogy mennyiben megfelelő. Nehéz egymás mellett értelmezni a két fogalmat anélkül, hogy folyamatosan ne kerüljön elő a jogalkotói szándék igen nehezen megismerhető, véleményes biztonsággal megállapítható tartalmú fogalma. Ez főleg az állatok tekintetében figyelhető meg, ahol büntetőjogi szempontból dologról van szó, egyéb tekintetben azonban már nem teljesen.

¹⁴² Btk. 371. §

¹⁴³ Btk. 221. §

Egy másik, szintén érdekes kérdés a lopás és a rablás elkövetési tárgyainak esetleges különbözősége. Logikai szempontból különbségnek nem lenne szabad lennie, azonban mégis van. A Btk. 383. § a) pontjában található értelmező rendelkezés kifejezetten csak a vagyon elleni bűncselekmények fejezetére vonatkozik, a jogtudomány azonban alkalmazhatónak látja a rendelkezést a vagyon elleni erőszakos bűncselekményekre is, azonban csak részben, ennek viszont indokát nem lehet megtalálni az irodalomban. Ez minden jószándék ellenére is tarthatatlan állapot, hiszen a helytelen értelmezés, illetve a logikátlanul megírt értelmező rendelkezés olyan joghézagokat szülhet, mint a korábban már említett 'áramrablás.'

E problémák legkézenfekvőbb megoldása egy új értelmező rendelkezés lehetne, amely nem csupán a Btk. XXXVI. fejezetére, hanem a XXXV. fejezetre is vonatkozna, meghatározva egy kellően kifejtett, összes tényállásra vonatkoztatott dologfogalmat. Az értelmező rendelkezés esetleges felsorolásszerű részeinél érdemes a magánjogi dologosztályozásokat, illetve a magánjog-tudomány által problémásként kezelt dolgokat szem előtt tartani, ahogy azt elemzésem során tettem.

Az átalakuló magánjogi – illetve egyéb jogágakban megjelenő – dologfogalom és büntetőjogi dologfogalom párhuzamos létezése véleményem szerint a jogágak eltérő fejlődése miatt elkerülhetetlen, ugyanakkor a folyamatos egymásra hatás szükségszerű – ld. az áramlopás kialakulásának büntetőjogi gyökerét. Elgondolkodtató, hogy például az állatjogi mozgalmak esetleges további térnyerésével, és az állatok dologfogalomból való esetleges kiszorulásával mennyiben tart majd lépést a büntetőjog fogalomalkotása. Ezt megjósolni nem lehet, azonban a jövő jogtudománya ebben a tekintetben mindenképpen érdekes változásoknak néz elébe.

3. Passzív alany

3.1. Mástól való elvétel

E fejezetben szintén a birtok- és tulajdonviszonyok, illetve az elkövetési magatartás kifejtésével befolyásolt személyek dologhoz való viszonya játsszák a főszerepet.

Korábban már bővebben kifejtésre került, hogy uratlan, gazdátlan dolog nem lehet elkövetési tárgy, ebből az következik, hogy csak olyan dolog rabolható, amelynek tulajdonosa van. Ez a kritérium szükséges, noha nem elégséges, ugyanis a rablás passzív alanyának esetében a birtoklás ténye a meghatározó. A birtok feltételez egy fennálló tulajdonjogot – tehát egy tény és egy mögöttes abszolút szerkezetű jogviszony van jelen –, azonban nem szükségszerű, hogy a tulajdonos és a birtokos személye megegyezzen.¹⁴⁴ A rablás elkövetője a birtokviszonyt változtatja meg, a tulajdonjogi helyzetet nem, így az elkövetési tárgy tulajdonosa mintegy kívül reked a tényállás keretein.¹⁴⁵ A törvény szava szerint az elkövető a dolgot „mástól” veszi el. Lényegében ez leegyszerűsíti a passzív alanyi kört, tehát akitől fizikailag elveszik a dolgot, az passzív alany.

Mindez a megtartásos rablás esetén olyképpen változik, hogy a tetten ért tolvaj bárki olyan ellen védekezően lép fel, aki akadályozni próbálja; tehát nem az elvétel közben jelenik meg a passzív alany – hiszen az már befejeződött –, hanem utána. Ebben az esetben nem szükséges okvetlenül, hogy a passzív alany a birtokos legyen.

3.2. Sértett vagy passzív alany

A sértett és a passzív alany egymáshoz hasonlatos fogalmak ugyan, azonban nincsenek fedésben teljesen, mivel előbbi tágabb kört ölel fel, ráadásul nem anyagi jogi, hanem elsősorban *procedurális* fogalom, azonban az irodalomban és a bírósági gyakorlatban is éppannyira használatos, mint a passzív alany elnevezés, ezért ki kell térni rá, és meg kell tenni a szükséges distinkciókat.

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) 50. § szerint a sértett az a természetes vagy nem természetes személy, akinek vagy amelynek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette. Békés Imre szerint a sértett lehet jogi személy is, a passzív alany viszont mindig természetes személy, aki egyúttal sértett is, azonban ez fordítva nem

¹⁴⁴ Az elkülönülés bekövetkezhet jogszerű módon – például haszonkölcsönbe adással –, és jogellenesen is – ha egy bizonyos személy azért vált birtokossá, mert bűncselekmény útján jutott a dologhoz, például ellopta.

¹⁴⁵ Technikus értelemben természetesen megáll az a kijelentés, hogy ha a tulajdonostól elveszik dolgát, akkor passzív alanya a bűncselekménynek, azonban mindez azért következik be, mert tulajdonosként birtokolja dolgát.

okvetlenül igaz. Békés professzor szerint a passzív alany valamiféle testi támadásnak van kitéve az elkövető által, így lényegében kimondható, hogy az erőszakos bűncselekményeknek van passzív alanyuk.¹⁴⁶ Mindebből az következik, hogy az, akitől lopás esetén elveszik a dolgot, az sértett, akitől rablás során, az passzív alany is egyben. A Btk. 365. § (2) bekezdés szerinti rablásnak passzív alanya az, aki a tolvajt akadályozza. Különös figyelemmel vizsgálendő annak a személynek a helyzete, akinek a cselekmény a vagyonát veszélyeztette, vagy aki vagyoni károsodást szenvedett általa. A Be. fent már ismertetett rendelkezése alapján sértettekről kell szólni, hiszen vagyoni joguk sérül, illetve kerül veszélybe a deliktum elkövetése által. A vagyoni és személyiségi jogaiban sértett személy gyakran azonos, de az estek egy részében elválhat egymástól.¹⁴⁷ Békés Imre felfogásával szemben Belovics Ervin szerint passzív alany lehet jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező személyösszesség is, például rágalmazás esetében.¹⁴⁸ Mivel Belovics professzor szerint a személy elleni bűncselekményeknek van passzív alanya,¹⁴⁹ ezért a fenti okfejtés tulajdonképpen a felfogás esetében is megállja a helyét, hiszen a két vélemény között csak annyi különbség van, hogy az egyik szerint passzív alanya az erőszakos bűncselekményeknek van, míg a másik amellet érvel, hogy a személy elleni bűncselekményeknek; a különbség tehát az erőszak megjelenése, így a dolog elleni cselekményeknek egyik álláspont szerint sincs passzív alanyuk.

4. Elkövetési magatartás

4.1. Alapvetés

Angyal Pál szerint a rablás összetett bűncselekmény, amelynek két eleme van: támadás egyrészt valamely ingó dolgon fennálló hatalom (tulajdonjog, illetve birtok), másrészt egy bizonyos személy ellen. A dolgon fennálló hatalom elleni

¹⁴⁶ BÉKÉS i. m. 97. Ezzel nagyrészt egyezően ld. GELLÉR Balázs József: *A magyar büntetőjog tankönyve. Általános Tanok*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 123. azzal a különbséggel, hogy Gellér Balázs kifejezetten kiemeli a fenyegetést, amely a rablás esetén is passzív alannyá teszi a megfenyegetettet, azonban nem fizikai támadás, csupán annak kilátásba helyezése.

¹⁴⁷ BH1999.148

¹⁴⁸ BELOVICS i. m. 179-180.

¹⁴⁹ BELOVICS i. m. 179.

támadás valójában a lopás fogalmi körébe eső elvétel, amely sajátosan egyesül a személy elleni támadással. A dologelvétel ugyan a cél, a támadás pedig ennek eszköze, azonban nem minősítő körülménye egyik a másiknak, így a rablás nem egy másik bűncselekmény minősített esete, hanem teljesen önálló bűncselekmény.¹⁵⁰ Angyal ehelyütt a személyes szabadság megsértését¹⁵¹ nevezi meg eszközcselekményként.¹⁵² A mai dogmatika ezzel szakítani látszik, ugyanis az 1978. évi Btk. kommentárja szerint a jogalkotó két másik önálló bűncselekményt vont össze ebbe a tényállásba: lopást és kényszerítést.¹⁵³ A jelenleg hatályos kódex kommentárjai közül a Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadónál megjelent, Vaskuti András által írt, erőszakos vagyon elleni bűncselekményekről szóló rész *expressis verbis* nem nevezi néven azokat a bűncselekményeket, amelyekből a rablás felépül, viszont az erőszakos vagyon elleni bűncselekmények tárgyalásához fűzött bevezetőjében említi a személyek cselekvési szabadságának különféle korlátozását¹⁵⁴ mint a kiemelkedő veszélyesség egyik forrását.¹⁵⁵ Vaskuti kiemeli továbbá, hogy a rablás célcselekménye az idegen dolog eltulajdonítási szándékkal történő elvétele, amely egyrészt megegyezik a lopás elkövetési magatartásával, másrészt – tekintettel az eszközcselekmények hatására történő kiterjesztett átadásra – annál tágabb.¹⁵⁶

Ketté kell osztani a vizsgálatot, ugyanis két alapesetet kell megkülönböztetni, jelesül az (1) bekezdés szerinti rablást és a (2) bekezdés szerinti, tetten ért tolvaj dolgot védő fellépését.

¹⁵⁰ ANGYAL i. m. 18-19.

¹⁵¹ A Csemegi Btk. több tényállása is vonatkozik a személyes (és nem személyi!) szabadság megsértésére. A személyes szabadságtól való megfosztás az egyik elkövetési magatartása a felségsértés bűncselekményének (Csemegi Btk. II. Rész I. Fejezet, 126. § 3. pont), továbbá a kódex elkülönítve szabályozza a személyes szabadság közhivatalnok általi (Csemegi Btk. X. Fejezet) és magánszemély általi (Csemegi Btk. XXII. Fejezet) megsértését.

¹⁵² ANGYAL i. m. 18.

¹⁵³ LASSÓ Gábor: A vagyon elleni bűncselekmények. In: *A Büntető Törvénykönyv magyarázata.* (szerk.: VARGA Zoltán) CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2009. 1401.

¹⁵⁴ Vö. a kényszerítés mai és a személyes szabadság megsértésének Csemegi Btk.-ban leírt tényállásával.

¹⁵⁵ VASKUTI i. m. 7.

¹⁵⁶ Uo. 13.

4.2. Hagyományos értelemben vett rablás

Az első eset két mozzanatot takar: idegen dolog jogtalan, tulajdonosi akarattal szembeszegülő elvétele történik – ez a lopási célcselekmény – erőszak alkalmazása, fenyegetés, illetve öntudatlan, vagy védekezésre képtelen állapotba helyezés segítségével. Utóbbiak a tényállás azon részei, amelyek lehetővé teszik, vagy megkönnyítik az idegen dologhoz való hozzájutást, így eszközcselekményként épülnek be a tényállásba.¹⁵⁷ Ennek megfelelően az eszközcselekmény véghezvitele megelőzi a célcselekményt.

4.2.1. Elvétel

Az elvétel tekintetében a lopás elkövetési magatartását kell irányadónak tekinteni azzal a kiegészítéssel, hogy rablás esetében lehetséges, hogy a dolgot az elkövetőnek átadják, azonban ebben az esetben az elkövetői akarat a döntő, nem a sértetti.¹⁵⁸ Ez a kiterőszakolt átadás, amelyet a háború előtti büntetőjogban is rablásként értékelték.¹⁵⁹ Az elvétel mikéntje a stádium determinációja szempontjából okvetlenül tisztázandó kérdés. A benne foglalt lopás befejezettségével ugyanis a rablás is befejezetté válik.

Három elvétel-elmélet alakult ki a jogirodalomban. A *contrectatio*-tan szerint a dolgot el kell mozdítani, át kell helyezni. Az *ablatio*-elv szerint a dolgot nem elég áthelyezni, hanem el is kell vinni az elkövetés helyéről. Ma az *apprehensio*-elv az általánosan elfogadott, amely szerint a birtokállapot megváltoztatása szükséges.¹⁶⁰ E transzformációt kételeműnek kell felfogni: először megszűnik az eredeti birtokállapot – a tolvaj kiveti birtokából a tulajdonost, vagy birtokost –, másodsor pedig új birtokos lép birtokba: a lopás tettese. A külvilágban általában egyszerűnek mutatkozik mindez, hiszen az általános eset az, hogy az elkövető azonnal birtokba

¹⁵⁷ EBH2004.1111. I.

¹⁵⁸ Aki idegen dolgot mástól azért vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa, lopást követ el a Btk. 370. § (1) bekezdése szerint. Fontos rámutatni ehelyütt a törvény szavának pontatlanságára az eltulajdonítás kapcsán. Az „eltulajdonításban” ugyanis benne rejlik a tulajdonjog megszerzése, a tulajdonossá válás, azonban a tolvaj soha sem válhat tulajdonosává az általa lopott olyan dolognak, amely valaki más tulajdonában áll.

¹⁵⁹ Ld. ANGYAL i. m. 22.

¹⁶⁰ SINKU (2018b) i. m. 680.

lép, azonban ez nem törvényszerű. A két mozzanat elválhat egymástól.¹⁶¹ Amíg a dolog nincs sem az eredeti birtokos, sem a tolvaj kizárólagos hatalmában, lopásnak csupán kísérlete állapítható meg. Abban az esetben, amikor egy kávézó teraszáról a tettes az értékeket tartalmazó táskát lopási szándékkal a tulajdonos lába mellől észrevétlenül a közeli virágláda mögé rugdosta, de a sértett időközben észrevette dolga eltűnését, és azt keresni kezdte, az elkövetőnek el kellett hagynia a helyszínt. A bíróság lopás kísérletét állapította meg, mivel a tulajdonost birtokából már kivetették, azonban a tolvaj – fizikailag hiába ő volt kapcsolatban a táskával – nem tudott birtokba lépni.¹⁶² Az elvétel az eredeti birtoklás állapotának, mint uralmi, hatalmi helyzetnek a megváltoztatása, ami akkor befejezett, ha az eredeti birtokosnak nincs reális lehetősége a dolog további birtoklására, illetve arra, hogy újból annak birtokába kerüljön. Erre akkor kerül sor, ha egy új birtokállapot már létrejött. Ekkor a lopás befejezett,¹⁶³ ahogy például azokban az esetekben, amikor az elkövető az önkiszolgáló üzletben a polcra levett árut a ruházatába rejti, mivel azzal, hogy az elkövető akár ruhája alá, akár saját táskájába beteszi az árut, ezzel a környezete számára azt jeleníti meg, hogy az áru az ő tulajdona. A későbbi leleplezés ezen már nem változtat.¹⁶⁴ Ezzel szemben a cselekmény nem haladja meg a kísérlet stádiumát, ameddig a birtokos jelenlétében, általa figyelemmel kísérve történik az elvételi magatartás és lehetősége van a beavatkozásra.¹⁶⁵

Érdekes problémát vet fel az a helyzet, amikor a cselekményről tudomással nem rendelkező harmadik személy a tolvaj előtt jóhiszeműen birtokba lép. Véleményem szerint – mivel az elvétel nem fejeződött be – a lopás ilyenkor kísérleti szakban marad. Le kell azonban szögezni, hogy a rablás tényállásában – a törvényi egység révén – hiába foglaltatik benne a lopás, a bírói gyakorlatot jobban szemügyre véve okvetlen kiviláglik, hogy az esetek többségében a Btk. 365. § (1) bekezdés szerinti rablás kísérletének esetében az elvétel nem kezdődik meg – így a birtokállapot-változás első állomása sem realizálódik –, csupán erőszak alkalmazása, vagy a fenyegetés jelenik meg. Ez történt abban az esetben is, amikor két csuklyás személy, kezükben egy-egy fegyvernek látszó tárggyal belépett az iroda ajtaján,

¹⁶¹ Tipikusan ilyen eset a dolog elleni erőszakkal elkövetett lopásnak az a formája, amely esetén az elkövető az értéket az annak megőrzésére hivatott dologgal – doboz, láda, vagy más – együtt, abba bezárva veszi el, azonban nem rögtön nyitja ki. Ld. bővebben 4/1998. BJE.

¹⁶² Pesti Központi Kerületi Bíróság 3.B.V.26.932/2008/2.

¹⁶³ EBH2012.B.32. I.

¹⁶⁴ BH1990.460

¹⁶⁵ EBH2012.B.32. II.

ahol a sértett egyedül tartózkodott. Fegyverüket kibiztosították, és a sértettre szegezték, majd az egyik tettes a sértett összes pénzének átadását követelte. A sértett lehajolt a széfhez, mire a másik fegyveres őt többször megütötte a fején, illetve a száján. Lélekjelenlétét azonban nem veszítette el, és mindkettőjükről lerántotta a csuklyát. Az egyik elkövetőt egyértelműen fel is ismerte. A tettesek ekkor futva elmenekültek az irodából.¹⁶⁶ Hasonlóképp alakult a történeti tényállás, amikor az elkövető – motorkerékpáron érkező – bukósisakban, napszemüvegben belépett egy helyi pénzügyi fiókjába, az előzőleg vásárolt muzeális minőségű, elöltöltős, gumilövedékes pisztolyt a pénztárosra irányítva felszólította a pénztár tartalmának átadására. A pénztáros ennek nem tett eleget, mire a vádlott a plafonba lőtt a fegyverrel, mivel azonban a második felszólítást sem követte együttműködés, a vádlott – miután újfent a plafonba lőtt a fegyverrel – elhagyta helyiséget.¹⁶⁷ Általánosságban elmondható, hogy kísérleti szakban reked a cselekmény, ha az erőszak, illetve az élet vagy testi épség elleni fenyegetés akár teljes mértékben megtörténik, de a dolog elvételére nem kerül sor.¹⁶⁸

4.2.2. Kényszerítés

4.2.2.1. Erőszak

4.2.2.1.1. Vis absoluta vagy vis compulsiva

Már fentebb szó esett arról, hogy az 1978-as Btk. kommentárja szerint a rablás tényállásában a törvényi egység másik eleme a kényszerítés,¹⁶⁹ amelyet a Btk. 195. § rendel büntetni, alternatív, kiegészítő jellegű tényállás keretében.¹⁷⁰ Ehhez képest a

¹⁶⁶ Fővárosi Bíróság 7.B.626/2005/76.

¹⁶⁷ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 6.B.411/2010/11.

¹⁶⁸ LASSÓ i. m. 1406.

¹⁶⁹ LASSÓ i. m. 1401. E kettősségre nézve ld. továbbá a lentebb bővebb elemzésre kerülő EBH2013.B.19 számon közzétett esetet, amelyben a Kúria többek között egyértelműen leírja, hogy a rablás bűncselekménye egyaránt sérti a tulajdoni viszonyokat és a személy cselekvési szabadságát. E kettősségre – ti. a lopás és a kényszerítés között fennálló cél-eszköz viszonyra – figyelemmel a törvény a rablás (1) bekezdésben meghatározott esetének első fordulatát összetett bűncselekményként – *delictum compositum*ként – határozta meg. A kényszerítés az eszközcselekmény, a lopás a célcselekmény.

¹⁷⁰ 195. § Aki más erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, és ezzel jelentős érdeksérelmet okoz, ha más bűncselekmény nem valósul meg, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

rablásnál megfigyelhető kényszerítés specifikáltabb, cizelláltabb, ugyanakkor szigorúbb követelményeknek is kell megfelelnie.

Az elkövető a passzív alany cselekvési szabadságát befolyásolja annak akarata ellenére, erőszak, vagy fenyegetés segítségével. Erőszak alatt fizikai erő kifejtést, ráhatást kell érteni, amely alkalmas a megtámadottat az elkövető által kívánt irányba befolyásolni. A Btk. 195. § esetében ez az erőszak lehet akaratot hajlító és bénító egyaránt, azonban a rablás esetében csak a lenyűgöző erejű támadás felel meg a tényállásnak. Ilyenkor nincs választása a passzív alanyak: vagy tűrnie kell a dolog elvételét, vagy át kell adnia a dolgot. Ezt nevezi a tudomány és bírói gyakorlat akaratot bénító erőszaknak (*vis absoluta*), tényállás-specifikusan rablási erőszaknak. Különös gonddal kell vizsgálni ezekben az esetekben a sértett és az elkövető közötti testi erőkülönbséget, a sértett egészségi állapotát, életkorát, pszichikai, fizikai kondícióját. Ennek megfelelően az akaratot bénító erőszak nem feltétlenül abszolút értelemben ellenállhatatlan, csupán az adott sértett szempontjából az.¹⁷¹ Az, hogy a fizikailag gyenge sértett ellenállásának leküzdése érdekében kisebb erő is elegendő, a rablás megállapításának nem akadálya.¹⁷²

Az erőszak akaratot bénító, illetve hajlító voltának vizsgálata során nem lehet megkerülni a Kúria EBH2013.B.19 számon publikált döntésében foglaltakat. A történeti tényállás szerint az elkövető összesen öt rablási cselekményt követett el mintegy két és fél hónap alatt. Minden esetben 60 év feletti, magányosan sétáló nőket választott áldozatként, akiknek meglátta a fülében az arany fülbevalót, amelyeknek megszerzését elhatározta. A sértettek után indult, – az ötből három esetben – mögéjük lépett, majd erős rántással kitepte fülükből a fülbevalót, és elmenekült. Egy esetben a sértett elé ugorva támadott, de akkor is egy rántással szakította ki az ékszert, továbbá egy alkalommal a sértett mögé lépve őt egy ízben meglökte, a sértett azonban nem esett el, mivel a botjára támaszkodott. A sértett mindkét fülbevalóját a terhelt csak ekkor ragadta meg, hogy azokat a sértett füléből – a többi esethez hasonlóan – kiszakítsa.

A Kúria szerint tipikus esetben az (1) bekezdés szerinti rablás úgy valósul meg, hogy az első cselekményével – jelentős erőszakkal, kisebb erőszakhoz társuló fenyegetéssel, vagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen

¹⁷¹ LASSÓ i. m. 1402.

¹⁷² BH2007.287

fenyegetéssel¹⁷³ – az elkövető leküzdí a sértett ellenállását, ezzel megbénítja a sértettet abban, hogy megfelelően küzdjön a dolog elvételével szemben. Ezek után – módszertanilag egy következő fázisban – valósul meg a dolog elvétele. A két fázis megléte azonban nem szükségszerű a rablás megállapításához, ráadásul a Kúria szerint is csak elméleti szinten különböztethetők meg, a törvényi tényállás és az ítélezési gyakorlat pedig a rablás megállapításához ilyen követelményt nem támaszt.

Az ítélet hivatkozik Angyal Pálra, aki szerint a rablás csak olyan dologelvétel lehet, amely a személy részéről jövő vagy jöhető ellenállás kizárásával megy végbe. Nyilvánvaló, hogy a rabláshoz olyan erőszak szükséges, amely a sértett akaratát teljesen lenyűgözi, az ellenállás és behódolás között választási szabadságot nem enged, tehát olyan fokú, amely alkalmas arra, hogy a sértettet a dologelvétel tűrésére vagy a követelt dolog haladéktalan átadására kényszerítse. Egyszóval, a rabláshoz *vis absoluta* szükséges, és nem elég a *vis compulsiva*.¹⁷⁴

A rablási erőszakot a mai joggyakorlat is a *vis absoluta* fogalma alá vonja, amelynek az a lényege, hogy olyan erős a hatása, hogy a sértett ellenállását megtöri vagy kizárja, ellene a sértett nem képes védekezni.

A Kúria a jelen ügyben azt állapította meg, hogy a fizikai erőszak terhelt által alkalmazott módja kizárta a fizikai ellenállást, mert elháríthatatlan és lenyűgöző volt.

Az ítélet Angyal Pált idézve kiemeli, hogy általában közömbös az, hogy az elkövető milyen módon és eszközökkel éri el vagy véli elérni a sértett akaratának a teljes lenyűgözését, illetőleg ellenállási erejének a teljes legyőzését. Közömbös, hogy izomerejét, állati vagy mechanikus erőket vesz-e igénybe, hogy szoros értelemben vett fegyvert, avagy más – a szemben álló erő letörésére – alkalmas eszközt használ-e. Ha azonban az eszköz vagy a mód olyan, amely közvetett hatásában zárja ki az ellenállás lehetőségét (vagy értelmét), akkor a Btk. 365. § (1) bekezdés második

¹⁷³ Érdekes lehet végiggondolni, hogy a Kúria miért ezzel a három kifejezéssel jellemzi a cselekménysor első mozzanatát. A jelentős erőszak megfelelője a *vis absolutának*, az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetés törvényi megfogalmazás, azonban a kisebb erőszakhoz társuló fenyegetés véleményem szerint több változatban is megjelenhet. Lehetséges, hogy az előbbi, minősített fenyegetés esete, mivel az erőszak kisebb – ezért a *vis absoluta* szintjét nem éri el, tehát csak *vis compulsiva* –, de találkozik egy fenyegetési magatartással, amely az azt kísérő erőszak mellett élet vagy testi épség ellenivé és közvetlenné válik. A másik lehetőség az, hogy a kisebb erőszak az eset körülményeire tekintettel – objektíve enyhébb foka ellenére – önmagában akaratot bénító, az azt kísérő fenyegetés pedig az erőszakba beleolvad, vagy még hozzá is járul az erőszak akaratot megtörővé válásához.

¹⁷⁴ ANGYAL i. m. 26.

fordulatának – tehát öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezéssel való elkövetés – megállapítása lehetséges.¹⁷⁵

A fenti megközelítés biztosítja annak az ugyancsak következetes gyakorlatnak az érvényesülését, hogy az erőszak nem önmagában, hanem a sértetthez való viszonylatában lehet *vis absoluta*. Nincs tehát abszolút értelemben vett erőszak, mert az erőszak mindig relatív. A terhelt és a sértett viszonylatában értékelendő valamely erőszak olyannak, amely kizárja vagy nem zárja ki a sértett ellenállását. A Legfelsőbb Bíróság a BH1992.228 számon közzétett esetben kihangsúlyozta, hogy az elkövetői magatartásnak a sértetre gyakorolt hatását tekintve alkalmasnak kell lennie az akarat megtörésére, tehát arra, hogy kizárja a sértett akaratának megfelelő magatartás tanúsítását. Az erőszak e sajátosságát konkrét helyzetre alkalmazva kell vizsgálat tárgyává tenni. Az erőszak viszonylag kisebb foka is lehet lenyűgöző erejű, ha a megtámadott fizikai vagy szellemi állapotánál fogva vagy akár az elhárítás lehetőségének más körülményeire tekintettel komoly védekezésre csak kis mértékben képes, vagy minderre képtelen. Az ítéleti tényállás szerint a vádbeli napon éjjel az I. r., a II. r. és a III. r. vádlottak betörték a sértett családi házába. A III. r. vádlott egy ablakon keresztül bemászott a házba, és a bejárati ajtót kinyitva beengedte a társait. Valamennyien harisnyaálarcot viseltek. A sértett a kutatás zajára felébredt, és a vádlottakat meglátva kiabálni kezdett, mert megijedt. Az I. r. vádlott a sértett nyakát megfogva visszanyomta az ágyra, a II. r. vádlott pedig a sértett száját fogta be, mialatt a III. r. vádlott tovább kutatott. A sértett kiabálása miatt a vádlottak tartottak a felfedezéstől, mivel a közeli házakban is felfigyeltek a zajra, ezért a helyszínt elhagyták. Valamelyikük azonban magához vette a sértettnek az asztalon levő pénztárcáját, amelyben 500 forint volt. A sértett kisebb, 8 napon belül gyógyuló sérüléseket szenvedett. A vádlottak létszáma, sokszoros fizikai erőfölényük, megjelenésük váratlansága és körülménye, az éjjeli időpont, a sértett idős kora kétségtelenné tették, hogy a sértett teljesen kiszolgáltatott helyzetbe került, emellett az I. r. és a II. r. vádlott a sértettel szemben fizikai erőszakot is alkalmazott. Mindezt a sértetten fellelhető, 8 napon belül gyógyuló sérülések is igazolták.¹⁷⁶

Itt szükséges utalni a Kúriának egy másik döntésére, amelynek lényege az erőszak abszolút vagy *kompulzív* voltának vizsgálata tekintetében az, hogy kimondta: rablás

¹⁷⁵ Uo. 27.

¹⁷⁶ BH1992.228

valószínűleg, ha az elkövető a sértett értékének megszerzése érdekében közvetlenül magára az elvenni kívánt dologra úgy fejt ki erőszakot, hogy a támadó magatartás – ellökés, rángatás, földre esett sértett vonszolása – következtében az erőszak a dologról áttevődik a sértett személyére és ezáltal a dolog elvételét megakadályozni akaró sértett ellenállását megtöri.¹⁷⁷ A Kúria az EBH2013.B.19 számú döntésében a BH2010.143-ra alapítva állapította meg, hogy amennyiben az elkövető által személy ellen alkalmazott erőszak olyan lenyűgöző és elháríthatatlan, hogy az eredményes védekezésre eleve nincs is mód, ez a rablást – tulajdonképpen személy elleni erőszakkal végrehajtott lopást – nem minősíti vissza lopássá.¹⁷⁸

4.2.2.1.2. Az erőszak személy ellenisége

A rablási erőszak második fontos ismérve a személy elleniség. Dolog elleni erőszakkal rablás nem követhető el, azonban lehetséges olyan eset, amikor a dolog ellenesség áttevődik a személyre.¹⁷⁹ Ilyenkor a kezdeti dolog elleni erőszak már a sértett fizikai ellenállását igyekszik megtörni. Rablásként értékelte a bíróság annak az elkövetőnek a tettet, aki az asztalnál ülő, idős sértett mellé leülve, kezitaskáját megpróbálta kitépni kezéből, azonban a sértett azt el nem engedve ellenállt, majd egy rántás következtében a földre került. Az elkövető ekkor a táská fülénél fogva vonszolni kezdte a földön a sértettet mindaddig, amíg a táská füle el nem szakadt. Ekkor elmenekült. A sértett nyolc napon túl gyógyuló sérüléseket szenvedett.¹⁸⁰

Az előbbihez kapcsolható a fent már részben elemzésre került EBH2013.B.19 számú döntés, amelynek vizsgálatakor a Kúria megkülönböztette azokat a cselekményeket, amelyek a dolgon – illetve annak elvételén – keresztül csupán érintik a megtámadott személyt, a birtokost¹⁸¹ azoktól, amelyek esetén a dologra kifejtett erőszakos magatartás már nemcsak érinti, hanem kifejezetten hatást fejt ki

¹⁷⁷ BH2010.143

¹⁷⁸ EBH2013.B.19

¹⁷⁹ Dolog elleni az erőszak abban az esetben, amikor közvetlenül az elvenni szándékozott dolog ellen irányul.

¹⁸⁰ A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.III.800/2010/8. Ehhez az esethez nagyban hasonlít a korábban már hivatkozott, BH2010.143 számon közzétett eseti döntés (Legf. Bír. Bfv. III. 406/2007.).

¹⁸¹ A Kúria itt Angyal Pál gondolatmenetet hozza, aki leírja, hogy a *Curia* csak személy elleni erőszak esetén állapít meg rablást, így lopásért felelt az, aki a nyak-zsinóron lógó ékszer leszakította; a pálinkás korsót kirántotta a sértett kezéből; a sértett ujjáról a gyűrűt erőszakkal lehúzta; a pipát a sértett szájából kiragadta. Ugyanígy minősült, amikor a vádlott a teljesen ittas ember pénzes zacskóját letépte. (ANGYAL i. m. 25.)

a megtámadott személyre – azaz a dologra kifejtett erőszak áttevődik a megtámadott személyre. A Kúria szerint ebben az ügyben azonban még ennél is több történt. A terhelt a sértettek fülbevalóját kitepte azok füléből. Az elkövetési tárgyat nem magára a dologra és/vagy a dolog rögzítő szerkezetére gyakorolt erőszak alkalmazásával – tehát dolog elleni erőszakkal – kívánta eltulajdonítani. Az emberi testhez erre rendelt szerkezettel rögzített tárgyakat, a fülbevalókat megragadta és kitepte a rögzítési pontjukból. E rögzítési pont az élő természetes személyek teste, szűkebb értelemben a füle volt. A Kúria ebből azt a következtetést vonta le, hogy a terhelt erőszakos cselekménye nem dolog ellen, hanem kifejezetten személy ellen, a sértett személyek teste ellen irányult és közvetlenül arra fejtette ki a hatását, ezért a cselekmények egyértelműen rablásnak minősítendők.¹⁸²

A fentebb már kifejtésre került BH1992.228 számú eset jelen alfejezet témája tekintetében is sarokpontinak mondható. A bíróság itt ugyanis kimondta, hogy a rablás és a dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás elhatárolása szempontjából annak van meghatározó jelentősége, hogy a fizikai erőszak személy vagy dolog ellen irányul-e.

Az alábbiakban röviden elemzésre kerülő kúriai döntés a rablási erőszak akaratot bénító és személy elleni volta tekintetében is maximális világossággal, és töretlen következetességgel summázza az eddigi gyakorlatot.

A konkrét esetben a terhelt a sértett mögött közlekedett az utcán, gyalogosan. Meglátta az előtte haladó nő jobb vállán lévő táskát, és elhatározta, hogy azt megszerzi, hogy a feltehetően benne lévő pénzt saját céljára tudja felhasználni. Óvatosan megközelítette hátulról a sértett nőt úgy, hogy őt ne vegye észre. Utolérve hátulról a lapocka táján meglökte és rögtön ez után megragadta a válltáska szíját. A lökéstől a sértett elveszítve az egyensúlyát előre mozdult, kibillent, de nem esett el, mert a válltáskájának a szíját a terhelt a kezével maga felé rántotta és így a sértett az egyensúlyi helyzetét visszanyerte. A terhelt a megfeszülő táska szíját elszakította, ami miatt a táska a földre esett. Onnan a terhelt azt a fülénél fogva felkapta, és futva távozott a helyszínről.¹⁸³

Az elsőfokú ítélet indokolása szerint a tényállásban leírt cselekmény során a terhelt magatartása nem volt olyan erőszakos, amely lenyűgöző erejűnek, akaratot bénítóknak ítéltető meg, és alkalmas lett volna a sértett fizikai ellenállásának a

¹⁸² EBH2013.B.19

¹⁸³ Kúria Bfv.II.1818/2014/5.

leküzdésére. Az elsőfokú bíróság azt állapította meg, hogy a terhelt szándéka a sértett táskájának megszerzésére irányult. Miután a sértetthez egy fizikai kontaktuson túl nem ért, őt nem bántalmazta, a sértettnek semmilyen módon nem okozott sérülést, a cselekményt nem vád szerinti rablásként, hanem dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás büntettként minősítette.¹⁸⁴ A másodfokú bíróság álláspontja szerint azonban a terhelt azzal, hogy az idős sértettet váratlanul, hátulról meglökte, őt olyan helyzetbe hozta, hogy a terhelt magatartásával szemben – amely a táskája eltulajdonítására irányult – semmiféle védekezést, elhárító magatartást tanúsítani nem tudott, így a terhelt a rablás megállapításához szükséges erőszakot fejtett ki.¹⁸⁵ A felülvizsgálati eljárásban a Kúria helybenhagyta a másodfokú ítéletet. A következőket ítélték meg: a rablás tényállásában szereplő erőszak alatt személy ellen irányuló olyan fizikai erő kifejtését kell érteni, amely fizikai ráhatás alkalmas arra, hogy a megtámadott személy fizikai ellenállását leküzdje. A rablási erőszaknak lenyűgöző erejűnek, akaratot bénítóan kell lennie, amely alkalmas a sértett akaratának a megtörésére. Az ilyen fokú erőszak nem teszi lehetővé, hogy a megtámadott az ellenállás és az engedelmisség között választhasson. Arra kényszerül, hogy eltúrja a dolog elvételt. Az alapügyben eljáró bíróságok megvizsgálták a rablás és a dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás elhatárolását, és az eddigi gyakorlattal¹⁸⁶ egyezően megállapították, hogy annak van jelentősége, hogy a fizikai erőszak személy vagy dolog ellen irányul-e. Vizsgálni kellett továbbá, hogy az adott esetben megvalósult személy ellen végrehajtott erőszak eleget tesz-e a rablási erőszakkal szemben támasztott követelményeknek. Jelen esetben a terhelt a sértettet váratlanul hátulról meglökte. Ettől a lökéstől a sértett az egyensúlyi helyzetéből kibillent, ekkor a terhelt számára lehetővé vált, hogy a védekezni, elhárító magatartást tanúsítani nem tudó sértettől a táskáját elvegye, s ekként az akaratot bénító erőszak kifejtését követően a rablás lopási elemét végrehajtsa. Nem lehet kétséges az, hogy a terhelt erőszakot alkalmazott, viszont az erőszakos cselekményt nem dolog elleninek ítélte a másodfokú bíróság és a Kúria, hanem kifejezetten személy elleninek, a sértett teste – a hát lapocka része – ellen irányultnak, amely közvetlenül a sértett testére fejtette ki hatását. A Kúria döntésének indokolásában többszörre, a fentebb már

¹⁸⁴ Szekszárdi Járásbíróság 9.B.445/2013/25.

¹⁸⁵ Szekszárdi Törvényszék 4.Bf.103/2014/6.

¹⁸⁶ Ld. fentebb a BH1992.228 részletesebb kifejtését.

elemzésre került esetekkel egyezően hangsúlyozta ki a rablási erőszak lenyűgöző, akaratot bénító voltának szükségességét, valamint relativitását, tehát azt, hogy az erőszak nem önmagában, hanem az adott, konkrét sértetthez való viszonylatában lehet *vis absoluta*. Jelen esetben a Kúria egyértelműen amellet foglalt állást, hogy a terhelt által alkalmazott erőszak rablási erőszak volt.¹⁸⁷

4.2.2.2. Fenyegetés

A kényszerítés második lehetséges magatartáseleme az erőszak mellett a fenyegetés. A Btk. 459. § (1) bekezdés 7. pont rendelkezése szolgáltatja az alapot, amely szerint az elkövetőnek olyan súlyos hátrányt kell kilátásba helyeznie, amely a megfenyegetettben komoly félelem előidézésére alkalmas. A hátrány súlyossága az egyedi eset konkrét körülményeihez igazítandó, azonban vannak biztos pontok az értékelés körében: biztosan súlyos a hátrány, ha okozását a törvény büntetni rendeli. A büntető feljelentéssel, adott személy hírnevére, érdekeire nézve ártalmas – akár valós – tények nyilvánosságra juttatásával való fenyegetés is releváns lehet.¹⁸⁸ Utóbbi kettő jogszerű magatartás, azonban a cél jogtalan. Mindezek mellett szükséges, hogy a megfenyegetettben komoly félelem alakulhasson ki a hátrány kilátásba helyezése miatt. Ez egy alkalmassági kritérium, nem szükségszerűség, tehát a lenyűgöző hatásnak nem kell okvetlenül bekövetkeznie, így annak sem, hogy a megfenyegetett túrje az elvételt. A passzív alany részéről tanúsított ellenállás tehát nem befolyásolja az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés akarat megtörésére való objektíve alkalmas voltát.¹⁸⁹

Ahogy a súlyosságot, úgy a komoly félelem kialakulását is az adott történeti tényállás ismerve alapján lehetséges eldönteni. Egy megtörtént esetben a terhelt egy bevásárlóközpont főbejárata mellett odalépett az ott tartózkodó sértetthez, akitől pénzt kért vonatjegyre. Miután a sértett a kérésnek nem tett eleget, a terhelt agresszív, trágár kifejezéseket használva, többször bántalmazással fenyegette a sértettet, aki e fenyegetések hatására, három alkalommal, összesen 900 forintot,

¹⁸⁷ Kúria Bfv.II.1818/2014/5.

¹⁸⁸ LASSÓ Gábor: Értelmező rendelkezések. In: *A Büntető Törvénykönyv magyarázata*. (szerk.: VARGA Zoltán) CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2009. 450-451; ugyanígy SZOMORA Zsolt: Értelmező rendelkezések. In: *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. (szerk.: KARSAI Krisztina) CompLex Kiadó, Budapest, 2013. 965.

¹⁸⁹ EBH2004.1110

valamint 1 szál cigarettát adott át a terhelt részére. A bíróság a rablási fenyegetés akaratot megbénító, lenyűgöző jellegének¹⁹⁰ kiemelése mellett kimondta, hogy a fenyegetés lenyűgöző erejének értékelésekor együttesen kell vizsgálni a megfenyegetett személy és az elkövető adottságait, az egymással szembeni erőviszonyokat, és az elkövetés külső tényezőit is. Ehhez képest abban, hogy a fenyegetés milyen hatással bír, mindig a konkrét sértett által az adott helyzetben átélt fenyegetettségi érzés vizsgálatával lehet állást foglalni.¹⁹¹ Viszonylag kisebb fokú fenyegetés is elegendő lehet a rablás megállapításához, ha az adott körülmények között a sértettre lenyűgöző hatást gyakorol. A konkrét esetben három elkövető provokálta az utcán a két tizenöt éves sértettet, akiket a közeli áruház mögé kísértek, hogy „megbeszéljék” a nézeteltérést. Ott körbeállták őket és torkuk elvágásával, illetve veréssel fenyegették őket arra az esetre, ha nem adnák át mobiltelefonjaikat. A két sértett a fenyegetéstől megijedt, és teljesítette az elkövetők utasítását. Ezek után megmutatták nekik, merre távozhathatnak. Egyértelmű, hogy a fenyegetés a fennálló helyzetből adódóan akaratot megtörő és közvetlen volt. A fenyegetés komolyságát nem érinti, hogy a sértetteket az elkövetők egy forgalmasabb helyen provokálták, hogy a bűncselekmény elkövetésére alkalmas helyre juttassák őket, a terhelték ugyanis nem ismerhették fel a fenyegetés bekövetkezése előtt az elkövetők rablási szándékát. A bírói gyakorlat szerint az, hogy a sértett az őt fenyegető helyzetet teljes mélységében nem ismerte fel, vagy könnyelműen viselkedett, önmagában a későbbi, akaratbénító erőszak vagy fenyegetés megvalósulását nem zárja ki.¹⁹² Mindezzel némiképp szemben áll egy régebbi eset, amelyben egy szüreti mulatságon a fiatalkorú terhelt három gyermekkorú fiútól kért pénzt, amikor azonban ők közölték, hogy nincs pénzüik, ő megmutatta nadrágjának övébe rejtett botot, és ezt mondta: „Ha nem adtok pénzt, kicsúszik ez a bot, és a torkotokra nyomom!” Ekkor az egyik gyermekkorú pénzt adott a terheltnek, aki a helyszínről eltávozott. A fiatalkorú terhelt cselekményét egy sportpályán rendezett szüreti mulatságon, a délutáni órákban követte el, ahol a gyermekkorú sértettek közelében több személy tartózkodott. A gyermekkorúak bárkitől kérhettek volna segítséget. A terhelt ruhája felhajtásával jelezte, hogy nála

¹⁹⁰ Az a feltétel, hogy az adott magatartás 'jellegének' kell akaratot bénítónak lennie, álláspontom szerint a súlyos hátránytól való komoly félelem kialakítására vonatkozó alkalmasságot jelöli.

¹⁹¹ BH2016.57

¹⁹² EBH2007.1591

bot van, azt azonban nem vette elő. Ilyen elkövetés mellett a terhelt által tett fenyegető kijelentés önmagában nem volt alkalmas a sértettek akaratát megtörő, komoly félelem kiváltására, még akkor sem, ha a sértettek 10-11 éves gyermekek voltak. A fenyegetés nem volt olyan mértékű, amelyet a rablás büntetvény megállapításához alapként szolgáljon.¹⁹³

A rablás tényállása esetében a törvény komolyabb fokú fenyegetést követel meg, mint ami a Btk. 459. § (1) bekezdés 7. pontjában található: szükséges a közvetlenség és az élet vagy testi épség ellen irányultság.¹⁹⁴ A közvetlenség a hátrány azonnali bekövetkezésének realitását jelenti, ezt logikailag összekapcsolva a törvény szövegének helyütt konjunktív feltételeivel, eredményként az erőszak alkalmazásának azonnali kilátásba helyezése vezethető le. A megvalósítás lehetősége azonban térben korlátozott, mivel csupán a bűncselekmény elkövetésének helyszínén tartózkodó személy ellen irányulhat.¹⁹⁵ Az 1978-as Btk. kommentárja szerint mind az erőszak, mind a fenyegetés esetében áll – azonban az előző mondatban írt korlátozással –, hogy nem szükséges az, hogy az a személy, akitől a tettes a dolgot elveszi, megegyezzen azzal, aki ellen az erőszak vagy fenyegetés irányul.¹⁹⁶ A megtörtént esetben a két elkövető az esti órákban rendőri intézkedést színlelve bement a lakásba, ahol a sértett családjával lakott, és a kábítószerügyletekből származó pénzt követelte. Mindenkit a földre fektettek, a sértett apját pedig megfenyegették, hogy amennyiben felkel, megütik. A sértett attól való félelmében, hogy a vádlottak apját bántalmazni fogják, pénzt adott át nekik. A bíróság megállapította, hogy ez megfelelt a rablás tényállásában szereplő fenyegetésnek.¹⁹⁷ Itt azonban el kell gondolkodni azon, hogy a fenyegetés irányultsága tekintetében helyes-e az 1978-as Btk. kommentárjának álláspontja. A súlyos hátrányt a tettes direkt módon nem szükségképp azzal szemben helyezi kilátásba, akitől a dolgot elveszi, azonban a káros eredménytől való alapos félelem okvetlenül benne kell, hogy kialakuljon, különben nem adná át a dolgot, illetve nem

¹⁹³ BH1987.114

¹⁹⁴ Ez a minősített fenyegetés.

¹⁹⁵ Távol lévő személy elleni erőszak alkalmazásának kilátásba helyezése más bűncselekményt valósít meg: Btk. 367. § szerinti zsarolást.

¹⁹⁶ LASSÓ i. m. 1403.

¹⁹⁷ A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.II.978/2007/6.

hagyná, hogy elvegyék tőle. Ezek alapján a fenyegetés szükségképpen a dolog birtokosa ellen kell, hogy irányuljon, azonban lehetséges, hogy indirekt módon.¹⁹⁸

4.2.2.3. Öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezés

Az erőszak vagy fenyegetés alkalmazásától megkülönbözteti a törvény az öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezést mint elkövetési magatartást. Öntudatlan állapotban az van, aki magát a külvilágtól megkülönböztetni nem tudja,¹⁹⁹ tehát valamilyen pszichikai ok folytán nincs abban a helyzetben, hogy önálló akarata legyen, így nem képes ellenállni sem. Védekezésre képtelen – Angyal Pál plasztikus kifejezésével védelemre tehetetlen – állapotban van a sértett, ha a fizikai okból nem képes az ellenállásra.²⁰⁰ Ilyenkor pszichikailag akarata lehet, azonban nem képes annak érvényt szerezni. Igaz, hogy előbbi eset pszichikai alapú – tehát a sértett nem tud magáról –, azonban ennek a külvilágban, tehát fizikailag is van megnyilvánulása, mégpedig az, hogy – a védekezésre képtelen állapottal megegyezően – fizikailag is képtelen dolgának elvételt megakadályozni. Ennek alapján véleményem az, hogy az öntudatlan állapot a védekezésre képtelenség egy speciális esete.²⁰¹

Mindkét esetre igaz, hogy megállapításuknak határa az erőszak alkalmazása. A tettes aktív magatartásával még azelőtt elzárja a védekezés lehetőségét a sértett elől, mielőtt a támadást megkezdené. Amennyiben nem az elkövető helyezi öntudatlan állapotba a sértettet, vagy az öntudatlanságig lerészegíti, kifosztást követ el.²⁰² Ugyancsak fontos szempont, hogy kizárólag a dolog birtokosával szemben lehetséges ilyen módon fellépni, míg az erőszak alkalmazása esetében ilyen megkötés nincs.

A védekezésre képtelen állapotba helyezéssel való elkövetés tekintetében a Kúria esetjogából két megtörtént eset emelendő ki.

¹⁹⁸ A fenti esetben a súlyos hátrány az apa megütése lett volna, amennyiben felkel, ami benne is komoly félelmet keltett, azonban indirekt módon a fiát is érte a fenyegetés, mivel édesapjának lehetséges bántalmazása számára sem kívánatos, azonban nem is közvetlenül rá irányult.

¹⁹⁹ ANGYAL i. m. 34.

²⁰⁰ LASSÓ i. m. 1403-1404., ugyanígy ANGYAL i. m. 34.

²⁰¹ Lassó Gábor szóhasználata helyütt nem teljesen egyértelmű. Világosan megkülönbözteti az öntudatlan és a védekezésre képtelen állapotot, azonban az alvás tényét, illetve az altatószer használatát mindkét esetben említi, ugyanakkor nem foglalkozik azzal, hogy a két állapot milyen logikai kapcsolatban áll egymással.

²⁰² Btk. 366. § (1) bekezdés a), c) pont

Egy 2010-ben megtörtént esetben²⁰³ a terhelteknek tudomására jutott, hogy a sértett jelentős értékű numizmatikai gyűjteménnyel rendelkezik. Megállapodtak abban, hogy a gyűjteményt oly módon fogják megszerezni, hogy hivatalos ügyben eljáró rendőröknek adják ki magukat. Az I. és II. rendű terhelt a sértettet a háza előtt megvárta, majd közölték vele, hogy felmerült annak a gyanúja, hogy bűncselekményből származó értékek vannak a birtokában. A sértett a terhelteket beengedte a lakásába, ahol a II. rendű terhelt a sértettet végigmotozta, majd a kezét hátrabilincselte. Ezt követően a terheltek felszólították, hogy mutassa meg az érme-gyűjteményét, mert azt át kell nézniük. A sértett, aki azt hitte, hogy igazi rendőrökkel van dolga, megmondta, hol van a széf kulcsa. A terheltek a széfet kinyitották, az értékeket kipakolták és azokkal a helyszínről távoztak. A sértettet megbilincselve a helyszínen hagyták, őt másnap egy ismerőse szabadította ki.²⁰⁴

A Fővárosi Törvényszék mint elsőfokú bíróság 9.B.584/2011/81. számú ítéletével az I. és II. rendű terhelteket társtettesként elkövetett csalás büntetőjében és személyi szabadság megsértése büntetőjében, valamint bűnsegédként elkövetett közokirat-hamisítás büntetőjében mondta ki bűnösnek. A másodfokon eljáró Fővárosi Ítéltábla 3.Bf.80/2012/28. számú jogerős ítéletével az elsőfokú bíróság határozatát megváltoztatta, és az I. és II. rendű terhelt vagyoni elleni bűncselekményét társtettesként elkövetett rablás büntetőjében minősítette.

A jogerős ítélet ellen a terheltek védői, valamint a II. rendű terhelt jelentett be felülvizsgálati indítványt. Az I. rendű terhelt védőjének álláspontja szerint a másodfokú bíróság a vagyoni elleni bűncselekmény törvénysértő minősítésére figyelemmel törvénysértő büntetést szabott ki. A felülvizsgálati indítvány jogi okfejtéséből kitűnően a rablás, mint *delictum compositum*, a lopás és a kényszerítés cél eszköz viszonyára épül, az elkövető azért fosztja meg a sértettet a cselekvési szabadságától, hogy az idegen dolgot elvegye. Ezzel szemben az elsőfokú bíróság ítéletéből egyértelműen kiderül, hogy a sértett kezeinek hátrabilincselése a rendőri eljárás színlelése érdekében történt és nem azért, hogy a sértett ellenállását megtörjék, hiszen a sértettnek nem is állt szándékában ellenállást kifejteni.²⁰⁵ A

²⁰³ Az eset BH2014.70 számon került közzétételre.

²⁰⁴ Bfv.III.228/2013/17., 3.

²⁰⁵ Ezt egyébként a másodfokú bíróság is rögzítette, amikor leszögezte, hogy a sértett nem ismerte fel a terheltek intézkedésének, illetve a megbilincselés jogellenességét, ugyanakkor viszont – helyesen – rögzítette azt is, hogy ennek a körülménynek a cselekmény szempontjából nincs jelentősége, csupán annak, hogy a terheltek a sértettet védekezésre képtelen állapotba helyezték.

védői álláspont szerint a sértett tudati állapota nem hagyható figyelmen kívül, ugyanis a rablás nem állapítható meg, ha a sértettnek nem is állt szándékában védekezés, vagy ellenállás kifejtése. Mindezek alapján a cselekmény helyesen nem rablás, hanem csalás büntetendőnek kell, hogy minősüljön.²⁰⁶

A II. rendű terhelt védőjének érvelése szerint a sértett megbilincselése a megtévesztő magatartás része volt csupán.²⁰⁷

A II. rendű terhelt indítványában leírt álláspontja szerint nem alkalmaztak erőszakot, élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetést, és a sértettet nem helyezték evégett öntudatlan, vagy védekezésre képtelen állapotba sem.²⁰⁸

A Legfőbb Ügyészség álláspontja szerint a sértett kezeinek hátrabilincselése a csalás törvényi tényállási elemei között már nem értékelhető, ugyanis az a sértett esetleges ellenállásának megelőzését szolgálta. A terheltek azért alkalmaztak erőszakot, hogy a sértett részéről védekező cselekményre ne kerülhessen sor. Az ügyészi álláspont szerint a terheltek által végrehajtott motozás és bilincselés lenyűgöző, akaratot bénító hatást gyakorolt a sértettre.²⁰⁹

A Kúria kifejtette, hogy védekezésre képtelen állapotról akkor van szó, ha a sértett helyzeténél, állapotánál fogva fizikailag képtelen ellenállást kifejtteni a dolog elvételével szemben. Ezt az állapotot az elkövetőnek kell előidéznie, mert amennyiben nem ő okozta, de kihasználja a sértett ilyen állapotát, kifosztás valósulhat meg, nem rablás. Abban az esetben, ha a védekezésre képtelen állapotot az elkövető egyben erőszak alkalmazásával idézte elő, akkor a rablás első fordulataiban meghatározott elkövetési módért felel. A jelen esetben erőszak alkalmazása fel sem merült, mert a megbilincselésére a sértett beleegyezésével, de legalábbis ellenkezése nélkül került sor. A Btk. 137. § (1) bekezdés 18) pontja rendelkezik a védekezésre képtelen állapotról. Ennek az állapotnak az értelmezése pedig a gyakorlat számára egyértelmű, amelyet a bíróságok töretlen következetességgel és egységesen alkalmaznak. A törvényi definíció ezt a gyakorlatot kívánta megerősíteni, amikor akként rendelkezik, hogy az is védekezésre képtelennek tekintendő, aki helyzeténél – például mert lekötözték – vagy állapotánál – például koránál, betegségénél – fogva ideiglenesen vagy

²⁰⁶ Bfv.III.228/2013/17., 4-5.

²⁰⁷ Uo. 5.

²⁰⁸ Uo. 5-6.

²⁰⁹ Uo. 6.

véglegesen nem képes ellenállás kifejtésére. Az ellenállás kifejtésére képtelenség azt jelenti, hogy a sértett állapotánál fogva nem képes a sérelmére elkövetett bűncselekményt megakadályozni, vagy annak elkövetését megnehezíteni. A rablás büntettének második fordulatában szereplő öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezés közös jellemzője, hogy ezekben az esetekben is a személy elleni támadás, mint eszközcselekmény megelőzi a dolog elvételét, olyan körülmények között, amikor adott esetben a sértettnek még nincs is tudomása a vagyoni viszonyai ellen készülő támadásról, és mivel az elkövető sem közvetlen élet elleni fenyegetést, sem erőszakot nem alkalmaz, a dolog elvételének szándéka a sértett számára rejtve marad. A Kúria nem fogadta el a felülvizsgálati indítványok azon álláspontját, amely szerint a sértett megbilincselése része volt a terheltek megtévesztő magatartásának. A tévedésbe ejtés során az elkövető a valótlanítást – a készülő vagyon elleni bűncselekményt, dologelvételt – valóságként – rendőri intézkedésként – tüntette fel. Ennek következtében, ezzel okozati összefüggésben a sértett tudatában aktuálisan téves képzet alakult ki. A sértett megtévesztéséhez szükséges, de elégséges is volt a rendőrségi mellény, a fényképes rendőrségi jelvény, a bilincs, és a rendőri mivolta történő hivatkozás, továbbá a többszöri álcázott telefonbeszélgetés. Ilyen előzmények után a sértett alávetette magát a színlelt, de általa valósnak hitt rendőri eljárásnak, következésképpen a sértett kezének hátrabilincselése már nem a megtévesztés része, hanem a bűncselekmény esetleges későbbi felismerését követő ellenállás megakadályozásának eszközcselekménye volt. A sértettet nem azért bilincselték meg a terheltek, hogy megtévesszék, hanem azért tévesztették meg, hogy megbilincselhessék, és ezáltal olyan védekezésre képtelen állapotba helyezték, amely már semmilyen körülmények között nem veszélyeztetheti a vagyon elleni bűncselekmény sikeres végrehajtását.²¹⁰

A Kúria ezután kifejtette, hogy a rablás esetén a dolog elvétele, miként a lopásnál, két mozzanatból áll, nevezetesen a korábbi birtokállapot megszüntetéséből, majd a dolog birtokának ténylegesen megszerzéséből oly módon, hogy az eredeti birtokállapot visszaállításának a lehetősége megszűnjön. A sértett védekezésre képtelen állapotba helyezésére e két mozzanat között, az elvétel folyamatában került sor, amely a cél – az idegen dolog elvétele –, és az eszközcselekmény –

²¹⁰ Uo. 6-9.

védekezésre képtelen állapotba helyezés – között a közvetlen okozati összefüggést megalapozta.²¹¹ Egyetértek e kúriai érveléssel az okozati összefüggés tekintetében, azonban nem tudok egyetérteni azzal, hogy a sértett védekezésre képtelen állapotba helyezése az elvétel folyamatában történt. Az elkövetők először megbilincseltek a sértettet, és csak ezt követően kezdtek az elvételhez – az érmegyűjtemény megmutatására való felszólításra is csak a megbilincselés után került sor –, tehát a sértett birtokából való kivetése, a korábbi birtokállapot megszüntetése csak a sértett védelemre tehetetlen állapotának elérése után kezdődött meg, majd a sértett védekezésre képtelenségének fennállása mellett be is fejeződött.

Meg kell továbbá említeni, hogy a Kúria nem fogadta el a Legfőbb Ügyészség okfejtését sem, amely szerint a védekezésre képtelen állapotba helyezés erőszak útján valósult volna meg, ugyanis a sértett megbilincselése során a terheltek erőszakot nem alkalmaztak, a megbilincselésnek a sértett önként alávetette magát. A személy elleni erőszak fogalma alatt ugyanis az emberi testre gyakorolt, az akaratot megtörő, vagy az akaratot hajlító fizikai ráhatást kell érteni, erre pedig jelen esetben nem került sor, így a sértett ellenállását nem kellett leküzdeni.²¹²

A fent ismertetésre került eset kapcsán fel kell hívni a figyelmet egy későbbi esetre, amelyben szintén rendőri intézkedést színleltek az elkövetők a rablás megvalósításához.

A III. r. terhelt elhatározta, hogy a sértett kábítószer fogyasztó életvitelét kihasználva tőle rendőri akció színlelésével pénzt és pénzzé tehető dolgokat fog elvenni jogtalan eltulajdonítás végett. A terv megvalósításába bevonta az I. r. és a II. r. terheltet is. A terheltek felkeresték a sértett által lakott családi házat, és azt a látszatot keltették, hogy civil ruhás rendőrök, akik intézkedést színlelve megtévesztették a sértett édesapját, majd látszólagos intézkedést fogatosítottak a sértettel szemben, kezét hátrabilincselték. A sértett röviddel a bilincs felhelyezése után egyensúlyát veszítve lecsúszott az ágy széléről, ekkor II. r. terhelt azért, hogy a rendőri hatalomnak való kötelező engedelmesség érzetét a sértettben fenntartsa a kabátját a derekánál félrehúzta és így mutatta meg a sértettnek az oda tokban felszerelt fegyvert. Amikor a III. r. terhelt felszólítására a sértett közölte, hogy a pénze a ház felső szintjén van, a II. r. és III. r. terheltek a hátrabilincselés kezű sértettet közrefogva a ház belső terében kialakított csigalépcsőn keresztül felmentek

²¹¹ Uo. 9.

²¹² Uo. 8.

a ház felsőbb szintjére, a sértett által megmutatott szobába. A pénzt tartalmazó páncéldoboz kinyitása után III. r. terhelt elvette az abban tárolt készpénzt, egy riasztó gázfegyvert, a hozzá tartozó töltetekkel és egy aranyláncot. Mialatt a III. r. terhelt a sértett anyjának a szobájában tartózkodott, II. r. terhelt a sértett alagsori szobájában további dolgokat vett el a sértettől. Mivel a sértett rájött, hogy nem rendőrségi eljárás folyik vele szemben, dologelvétel befejeztével III. r. terhelt a sértettől levette a bilincset, megfenyegette, hogyha a történekről beszámol a rendőrségnek, megöli, majd felszólította, hogy távozzon el a házból. A sértett ennek eleget tett, távozóban azonban az utcán dolgozó szomszédját megkérte, hogy értesítse a rendőrséget. Ezután a terheltek is beültek a járművükbe és elhajtottak.²¹³ Az elsőfokon eljáró bíróság kényszerként értékelte a lőfegyvernek látszó riasztópisztoly megmutatását, viszont a véleménye szerint nem állapítható meg az, hogy a fegyverrel, lőfegyvernek látszó tárggyal való fenyegetés bizonyosan és legalább részben a dologelvételre irányult volna. Az elsőfokú bíróság úgy értékelte, hogy a fegyver megmutatása a hivatalos eljárás színlelésének, a sértetti kiszolgáltatottság érzetének a fokozása érdekében történt, ezért a lőfegyvernek látszó tárggyal történt mozzanat önmagában nem teszi lehetővé a rablási cselekmény megállapítását. A kényszer alkalmazásának a másik módja a sértett kezének a hátrabilincselése volt. A bíróság véleménye szerint jelen cselekmény esetében a bilincselés szintén csak a hivatalos eljárás színlelésének részeként értékelendő, így önmagában a rablás megállapítására nem alkalmas. A vádlottak cselekménye azonban maradéktalanul alkalmas a zsarolás bűncselekményének a megállapítására, ezért az elsőfokú bíróság ezt állapította meg.²¹⁴

A másodfokon eljáró Fővárosi Ítéltábla 12.Bf.167/2014/9. számú ítéletében kifejtette, hogy a terheltek hivatalos eljárás színlelésével jutottak be lakásba, rendőri intézkedést, hivatalos személyi minőséget imitáltak, ehhez pedig nem volt szükség a sértett megbilincselésére. A sértett viszonylag gyengébb akaratú, védtelenebb személy volt, akivel szemben a három, erős testfelépítésű, nem egyenruhában, de a rendőri fellépéshez szükséges külsőségeket hiánytalanul felmutató terheltekkel szemben joggal hihette azt, hogy hivatalos intézkedés hatálya alá került. A sértett megbilincselése tehát kizárólag a dologelvétel biztosítása, tehát nem a zsarolás, hanem a rablás bűncselekményének

²¹³ Budapest Környéki Törvényszék 4.B.18/2013/54., 9-12.

²¹⁴ Uo. 33-34.

eszközselekménye volt, miután az már nem a sértett megtévesztését szolgálta.²¹⁵ Ennek megfelelően az ítélőtábla a terheltek vagyon elleni cselekményét védekezésre képtelen állapotba helyezéssel, fegyveresen, csoportosan elkövetett rablás büntettének minősítette.²¹⁶

A Kúria a benyújtott felülvizsgálati indítványokról megállapította, hogy azok nem alaposak,²¹⁷ ezért a Fővárosi Ítélőtábla ítéletét hatályában fenntartotta.²¹⁸ A sértett megbilincselésével kapcsolatos érvelés tulajdonképpen szó szerint megegyezik a Bfv.III.228/2013/17. számú végzésben leírtakkal.²¹⁹ A hasonlóság olyan szintű, hogy ez a határozat is tartalmazza a fentebb már vitatott okfejtést a rablás elvételi mozzanatainak és a védekezésre képtelenség előidézésének időbeliségéről.²²⁰ Ehelyütt is fenntartom az 59. oldal első bekezdésében ismertetett véleményemet, miszerint a sértett védekezésre képtelen állapotba helyezése nem az elvétel folyamatában történt. Az elkövetők először megbilincseltek a sértettet, és csak ezt követően kezdtek az elvételhez.

Az ismertetett két esetből következetes kúriai gyakorlat olvasható ki arra vonatkozóan, hogy abban az esetben, ha az elkövető a sértett dolgának megszerzése érdekében hivatalos eljárást – rendőri intézkedést – színlel, a sértettet ezzel megtéveszti, majd megbilincseli, a cselekmény a Btk. 365. § (1) bekezdés b) pont 2. fordulata szerinti rablás büntettének minősítendő, mert függetlenül attól, hogy az elkövető nem alkalmaz sem erőszakot, sem minősített fenyegetést, a sértett pedig nem tanúsít ellenállást, a megbilincselés folytán a védekezésre képtelen állapotba helyezés megállapítható.

²¹⁵ Fővárosi Ítélőtábla 12.Bf.167/2014/9., 6.

²¹⁶ Uo. 1.

²¹⁷ Bfv.III.644/2015/8., 6. skk.

²¹⁸ Uo. 1.

²¹⁹ Ld. Uo. 6-9.

²²⁰ Ez a Bfv.III.644/2015/8. számú és a Bfv.III.228/2013/17. számú végzésben is a 9. oldalon található.

4.3. Megtartásos rablás

4.3.1. Azonos elemek a két alapesetben

A rablás második alapesetének elkövetési magatartásai lényegében megegyeznek az elsőjével, vannak azonban bizonyos fontos különbségek, amelyekre rá kell mutatni.

Az első alapeset két mozzanatot takar: idegen dolog jogtalan, a dolgot hatalmában tartó személy akaratával ellentétes elvétele történik – ez a lopási célcselekmény – erőszak alkalmazása, fenyegetés, illetve öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezés segítségével. Fontos, hogy az öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezéssel való elkövetés hiányzik a megtartásos rablásnál. Utóbbiak eszközcselekményként épülnek be a tényállásba.²²¹ Az eszközcselekmény véghezvitele az első alapesetben megelőzi a célcselekményt, a megtartásos eset pedig ennek fordítottja.

Az elvétel tekintetében a lopás elkövetési magatartását kell irányadónak tekinteni azzal a kiegészítéssel, hogy rablás esetében lehetséges a kieroszakolt átadás is. Az elvétel mikéntje a stádium meghatározása szempontjából kiemelt fontosságú, ugyanis a benne foglalt lopás befejezettségével a rablás is befejezetté válik. Megjegyzésre érdemes, hogy megtartásos rablás esetén a kieroszakolt átadás nem értelmezhető, hiszen a dolog a kényszerítés előtt már az elkövető birtokában van, annak átadását nem szükséges kieroszakolnia.

A tényálláson belül a törvényi egység másik eleme a kényszerítés,²²² amelyről a Btk. 195. § rendelkezik alternatív, kiegészítő jellegű tényállás keretében. Ehhez képest a rablásnál megfigyelhető kényszerítésnek szigorúbb követelményeknek kell megfelelnie: erőszak esetében személy elleni *vis absoluta*, míg fenyegetés esetében kvalifikált – élet vagy testi épség elleni közvetlen, akarat megtörésére objektíve alkalmas – fenyegetés szükséges. A rablási erőszak és a kvalifikált fenyegetés esetében is elmondható, hogy akaratot megtörő voltak

²²¹ EBH2004.1111. I

²²² A Kúria az EBH2013.B.19 számon közzétett esetben kimondta, hogy a törvény a rablás (1) bekezdésben meghatározott esetének első fordulatát összetett bűncselekményként határozta meg. A kényszerítés az eszközcselekmény, a lopás a célcselekmény.

megállapíthatóságát önmagában nem zárja ki, ha a sértett értékeinek eltulajdonítását sikerrel akadályozza meg.²²³

4.3.2. Az öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezéssel való elkövetés hiánya

A második eset elkövetési magatartásai lényegében megegyeznek a Btk. 365. § (1) bekezdés szerinti rablás esetében leírhatókkal, azzal a jelentős különbséggel, hogy a tényállásban csak az erőszak alkalmazása és a fenyegetés szerepel – hiányzik tehát az öntudatlan, vagy védekezésre képtelen állapotba helyezéssel való elkövetés, illetve a kierőszakolt átadás sem értelmezhető –, valamint az eszköz-, és célcselekmény bekövetkezésének időbeli sorrendje megfordul.²²⁴

Az öntudatlan, illetve védekezésre képtelen állapotba helyezéssel való elkövetés hiánya e bekezdés vonatkozásában kérdéseket vethet fel. Egy ilyen szituáció nem mondható jellemzőnek, azonban kizárni sem lehet. A hipotetikus esetben a tetten ért tolvaj megbánást színlelve, a sértettet italozni hívja és ennek során – az elvett dolgot végig a birtokában tartva –, a dolog megtartása végett, erőszak és fenyegetés nélkül, altatót kever az italába és az így öntudatlanná váló sértettől az addig vissza nem adott, de visszaadni ígért dolgot elviszi.

Nyilvánvaló, hogy erőszak, illetve fenyegetés hiányában megtartásos rablásról nem lehet szó; tulajdonképpen hiányzik a törvényi egység kényszerítési eleme. A Btk. 366. § szerinti kifosztás bűncselekménye sem állapítható meg, mivel annak mindegyik elkövetési magatartása az elvételt lehetővé tevő, azt megelőző cselekvőség, olyan elkövetési magatartása azonban nincs, amely a már megtörtént elvételt biztosítaná, a megtartást tenné lehetővé.

Véleményem szerint a kódexben nincs olyan törvényi egységként megfogalmazott bűncselekmény, amelynek elemei megfeleltethetők lennének a fenti történeti tényállásnak. Eszerint nem egy bűncselekményről van szó, így azt kell

²²³ BH2015.153

²²⁴ Elgondolkodtató Némethy Andrea álláspontja, amely szerint ebben az esetben nem áll fenn cél-eszköz viszony, mert az elvétel megelőzi a támadást. (NÉMETHY Andrea: Az önbíráskodás, a zsarolás és a rablás elhatárolási szempontjai. *Ügyészek Lapja*. 9. évfolyam, 3. szám, 2002. 50.) Véleményem szerint a sorrend megfordulásán van a hangsúly, így az erőszak vagy fenyegetés az elvétel oldaláról tekintve a szó szoros értelmében nem eszközcselekmény, azonban a dolog megtartása szempontjából mindenképp, ez utóbbi pedig az elvételhez logikailag szorosan kapcsolódik. Az elkövető cselekményeivel a bűncselekmény befejezettsége felé tör, a dolog megtartása pedig az elvétel eredményének maradandóságához mindenképp szükséges.

megvizsgálni, hogy milyen bűncselekmények anyagi halmazata állhat fenn. Ebben a kérdésben biztosnak mondható egy befejezett – és tetten ért – lopás elkövetése, amelyet nem tesz meg nem törtéنتté a megbánás színlelése, sem az, hogy ennek keretében az elkövető italozni hívja a sértettet. A másik bűncselekmény tekintetében fontos megjegyezni, hogy erőszak itt nincs, azonban az altató szervezetbe való bevitelével a sértett nem csupán öntudatlan állapotba került, hanem öntudatlan állapotából kifolyólag nem képes mozdulni, helyét megváltoztatni, illetve helyét megváltoztatva a dolgát elvivő elkövető után eredni, ezzel személyi szabadságától kerül megfosztásra. A személyi szabadság megsértését a Btk. 194. § rendeli büntetni, és mivel nyitott törvényi tényállásról van szó, az elkövetési magatartás bármi lehet, ami azt eredményezi, hogy a sértett mozgásának, helyváltoztatásának lehetősége megszűnik, így lehetséges az is, hogy az altató italba keverésével, és a sértett ily módon öntudatlan állapotba helyezésével megvalósuljon ez a bűncselekmény, amely itt ráadásul a Btk. 194. § (2) bekezdés b) pontja szerint aljas célból elkövetettként minősül, tekintettel arra, hogy az elkövető kifejezetten abból a célból helyezi öntudatlan állapotba a sértettet, hogy a dologgal zavartalanul távozhasson, a személyi szabadság megsértésével biztosítva a lopásból származó dolog megtartását, a menekülést, valamint a lopásért való felelősségre vonás elkerülését.

Ebben a tekintetben vitatható a BH1994.65 számon közzétett ítélet, amelynek esetében a három elkövető gázspray alkalmazásával behatolt a sértett lakásába a bejárati ajtó felfeszítése útján, ahol akkor csak annak 13 éves fia tartózkodott. A lakásban a terheltek ékszerek és pénz után kutattak, majd a gyermekkorú sértettet késsel fenyegetve a család értékeinek az átadására szólították fel. Távozásuk előtt felszólították a már összekötözött kezű sértettet, hogy feküdjön az ágyneműtartóba, és hogy onnan ne tudjon kijönni, az összecsucott ágyra különböző nehezékeket tettek.²²⁵ A bíróság itt rablással halmazatban a sértett sanyargatásával elkövetett személyi szabadság megsértését állapította meg, azonban megállapíthatta volna az aljas célból való elkövetést is, hiszen maga a bíróság fogalmazta meg, hogy az elkövetők a sértett menekülésének, illetve segítségkérésének kizárása érdekében zárták be, azaz a személyi szabadság megsértésének elkövetése a rablás leplezésének, illetve a felelősségre vonás elkerülésének célját szolgálta.

²²⁵ BH1994.65

A Legfelsőbb Bíróság korábban már kimondta, hogy a személyi szabadság megsértése aljas indokból elkövettként minősül, ha a terhelt azért zárja be a lakásba a sértettet, hogy az ne tudjon orvoshoz fordulni, így az általa megvalósított bűncselekmény – a megtörtént esetben súlyos testi sértés – miatti felelősségre vonást elkerülhesse. Ebben az ügyben a bíróság a Legfelsőbb Bíróság 15. számú Irányelvére hivatkozva kimondta, hogy személyi szabadság megsértésére is irányadó az irányelv emberölés minősített eseteinek elemzésénél található logikája, miszerint az aljas indokból vagy célból elkövetett bűncselekményt erkölcsileg elvetendő motívumból fakadó vagy ilyen célból megvalósított cselekményeket kell érteni. Az az eset is ide tartozik, amikor az elkövető a már véghezvitt más bűncselekmény miatti felelősségre vonás elkerülése céljából valósítja meg a bűncselekményt.²²⁶

A Kúria gyakorlata nem változott később sem ebben a tekintetben, hiszen egy jóval későbbi ügyben is kimondta, hogy a személyi szabadság megsértése aljas indokból elkövettként minősül, ha a rablási cselekmény befejezését követően a sértett személyi szabadságtól megfosztott állapotának fenntartása a rablás miatti felelősségre vonás elkerülését célozza. A Kúria itt a töretlen bírói gyakorlatra és a 15. számú Irányelv II. 3. pontra hivatkozva mondta ki, hogy az aljas indokból történő elkövetés megállapítható, ha a véghezvitt más bűncselekmény leplezése vagy a felelősségre vonás elkerülése végett követik el a cselekményt.²²⁷ Szintén aljas indokból elkövetett személyi szabadság megsértésének a büntettét állapította meg a bíróság, amikor a terhelt a sértettet a ház lépcsőházában visszatartva a büntetőjogi felelősségre vonás elkerülése érdekében olyan írásbeli nyilatkozat aláírására bírta rá, amely szerint az előző napon általa elkövetett erőszakos közöszlés elkövetésével a sértett alaptalanul vádolta meg őt.²²⁸ Ugyanígy aljas indokból elkövettként minősítette a bíróság, amikor az elkövető az általa összevert sértettet azért zárta be a lakásba, hogy a testi sértési cselekmény miatti felelősségre-vonást elkerülje.²²⁹

A 15. számú Irányelvet felváltotta a Kúria 3/2013. BJE határozata, amelynek II. 3. pontja kimondja, hogy abban az esetben, ha az elkövető más bűncselekmény

²²⁶ BH1985.458

²²⁷ BH2013.58

²²⁸ BH2003.490

²²⁹ BH1988.387

megvalósítása, avagy már véghezvitt más bűncselekmény leplezése, nyomainak eltüntetése vagy a felelősségre vonás elkerülése végett követi el a cselekményt, a minősített eset megállapítása megalapozott lehet. A bírói gyakorlat egyértelműen aljas indokból elkövetett személyi szabadság megsértését állapítja meg ezekben az esetekben, azonban ilyenkor valójában aljas célból történik az elkövetés, nem aljas indokból. A felelősségre vonás elkerülése, a bűncselekmény leplezése nem indok, amely miatt elköveti a bűncselekményt a tettes, hanem egy eredményképzet – törvényi tényállásban, minősítő körülményként megfogalmazott cél, azaz célzat²³⁰ –, amelynek elérése végett cselekszik. Ebben a tekintetben érdemes végiggondolni a már korábban hivatkozott BH2013.58 számú esetet, amelyben az elsőfokú bíróság kimondta, hogy a terhelt a rablás büntettét és a háromrendbeli személyi szabadság megsértésének büntettét egyaránt megvalósította, mert a rablási cselekmény befejezését követően a ragasztószalaggal a székhez kötözött sértetteknek ezt az állapotát továbbra is fenntartotta, ezáltal korlátozta őket személyi szabadságukban. Megfosztotta őket a rendőrség azonnal értesítésének, ezáltal az ún. forró nyomon történő üldözésnek a lehetőségétől. Az elsőfokú bíróság még ki is hangsúlyozta, hogy a terhelt cselekményét nem egy múltbeli történés, hanem egy jövőbeni esemény, a felelősségre vonás elkerülése vezérelte, ekként a cselekményt aljas célból elkövetettnek minősítette. A másodfokú bíróság csak a minősített esetek körét bővítette ki, azonban a Kúria már aljas indokra hivatkozik aljas cél helyett. Véleményem ebben a tekintetben az elsőfokú bíróság megközelítéséhez áll legközelebb, annyival kibővítve, hogy az aljas indok a cselekménysor elején áll, mintegy megindítja a cselekménysort, míg az aljas cél indokként is megjelenik már a cselekmény elején, de a végül megjelenő eredmény elérését kitzúzve nem csupán kezdő motivációként, hanem egyfajta végponti motivációként hat, ennyivel több mint az aljas indok.²³¹ A különbség nyelvtani alapon is könnyen megtehető, hiszen ok és cél – ’miatt’ és ’végett’ – között egyértelmű a distinkció,²³² és ugyan vitán felül áll, hogy minden magatartás tanúsítására valamilyen cél elérése érdekében kerül sor, a cél nem azonos a célzattal. A célzat ugyanis büntetőjogi szakkifejezés,

²³⁰ BALOGH Ágnes–TÓTH Mihály: *Magyar büntetőjog. Általános rész.* Budapest, Osiris Kiadó, 2010. 119-120.

²³¹ Az aljas indok és aljas cél közötti megkülönböztetés jelentőségére vonatkozóan ld. a 3/2013. BJE határozat II. 3. pontjának második bekezdését.

²³² Ld. bővebben: GRÉTSY László–KEMÉNY Gábor (szerk.): *Nyelvművelő kézikönyvtár.* Budapest, Tinta Könyvkiadó, 2005. s.h.v.

az elkövetőnek a törvényi tényállásban megfogalmazott célja, így csak akkor beszélhetünk célzatról, ha azt a törvényhozó a tényállásban kifejezetten megjelölte.²³³ Az aljas célból elkövetett személyi szabadság megsértése esetében pedig a törvényhozó a tényállásban, a minősített esetek között egyértelműen megjelölte az aljas célt, így a célzat megjelenése is vitán felül áll.

4.3.3. Erőviszonyok, sértetti ellenállás

Említésre érdemes a Kúria gyakorlatából egy eset, amely egyrészt példásan illusztrálja a sértett és az elkövető egymáshoz viszonyított tulajdonságainak fontosságát és az erőszak, illetve fenyegetés tulajdonságainak relativitását, ráadásul érdekes példája a megtartásos rablásnak, amelyben kérdéses volt, hogy a sértettel és a tanúkkal szemben fizikailag jelentős hátrányban lévő tetten ért elkövető a befejezett lopás után képes volt-e rablási erőszakot kifejteni a dolog megtartása végett.

A megtörtént esetben a terhelt egy irodaépület előtt álló, a sértett tulajdonában lévő terepjáró gépkocsi bal oldali hátsó ablaküvegét az utcán előzőleg talált vídia fűrófejjel benyomva magához vette a hátsó ülésen lévő, szintén a sértett tulajdonát képező kézitáskát. A sértett ezt észrevéve a terhelt után futott, elé ugrott, majd megfogta őt. Rövid dulakodás után a közeli épületbe vitték a terheltet, aki eközben a magánál tartott gázsprayvel többször lefújta a terheltet és a segítségére siető tanúkat. A tettes kifejezetten alacsony növésű – saját elmondása szerint „150 cm magas törpe” –, és mintegy 50 kg testtömegű volt. A védői érvelés szerint fizikai adottságainak megfelelően nem tudott ártani senkinek, azonban a sértetti társaság nagytermetű, erős emberekből állt, a tettes vergődése pedig még arra sem volt alkalmas, hogy a sértett szorításából meneküljön. Nem tekinthető eredményesnek a gázspray használata sem, hiszen őt a sértett egy pillanatra sem engedte el.²³⁴ A Kúria a felülvizsgálati eljárásban hozott végzésében egyértelműen megállapította, hogy a terhelt a táská megtartása érdekében alkalmazott erőszakot a sértettel szemben, ugyanis a korábban megállapított tényállás szerint erre akkor került sor, amikor a sértett tulajdonát képező táská még a terhelnél volt. Jogszerűen járt el a

²³³ BALOGH–TÓTH i. m. 119.

²³⁴ Kúria Bfv.II.1190/2016/7.

sértett, amikor a terhelt után szaladt, majd őt megfogta. A jogszerű magatartással szemben pedig jogosan védekezni nyilvánvalóan nem lehet. A tényállás szerint a sértett kérte a terheltet, hogy adja vissza a táskáját, azonban ennek a terhelt nem tett eleget. A táskát folyamatosan szorította, majd a sértettet gázsprayvel lefújta; ez a következő bírói gyakorlat szerint alkalmas a rablási erőszak megállapítására,²³⁵ ugyanakkor a Kúria tovább erősíti döntését azzal, hogy Angyal Pálon keresztül hivatkozik a *Curia* korábbi ítélkezési gyakorlatára is, amely szerint a paprikaszórás a szembe rablásos erőszak.²³⁶ A Kúria a terhelt védekezésében előadott, ún. gyenge ember és erős ember összevetést sem találta megalapozottnak, hiszen a cselekmény véghezvitelének folyamatában három ember kellett a terhelt lefogásához akkor, amikor menekülni próbált.²³⁷

4.3.4. A *vis compulsiva* tényállásba épülése, és a birtokviszonyok azonos helyen, azonos cselekmény keretében történő gyors változása

A dolog megtartása végett erőszakot vagy kvalifikált fenyegetést alkalmazni csak valamiféle ellenállás esetében lehet, ellenkező esetben az erőszak vagy fenyegetés nem felelne meg a törvényben leírt kivánalomnak, nem a dolog megtartása végett alkalmazott lenne. A bírói gyakorlat alapján a megtartásos rablás megvalósulásának feltétele, hogy a dolog korábbi birtokosa – a sértett – legalább szóban megkísérelje az elvett dolog visszaszerzését.²³⁸ Ennek megfelelően rablást állapított meg a bíróság, amikor a terhelt a sértett pénzét az adódó lehetőséget kihasználva egy váratlan mozdulattal – erőszak nélkül – szerezte meg és tette zsebre, ám ezt követően a pénzét visszakövetelő, feljelentéssel fenyegető sértett nyakát megszorogatta, őt fejbe rúgással, megveréssel és szemkivágással fenyegette meg azért, hogy az eltulajdonított pénzt megtarthassa. A bíróság az elkövető magatartását az elvett dolog megtartása érdekében alkalmazott testi épség elleni közvetlen fenyegetésként értékelte.²³⁹

Egy másik megtörtént esetben a terhelt egy üzletben bort vásárolt társaival, azonban pipereárukat is eltulajdonított, majd eltávozott a helyiségből. Amikor a sértett – az

²³⁵ Gázsprayvel elkövetett esetekre nézve ld. bővebben: BH+2000.5, BH2013.237.

²³⁶ ANGYAL i. m. 26.

²³⁷ Kúria Bfv.II.1190/2016/7.

²³⁸ BH+2015.412

²³⁹ BH2016.6

üzlet tulajdonosa – az áruk hiányát észlelte, azonnal a terhelt és társasága után indult, a lopás elkövetőjétől követelte az áruk visszaadását, és azokat nála meg is találta, miután felszólította táskájának megmutatására, s amikor a terhelt erre nem volt hajlandó, maga nyúlt a szatyorba és vette ki az elvett árukat. A terhelt az általa korábban eltulajdonított dolgok megtartása végett alkalmazta az erőszakot: megragadta a sértett mindkét csuklóját és megcsavarta a sértett kezét olyan erővel, hogy az illatszereket visszaejtette, sőt, amikor a sértett másodszor is a táskába nyúlt, a terhelt arcul is ütötte, amely erőszak a bíróság szerint az akarat hajlítására volt alkalmas.²⁴⁰ A tényállás és a bíróság általi minősítés kapcsán három kérdés is felmerül.

Az első a birtokviszonyok alakulása az elkövetés folyamatában. Kezdetben az illatszerek a boltban voltak, az elkövető birtokba vette, és eltulajdonította őket.²⁴¹ Az üzlet előtt a sértett megpróbálta őket visszaszerezni, ekkor az árukat ki is emelte a zacskóból, azokat kezébe vette. Kérdés, hogy így uralmat szerzett-e felettük, az elkövető ekkor – ha pillanatokra is, de – kieshetett-e a birtokból. E logika mentén haladva a sértettnek egy pillanatra sikerülhetett visszaszereznie a dolgokat. A kéz megcsavarásával a sértett a dolgokat elejtette, így az elkövető a birtokból őt újra kivetette, és birtokba lépett. A következő mozzanat a sértett újabb visszaszerzési próbálkozása, amelyre az elkövető arculütéssel – erőszakkal – válaszol, a dolgok végső visszaszerzésére pedig csak az arcul ütés után kerül sor. Ezek alapján több bűncselekményt is meg lehetne állapítani: először egy lopást, majd a kezek kicsavarásakor egy Btk. 365. (1) bekezdés a) pontja szerinti, hagyományos értelemben vett rablást, az arculütéssel pedig egy megtartásos rablást.²⁴² Fel kell ugyanakkor hívni a figyelmet arra, hogy az azonos elkövető és sértett között, azonos helyszínen, azonos elkövetési tárgyra, igen rövid idő elteltével elkövetett cselekmények bűncselekményegységet alkotnak. Egy 1984-ben publikált esetben a terhelt az esti órákban a MÁV-állomáson megismerkedett a sértettel, akivel italozni kezdett. A sörözőben a terheltnek elfogyott a pénze, ezért a sértett egy 500 forintos bankjegyet adott át neki azzal, hogy a rendelt italt fizesse ki. A terhelt a fizetést követően a visszajáró pénzt nem adta át a sértettnek, azt magánál tartva a sörözőből

²⁴⁰ BH2001.361

²⁴¹ A birtokba vétel folyamata kételemű: először az elkövető megszünteti az előző birtokállapotot – kivetíti a birtokból az előző birtokost –, majd maga lép birtokba.

²⁴² Amennyiben az arcon ütés nem *vis absoluta*, csak *vis compulsiva*, rablás nem állapítható meg. Ilyenkor a zsarolás bűncselekménye jöhetne szóba.

eltávozott. A sértett a terhelt után sietett, de amikor utolérte, a terhelt megfordult, és úgy megütötte a sértettet az arcán, hogy az a földre esett. Ezt követően a terhelt a sértett zsebéből 1500 forintot vett magához, majd a helyszínről elmenekült. A Legfelsőbb Bíróság jogi következtetése szerint a terhelt nem csupán a menekülés, hanem az eltulajdonított pénz megtartása végett bántalmazta a sértettet. Ezzel szemben nemcsak ezt a pénzt tartotta meg, hanem a leütött sértettől további 1500 forintot vett el. A terhelt egész cselekménysorozata valójában a sértett pénzének jogtalan eltulajdonítására irányult. Ennek érdekében erőszakot is alkalmazott, majd az erőszak hatása alatt álló sértettől további pénzösszeget vett el. Ez utóbbi cselekményt változatlanul ugyanaz motiválta, mint a cselekmény első mozzanatát. Ezért a terhelt cselekményének második mozzanata nem a kifosztást, hanem az 1978-as Btk. 321. § (1) bekezdésében ütköző rablás büntettének tényállását valósította meg. A bíróság ezután egyértelműen kimondta, hogy a terhelt több mozzanatu cselekménysorozata természetes egységnek tekintendő, mivel az azonos törvényi tényállás elemeit azonos alkalommal, indítékból, és azonos sértett sérelmére valósította meg, így e cselekmény egységesen az 1978-as Btk. 321. § (1) és (2) bekezdésébe ütköző rablás büntetteként minősül.²⁴³ A Kúria a természetes egység elemzésekor abból indult ki, hogy a cselekmény így értékelhető attól függetlenül, hogy egy vagy több mozzanattal valósul meg. Feltétel azonban, hogy az azonos alkalommal tanúsított rész-cselekmények ugyanabba a törvényi tényállásba illeszkedjenek, azonos legyen a sértettjük és bár önmagukban is megvalósítanak a bűncselekményt, azonban az egymást megszakítás nélkül követő tevékenység-sorozat összességében is csak egy törvényi tényállást merítsenek ki.²⁴⁴ A BH2001.361 számú esetben is egy bűncselekmény kerül megállapításra, ugyanakkor ott fel sem merül a bíróságban a fenti okfejtés lehetősége. Mindez nem véletlen. A vázolt hipotetikus probléma megoldása a lopás bírói gyakorlata során kimunkált három segédelv közül a *contrectatio* és az *apprehensio* elvének – és a polgári jog birtokbavétel-fogalmának –, valamint a természetes egység már elemzett konstrukciójának értelemszerű felhasználásával lehetséges. Kolosváry Bálint szerint a birtok valamely dolognak a saját magunk dolga gyanánt való kizárólagos hatalom, fizikai uralom alatt tartása. Ennek az uralomnak két alkateleme van: a tényleges, valóságos uralom és befolyás állandó gyakorlásának

²⁴³ BH1984.380

²⁴⁴ 6/2009. BJE határozat 3. a) pont

lehetősége – az objektív jellegű *corpus* –, és e hatalom gyakorlásának azon szándéka – a szubjektív jellegű *animus* –, amely szerint a fizikailag valóságos uralmat a birtokos a maga javára, a maga nevében, a maga számára a dolog megtartására irányuló akarattal gyakorolja.²⁴⁵ A birtok szerzésénél e két elem fennállására van szükség, tehát *corpore* és *animo* is birtokolni kell a dolgot. A megvalósítás valamilyen tényben megnyilvánuló, és birtokosi akarattal minősített *apprehensio* által történik. Az *apprehensio* pedig ugyanaz, mint amit a *corpus* statikailag kifejez: a dolog megragadása, a fizikai uralomnak, vagy a tényleges hatalom gyakorolhatóságának a dologra való kiterjesztése.²⁴⁶ A dolog birtokának egyoldalú cselekménnyel való megszerzéséhez az erre irányuló birtokszerzési akarat mellett a dolog *apprehensiója* szükséges, amellyel kapcsolatban Kolosváry azt az elvárást fogalmazza meg, hogy a dolognak a rajta gyakorolható birtok megszerzettsége tekintetében olyan helyzetbe kell kerülnie, mint amilyenben a tulajdonos szokta a maga dolgát tartani.²⁴⁷ Az Mtj.-re is hivatkozik, amely szerint a dolog birtokát megszerzi, akinek a dolog tényleges hatalmába jut. Azt, hogy a tényleges hatalom létrejött-e, a közfelfogás szerint rendelte volna megítélni a javaslat.²⁴⁸ A jelenleg hatályos Ptk. szerint birtokos az, aki a dolgot sajátjaként vagy a dolog időleges birtokára jogosító jogviszony alapján hatalmában tartja, illetve az is, akitől a dolog jogalap nélkül időlegesen más személy tényleges hatalmába került.²⁴⁹ A birtok megszerzésénél pedig a majd száz esztendő Mtj. szövegét hozva kimondja, hogy a dolog birtokát megszerzi, akinek a dolog tényleges hatalmába jut.²⁵⁰ Kolosváry is kimondja, hogy nem szükséges okvetlenül a szó szoros értelmében vett megragadás, hanem a tulajdon külső látszatának megvalósítása kell,²⁵¹ amely véleményem szerint azonosítható a tényleges hatalommal. Ilyen tényleges hatalmat a sértett az árukon a visszaszerzés első mozzanatában nem szerezhette. Amikor ugyanis kiemelte a pipereárukat a szatyorból, azokat elmozdította ugyan – tehát *contrectatio* történt –, de kizárólagos, tényleges hatalmat felettük nem szerezhette – azaz *apprehensio* nem történt –, hiszen a szatyorból épphogy kivette őket az elkövető jelenlétében, közvetlen közelségében, helyzete

²⁴⁵ KOLOSVÁRY i. m. 56.

²⁴⁶ Uo. 64.

²⁴⁷ Uo. 65.

²⁴⁸ Mtj. 448. §

²⁴⁹ Ptk. 5:1. § (1), (3) bekezdés

²⁵⁰ Ptk. 5:2. §

²⁵¹ KOLOSVÁRY i. m. 65-66.

tehát nem adott módot a dolgok feletti hatalom megszerzésére, a birtokbavételre. Sértetti birtokbavétel hiányában pedig a kézcsavarással megvalósuló cselekmény megtartásos rablásként értékelendő, a következő próbálkozás – amely közben a sértett a pofont kapta –, szintén az. A sértett és az elkövető között azonos helyen – közvetlen fizikai közelségben –, nagyon rövid időtartam alatt, egységes elhatározással, azonos elkövetési tárgyra véghezvitt, azonos irányba mutató – a sértett részéről a dolgok visszaszerzésére, az elkövető részéről azok megtartására irányuló – cselekvőségek a Btk. 365. § (2) bekezdésén belüli természetes egység megállapítására engednek következtetni. Egyetlen rendbeli megtartásos rablás valósul tehát meg.

Második kérdésként felmerül, hogy az elkövető magatartása valóban csak *vis compulsiva* volt-e, avagy *vis absolutaként* akaratot bénítóan hatott. A kéz kicsavarása esetében a sértett a mozdulat hatására visszajettette a dolgokat a szatyorba, az elkövető tulajdonképpen kizárta az ellenállás lehetőségét, hiszen a csavarás hatására a sértett fizikailag nem volt képes tovább tartani az árukat, azokat visszajettette. Nyilvánvaló, hogy az erőszak itt kimerítette a rablási erőszak kritériumait, mivel az az ellenállásra lehetőséget sem biztosító *vis absoluta* példája.²⁵² A sértett másodszori próbálkozása közben történt arcul ütés adott esetben – ha önmagában állt volna – lehetett volna az erőszak bármely formája. Ennek megállapítása mindig az adott eset körülményeitől függ, illetve a bíróság judíciumán múlik. Ebben az esetben a bíróság alapvetően az egész erőszakos cselekmény tekintetében *vis compulsivát* állapított meg, amely véleményem szerint nem helyes. A bűncselekmény egyrendbeli, ugyanakkor két részletben történik az erőszak alkalmazása. Egyrendbeli rablásnál azonban az erőszakot egységesen kell értékelni, az adott rész-cselekvőségek együtteseként. Tekintettel arra, hogy a kézcsavarás már önmagában véve *vis absoluta*, a cselekmény egésze alatt egységesen értékelt erőszakot nem lehet *vis compulsivaként* minősíteni azért, mert az ütés önmagában nem érte el az akarat bénításához szükséges szintet, hiszen a pofon önmagában nem értékelhető, úgy, mintha előtte nem történt volna már egy kézcsavarás. Az időben előbb kifejtett erőszak tulajdonképpen elnyeli a pofonütés

²⁵² Vö. az EBH2013.B.19 számú határozattal. Az erőszak az ellenállás és a túrés között választást egyik esetben sem enged, annak fizikai sajátosságaiból adódóan. A kézcsavarás hatására önkéntelenül kiejtett flakonok és a fülből hátulról közelítve kitépott fülbevaló között így párhuzam vonható.

erőszakát, hiszen a cselekményt részeinek egymásra való hatásában is kell értékelni. Ebben az esetben nem értelmezhető csak kézcsavarás és csak arcul ütés külön-külön, mert az arcul ütés már a kézcsavarás után történt, így lehetetlen az, hogy az első erőszaknak ne legyen hatása a másodikra, ennek megfelelően tehát *vis absolutát* kellett volna megállapítani még abban az esetben is, ha az eset körülményeiből az következett volna, hogy a pofonütés önmagában állva csak *vis compulsiva* volt.

A harmadik kérdés az, hogy megjelenhet-e egyáltalán a Btk. 365. § (2) bekezdés szerinti rablás esetében az akaratot hajlító erőszak mint rablási erőszak. A Pécsi Ítéltábla egyik határozatában²⁵³ kifejtette, hogy az ítélkezési gyakorlat hosszú ideje következetes abban, hogy a rablás első – összetett – esetében az alkalmazott erőszaknak lenyűgözőnek, akaratot bénítónak kell lennie, olyannak, amely a sértett ellenállását teljesen megtöri. Ugyanakkor kérdésként fogalmazta meg, hogy a második, – összefoglalt – esetben a dolog megtartása végett alkalmazott erőszak fogalma ugyanilyen szigorú megítélés alá esik-e. Az érveléssel sajnos nem haladt tovább, mert kimondta, hogy a megtartásos rablás eleve kizárt az adott ügyben, így a rablási erőszak vizsgálatába bele sem kezdett. Az ítéletben rögzítésre került, hogy a rablás második alapesete valójában „erőszakos lopás;” megállapítására akkor kerülhet sor, ha a kétmozzanatú elkövetési magatartás dologelvételben testet öltő első fázisa lopásként jelenik meg, és így e bűncselekmény alanya valóban tetten ért tolvajként értelmezhető, olyan személyként, aki jogtalan eltulajdonítást célzó elvétellel jutott az idegen ingó dolog birtokába. Ezzel szemben az ügy sajátossága éppen az volt, hogy az elkövető egy telefon kölcsönkérésének ürügyén megtévesztette a sértettet, aki a tévedésbe ejtése folytán magára nézve hátrányos vagyoni jogi rendelkezést tett és a készüléket kiadta a kezéből. Ilyenkor – mivel a tévedésbe ejtés szolgálja a dolog megszerzését – csalás állapítandó meg. Tekintettel arra, hogy a tetten ért tolvaj fogalma kiterjesztően nem értelmezhető, a cselekmény rablásként történő értékelése szóba sem kerülhetett.²⁵⁴

Annyiban lehet kritikával illetni ezt az ítéletet, hogy feltett egy dogmatikai kérdést a rablási erőszakkal kapcsolatban, amelynek megválaszolását elutasította, azonban már a kérdést sem lett volna szükséges feltennie, hiszen a bíróság tudta, hogy nem fog rablást megállapítani. Érdekes kérdés, hogy a válasz megadása miért

²⁵³ A Pécsi Ítéltábla, mint harmadfokú bíróság Bhar.II.5/2014/16. szám

²⁵⁴ Uo.

maradhatott el: vagy azért, mert azt a bíróság valóban szükségtelennek tartotta megválaszolni, vagy csupán nem kívánt állást foglalni a szerinte nem egyértelmű kérdésben.

Az ítéletek egy része nem mondja ki, hogy a rablás melyik esetében várja el az akaratot bénító erőszakot, általánosságban várja el a *vis absoluta* meglétét, nem tesz különbséget a Btk. 365. § (1) és (2) bekezdés között.²⁵⁵ Érvelni ugyan lehet amellett, hogy egyik esetben sem megtartásos rablásról van szó, az ítéletek pedig értelemszerűen nem egy másik esettel kapcsolatban mondanak ki tételeket, így ezekben az ítéletekben valójában nem a megtartásos rablásra található rendelkezés; ugyanakkor az érvelés visszajára is fordítható, hiszen a bírósági határozatok 'a rablás' bűncselekményének bizonyos tulajdonságát elemzik általában, megszorítás a szövegben nem található. Ráadásul van olyan eset, ahol kifejezetten kimondásra került, hogy a rablás mindkét alapesetére igaz, hogy az erőszaknak, illetve élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetésnek a sértett akaratát megtörő, megbénító jellegűnek kell lennie.²⁵⁶

Ambrus István és Deák Zoltán is a többségi bírói gyakorlat mellett áll. Közös cikkükben egy jogesetet elemeznek, amelynek történeti tényállása alapján a terheltek egy áruházban voltak, ahol nézelődés közben néhány terméket a kosarukba tettek, majd egy-egy terméket a ruházatukba. Az elrejtett árukat nem fizették ki, de áthaladtak az áruvédelmi kapun. A kapu jelzést adott le, így a biztonsági őr a másodrendű terheltet felszólította arra, hogy menjen vele a recepcióra ellenőrzés végett. E felszólításnak a terheltet nem tett eleget, tovább haladt a kijárat felé, amit a biztonsági őr úgy próbált megakadályozni, hogy több alkalommal elé állt, a terheltet azonban kikerülte, illetve vállal eltolta őt. Eközben a recepció felől, szemből érkező másik biztonsági őr az elsőrendű terheltet kísérelte meg megállítani. Rövid ideig egymás mellett haladtak, majd a biztonsági őr az elsőrendű terheltet elé állt, többször is test a testtel szemben próbálta visszatartani, miközben ő folyamatosan elkerülte, kikerülte. Egy alkalommal az elsőrendű terheltet a padlón megcsúszott, emiatt a biztonsági őr is elvesztette az egyensúlyát, amit az elsőrendű terheltet kihasználta és elmenekült.²⁵⁷ A cikkírók abban egyetértettek a

²⁵⁵ A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.III.800/2010/8.szám. 7.; Bfv.III.114/2008/9.szám. 7.; Kúria Bfv.II.1818/2014/5.szám. 9.

²⁵⁶ A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.II.813/2010/5. szám. 17.

²⁵⁷ AMBRUS István–DEÁK Zoltán: A Kecskeméti Városi Bíróság ítélete a dolog megtartásával elkövetett rablásról. A tetten ért tolvaj által alkalmazott kompulzív erőszak (vagy nem minősített

bírósággal, hogy személy elleni erőszakot alkalmaztak az elkövetők, rablás viszont nem történhetett, mivel az ott megkívánt erőszak szintjét nem érte el a két elkövető magatartása, az erőszak csak akarat hajlítására volt alkalmas, azonban azzal már nem értettek egyet, hogy a bíróság tulajdon elleni szabálysértésként értékelte az elkövetők magatartását, amikor a zsarolás bűncselekménye megállapítható lett volna.²⁵⁸

Fentieket tekintetbe véve elmondható, hogy a többségi – mindenképpen következetesnek mondható – bírói gyakorlat és a jogirodalom mellett áll, hogy a rablás bármelyik esete csak *vis absoluta* mellett valósulhat meg. Az ismertetett, ezzel ellentétes esetek ennek megfelelően elszigeteltnek tekinthetők, és minden valószínűség szerint téves következtetések eredményei. A bíróságok többször kimondták, hogy a rablás mindkét alapesetére vonatkoztatni kell az akaratot bénító erőszakkal való elkövetést, amikor pedig ilyen határozott kijelentés nem történik, akkor a rablást mint bűncselekményt említik a bíróságok, alapesetre való szűkítés nélkül, ebbe pedig beletartozik a hagyományos értelemben vett, és a megtartásos rablás is. Azt sem szabad elfelejteni, amit Ambrus és Deák fogalmaz meg igen kiválóan fentebb hivatkozott írásukban: amikor a tetten ért tolvaj a dolog megtartása végett akaratot hajlító erőszakot alkalmaz, a zsarolás bűncselekménye lesz megállapítható; rablás, lopás, tulajdon elleni szabálysértés és egyéb nem. Tekintettel a fentiekre, a rablás bármely esete csak akaratot bénító erőszakkal valósítható meg. A korábban már részletesen vizsgálat alá vont BH2001.361 számú esettel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy alapvetően a cselekmény rablásként való minősítése helyes volt, a minősítés indoka szenvedett csak hibában, miszerint *vis compulsiva* mellett került sor a rablás megállapítására, amely alapvetően téves. A rablást *vis absoluta* megjelenése mellett kellett volna megállapítani.

4.3.5. Tetten érés és menekülés

A rablás megtartásos változata összefoglalt bűncselekmény, amelynek esetében a társadalomra veszélyesség nem kisebb, mint az (1) bekezdés szerinti alakzatnál.²⁵⁹

fenygetés) esetén zsarolás és lopás valóságos halmazata. *Jogesetek Magyarázata*. 2013/1. Szám, 2013. 33.

²⁵⁸ Uo. 33-34.

²⁵⁹ Az, hogy az elkövető mikor alkalmazza az erőszakot, gyakorlatilag irreleváns a társadalomra veszélyesség szempontjából.

A 'dolog megtartása végett' kitétel arra utal, hogy a lopási cselekmény maga befejeződött – tehát a dolgot birtokba vette az elkövető²⁶⁰ –, csak ezután következhet a védekezés.²⁶¹ Ezek alapján rablást követ el az, aki az általa elvett mobiltelefont tőle visszakövetelő sértettet szegycsonton üti, majd a helyszínről eltávozik. Az erőszak itt is célzatos, de iránya már nem a dolog megszerzése, hanem a megszerzett dolog megtartása. Az idegen dolog ugyanis már az elkövető birtokában van, az általa alkalmazott erőszak a dolog visszaszerzésére irányuló magatartás leküzdését szolgálja.²⁶²

Amennyiben azonban a tolvajt a lopás közben kapják tetten, és erőszakot vagy közvetlen fenyegetést alkalmaz, akkor az (1) bekezdés szerinti rablás valósul meg. Mindaddig ugyanis, amíg a rablásba foglalt lopás nem fejeződött be, addig az elkövető a kényszerítést, mint a rablás eszközcselekményét az idegen ingó dolog megszerzése céljából alkalmazza.²⁶³ Itt kell megemlíteni, hogy a (2) bekezdés szerinti rablás kísérlete véleményem szerint nem lehetséges, mivel az erőszak, vagy fenyegetés megtörténte előtt – illetve nélkül – lopás, annak tanúsításával viszont már befejezett rablás állapítandó meg.²⁶⁴

A tetten érés meglétének eldöntése kérdésében a bírói gyakorlat egységes. Nyelvtani értelmezés szerint valakit tetten érni annyit tesz, mint a kifejtett magatartás közben ráatalálni és leleplezni. Ennél sokkal tágabb értelmezés honosodott meg a bírói gyakorlatban. Tetten érésnek minősül, ha a tolvaj ugyan birtokba vette a dolgot, de még nem nyílt lehetősége azt elvinni.²⁶⁵ Ezt állapította meg a bíróság abban az esetben is, amikor az elkövetők régiségkereskedőknek adták ki magukat, így jutottak be az idős sértettek udvarára. Amíg egyiküknek

²⁶⁰ A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.II.978/2007/6. szám. 11.

²⁶¹ Mind ehhez a gondolatmenethez, mind a tetten érés problematikájához kapcsolható a Legfelsőbb Bíróságnak a megtartásos rablás szabályozási konstrukciójával kapcsolatos érvelése, miszerint a törvényi tényállásban megfogalmazott tetten érés – a szó nyelvtani értelmétől eltérően – nem a lopási cselekmény közben történő leleplezést jelenti, hanem a dogmatikai értelemben már befejezett elvétel utáni felfedezést. A rablás második alapesete csupán ez utóbbi tetten éréshez kapcsolódóan állapítható meg. (A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.II.813/2010/5. szám. 19.)

²⁶² BH2016.134. A BH+2008.389 számon publikált esetben is kimondta a bíróság, hogy a tetten ért tolvaj által alkalmazott erőszak „a dolog megtartása végett” alkalmazott erőszaknak tekintendő, ha a tolvaj a dolgot már birtokába vette.

²⁶³ A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.II.978/2007/6. szám. 10-11.

²⁶⁴ Ezzel egyezően ld. ANGYAL i. m. 42.

²⁶⁵ Jellegetesen ilyen szituáció a bolti lopás, amely az értekezés gondolatmenetébe több helyre is becsatornázható. A töretlen bírói gyakorlat szerint ilyenkor a lopási cselekmény már az üzlet eladóterében befejezetté válik akkor, ha az elkövető az eltulajdonítani kívánt dolgot ruházatba, vagy egyéb módon történő elrejtéssel kivonja a tulajdonos rendelkezése alól. (Ld. többek között: Hajdú-Bihar Megyei Bíróság Katonai Tanácsa KB.II.45/2010/2. szám. 3., vagy az AMBRUS–DEÁK i. m.-ben vizsgált Kecskeméti Városi Bíróság B.429/2011/70. számú ítéletét.)

megvételre kínált dolgokat mutattak, társa bement a házba és értékeket keresett. Az egyik sértett bement a házba és gyanút fogott, mert az egyik fiókot kihúzva találta, sőt, megtakarított pénzük is eltűnt. A szobában megtalálta a vádlottat, akitől követelte pénzét, de az kiszaladt a házból és társával együtt menekülni kezdett. Beszálltak a gépkocsijukba és el próbálták hajtani, de az egyik sértett követte őket: a vezetőülés melletti ülés felől behajolt és követelte elvett pénzét, azonban az egyik vádlott őt erőteljes mozdulattal meglökte, olyan erővel eltaszítva a gépkocsitól, hogy a sértett attól félt, az árokba esik. A vádlottak ezek után elmenekültek.²⁶⁶

Tetten érésnek számít a 'betörő'²⁶⁷ lépcsőházban történő elfogása, illetve a menekülő elkövető folyamatos nyomon követése, és üldözése utáni elfogása is,²⁶⁸ ugyanakkor a jogszabály olyan feltételt nem fogalmaz meg, hogy az elfogásnak anélkül kell megtörténnie, hogy az elkövetőt szem elől tévesztették volna.²⁶⁹ Meg kell továbbá említeni, hogy tetten érés esetén a rablás tette nemcsak az idegen dolog jogtalan eltulajdonítója, hanem ebben bűnsegédként közreműködő is lehet, ha ő alkalmaz erőszakot avagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést a dolog megtartása érdekében.²⁷⁰ A tetten ért tolvaj tehát nem csupán a lopás olyan tette vagy társtette lehet, aki személyesen birtokolja a már eltulajdonított dolgot, hanem az is, aki vele szándékegységben a helyszínen segíti őt a lopás elkövetésében, azaz a lopás bűnsegéde is.²⁷¹ Csak akkor nem minősül rablásnak a cselekmény, ha az elkövető az erőszakot kizárólag a menekülés érdekében alkalmazza. Az elkövető által alkalmazott erőszak pedig csak akkor értékelhető kizárólag a menekülés érdekében kifejtettnek, ha a tolvaj annak időpontjában a dolog birtoklásával már felhagyott,²⁷² esetleg a sértettnek vissza is adta.²⁷³ Ha az elkövető részben a dolog megtartása érdekében, részben a menekülése érdekében alkalmaz erőszakot, rablást kell megállapítani.²⁷⁴ Abban az esetben tehát, amikor

²⁶⁶ A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.II.192/2009/9.

²⁶⁷ Betöréses, tehát dolog elleni erőszakkal, helyiségbe vagy ehhez tartozó bekerített helyre megtévesztéssel, vagy a jogosult, illetve a használó tudta és beleegyezése nélkül bemenne elkövetett lopás, azaz a Btk. 370. § (2) bekezdés bc) és bf) pontja szerinti bűncselekmény.

²⁶⁸ BH1983.227, BH2001.361

²⁶⁹ EH2013.B13

²⁷⁰ BH2012.30

²⁷¹ EH2011.2295

²⁷² A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.II.813/2010/5. szám. 20.

²⁷³ A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.III.1.054/2009/7. szám. 4.

²⁷⁴ A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.III.1.054/2009/7. szám. 5.; A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.II.192/2009/9. szám. 7.; Kúria Bfv.II.167/2015/8. szám. 4.; Kúria Bfv.I.1761/2015/5. szám. 4.

az elvett dolog birtokában erőszakot – vagy kvalifikált fenyegetést – alkalmaz, a menekülés a lopott dolog megtartásával együtt jár, akkor az erőszak nyilvánvalóan nem önmagában az elkövető menekülését, hanem a dolog megtartását is célozza,²⁷⁵ a cél tehát a dolog elvétele után a sértettnek a dolog visszaszerzésére, az elvitel megakadályozására irányuló magatartásának a leküzdése.²⁷⁶ Ha a tolvaj az ittas sértett tárcáját visszaadja, azonban a tartalmát elveszi, a pénzt visszakövetelő sértettet pedig ellöki, megvalósítja a rablást.²⁷⁷ Hiába adja vissza a tárcát, magatartása nem tekinthető kizárólag a menekülés érdekében kifejtettnek, hiszen a pénzt megtartotta, az erőszak alkalmazása pedig szolgálata a pénz megtartását és a menekülés lehetővé tételét is. Ezek szerint rablás valósul meg akkor is, ha a terhelt, miután a jogtalan eltulajdonítás végett elvett dolgokat a menekülést biztosító gépkocsiban elhelyezte, a tevékenységét észlelő és őt elszámolásra felszólító biztonsági őr bántalmazza, majd az eltulajdonított tárgyakkal együtt a gépkocsival elmenekül.²⁷⁸ Az erőszak alkalmazása után a dologgal való menekülés tehát a kifejtett erőszak kettős céljára figyelemmel rablás megállapítását vonja maga után.²⁷⁹ Ahhoz, hogy abban a kérdésben dönteni lehessen, hogy pusztán a menekülés, vagy a menekülés és a dolog megtartása céljából került sor az erőszak alkalmazására, külön figyelmet kell fordítani a lopott dolog birtoklásával való felhagyásra. Az elkövetőnek tevékenesen – külső szemlélő, így a sértett számára érzékelhetően – kell felhagynia az elvett dolog birtoklásával. Ha ez nem történik meg, abból arra lehet következtetni, hogy a dolog megtartásának szándéka fennállt. A konkrét esetben a két elkövető gépkocsival hajtott a sértett tehergépjárműve mellé, majd egyikük kiszállt, kiemelt két szerszámosládát a raktérből, és elindult az utca másik oldalán parkoló gépkocsijukhoz. A sértett egy boltból éppen kilépve mindezt észrevette és utánuk eredt. Ezalatt a tettes a táskákat a csomagtartóba helyezte és beszállt a mindvégig az autóban várakozó társa mellé, aki beindította a motort. A sértett a bal első ajtón behajolva, az indítókulcs megszerzésével próbálta a menekülés útját állni, azonban a dolgokat elvevő elkövető ököllel állkapcsont ütötte, majd a gépkocsi elindult. Ekkor a sértett életét, illetve testi épségét féltve

²⁷⁵ Kúria Bfv.III.39/2013/11. szám. 7.

²⁷⁶ A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.II.813/2010/5. szám. 18.; A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.III.1.054/2009/7. szám. 4.

²⁷⁷ BH1983.394

²⁷⁸ BH+2008.531

²⁷⁹ BH+2010.288

hátralépett, az elkövetők pedig elhajtottak. A sértett kezdeményezte a dulakodást, azonban jogosan lépett fel, mivel elvett dolgainak visszavételét kísérelte meg. A rabláshoz kívánt erőszak az ökölütéssel megvalósult. A bíróság előtt a védelem azon érve, hogy csupán lopás valósult meg, mivel az erőszakot kizárólag a helyszín elhagyásának biztosítására és nem a dolog megtartása végett alkalmazták, nem állta meg a helyét.²⁸⁰ Ezzel némileg ellentétes egy korábbi eset, amelyben a tettes egy üveg whiskeyt tulajdonított el egy üzletben. A boltban dolgozók az irodába vezették, de folytonosan szabadulni próbált, és kisebb sérüléseket okozott az egyik eladónak. A bíróság kimondta, hogy a dologgal való menekülés ellenére az erőszakot nem dolog megtartása végett alkalmazta, csupán a menekülés elősegítése céljából, mivel a tettes személyi körülményei – feddhetetlenséget igénylő munkaköre, egyébként kifogástalan munkavégzése – életszerűtlenné tették azt a lehetőséget, hogy erőszakkal szándékozzon megtartani egy üveg jogtalanul eltulajdonított italt.²⁸¹

Végezetül pedig ki kell hangsúlyozni azt is, hogy mind az ügyészi, mind a bírói gyakorlat töretlen abban a tekintetben, hogy amennyiben az elkövetési magatartás egyrészt a jogtalanul elvett dolog megtartására, másrészt további dolgok megszerzésére is irányul, a Btk. 365. § (1) bekezdése szerinti rablást kell megállapítani.²⁸²

5. Alany

5.1. Alapvetés

A rablás bűncselekményének esetében az alannyá válás feltételei annyiban nem okoznak problémát sem elméleti szinten, sem a gyakorlatban, hogy a megtartásos rablás esetét kivéve – amely csak a tetten ért tolvajt érinti – bárki elkövetővé válhat.²⁸³

²⁸⁰ BH2009.265

²⁸¹ BH1981.316

²⁸² BF. 302/2002. *Összefoglaló Jelentés a rablás büntetének minősített esetei miatt indított ügyekben folytatott vádképviselési tevékenység vizsgálatáról.* (Készítette: DR. ETTIGNÉ DR. RUMPLER Gertrúd) 3.

²⁸³ Az elkövetővé váláson a tettesség és a részesség Mészáros Ádám által is tárgyalt általános fogalmait értem. Ld. MÉSZÁROS ÁDÁM: *A bűncselekmény elkövetői – Elméleti és gyakorlati alapkérdések.* Budapest, Ad Librum Kiadó, 2008. 68. Ezt ki kell még egészíteni azzal, hogy

Az igazi érdekességet ebben a körben a bűncselekmény azon sajátossága alkotja, hogy a többes elkövetés meglehetősen elterjedt; a gyakorlatban a társas elkövetés szinte mindegyik formája előfordul. Mindez leginkább a személy elleni erőszak, illetve kvalifikált fenyegetés és az elvétel párhuzamos megvalósításában rejlő nehézséggel magyarázható. Fülöp Valter szerint sokan azt gondolják, hogy néhány perc alatt milliomosokká válhatnak például egy bank kirablásával, vagy legalábbis eljátszanak a gondolattal. Fülöp figyelmeztet, hogy a helyzet nem ennyire egyszerű. Az ilyen bűncselekmények hatékony elkövetéséhez is 'szakértelem' és felkészültség szükséges.²⁸⁴ Az a véleményem, hogy a bűncselekmény megvalósításának nehézségét mindenképpen tükrözi a többes elkövetés gyakorisága.

A cselekmény többmozzanatúságára tekintettel a különböző elkövetői formációk a rablás bármely szakaszához kapcsolódhatnak.

Fentebb már említésre került, hogy gyakorlatilag bárki elkövetővé válhat, azonban még a vizsgálódás elején fontos leszögezni, hogy a rablás tettese a Btk. 365. § (2) bekezdés szerinti megtartásos rablás esetén nemcsak az idegen dolog jogtalan eltulajdonítója – tehát a lopás tettese, a tulajdonképpen értelemben vett tolvaj – lehet, hanem a lopásban bűnsegédként közreműködő személy is, ha ő alkalmaz erőszakot avagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést a dolog megtartása végett.²⁸⁵ Ezek szerint a törvényben megfogalmazott tetten ért tolvaj kifejezést a szavak nyelvtani értelménél tágabb értelemben kell felfogni, mivel az nem csupán a lopás olyan tettese vagy társtettese lehet, aki személyesen birtokolja a már eltulajdonított dolgot, hanem, a lopás bűnsegéde is.²⁸⁶

Mészáros Ádám munkája 2008-ból való, ekkor még az 1978-as Btk. volt hatályban. A Btk. hatálybalépésével változás következett be a gyermekkor mint büntethetőséget kizáró ok szabályozásában, és a Btk. 16. § rendelkezései alapján, az ott részletezett bűncselekmények tekintetében elkövetővé válhat a tizenkettedik életévét betöltött személy is, ha az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással. Az egyik ilyen eset [Btk. 16. § h) pont] a rablás [365. § (1)-(4) bekezdés].

²⁸⁴ Ld. bővebben: FÜLÖP Valter: Néhány gondolat a rablás bűncselekményéről. *Belügyi Szemle*, 52. évfolyam, 9. szám. 2004. 214-216.

²⁸⁵ BH2012.30

²⁸⁶ EH2011.2295

5.2. Társtettség

A társtettség törvényi fogalmának alapvető eleme a szándékegység – közös megvalósítás egymás tevékenységéről tudva²⁸⁷ –, amelynek megléte esetén társtettesként követi el a bűncselekményt az, aki bármelyik tényállási elemet megvalósítja. Ez lehet az erőszak vagy a kvalifikált fenyegetés alkalmazása és az elvétel, de lehet csupán az egyik elem véghezvitele is. Ezzel kapcsolatban azt állapította meg a Legfelsőbb Bíróság egy 1990-ben publikált esetben, hogy a csoportosan elkövetett rablás elkövetői társtettesként valósítják meg a bűncselekményt, akár a dolog elvételében, akár az erőszak vagy fenyegetés alkalmazásában, illetve a sértett védekezésre képtelen állapotának előidézésében működtek közre.²⁸⁸

A Legfelsőbb Bíróság megállapította a társtettséget akkor is, amikor az egyik terhelt az őt lakásában felkereső sértettet előbb megfojtással, majd kezei összevagdolásával fenyegette, utána az ágyhoz kötözte, száját betömte, fejére sapkát húzott, majd társa megérkezésekor elment a sértett lakására, és onnan értékeket vett el. Társa tudatában volt a jogtalan eltulajdonítási célnak, neki a másik terhelt pénzt ígért; a súlyos, élet és testi épség elleni, folyamatos és közvetlen fenyegetést pedig a sértett őrzésével fenntartotta a megvalósítás érdekében.²⁸⁹ Általánosnak tekinthető tehát az a tétel, hogy a rablásnak társtettese, aki csak a törvényi tényállás egyik elemének, az erőszak vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetés alkalmazásában vesz részt, az idegen dolog jogtalan eltulajdonítás végett történő elvételét viszont a vele szándékegységben lévő tettestársa valósítja meg.²⁹⁰ Ezek a fajta magatartások tipikusan konjunktív viszonyú elkövetési magatartások, egymást kiegészítve adják ki a rablás bűncselekményét.²⁹¹

Társtettség állapítható meg akkor is, ha az elkövető bűntársaival mindvégig szándékegységben cselekedve a sértettet pénzének megszerzése érdekében gázsprayvel lefújja, majd a fekvő sértett ágyában pénz után kutat. E

²⁸⁷ Btk. 13. § (3) bekezdés

²⁸⁸ BH1990.461

²⁸⁹ BH2005.128

²⁹⁰ BH+2006.532

²⁹¹ Mészáros Ádám erre vonatkozó eszmefuttatásának ismertetését ld. lentebb, e fejezet végén.

tevékenységével ugyanis erőszakot alkalmaz, majd az elvételi magatartást is megkísérli, tehát tényállási elemeket valósít meg.²⁹²

A rablás büntetvényében az elkövetők társtettesek, függetlenül attól, hogy a személy elleni erőszakot a sértett sérelmére csupán az egyik elkövető valósította meg, míg az értékek elvételében a csoport tagjai együttműködve cselekedtek. Az erőszakot a megtörtént esetben az első rendű terhelt alkalmazta ugyan, de a három elkövető együttesen volt jelen a külföldi sértettek lakókocsijában, amikor az első rendű terhelt a sértett feleségét bántalmazta azzal a céllal, hogy lehetőséget teremtsen az értékek megszerzésére. Az első rendű terhelt és a társai akarat- és szándékegységben voltak, az elvételt pedig közösen valósították meg, ezért a rablás büntetvényének tekintetében mindhármuk felelőssége fennáll. A személy elleni erőszak alkalmazásában részt nem vevő terheltek nem csupán a bántalmazás szemlélőjeként voltak a helyszínen, hanem rablási célzattal.²⁹³

Egy másik megtörtént esetben a két elkövető közösen tervezte ki a másodrendű terhelt által rendszeresen vezetett pénzszállító autó kirablását. A megbeszélés után az első rendű terhelt a másodrendű terhelt motorhibára hivatkozva kiszállt az autóból, hogy azt megszerelje. Ekkor a terfvnek megfelelően az első rendű terhelt egy játékpisztollyal társához lépett, és felszólította, hogy ne mozduljon. A félelemtől mozdulni sem tudó járatkísérőt kirántotta a vezetőfülkéből, ezek után felszólította őket, hogy nyissák ki az értékszekrényt. Ennek a másodrendű terhelt és a rémült járatkísérő eleget tettek. Az első rendű terhelt társának jelző kézmozdulata alapján kiválasztotta az elviendő pénzeszsákokat, majd a járatkísérőt és a másodrendű terheltet bezárta az értékszekrénybe, majd távozott a zsákkal. A bíróság szerint a terheltek közösen határozták el az elkövetést, közösen tervezték meg azt, és meghatározták a szerepeket. Végig teljes egyetértésben döntöttek a végrehajtásról, a cselekmény pedig az általuk elképzelt módon, lényegében sikeresen megvalósult. A másodrendű terhelt azzal, hogy bár tudta, hogy élete, testi épsége nincs veszélyben – hiszen ő maga is részt vett a tervezésben –, a járatkísérőben komoly félelem, a közvetlen fenyegetettség érzésének felkeltése végett ilyen helyzetet színlelt, így megvalósította a rablás egyik törvényi tényállási elemét. Az első rendű terhelt cselekménye és a másodrendű terhelt színlelő magatartása ugyanis

²⁹² BH+2000.5

²⁹³ BH1999.96

együttesen váltotta ki a járatkísérőben a komoly félelmet, amely akaratát megtörte.²⁹⁴

Amikor az egyik elkövető a sértettre olyan ütést mért, hogy az a földre került, majd rugdosni kezdte, társa pedig odaérve még egyszer belerúgott a kezébe, a pénz elvételében azonban nem vett részt, a bíróság megállapította a rablás társtetteségben való elkövetését, mivel elegendő az egyik tényállási elem megvalósítása.²⁹⁵ Hasonlóképp rablásnak minősült annak az elkövetőnek a magatartása, aki társa lakásán fenyegető magatartásával – a sértett konyhában lévő zakójához és egyúttal értékeihez való hozzájutást az ajtó elállásával és fenyegető kijelentés tételével – biztosította, hogy az értékek a sértett ruházatából elvételre kerüljenek.²⁹⁶ Nem bűnsegédként elkövetett lopásként, hanem társtettesként elkövetett rablásként minősül annak az elkövetőnek a cselekménye, aki a vele szándékegységben cselekvő társa lopási cselekménye után a lopott dolgot társától átveszi, majd a sértettel szemben erőszakot alkalmaz a menekülés és a lopott dolog megtartása érdekében.²⁹⁷

Tanulságos végiggondolni azt az esetet is, amikor ketten utaznak egy személygépjárműben – egyikőjük utas, a másik vezet –, és szándékegységben cselekedve az utas a mozgó gépkocsi ablakából kihajolva magához ragadja a gépkocsi mellett haladó kerékpáros járművének kormányára felakasztott kosarat. A sértett ezt észlelve bal kezével továbbra is a kerékpárkormány bal szarát fogta, míg jobb kezével a kosarat igyekezett megtartani; ezért a gépkocsit vezető terhelt gyorsított, így húzta magával a kerékpárost, akinek a kosár füle ekkor már dörzsölte a bal csuklóját. Emiatt, illetve a gépjármű gyorsításának köszönhetően a kosarat visszatartani nem tudta. Az utas ilyenkor a közúti veszélyeztetésnek lesz bűnsegéde, de a rablásnak társtettese, míg a gépjárművet vezető elkövető tettese lesz mindkét bűncselekménynek.²⁹⁸ A rablás társtettesi alakzata viszont nem, helyette csak bűnsegély valósul meg, ha az elkövetők közül a fennálló egységes akaratelhatározás ellenére az egyik sem az erőszak alkalmazásában, sem a dolog elvételében nem vesz részt.²⁹⁹ Abban az esetben sem állapítható meg társtettesként

²⁹⁴ BH1987.188

²⁹⁵ BH1984.255

²⁹⁶ BH1987.234

²⁹⁷ EBD2017.B.24

²⁹⁸ BH2004.97. I

²⁹⁹ BH1995.84. III

elkövetett rablás, amikor a sértettnek a dolog elvétele előtt történő bántalmazásával a terhelt nem ért egyet.³⁰⁰

A társtettség funkciója az utóbbi időben annyiban leredukálódott, hogy leginkább nem az elkövetői minőség tisztázásával, hanem egy bizonyos stádiumtani probléma megoldásával kapcsolatos, nevezetesen azzal, hogy befejezett bűncselekményért lehessen felelősségre vonni az adott esetben csupán kísérleti stádiumig eljutott, azonban szándékegységben lévő elkövetőket. Mészáros Ádám ebben a tekintetben három szintet különböztet meg. A társtettség alsó szintje esetében egyik társ sem valósítja meg önmagában a befejezett bűncselekményt, azonban mégis mindketten befejezett alakzatért felelnek. Tipikusan ilyen a rablás, ahol konjunktív viszonyú elkövetési magatartások jelennek meg, az erőszakot vagy fenyegetést, illetve az elvételt pedig különböző elkövetők, egymást kiegészítve valósítják meg. A második szinten az elkövetők közül az egyik befejezi a bűncselekményt, a másik azonban önmagában csak a kísérletig jut. A harmadik esetkörben mindegyik tettes befejezi a bűncselekményt, így valójában ún. többes tettesség jön létre, ez pedig nem indokolja a társtettség megállapítását, azonban praktikus, büntetéskiszabási okokból mégis megjelenik ez az alakzat.³⁰¹

A bünszövetségben elkövetett bűncselekmény tetteséről a Kúria egy lentebb részletesen tárgyalt ügyben kimondta, hogy az olyan személy lehet, aki a bünszövetség létezését ismerve egészben vagy részben megvalósítja valamely bűncselekmény törvényi tényállását. A csoportosan elkövetett rablásnak pedig társtettese, és nem bűnsegéde az, aki a társaival elhatározott rablás eredményes végrehajtása érdekében azután lép a rablással érintett dohányboltba, hogy társa lőfegyverrel az eladót a bevétel átadása érdekében már megfenyegette. A közvetlenül a fenyegetés elhangzását követő megjelenésével a terhelt ugyanis nemcsak társa rablási szándékát erősítette, hanem az erőfölény biztosításával és tudatosításával a sértettet megfélemlítő hatást is keltett, ezáltal közvetlenül vett részt az élet elleni közvetlen fenyegetésben, így tényállási elemet valósított meg, tehát részes nem lehet, csak társtettes.³⁰²

³⁰⁰ BH+2007.60

³⁰¹ MÉSZÁROS i. m. 75-77.

³⁰² BH2017.253. II

5.3. Részesség

A felbújtó és a bűnsegéd szerepe sok esetben nélkülözhetetlen a bűncselekmény megvalósításához; szándékkiváltó, szándékerősítő magatartásuk, az elkövetéshez való segítségnyújtásuk társadalomra veszélyessége miatt a törvény a tettesekre megállapított büntetési tétel alkalmazását rendeli.³⁰³ Ehelyütt külön felhívom a figyelmet a részesség járulékos jellegére, tehát arra, hogy tettesi alapcselekmény nélkül önálló részesség nem létezhet. A tettesi alapcselekmény az elkövetéskor büntetőjogi felelősséggel tartozó tettesnek a Btk. Különös Részében meghatározott szándékos bűncselekmény legalább kísérleti szakba juttatását jelenti.³⁰⁴

A BH2013.237 számon publikált esetben a bíróság kimondta, hogy szándékegység folytán nem lopásért, hanem rablásért felel a részes, ha felismeri, hogy a tettes a sértett ellenállása esetén a dolog elvétele végett erőszakot is alkalmazni fog, ám ez elé – bár megtehetné – nem állít korlátot. A bíróság által megállapított történeti tényállás szerint a IV. rendű terhelt közölte a III. rendű terhelttel, hogy munkatársa és annak édesanyja valószínűleg sok készpénzt tartanak otthon, amit meg lehetne szerezni, amikor ő a munkatársával reggel dolgozni megy, és az idős nő egyedül marad otthon. A III. rendű terhelt a kapott tippről értesítette az I. rendű és a II. rendű terhelteket, és elhatározták a pénz megszerzését. Előzőleg történt egy korábbi sikertelen kísérlet is, amelyből egyértelműen megállapítható volt, hogy a hat óra utáni behatolás esetében a sértett otthon lesz. Erről, mivel a korábbi kísérleten jelen volt, egyértelműen tudnia kellett a III. rendű terheltnek és e körülményről tájékoztatták a IV. rendű terheltet is. A III. rendű és a IV. rendű terhelt nem foglalkozott azzal a körülménnyel, hogy az I. rendű és a II. rendű terhelt milyen módszerrel szerzi meg az értékeket, és a korábbi kísérlet kudarca után tudatosulnia kellett bennük, hogy társaik a sértett otthonléte esetében is el fogják követni a bűncselekményt. A terheltek tudatában voltak annak, hogy milyen bűncselekmény elkövetésére fog sor kerülni, valamennyi terhelt szándéka rablásra irányult. A terheltek a vádbeli napon, hat óra tájban megbeszélték az elkövetés részleteit a IV. rendű terhelt lakásánál. A IV. rendű terhelt gépkocsijával átment a sértetti helységbe, és onnan dolgozni vitte a munkatársát. Társai a III. rendű terhelt által vezetett gépkocsival követték, és látták, hogy a IV. rendű terhelt elszállította a

³⁰³ Btk. 14. § (3) bekezdés

³⁰⁴ BELOVICS: i. m. 356.

munkatársát. A III. rendű terhelt a gépkocsiban maradva a helyszín közelében várakozott a társaira, és figyelésével segítette tevékenységük zavartalanságát. Az I. rendű és II. rendű terheltek kesztyűt és maszkot vettek fel, majd átmásztak a sértett házának kerítésén, a nyitott bejárati ajtón át behatoltak, ahol a sértettől pénzt követeltek. A II. rendű terhelt a sértett kezeit erősen összefogta, s mindvégig lefogva tartotta, mialatt az I. rendű terhelt készpénzt és ékszereket kutatott fel, vett el, miközben a sértettet késsel hadonászva megöléssel is fenyegette, végül úgy távoztak, hogy az I. rendű terhelt gázsprayvel a sértett arcába fújt, a II. rendű terhelt pedig a bejárati ajtót kívülről kulcsra zárta. Az I. rendű és a II. rendű terhelt az őket váró III. rendű terhelt gépkocsijához szaladt, majd elhajtottak a helységről. Később a készpénzen az I. rendű, a II. rendű és a III. rendű terheltek megosztottak.³⁰⁵

Az irányadó tényállás alapján kétségtelen, hogy a terheltek valamennyien rablást követtek el, mégpedig csoportosan. Az I. rendű terhelt a sértett kezeinek erős összefogásával, lefogásával olyan mérvű akaratot megtörő erőszakot alkalmazott, hogy a sértett nem tudott az akaratának megfelelő magatartást tanúsítani. A II. rendű terhelt ezalatt az értékeket felkutatta, elvette, közben pedig a sértettet késsel hadonászva megöléssel is fenyegette. Utóbbi magatartás kiegészítette a sértettel szemben a társa által alkalmazott erőszakot. Mivel az I. rendű terhelt az egyik elemet – erőszak –, a II. rendű terhelt mindkét elemet – élet elleni közvetlen fenyegetés és elvétel – valósította meg, ezért társtettesek. A rábíró magatartást tanúsító, 'típpadó' IV. rendű terhelt felbujtó, míg a bűnsegéd a társait oda- és visszazállító III. rendű terhelt volt. A bíróság kiemelte érvelésében, hogy a más dolganak elvételére készülöben – értelemszerűen – eleve fel kell, hogy merüljön az elkövetési mód vaglyagossága, tehát az, hogy sor kerülhet erőszak, fenyegetés igénybevételére. Az elkövetési mód előre látható vaglyagossága iránti közöny szabad mandátumot ad a tettes számára, ami az elkövetésben részesként közreműködő felelősségét a tettes cselekvőségéhez rendeli, ha a részes a közreműködésének – ugyan tehetné – maga nem állít korlátot, tehát nem köti meg a tettetst mindenekeelőtt az elkövetés helyének, idejének és módjának a megválasztásában.³⁰⁶

Ugyancsak nem lopás, hanem rablás részese (bűnsegéde) az, aki előzetesen, a megvalósításhoz okvetlenül szükséges információk szolgáltatásával nyújt

³⁰⁵ BH2013.237

³⁰⁶ Uo.

segítséget, és a tetteseknek az elkövetés módjára vonatkozó elmondása alapján egyértelműen következtethet arra, hogy kizárólag erőszakos, vagy ezzel fenyegető magatartással megszerezhető idegen dolog jogtalan eltulajdonításához nyújt segítséget. A tettesek ebben az esetben mobiltelefonokat kívántak eltulajdonítani úgy, hogy a gyárból tehergépjárművel elszállítandó rakományt az úton feltartóztatják, majd megszerzik. Ehhez szükség volt többek között a teherautók útvonalára és rendszámára is. Ezt biztosította a terhelt, aki olyan munkakörben dolgozott, hogy hozzájutott ezekhez az információkhoz.³⁰⁷ Véleményem szerint attól függetlenül, hogy az információ nem fizikailag megfogható dolog, mégis fizikai bűnsegélyről van szó, mivel itt nem az elhatározást támogatja a bűnsegéd, hanem az információval mint eszközzel mozdítja elő a tettesi alapcselekmény megvalósulását. Bűnsegéd az is, aki részt vesz a rablási cselekmény kitervelésében, annak végrehajtása idején a helyszín közelében várakozik az elkövetőre, közreműködik a megszerzett pénz elosztásában, abból maga is részesedik.³⁰⁸ A kitervelésben való részvétel tipikusan kreatív, szellemi tevékenység, semmiképpen sem passzív, és az előbbi esethez némiképpen hasonlóan információk megosztásában, ötletek kidolgozásában rejlik, így véleményem szerint ez is fizikai típusú bűnsegély. A helyszín közelében való várakozás passzív, pszichikai jellegű, szándékerősítő jelenlétre hasonlító magatartás, azonban nem következik belőle okszerűen az, hogy az valóban szándékerősítő hatással is lehessen a tettesre. Ha az ilyen várakozó magatartás a helyszín figyelésével, biztosításával, esetleg a menekülő-gépjárműben való, indulni kész várakozással párosul, a helyzet sokkal egyértelműbb, mivel ezek a fajta magatartások fizikai segítségnyújtásnak értékelendők. Az előbbieknél sokkal tipikusabb eset, mondhatni a fizikai bűnsegély iskolapéldája valósult meg akkor, amikor a bűnsegéd társai szándékának tudatában őket a helyszínre szállította, várakozott, majd a cselekmény végeztével őket elszállította.³⁰⁹

Akkor is megállapítható volt a rablás büntetőjogi bűnsegély, amikor a terhelt társa a kereskedelmi egység előtt megmutatta neki a játékpisztolyt, amivel a cselekményt el kívánta követni, majd mindketten bementek az üzletbe, a tettes pedig a fegyvernek látszó tárggyal fenyegette az ott tartózkodó személyt, míg a

³⁰⁷ BH2010.2

³⁰⁸ BH+2007.98. I

³⁰⁹ BH1997.320.

terhelt puszta jelenlétével adott nyomatékot társa magatartásának, hogy jogtalanul megszerezhesse a követelt pénzüsszeget. Annak ellenére, hogy kezdetben a bűnsegéd tiltakozott, mégis bement a társával együtt a boltba, és passzív módon ugyan, de szándékerősítő jelenlétével pszichikai bűnsegélyt nyújtott.³¹⁰

A bíróság a terheltet csoportosan elkövetett rablásban mondta ki bűnösnek – az I. rendű terheltet mint tettest, a II. és a III. rendű terheltet mint bűnsegédeket –, amikor közösen elhatározták, hogy megszerzik a sértett horgászbóját, az I. rendű terhelt pedig a kezében kést tartva odament a sértetthez, és a kést a melle felé irányítva felszólította a horgászbójának átadására, miközben a II. rendű és a III. rendű terhelt 3-5 méter távolságban állt a sértettől, és figyelték, hogy nem jön-e valaki. A fenyegetés hatására a sértett átadta a horgászbót. A bíróság kimondta, hogy a cselekmény elkövetése előtt a horgászbót erőszakkal történő megszerzésére megállapodtak egymással, tehát szándékegységben cselekedtek, a II. rendű és a III. rendű terhelt által tanúsított magatartásról pedig megállapította, hogy jelenlétükkel szándékerősítőleg hatottak az elvételt megvalósító I. rendű terheltre, de ezen túlmenően az elkövetés megzavarását elkerülendő, a környéket is figyelték, így bűnsegédi magatartásuk vitán felül áll.³¹¹ Ebben az esetben kimondható az, hogy a bűnsegédi magatartások szándékerősítő jellege az elkövetés megkezdése előtt megvolt már, hiszen a horgászbót megszerzését közösen határozták el, és az elvétel nyíltságából adódóan reálisan kellett számolnia mindegyik elkövetőnek a sértetti ellenállással, azaz az erőszakkal vagy fenyegetéssel történő elvétellel. A bűnsegéd büntetőjogi felelőssége megállapításának azonban nem feltétele, hogy már előzetesen is szándékerősítő hatást fejtsen ki; elegendő, ha a bűncselekmény megvalósítása közben biztosítja támogatásáról az elkövetőt, akkor tehát, amikor a bűnsegéd a helyszínen való tartózkodásával – és maradásával – az egyetértését juttatja kifejezésre. Ilyenkor a jelenléte bátorító hatást gyakorol: a végrehajtás során ugyanis a tettes – figyelemmel a köztük fennálló, vagy kialakult szándékegységre – arra mindenképpen számíthat, hogy e személy a sértett érdekében nem fog közbeavatkozni, cselekményét a hatóság előtt feljelenteni. Nyilvánvalóan hiányzik a szándékegység, ha az elkövető váratlan, meglepetésszerű, vagy előzmény nélküli

³¹⁰ BH2000.381. Érdekes lehet azon elgondolkodni, hogy a tettesre szándékerősítő hatással lévő jelenlét a sértettre fenyegető hatást tehet, ami hozzájárul a benne kialakuló, akaratot bénító félelem kialakulásához. Ekként értelmezve a bűnsegéd magatartása már nem reked okvetlenül kint a tényálláson, mivel a fenyegetésben passzívan ugyan, de szerepe lehet.

³¹¹ BH1993.284

magatartást tanúsít, olyat, amely a korábban történetekkel semmiféle logikai kapcsolatban, összefüggésben nem áll. A bűnsegéd szándékára ezért azokból a tárgyi ismérvekből kell következtetést levonni, amelyeket a magatartás kifejtésekor a tudata átfog.³¹² Amikor a sértettek bántalmazására irányuló tettesi szándék átalakul rablási szándékká, a többi terhelt pedig ezt felismerve a tettes szándékát jelenlétével továbbra is erősíti, ez utóbbiak a rablás részeseiként vonandók felelősségre.³¹³ Ebben az utóbbi esetben is igaz az előzőekben kifejtett gondolat, miszerint a tettes tudattartalmának változása a részes számára követhetően kell, hogy végbe menjen, hiszen a tudattartalmak csak így tudnak egységessé válni.

Nem értékelhető azonban pszichikai bűnsegélyként az elkövetési helyszínen való pusztja jelenlétben megnyilvánuló passzív magatartás, amely nem szándékerősítő hatású, illetve a sértett akarataira nem hat bénítóan. A két terhelt egy bútorboltból ellopta a sértett táskáját, azonban akkor, amikor a sértett azt vissza próbálta szerezni, a másodrendű terhelt elrejtőzött, a megtartásos rablási cselekményben részt nem vett.³¹⁴

A bűnsegédi és társtettesi magatartás elhatárolása legegyszerűbben a releváns bírói gyakorlat ismeretében lehetséges. Dogmatikai szempontból az elhatárolás alapja az, hogy társtettség esetén az elkövető tényállási elemet valósít meg, míg bűnsegély esetén segítséget nyújt, tényállási elemet viszont semmiképpen sem valósíthat meg, hiszen azzal tettessé válna. A konkrét esetek természetesen igen részletgazdagok, és nem mindig egyszerű feladat eldönteni, mikor van szó társtettségről, mikor részességről. Egyrészt a kapcsolatos bírói gyakorlat felvillantására, másrészt a részletgazdagság bemutatására álljon itt egy jellemző eset, amelynek történeti tényállása a következőképpen alakult. A vádbeli napon az esti órákban az I. rendű terhelt lakására felment a II. rendű terhelt és a családja, ahol italoztak, majd a terheltek a MÁV állomásra mentek, ahol a büfében további alkoholt fogyasztottak. Ezt követően az emeleti váróterembe mentek fel szétnézni. Amikor visszafelé jöttek, látták, hogy a lépcső előtt a radiátornál állt X és Y, későbbi sértettek, mellettük a radiátoron pedig két üveg bor volt. Az I. rendű terhelt megkérdezte a sértetteket, hogy mi a foglalkozásuk. A kérdésre X válaszolt, és közölte, hogy buszsofőr. Az I. rendű terhelt erre sértő kijelentést tett, mire X szintén sértő

³¹² BH2005.167

³¹³ BH+2006.59

³¹⁴ BH2003.139

kijelentéssel válaszolt. Ezután az I. rendű terhelt egy esetben ököllel megütötte X-et, aki ezt követően eltávozott a váróteremből. A terheltek szintén elhagyták a várótermet, majd két-három perc múlva visszatértek. Az I. rendű terhelt odament a még mindig a radiátornál álló Y sértetthez, míg a II. rendű terhelt a váróterem közepén maradt. Az I. rendű terhelt megkérdezte Y sértettet, hogy hol a barátja. Miután a sértett ezt nem tudta megmondani, a terhelt többször arcul ütötte. Y-nak az ütéstől eleredt az orra vére. Miután az I. rendű terhelt látta, hogy Y mennyire megijedt, megkérdezte: „van-e lóvéd?” Erre Y sértett kijelentette, hogy nincs nála pénz. Ezt követően az I. rendű terhelt lecsatolta a sértett karóráját, majd elvette a radiátorra helyezett két üveg bort. Az órát és a bort az időközben hozzájuk lépő II. rendű terheltnak adta át, aki egy üveg bort elejtett. Ezután a terheltek elhagyták a várótermet, és körülbelül két-három perc múlva Y sértett is hazafelé indult. A terheltek, miután észrevették a sértettet, őt megvárták. Az I. rendű terhelt ismét Y sértett társáról, X-ről érdeklődött. Miután a sértett nem tudta megmondani, hogy hol a barátja, az I. rendű terhelt többször megütötte, majd a II. rendű terhelttel behúzták a sértettet a közeli parkba. Ott a terheltek tovább folytatták a sértett bántalmazását, majd leültették a legközelebbi padra, miközben az I. rendű terhelt ismét pénzt követelt a sértettől. Miután az közölte, hogy nincs nála pénz, a II. rendű terhelt belenyúlt a sértett jobb nadrágja zsebébe és onnan kivette a kulcsomóját. Ezt követően a terheltek a sértettet a park másik, kevésbé megvilágított helyére akarták vinni. Mivel a sértett ellenkezett, megfogták a két kezénél fogva, és a földön húzták. Közben az I. rendű terhelt ököllel ütötte, míg a II. rendű terhelt rugdosta. A helyszínre érkező rendőrrjárőr a verekedést látva felszólította a terhelteket, hogy hagyják abba a bántalmazást. Y sértett nyolc napon túli és nyolc napon belüli gyógytartamú sérüléseket is szenvedett.

Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint a terheltek magatartásukkal kifosztást és súlyos testi sértés büntetést valósítottak meg, mindkét cselekményt mint társtettesek, mivel a bizonyítási eljárás során kétséget kizáróan nem nyert bizonyítást az a tény, hogy a terheltek a sértettet azért bántalmazták, hogy tőle idegen dolgot jogtalanul eltulajdonítsanak. A bíróság megállapította továbbá, hogy a dolog elvételére irányuló szándék csak a bántalmazás során alakult ki a terheltekben, miután látták, hogy a sértett ellenállásra képtelen. Ezért a bíróság kifosztás büntetésében állapította meg a terheltek bűnösségét. A másodfokú bíróság azonban a terheltek terhére megállapított társtettesként elkövetett kifosztás

büntettét társtettesként elkövetett rablás büntettének minősítette, amely részben kísérlet. A másodfokú bíróság az elsőfokú ítélet tényállását kiegészítette, illetőleg helyesbítette azzal, hogy miközben az állomáson az I. rendű terhelt tenyérrel többször arcul ütötte Y sértettet, kérdés formájában elhangzott: „Van-e lóvéd?” A kérdés elhangzásakor a II. rendű terhelt másfél méterre állt az I. rendű terhelt mögött. A parkban pedig a terheltek a sértettet további értékeinek megszerzése végett bántalmazták. Tévedett az elsőfokú bíróság, amikor a terheltek egyik cselekményét társtettesként elkövetett kifosztás büntettének minősítette, ugyanis a terheltek cselekményét egységes egészként kell megítélni. Az irányadó tényállás alapján minden kétséget kizáróan megállapítható volt, hogy az I. rendű terhelt már az állomáson a sértett értéktárgyainak eltulajdonítása végett alkalmazott erőszakot. A sértett bántalmazása közben az I. rendű terhelt ezt kifejezésre is juttatta, és így közvetlenül mögötte álló II. rendű terhelt is tisztában volt társa szándékával. Az alkalmazott erőszak eredményeként az I. rendű terhelt különböző dolgokat szerzett meg a sértettől, akinek további értékek megszerzése végett, a parkban folytatott bántalmazásába a II. rendű terhelt is bekapcsolódott. A másodfokú bíróság a védői fellebbezést elbírálva kimondta azt is, hogy a II. rendű terhelt az elkövetett cselekménynek nem bűnsegédje, hanem társtettese, ugyanis tisztában volt azzal, hogy társa miért bántalmazza a sértettet az állomáson, és már itt közreműködött a sértett értékeinek elvételében, hiszen az órát ő vette el, és a két üveg bor is hozzá került. A parkban a sértett bántalmazásában is közreműködött, a sértett további értékeinek megszerzése végett pedig ő kutatta át annak nadrágzsebét, csak a rendőrség megérkezése miatt nem került sor a sértett pénzének elvételére. Ennek megfelelően tehát a II. rendű terhelt közreműködött az idegen dolog megszerzésében, és evégett erőszakot is alkalmazott. Ezért a másodfokú bíróság a társtettesként elkövetett kifosztás büntettének minősített cselekményét társtettesként elkövetett rablás büntettének minősítette, amely részben kísérlet.³¹⁵

A fenti elhatároláson kívül meg kell még különböztetni a bűnsegélytől a Btk. 282. § (1) bekezdés c) pontja szerinti tárgyi bűnpártolást. Utóbbinak kell ugyanis tekinteni azt, amikor a rablás tettesének szándéka előzetesen nem ismert a terhelt előtt, de utóbb közreműködik a bűncselekményből származó előny biztosításában. Ez történt akkor is, amikor a tettes a sértett óráját akkor vette el, amikor társa azt

³¹⁵ BH1990.416

nem látta, amikor pedig a sértett kérdőre vonta őket, a tettes úgy tett, mintha nem tudna semmiről. Amikor el akarta hagyni a helyszínt, a sértett megfogta a karját, mire ő nagy erővel arcul ütötte, majd elmenekült. Társára csak később bízta rá az órát, amikor elmondta neki a történeteket.³¹⁶ Nem elegendő azonban a bűnpártolás megvalósulásához a bűncselekményről való tudomásszerzés esetén a hallgatás pusztá ígérete. Bűnpártolás helyett pedig pénzmosás³¹⁷ megállapításának van helye, ha a rablás elkövetője a bűncselekményből származó pénzből a szemtanúnak is juttat, hogy ezáltal hallgatásra bírja.³¹⁸

A Btk. szerint felbújtó az, aki mást bűncselekmény elkövetésére szándékosan rábír.³¹⁹ Ez a magatartás mindig szándékkiváltó hatású. A megtörtént esetben a negyedrendű terhelt hozta fel a társával – az első rendű terhelttel – folytatott beszélgetések során a pénzszállító által szállított összeg megszerzését, sőt, a cselekmény lehetséges módját is megbeszéltek. Az első rendű terhelt két másik társával követte el a bűncselekményt a felbújtó tippje alapján, aki ártatlannak vallotta magát az eljárás során arra hivatkozással, hogy tippet ugyan adott, de a bűncselekményt nem követte el. A Legfelsőbb Bíróság szerint azonban az a körülmény, hogy az első rendű terhelt más társakkal hajtotta végre a bűncselekményt, a negyedrendű terhelt büntetőjogi felelősségének a megállapítására nem hat ki, így felbujtóként elkövetett rablásért felel.³²⁰

5.4. Csoportos elkövetés

A Btk. 365. § (3) bekezdés c) pontja a rablás büntettének minősített eseteként rendeli büntetni a csoportos elkövetést.

Ez az elkövetési alakzat a Btk. 459. § (1) bekezdés 3. pontja szerint akkor valósul meg, amikor az elkövetésben legalább három személy vesz részt. A bírói gyakorlattal megerősített alaptételként fogadható el, hogy a rablás csoportosan elkövettként minősül, ha három vagy több személy – akár tettesként, akár részesként – a bűncselekmény helyszínén együtt tevékenykedve követi el a

³¹⁶ BH1984.266

³¹⁷ Az eset 1990-ben került publikálásra, ekkor még létezett az orgazdaság bűncselekménye, ezért itt pénzmosás helyett orgazdaságot kellett akkor megállapítani, azonban 2021. január hó 1. napjával az orgazdaság bűncselekménye megszűnt, és beintegrálódott a pénzmosás törvényi tényállásába.

³¹⁸ BH1990.47

³¹⁹ Btk. 14. § (1) bekezdés

³²⁰ BH1998.312

bűncselekményt.³²¹ A csoportos elkövetés egyszeri erőkoncentráció a véghezvitel sikerességének előmozdítására; a csoport tagjainak együttes jelenléte és összehangolt, szándékegységben történő fellépése megkönnyíti a cselekmény véghezvitelét, és megnehezíti az ellene való védekezést, ezért társadalomra veszélyessége is komolyabb, mint az egyszerű többes elkövetésnek.³²² A csoportban tevékenykedő tettesek azonos alkalommal, jól körülhatárolható térbeli és időbeli határok között – a helyszínen, vagy annak közelében – együttműködve vesznek részt a cselekmény véghezvitelében. A bírói gyakorlat alapján az időben és térben való elkülönülés nem alapozhat meg csoportosságot.³²³ A részesek csak akkor tekinthetők a csoport tagjainak, ha a tettes(ek) mellett maguk is a bűncselekmény helyszínén működnek közre a bűncselekmény elkövetésében: a felbujtó a helyszínen bírja rá a tettest az elkövetésre, a bűnsegéd pedig a helyszínen nyújt ahhoz segítséget. A gyakorlat szerint tehát a rablás bűnsegéde is csoportosan elkövetettként valósítja meg a bűncselekményt, ha a két másik elkövetőt – a bűncselekményre vonatkozó elhatározásuk ismeretében – a helyszínre szállítja, ott megvárja, amíg egyik társa végrehajtja a bűncselekményt, majd elszállítja őket.³²⁴ A felbujtó azonban akkor is a csoport tagjának tekintendő, ha a tettest ugyan nem a helyszínen bírja rá a cselekmény elkövetésére, de a helyszínen bűnsegédi magatartást fejt ki; a bűnsegédi magatartás ugyanis beleolvad a felbujtásba. Az a terhelt – az ügyben egyébként II. rendű terheltként szerepel –, aki arra hívta fel az általa személygépkocsival a helyszínre szállított társait, hogy jelentős összegű készpénz eltulajdonítása céljából törjenek be a sértett házába, és ha kell, alkalmazzanak a sértettel szemben erőszakot, amennyiben szükséges, fogják be a száját, kötözzék meg, nem csupán az idegen dolog jogtalan eltulajdonítására, hanem az elvétel érdekében erőszak kifejtésére, azaz rablásra és emellett a sértett megkötözésével személyi szabadságától való megfosztására bírta rá társait, akik e rábírás keretei között cselekedtek, amikor a sértettel szemben pénzének elvétele érdekében erőszakot alkalmaztak, majd azért, hogy a házat ne tudja elhagyni és ne tudjon segítséget kérni, a sértettet a lakásába bezárva hagyták, és telefonját is

³²¹ BH1999.148. I

³²² Meg kell ugyanakkor említeni, hogy a csoportosság általános jelentését tekintve nem jelent okvetlenül kooperációt: az elkövetők egymás ellen kifejtett magatartása is eredményezhet csoportos elkövetést, például a garázdaság bűncselekménye esetében.

³²³ BH1993.482

³²⁴ BH1997.320

elvittek.³²⁵ Az I. és III. rendű terheltek a sértett udvarára bemászva a házhoz mentek, ahova a nyitott ajtón keresztül jutottak be, és ott összetalálkoztak a sértettel, akit a III. rendű terhelt azonnal lefogott, befogta a száját, miközben az I. rendű terhelt a szobában pénz után kutatott. A sértett azonban ellenállt, megpróbált szabadulni és folyamatosan segítségért kiabált, ezért az I. rendű terhelt a III. rendű terhelt segítségére sietett, megpróbálta befogni a sértett száját, aki beleharapott a terhelt ujjába és továbbra is segítségért kiabált. Ezért az I. rendű terhelt ököllel többször arcul ütötte, majd – miközben a III. rendű terhelt az ellenálló sértettel a földön dulakodott – átkutatta a konyhát, ahol az asztalfiókból eltulajdonította a sértett 50 000 forintját, majd a szobából a sértett mobiltelefonját. Visszatérve az előtérbe a még mindig a társával dulakodó, földön fekvő sértettet többször megütötte, majd a házból a terheltek kiszaladtak és az I. rendű terhelt a bejárati ajtót kívülről bezárta és a kulcsot a zárban hagyta azért, hogy a sértett ne tudjon utánuk menni, valamint segítséget hívni. Mindeközben a II. rendű terhelt a helyszín közelében várakozott, társai telefonhívására néhány perc után a közeli kereszteződésbe érve felvette őket, és a helyszínről eltávoztak. A történeti tényállás alapján egyértelmű, hogy a II. rendű terhelt nem csupán az idegen dolog jogtalan eltulajdonítására, hanem az elvétel érdekében erőszak kifejtésére, azaz rablásra és emellett a sértett megkötözésére, azaz személyi szabadságától való megfosztására bírta rá társait, akik e rábírás keretei között cselekedtek, a felbujtás ugyanis erőszak alkalmazására is kiterjedt, így a rábíráshoz képest az I. és III. rendű terheltek által, minőségi túllépés nem merül fel. A felbujtáson túl pedig a II. rendű terhelt azzal, hogy társait a helyszínre, majd onnan elszállította, kétségtelenül bűnsegélyt is nyújtott nekik, amely a felbujtásba beleolvad.³²⁶ A BH1997.320 számú ügyben, fentebb kifejtettekre tekintettel, ebben az esetben a II. rendű terhelt bűnsegédként vált a csoport tagjává – mivel bűnsegédi magatartást a helyszínen fejtett ki –, azonban mégis felbujtóként került elítélésre, mivel a segítségnyújtást elnyelte a rábírás.

Fontos megemlíteni a sértettnek a csoport tagjaira vonatkozó tudomásszerzésének problémáját, amely a Legfelsőbb Bíróság jogegységi eljárása előtt vitatott volt a jogalkalmazásban. A rablás, de más erőszakos bűncselekmény esetében is, a tettesi magatartás mindig közvetlenül érinti a sértettet, de a sértettre hatással lehet a

³²⁵ BH2016.237

³²⁶ Uo.

csoport más tagjainak magatartása is, őket észlelheti. Ez viszont nem feltétele a csoportos elkövetés megállapításának, ezért nincs jelentősége annak, hogy a sértett az elkövetők bármelyikének jelenlétét, vagy a bűncselekmény elkövetésében való részvételét ténylegesen észleli-e.³²⁷ Az ehhez kapcsolható bírói gyakorlat szerint a rablás csoportosan elkövettként való minősítését nem zárja ki az a körülmény, hogy a három elkövető közül a bűnsegéd nem ment be a postahivatalba, hanem gépkocsijában várta társait, így jelenléte a sértettek számára ismeretlen maradt.³²⁸ A csoportos elkövetés megállapítását az sem befolyásolja, hogy adott esetben a csoport egyik tagja nem rablást követ el, hanem nyereségvágyból elkövetett emberölés kísérletét. Amennyiben ugyanis egyikük cselekménye nem fejlődött volna élet ellenivé, csoportosan elkövetett rablásért feleltek volna, azonban a csoport egy tagjának súlyosabb bűncselekménye nem eredményezheti a többiek tettének kedvezőbb elbírálását. A megtörtént esetben a három elkövető italozásból hazafelé menet eltulajdonított egy kerékpárt, majd meglátták az egyik sértettet, aki kerékpárját tolva haladt előttük. Az egyik elkövető felszólította az út mellett közlekedő sértettet, hogy az általa tolt kerékpárt nekik adja át, majd bántalmazták őt, megszerezve a másik kerékpárt is. A megszerzett második kerékpárral elindultak az úton, de az első eltulajdonított kerékpár tulajdonosa időközben észrevéve a lopást, hangos szóval követelte, hogy adják vissza, amit elvettek tőle. A tettesek a dolog megtartása végett fenyegetően közeledni kezdtek hozzá, majd az egyik terhelt késével őt hasba szúrta. Ezek után mindhárman távoztak. A bíróság megállapította, hogy a második sértettet hasba szűrő elkövető többek között nyereségvágyból elkövetett emberölés büntetének kísérletében és csoportosan elkövetett rablás büntetésében, míg két társa kétféleképpen, csoportosan elkövetett rablás büntetésében bűnös.³²⁹

Érdemes ehelyütt megjegyezni, hogy a korábban már ismertetett, a Budapest Környéki Törvényszék, a Fővárosi Ítéltábla és a Kúria előtt is folyamatban volt eset – amelyben a terheltek a sértett kábítószer fogyasztó életvitelét kihasználva tőle rendőri akció színlelésével dolgokat vettek el –, tankönyvi példája az egyszeri erőkoncentrációt megvalósító, csoportosan elkövetett rablásnak.³³⁰

³²⁷ 2/2000 BJE

³²⁸ BH1999.148. I

³²⁹ BH1981.486

³³⁰ Budapest Környéki Törvényszék 4.B.18/2013/54., Fővárosi Ítéltábla 12.Bf.167/2014/9., Kúria Bfv.III.644/2015/8.

A fenti és hasonló esetekben³³¹ a kúriai gyakorlat következetes arra vonatkozóan, hogy abban az esetben, ha az elkövető a sértett dolgának megszerzése érdekében hivatalos eljárást – rendőri intézkedést – színlel, a sértettet ezzel megtéveszti, majd megbilincseli, a cselekmény a Btk. 365. § (1) bekezdés b) pont 2. fordulata szerinti rablás büntettének minősítendő, mert függetlenül attól, hogy az elkövető nem alkalmaz sem erőszakot, sem minősített fenyegetést, a sértett pedig nem tanúsít ellenállást, a megbilincselés folytán a védekezésre képtelen állapotba helyezés megállapítható. Jelen esetben nem a rendőri intézkedés színlelése az igazán fontos, hanem a csoportos elkövetés erőkoncentrációja, a három elkövető által teremtett fenyegető, hivatalosnak tűnő atmoszféra, amelynek megteremtésére nemhiába szerveződött egy csoport, hiszen az elkövetők nagyobb száma önmagában fenyegető, hivatalos intézkedést színlelve pedig a meggyőzés eszköze is, hiszen sokkal hitelesebb egy jól szervezett, láthatóan összehangolt munkát végző, különböző szabályokhoz látszólag kötött álrendőrök csoportja, mint adott esetben kevesebb elkövető. Véleményem szerint a csoportos elkövetés a hivatalosnak látszó eljárás sikerét csak növelte, magabiztosabbá tette az elkövetőket, kiszolgáltatottabbá a sértettet, a védekezésre képtelen állapotba helyezés és a hivatalos eljárás színlelésének sikerre viteléhez pedig jelentősen hozzájárult.³³²

5.5. Bűnszövetség

A csoportos elkövetés esetében az elkövetők száma a fokozottabb társadalomra veszélyesség oka. Amikor azonban a több elkövető mellé komolyabb szervezettség is társul, a társadalomra veszélyesség még jobban megnövekszik. A megtörtént esetben az elkövetők megállapodása nem volt ugyan minden részletre kiterjedő, az elkövetés helyszínét *ad hoc* jelleggel határozták meg, azonban több bűncselekmény elkövetésére rendezkedtek be; hallgatólagos, de félreérthetetlenül ismétlődő bűnözésre irányuló magatartásuk miatt a bíróság megállapította a bűnszövetséget. Az I. és a II. r. terhelt eredetileg abban egyezett meg, hogy trafikok kirablásával fognak pénzhez jutni. A későbbiekben csatlakozott hozzájuk a III. r. terhelt is. A

³³¹ Ebben a körben meg kell említeni a Kúria Bfv.III.228/2013/17. számú döntését. Itt nem a csoportosságban áll a hasonlóság, hanem a védekezésre képtelen állapotba helyezésben.

³³² Rendőri intézkedés színlelésével megvalósított, illetve csoportosan elkövetett rablásra nézve ld. még: BH1999.152, illetve BH1995.383

három elkövető több dohányboltot is kirabolt, a feladatok előzetes beosztása, illetve az elkövetésre való felkészülést követően. Mindig előre meghatározták az elkövetéskor használandó eszközöket, ezeket beszerezték, illetve meghatározták, hogy ki biztosítja figyellel az elkövetést, ki alkalmazza a fenyegetést, illetve ki veszi el a pénzt.³³³

A Kúria okfejtése igen plasztikusan emeli ki a többes elkövetés fokozott társadalomra veszélyességének problematikáját: önmagában a létszámnövekedés, az ebben megnyilvánuló erőkoncentráció jelenti a nagyobb veszélyt, kockázatot. Így ugyanis könnyebb a bűncselekmény megvalósítása, de jobban megszervezhető a bűnelkövetés utáni cselekvés is. Általában elmondható, hogy minden, amitől az elkövetés kockázatmentesebb lesz, a másik oldalról a társadalom kockázatát fokozza. Ezért értékelendő a társtettség súlyosító körülményként, a csoportos elkövetés és a bünszövetségben elkövetés pedig a rablás minősített eseteként. A Kúria megállapította továbbá, hogy a Btk. 459. § (1) bekezdés b) pontjában meghatározott értelmező rendelkezésnek megfelel a tényállás, és a Legfelsőbb Bíróság IV. számú Büntető Elvi Döntésének (a továbbiakban: IV. BED) bünszövetségre vonatkozó iránymutatása is alkalmazandó az ügyben, ezért kimondta, hogy a trafikok kirablását elhatározó, három üzletet fegyveresen, csoportosan kirabló, három terhelt között bünszövetség létesült attól függetlenül, hogy az egyes helyszínek kiválasztása nem előzetes eltervezés szerint, hanem *ad hoc* történt. A Btk. 459. § (1) bekezdés b) pontjára és a IV. BED iránymutatására hivatkozással azt is megállapította, hogy a bünszövetséghez nem szükséges az, hogy az elkövetők valamennyi cselekményre, azok részleteire kiterjedően előzetesen mindenben megállapodjanak, hanem a minősítő körülmény megállapíthatóságához elég a hallgatólagos, de félreérthetetlenül ismétlődő bűnözésre irányuló magatartás is.³³⁴

5.6. A többes elkövetés fokozott társadalomra veszélyessége

Egyet kell érteni Fülöp Valter hivatkozott gondolataival, miszerint a sikeres megvalósításhoz felkészültség és hozzáértés szükséges, a befejezés és a hatóság

³³³ BH2017.253

³³⁴ Uo.

üldözése előli sikeres menekülés pedig – amikor is a büntetőeljárás eredménytelenül zárul vagy meg sem indul – kifejezetten bonyolult feladat, ez azonban nem zárja ki azt, hogy ne lennének mindig szép számmal vállalkozó kedvű személyek. A nehézségi fokot jól mutatja a többes elkövetések gyakorisága – hiszen mi sem könnyebb, mint azt felismerni, hogy többen sokkal egyszerűbb –, ugyanakkor a komoly feladattal járó véghezvitel könnyítéseként oly gyakran belépő erőkoncentráció – és ezzel együtt a sértett védekezési lehetőségének csökkenése – jóval nagyobb társadalomra veszélyességet is hoz magával. Nem lehetetlen természetesen egyedül véghezvinni ezeket a bűncselekményeket – sőt, számos magányos elkövetőre mondható, hogy igen 'hatékonyan' valósította, vagy valósítja meg a rablást, olyannyira, hogy némely ilyen személy még ellentmondásos hírnévre is szert tett –, azonban a többes elkövetés gyakorisága és fokozott társadalomra veszélyessége kiemelt hangsúlyt érdemel, és a rablás bűncselekményének elemzése során megkerülhetetlen.

6. Tudattartalom

6.1. Általánosságban

A rablás egyértelműen szándékos bűncselekmény, és mivel célzatos, ezért csak *dolus directus* lehet az elkövető tudattartalma. Kétszeres célzatról van szó, mivel az eszközcselekmény célja a vagyon elleni jogtalan támadás könnyítése, illetve lehetővé tétele, míg az elvétel célja a jogtalan eltulajdonítás. Az értékelés szempontjából fontos a célzat megjelenésének időpontja. Rablás akkor állapítható meg, ha az elkövető jogtalan eltulajdonítási célzata az erőszak, illetve a közvetlen fenyegetés kifejtése előtt vagy alatt jelent meg. Amennyiben az eltulajdonítási szándék utólagos, a Btk. 366. (1) bekezdés b) pontja szerinti kifosztás valósul meg.³³⁵

³³⁵ BH2010.292. Az eltulajdonítási szándék megjelenésének időpontjára nézve ld. még EBH2004.1111.II, illetve BH1991.270.

6.2. Minőségi túllépés

E fejezetben kell szót ejteni az elkövető minőségi túllépéséről. Ebben a körben nem csupán az egyedüli elkövető szándékon túli eredményéről van szó,³³⁶ hanem arról az esetről, amikor többen egyező elhatározással követnek el bűncselekményt, azonban egyikük túllépi annak a bűncselekménynek a kereteit, amelyre nézve akaratok közös volt. A bíróság úgy vélekedett, hogy nem követett el a terhelt halált okozó testi sértést, csupán rablást, amikor értékeinek elvétele érdekében bántalmazta a passzív alanyt, azonban tudata nem fogta át társának halálos eredményt okozó magatartását. A két elkövető – a terhelt és időközben külföldre menekült társa – éjjel mászott be a sértett portájára. Egyikük bement a házba, társa kint várakozott. Egy idő után a várakozó is bement, ahol a dulakodó, egymást ütlegető társat és a sértettet találta. A verekedésbe társa oldalán beszállt a házban, azonban a bántalmazás az udvaron, majd újra a házban folytatódott. A terhelt kint maradt, csak kis idő múlva követte társát, aki éppen a lakásban lévő szekrényekben kutatott, a sértett pedig erősen vérezve, eszméletlenül feküdt a földön. Értékeket nem lelve elhagyták a helyszínt. A sértett a terhelt társa által okozott sérülésekbe belehalt. A terhelt szándéka pénz eltulajdonítására irányult, erőszak alkalmazásával. Terhére csak azt lehetett megállapítani, hogy tettelegessége a rablás megvalósításával szükségképpen együtt járó erőszak kereteit nem haladta meg. A társ az egyetértésben kialakult, előzetes elhatározás keretein túllépett, amikor olyan súlyosan bántalmazta a sértettet, hogy az sérüléseibe belehalt. Ezzel a tevékenységével meghaladta annak a szándékegységnek a kereteit, amelyre a vádlott tudata kiterjedt. A tényállás nem tartalmazott olyan eseményeket, amelyekből a vádlottnak a súlyosabb eredményért való felelősségét meg lehetett volna állapítani, így a következetes bírói gyakorlat alapján az egyik elkövető szándékegységet túllépő tevékenységéért a másik elkövető nem felel.³³⁷ Hasonlóképpen, rablás kísérletének minősül annak az elkövetőnek a cselekménye, aki a társával együtt dolog elleni erőszakkal, lopás szándékával hatol be a sértett lakásába, majd a társa a sértettet megöli, de az ő tudata csupán azt fogja át, hogy a társa a sértettel szemben erőszakot alkalmaz. Hozzá kell tenni, hogy az elkövetők

³³⁶ Ebben az esetben a rablási cselekmény véghezvitelével megvalósul más bűncselekmény is, amely halmazati értékelést jelent. Ilyen például a súlyos testi sértés okozása az elvétel folyamán.

³³⁷ BH1998.207

szándéka folyamatosan alakult az elkövetés folyamán. Kezdetben lopásra irányult, majd ez a sértett bántalmazásával, illetve a dulakodás meghallásával és az értékek utáni kutatás folytatásával rablási elhatározássá alakult át. A bíróság ugyanakkor kimondta, a rablásban való tettestársi viszony a másik elkövető által végrehajtott ölési cselekményre nem terjedt ki.³³⁸ A Legfelsőbb Bíróság más esetben szintén kimondta, hogy a vádlott nem felel a társa által megvalósított élet elleni bűncselekményért, amelyben tevőlegesen nem vett részt és pszichikai bűnsegédi magatartást nem tanúsított.³³⁹

7. Minősített esetek

7.1. Alapvetés

A rablás Btk. 365. § (3)-(4) bekezdésében meghatározott minősített esetei minkét alapesethez kötődnek, amelyek akkor állapíthatók meg, ha az elkövetési tárgy értéke az ötmillió forintot nem haladja meg, és a Btk. 365. § (3) bekezdés szerinti minősítő körülmények nem állnak fenn.³⁴⁰ Egyebekben a minősített eseteket célszerű több csoportra osztani: értékhatárok, az elkövető által használt eszközök, társas elkövetési formák, speciális passzív alanyok, valamint az előbbi kategóriák kombinációi.

7.2. Értékhatárok

A Btk. 365. § (3) bekezdés e) pontja szerinti jelentős értékre való elkövetést a Btk. 459. § (6) bekezdés c) pontja határozza meg bővebben, miszerint az elkövetési értéknek ötmillió-egy és ötvenmillió forint közé kell esnie. A Btk. 365. § (4) bekezdés a) pontja minősítő körülménnyé teszi a különösen nagy vagy ezt meghaladó értékre való elkövetést. Az értelmező rendelkezés szerint ez ötvenmillió forintot meghaladó, de ötszázmillió forintnál nem nagyobb értéket jelöl, azonban a

³³⁸ BH1996.74

³³⁹ BH1995.328

³⁴⁰ SINKU Pál: A vagyoni elleni erőszakos bűncselekmények. – Btk. XXXV. Fejezet. In: *Büntetőjog II. Különös Rész.* (szerk.: BELOVICS Ervin) Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2018. [a továbbiakban: SINKU (2018a)] 659.

jogalkotó a „vagy ezt meghaladó” kifejezéssel mintegy kinyitja ezt a kategóriát, tehát a Btk. 459. § (6) bekezdés e) pontja szerinti, különösen jelentős értékre való elkövetés is e törvényhely szerint bírálendő el.

7.3. Az elkövető által használt eszközök

Az elkövető sokféle eszközt használhat a bűncselekmény végrehajtásakor. A Btk. kétféle minősített eset keretében rendeli büntetni bizonyos eszközök használatát a rablás véghezvitelekor: ezek a fegyveres és a felfegyverkezve történő elkövetés.

A fegyveres elkövetést a Btk. 459. § (1) bekezdés 5. pontja határozza meg. Ez akkor állapítható meg, amikor az elkövető a cselekmény véghezvitelekor lőfegyvert, robbanóanyagot, robbantószer, robbanóanyag vagy robbantószer felhasználására szolgáló készüléket tart magánál, illetve akkor is, ha a bűncselekményt ezek utánzatával fenyegetve követi el.

A lőfegyverekről és lőszeréről szóló 2004. évi XXIV. törvény 2. § 16. pontja alapján lőfegyver a tüzfegyver, valamint az a légfegyver, amelyből 7,5 joule-nál nagyobb csőtorkolati energiájú, szilárd anyagú lövedék lőhető ki. A polgári felhasználású robbanóanyagok forgalmazásáról és felügyeletéről szóló 121/2016. (VI. 7.) Korm. rendelet 3. § 22. pontja szerint robbanóanyagok az ENSZ Ajánlások a veszélyes áruk szállítására című kiadványa szerint az 1. osztályba tartozó, robbanóanyagoknak minősülő anyagok és tárgyak. A robbantószer olyan eszköz, amely a robbanóanyag felrobbantására, tehát az energiafelszabadítási folyamatok elindítására szolgál; ilyen a gyújtózsín vagy a gyutacs. A robbanóanyag vagy robbantószer felhasználására szolgáló készülék olyan eszköz, amelyet a robbanóanyag és a robbantószer egyesítésével hoznak létre. Többek között ilyen készülék a pokolgép vagy a kézigránát.³⁴¹

A Btk. 459. § (1) bekezdés a)-d) pontjának nyelvtani értelmezéséből kitűnik, hogy az elkövetőnek az eszközt nem szükséges használnia; a birtoklás elegendő, hiszen akkor is megállapítható a fegyveres elkövetés, ha csupán magánál tartja az elkövető a fenti eszközöket. A Btk. 459. § (1) bekezdésének utolsó fordulata tulajdonképpen egy fikció felállításával a fegyveres elkövetés kategóriájába sorolja azokat az

³⁴¹ BELOVICS Ervin: A közbiztonság elleni bűncselekmények – Btk. XXX. Fejezet. In: *Büntetőjog II. Különös Rész.* (szerk.: BELOVICS Ervin) HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018. 557.

eseteket, amikor a Btk. 459. § (1) bekezdés a)-d) pontjában meghatározott eszközök utánzatával fenyegetve követik el a bűncselekményt. Az utánzat birtoklása ebben az esetben már nem elég; azt használni is kell.

Említésre érdemes, hogy a fegyveres elkövetéshez nem szükséges az, hogy a cselekmény kezdetétől megállapítható legyen a minősítő körülmény, mivel akkor is fegyveres az elkövetés, ha a pénzintézet biztonsági őretől a rablási cselekmény közben szerzik meg a terheltek a lőfegyvert.³⁴²

Felfegyverkezett elkövetés esetén az ellenállás leküzdése vagy megakadályozása érdekében az élet kioltására alkalmas eszközt tart magánál az elkövető.³⁴³ Itt is a „tart magánál” kifejezés szerepel, tehát az eszközhasználat szintén nem feltétel, elegendő az, hogy az ellenállás leküzdése végett legyen az eszköz elkövetőnél, és alkalmas legyen az emberi élet kioltására.

7.4. Társas elkövetés

A Btk. 365. § (3) bekezdésének c) pontja súlyosabban rendeli büntetni a rablás elkövetőit, ha azok a cselekményt csoportosan követik el. Ez az elkövetési alakzat a Btk. 459. § (1) bekezdés 3. pontja szerint akkor valósul meg, amikor az elkövetésben legalább három személy vesz részt. Ennek az alakzatnak az elemzésére fentebb már sor került, ezért eltekintek az újbóli tárgyalástól.

A Btk. 365. § (3) bekezdésének d) pontja teszi minősített esetté a rablás bűnszövetségben történő elkövetését. A Btk. 459. § (1) bekezdés 2. pontja alapján bűnszövetség akkor létesül, ha két vagy több személy bűncselekményeket szervezeten követ el, vagy ebben megállapodik, és legalább egy bűncselekmény elkövetését megkísérlik, de nem jön létre bűnszervezet. Ezzel az esettel is foglalkoztam már fentebb.

³⁴² BH2000.383

³⁴³ Btk. 459. § (1) bekezdés 6. pont

7.5. Speciális passzív alanyok és kombinációk

A Btk. 365. § (3) bekezdés f) pontja a hivatalos,³⁴⁴ a külföldi hivatalos³⁴⁵ és a közfeladatot ellátó személyek³⁴⁶ fokozott büntetőjogi védelmét szolgálja. A hivatalos személy fogalmával összefüggésben ritkán merülnek fel problémák, azonban a külföldi hivatalos személy védelme a hivatalos személyéhez képest relatíve újdonság, amely csupán az 1978-as Btk. 2001-ben elfogadott módosítása óta létezik.³⁴⁷

A minősített eset megállapításának további feltétele az elkövetés ideje. Tényleges, szabályszerű, hivatali eljárás illetve feladat teljesítése kell, hogy fennálljon, amely során a bűncselekményt elkövetik.³⁴⁸

A Btk. 365. § (3) bekezdés g) pontja minősített esetként rendeli büntetni a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére történt elkövetést. Ez az eset szövegezésében hasonlít a Btk. 160. § (2) bekezdés k) pontjában meghatározott minősített emberölésre, ahol a minősítő körülmény csak annyiban tér el, hogy a felismerésre való korlátozott képesség nem szerepel, csak az elhárítási képesség korlátozottsága jelenik meg. Mindkét esetben számos közös vonás van a különbségek ellenére. A sértett ilyenkor nem tekinthető védekezésre képtelennek, azonban idős koránál vagy valamilyen testi vagy szellemi fogyatékoságánál fogva védekezési képessége mérsékelt. Amennyiben a passzív alany idős kora vagy fogyatékosága miatt egyáltalán nem képes a bűncselekmény elhárítására, olyankor védekezésre képtelennek minősül, ezért a Btk. 160. § (2) bekezdés j) pontja szerinti minősített emberölés valósul meg.³⁴⁹ A rablás esetén az elhárítási képesség korlátozottsága mellett a felismerési képesség korlátozottsága is a minősítő körülmény része, azonban a feltétel nem konjunktív, mivel „vagy” kötőszó van a szövegben.³⁵⁰ A rablás esetében fontos még kihangsúlyozni azt is, hogy

³⁴⁴ Btk. 459. § (1) bekezdés 11. pont

³⁴⁵ Btk. 459. § (1) bekezdés 13. pont

³⁴⁶ Btk. 459. § (1) bekezdés 12. pont

³⁴⁷ 2001. évi CXXI. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról

³⁴⁸ SINKU (2018a) i. m. 661.

³⁴⁹ BELOVICS Ervin: Az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények – Btk. XV. Fejezet. In: *Büntetőjog II. Különös Rész.* (szerk.: BELOVICS Ervin) HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018. 100.

³⁵⁰ Érdeemes végiggondolni, hogy a felismerési képesség logikai szempontból tágabb, mint az elhárítási képesség, hiszen elhárítani valaki csak akkor tud valamit, ha azt előzőleg már felismerte.

védekezésre képtelen állapotban lévő passzív alany sérelmére történő elkövetés esetén csak akkor állapítható meg rablás – és csak a Btk. 365. § (1) bekezdés szerinti eset –, ha maga az elkövető a dologelvétel céljából helyezi ilyen állapotba a passzív alanyt az elkövetés során; egyéb esetben kifosztás valósul meg.

A Btk. 365. § (4) bekezdés b) pontja értékhatár és társas vagy eszközzel történő elkövetés kombinációját szabályozza, a Btk. 365. § (4) bekezdés c) pontja pedig speciális passzív alanyok védelmét vegyíti a társas vagy eszközzel történő elkövetéssel.

8. Stádiumok

8.1. Kísérlet és befejezettség

A Btk. 10. § (1) bekezdése alapján kísérlet miatt büntetendő, aki a szándékos bűncselekmény elkövetését megkezdi, de nem fejezi be.

Anélkül, hogy az elkövetési magatartás vizsgálata során már kifejtettek szükségtelenül megismétlésre kerülnének, ehelyütt csak annyit kell megjegyezni, hogy a rablás befejezettségéhez főszabály szerint a benne foglalt lopás befejezettsége szükséges, amely az elvétel megtörténtével következik be. Ez annyival egészítendő ki, hogy rablás esetében lehetséges a kierőszakolt átadás is, amely a szó szoros értelmében nem elvétel, technikailag azonban birtokváltozást jelent, így a rablás szempontjából elvételnek lehet tekinteni.

8.2. Kísérletől való önkéntes visszalépés

A Btk. 10. § (4) bekezdése szerint nem büntethető kísérlet miatt az, akinek önkéntes elállása folytán elmarad a bűncselekmény befejezése, illetve az sem, aki az eredmény bekövetkezését önként elhárítja. A rablás esetében nem lehet az eredmény önkéntes elhárításáról szó, mivel az csak teljes kísérlet esetén lehetséges, immateriális bűncselekményeknek azonban csak nem teljes kísérletük létezik.³⁵¹

³⁵¹ Ha az elkövető az elkövetési magatartást már teljes egészében kifejtette, azonban az eredmény bekövetkezése még hiányzik a bűncselekmény befejezettségéhez, teljes a kísérlet. Ez kizárólag materiális bűncselekmények esetében fordul elő, míg a nem teljes kísérletre az jellemző, hogy az elkövető még nem tett meg mindent a befejezés érdekében, tehát az elkövetési magatartást részben

Az önkéntes elállás két elemből áll: az időben első egy belső, tudati, elhatározásbeli esemény, amelyet egy külvilágban lejátszódó mozzanat követ – az elkövetési magatartás véghezvitelének megszakítása. Ez az elhatározás megszülethet tisztán belső indíttatásból – ekkor nem a közvetlen környezet a befolyásoló tényező –, azonban az embert körülvevő fizikai valóság igen sok esetben kulcsszerepet játszik; mindazonáltal le kell szögezni, hogy a környezet a priori csak hatást gyakorolhat az elkövetőre, nyomást nem. A nyomás és a hatás a speciális-generális viszonyában áll egymással nyelvtani értelmezés szerint – tehát a nyomás is hatás –, azonban az értekezés szóhasználata szerint hatásnak kell tekinteni minden olyan külvilágból érkező impulzust, amely az elkövetőt a magatartás tanúsításának abbahagyásra készíti anélkül, hogy ahhoz közvetlen jogi érdeke fűződne. Erre igen jó példa az, amikor a tettes megsajnálja a sértettet, ezért nem fejezi be a bűncselekmény elkövetését. A nyomás abban különbözik a hatástól, hogy az utóbbi esetében az abbahagyást egy olyan külső körülmény kényszeríti ki az elkövetőből, amelynek megjelenése jogilag – vagy ritkább esetben nem jogilag, hanem egyébként – érdekeltté teszi az elkövetőt abban, hogy ne kerüljön sor a befejezésre.³⁵² Ha az elkövetőnek zavartalanul lehetősége nyílna a befejezésre – mivel külső körülmények nem akadályozzák –, mégis felhagy vele, az elállás megállapítható a bírói gyakorlat alapján, mivel a visszalépés döntően belső motivációból eredő elhatározás eredménye. Mindez felborul akkor, amikor a sértett zajkeltése, váratlan, különös viselkedése miatt marad abba az elkövetés.³⁵³ Nem volt önkéntes az elállás abban az esetben sem, amikor a terhelt fején harisnyát viselve, valóságghú játékpisztolyt kezében tartva lépett be az irodába, és a bevételt követelte. Az alkalmazottak váratlan magatartása miatt azonban meghátrált – látszólag nem ijedtek meg és nem adtak át pénzt –, és elmenekült. Nyilvánvalóan felismerte, hogy

tanúsította csupán. Ez utóbbi jellemző lehet mind a materiális, mind az immateriális bűncselekményekre.

³⁵² Azért emelem ki a jogi érdek fogalmát, mert az embert befolyásolhatja a jog terrénumán kívüli érdek is. Az önkéntes elállás problematikáját tekintve az elkövető alapvető érdeke, hogy tette felderítetlen maradjon, amikor pedig valamiféle nyomás éri a külvilágból, akkor ezen érdek mentén hagy fel a magatartás tanúsításával, hogy a történetek ne jussanak nyilvánosságra. Léteznek ez alól kivételek, amikor nem a felfedezés veszélye miatt, de nem is belső elhatározásból történik az abbahagyás. Ilyen eset volt a BH2003.492 is, amelyben egy buszon bántalmaztak a terheltet egy személyt pénzszerzési céllal, és csak azért hagytak fel az elkövetési magatartással, mert elérték azt a megállót, ahová útjuk egyébként vezetett. A cselekmény zavartalan folytatása nem önkéntes elhatározás miatt szakadt meg, hanem olyan külső körülmény miatt, amely nem tette lehetővé a zavartalan elkövetést.

³⁵³ BH2011.1.I, II

fenyegetésének további nyomatékot képtelen adni, így az időhúzás céltalan, hiszen az csupán a felfedezés veszélyét növeli.³⁵⁴ Az elkövető előtt álló akadály lehet – az előbbiek szerinti – személyhez fűződő, de lehet dologi is. Amikor a terhelt megpróbált kirabolni egy postahivatalt, de a hivatali helyiségbe az ajtó bezárt volta miatt nem tudott bemenni, elhagyta a helyiséget, majd kint várakozó társával elmenekült. A bíróság az önkéntes elállást kizárta.³⁵⁵ Hasonló volt a BH1997.264 szám alatt közölt eset is, azzal a különbséggel, hogy a postahivatal dolgozói bemenekültek egy zárható irodai helyiségbe, az elkövetők pedig nem tudtak sem hozzájuk, sem az értékekhez hozzáférni a postahivatal berendezési adottságai miatt, így elbizonytalanodva a sikerben elmenekültek. Az a váratlanul adódott helyzet, hogy a dolgozók riaszthatják a rendőrséget a belső teremből, az elkövetők számára egyértelművé tette, hogy a rablást kisebb kockázattal már nem képesek végrehajtani, elfogásuk veszélye pedig jelentősen megnőtt. Ezen külső körülmények kényszerítő, nyomást gyakorló volta a terhelt elhatározását döntően befolyásolta.

8.3. Felelősség a maradék-bűncselekményért

Az önkéntes elállás témájához szervesen kapcsolódik a maradék-bűncselekményért való felelősség. Abban az esetben ugyanis, amikor a kísérleti cselekmény már önmagában is megvalósít más bűncselekményt, az elkövető e cselekményéért felel.³⁵⁶ Egy adott bűncselekménytől visszalép ugyan, azonban a cselekvőség még így is kimerít valamilyen más törvényi tényállást. A példának hozott esetben a terhelt napszemüvegben, baseballsapkában ment be a boltba, ahol csupán a tulajdonos tartózkodott. A pult elé állt, táskájából elővette a pisztolyát, csőre töltötte, majd a sértettre szegezve a pénzt követelte, aki azonban láthatóan nem ijedt meg. Ekkor a terhelt a közeli polcra lőtt, a sértett mellé. A vádlott áthajolt a pulton, és benyúlva próbálta a pénztárgép fiókját kinyitni a kulcsot elforgatva, azonban ez nem sikerült neki. Ekkor felhagyott a további próbálkozással, fegyverét eltette és távozott. A bíróság kimondta, hogy a rablás befejezésére lett volna mód, a zárt fiók nem jelentett elküzdhetetlen akadályt, a sértett ellenállást sem tanúsított, így az

³⁵⁴ EBH2004.1110

³⁵⁵ BH1999.148. III

³⁵⁶ Btk. 10. § (5) bekezdés

önkéntes elállás megállapítható, azonban a megvalósult cselekmény önmagában is büntetendő. Elviekben két deliktum jöhet szóba: a Btk. 194. § (1) bekezdésébe ütköző, (2) bekezdés e) pontja szerint minősülő személyi szabadság megsértése és a 195. § szerinti kényszerítés. Előbbi azért nem állapítható meg, mert nem merült fel adat arra nézve, hogy a vádlott a sértett szándékolt mozgását, helyváltoztatását ténylegesen akadályozta volna. A kényszerítés tényállási eleme azonban felismerhető: a terhelt a leadott két lövéssel fenyegetést valósított meg, arra kényszerítve a sértettet, hogy eltérje a vádlott üzletben tartózkodását, a kassza nyitogatását, illetve megakadályozta abban, hogy ez ellen tegyen. A kényszerítés eredménye a jelentős érdeksérelem, ez pedig az adott történeti tényállásban megtalálható. A lövések leadásával megvalósuló fenyegetés a sértettet az átlagosnál jóval nagyobb pszichés terhelésnek tette ki, ráadásul a bolt árukészlete is megrongálódott.³⁵⁷

8.4. Előkészület és az attól való önkéntes visszalépés

Stádiumokról szót ejtve nem lehet elmenni az előkészület rendelkezései mellett. Ebben a körben a Btk. 11. § irányadó,³⁵⁸ amely az előkészületet általában szabályozza, illetve a Btk. 365. § (5) bekezdése, amely a generális szabályt a rablásra vonatkoztatja. A jogszabály szava szerint előkészület akkor von maga után büntetőjogi felelősségre vonást, ha azt a törvény külön elrendeli. A Különös Rész törvényi tényállásai közül csak a súlyosabbak esetében van büntetendő előkészületi cselekmény. Bizonyos jogtárgyak tekintetében – a védelemhez fűződő társadalmi érdek rendkívüli fontosságát felismerve – a jogalkotó a még kísérleti szakba sem jutott, de a jogtárgy veszélyeztetését már magában hordozó magatartást is üldözni rendeli.³⁵⁹

Ezek a tevékenységek a szándékos bűncselekmények első külvilágban megjelenő 'fejlődési szakaszaként' is értelmezhetők, azonban a törvényi tényálláson kívül esnek még, ekként önmagukban jogszerűek, de az adott helyzetben bűncselekmény elkövetését előkészítő, jogellenes cselekménnyé válnak. Célzatosak, mivel mindig

³⁵⁷ BH2000.1

³⁵⁸ 11. § (1) Ha e törvény külön elrendeli, előkészület miatt büntetendő, aki a bűncselekmény elkövetése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételeket biztosítja, az elkövetésre felhív, ajánlkozik, vállalkozik, vagy a közös elkövetésben megállapodik.

³⁵⁹ 5/1999 BJE

valamilyen bűncselekmény elkövetése a végső céljuk, ezért szükségképpen valamely Különös Részben szereplő bűncselekmény előkészületeiként kerülnek értékelésre, általában nem léteznek. Mindez pont a célzatosságból következik. Az előkészületi cselekménynek kísérlete nincs, és a tettesek és a részesek között sem tehető különbség.

E cselekmények általában attól függően minősülnek egy vagy többrendbeli előkészületnek, hogy az előkészületi cselekmények alanyának célja egy vagy több bűncselekmény elkövetésére irányul.³⁶⁰ Ennek megfelelően a rablás előkészületének rendbeliségét az határozza meg, hogy az előkészület hány rablás elkövetésére irányul, így az előkészület rendbelisége magának a rablásnak a rendbeliségéhez igazodik. E kérdésben az ítélkezési gyakorlat megosztott, azonban itt a problémával nem kívánok bővebben foglalkozni, mert a rendbeliség problémájának kifejtésénél teszem ezt meg.

A Btk. 11. § (2) bekezdés rendelkezik az előkészülettől való önkéntes visszalépésről.³⁶¹ Az elállás passzív magatartás, amelynek következménye a kísérleti szakba jutás elmaradása kell, hogy legyen, sőt, közös elkövetésben megállapodás és felhívás esetén a társakra, illetve a felhívott személyre is megakadályozó hatással kell lennie. A b) pont rendelkezése szerint nem szükséges, hogy a visszalépő tevékenysége nyomán hiúsuljon meg a bűncselekmény, elég számára maga a tevékenység és az, hogy a megkezdés bármely okból elmaradjon, tehát a visszalépés és a megkezdés elmaradása közötti okozati összefüggés nem szükségszerű. A c) pont is egyértelműen aktív tevékenység, amely esetében a feljelentésnek az elkövetés megkezdése előtt meg kell történnie.³⁶²

A szabályozás szerkezete lényegi hasonlóságokat mutat a kísérlettől való visszalépéssel, véleményem azonban az, hogy a kísérlettől való visszalépésnél tárgyalt önkéntes eredmény-elhárításról nem lehet beszélni. A hasonlóság tekintetében utalni kell a Btk. 11. § (3) bekezdésére is, amely a maradék-

³⁶⁰ Uo.

³⁶¹ 11. § (2) Nem büntethető előkészület miatt,

a) akinek önkéntes elállása folytán marad el a bűncselekmény elkövetésének megkezdése,
 b) aki az elkövetés elhárítása céljából korábbi felhívását, ajánlkozását, vállalkozását visszavonja, vagy arra törekszik, hogy a többi közreműködő az elkövetéstől elálljon, feltéve, hogy a bűncselekmény elkövetésének megkezdése bármely okból elmarad, vagy
 c) aki az előkészületet a hatóságnál a bűncselekmény elkövetésének megkezdése előtt feljelenti.

³⁶² Az 1978-as Btk.-ban ez a kitétel nem szerepelt, mivel a 18. § (2) bekezdés c) pontja alapján az nem volt büntethető, aki az előkészületet a hatóságnál feljelentette. A feljelentés időbeliségére nézve az 1978-as Btk. nem tartalmazott rendelkezést.

bűncselekményért való felelősséget állapítja meg az előkészület esetében, a kísérlet szabályozásával tulajdonképpen egyező módon.

9. Rendbeliség és folytatólagos egység

9.1. Alapvetés

Ahogy az már az értekezés bevezetőjében kifejtésre került, a rablás tekintetében a Btk. az 1978-as Btk.-hoz képest nem hozott jelentős változást a törvény szövegében, így nem mutatkozott szükség érdemi változtatásra a joggyakorlatban sem. Pontosabban fogalmazva, a változtatás szükségessége csupán nem mutatkozott – illetve jól rejtőzött –, azonban mindvégig fennállt és jelenleg is fennáll, azonban nem az új törvény okán, hanem attól teljesen függetlenül is, a gyakorlat egy olyan szegmensében, amely felett láthatóan könnyen átsiklik még a gyakorlott szem is. A jelen fejezetben kifejtésre kerülő rendbeliség-probléma érdemi változás hiányában továbbra is fennállni látszik, megoldása viszont előbb-több elkerülhetetlenné válik majd.

Jelen fejezet a rablás rendbeliségén kívül foglalkozik még a problémához kapcsolható folytatólagos egység megítélésének gyakorlatával is.

9.2. Rendbeliség

A rablás rendbeliségének kérdésében a Legfelsőbb Bíróság, illetve a Kúria egyes eseti döntései egymásnak ellentmondóak, és mivel az ítéletek időrendi sorrendje nem határozza meg azok értékét, illetve a figyelembe vételükre nem ad iránymutatást – tehát a későbbi, ellentétes döntés nem írja felül a korábbi, illetve az időben megelőző döntéstől el lehet térni –, jogegységi határozat pedig e tárgykörben még nincs, ezért ki kell mondani, hogy az ítélkezési gyakorlat ehelyütt egységesítésre szorul. Deák Zoltán szerint az egység és a többség elhatárolásának a rablásnál érvényesített elvei nem fogadhatók el általános rendező elvként, mivel nem nyújtanak megoldást minden esetre, illetve a bírói gyakorlatban sem

érvényesülnek következetesen.³⁶³ A személyiségi és vagyoni jogokat sértő bűncselekmények esetében a sértettek számának kiemelkedő jelentősége van, miszerint az ítélkezési gyakorlat általában azt az elvet követi, hogy több sértett sérelmére ugyanazon vagy több elkövetési magatartással véghezvitt cselekmény annyi rendbeli bűncselekmény megállapításához vezet, ahány sértettet a cselekmény érintett.³⁶⁴ A bíróság kétrendbeli rablást állapított meg akkor, amikor az elkövető a két gyermekkorú sértettet bántalmazta, és mindkettőjüktől írószereket vett el.³⁶⁵ A rablási cselekményt két sértett sérelmére követték el, ezért bűnhalmazat létesül. Ebben az esetben az elkövető az erőszakot azzal szemben alkalmazta, akitől a dolgot elvette, ezért a sértett személye nem lehet igazán kérdéses. A probléma ott vetődik fel inkább, ahol a megszerezni kívánt dolog tulajdonosa, birtokosa és az erőszakkal, illetve fenyegetéssel illetett személy különbözik.³⁶⁶

Abban az esetben, amikor két elkövető kirabolt egy idős házaspárt, egyikük megölte az idős, beteg asszonyt, a másik pedig mindezt megelőzően őt bántalmazta, majd a férj ellen is erőszakot alkalmazott, a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy az elsőrendű vádlott cselekménye nyereségvágyból elkövetett emberölés, míg társa rablást követett el. Ez az adott helyzetben egyrendbeli bűncselekmény, ugyanis a rablás annyi rendbeli, ahány személy ellen az elkövető erőszakot vagy fenyegetést alkalmaz, azonban itt közös tulajdonban lévő dolgok kerültek elvételre, ezek eltulajdonítás végett való elvétele pedig egyrendbeli vagyoni elleni bűncselekményt valósít meg, függetlenül a résztulajdonosok számától. Ezek szerint csupán egy vagyoni károsodott, így a rablás teljes tényállása csupán egy személlyel szemben teljes.³⁶⁷

Ezzel az esettel kapcsolatban felvetődhet egy olyan alternatív értelmezési lehetőség, miszerint a közös tulajdon eszmei hányadok szerint meghatározott jogközösség,³⁶⁸ amelynek esetében a társtulajdonosok egyformán rendelkeznek a tulajdonosi részjogosultságokkal, mindannyian tulajdonosok, így nem csupán a rablás eszközcselekménye valósult meg mindkét sértetten, hanem mindkettőjük tulajdonjoga sérült a cselekmény által, függetlenül attól, hogy egy vagyonról van

³⁶³ DEÁK Zoltán: A rablás rendbelisége a bírói gyakorlat (görbe) tükrében. *Magyar Jog*. 52. évfolyam, 10. szám, 2010. 618.

³⁶⁴ 43. BK vélemény

³⁶⁵ BH1984.391

³⁶⁶ DEÁK i. m. 618.

³⁶⁷ BH2001.458

³⁶⁸ KOLOSVÁRY i. m. 116.

szó. Az a véleményem, hogy a teljes tényállás kétszer látszik megvalósulni ebben az esetben.

Az előbbi esetnek ellentmond a BH1996.352, amelyben a két elkövető egy család házába tört be úgy, hogy mind a három családtagot bántalmazták, a két idős szülőőtől pedig közös tulajdonban álló dolgot vettek el, míg a fiuktól annak zsebében lévő pénzét. Az előző eset logikáját követve ez kétrendbeli rablás lenne, azonban itt a Legfelsőbb Bíróság háromrendbeli bűncselekményt állapított meg, kifejtve, hogy a rablás annyi rendbeli büntettként minősül, ahány személlyel szemben alkalmazott erőszak vagy fenyegetés útján az elkövető tőlük a tulajdonukban (vagy birtokukban) levő ingóságot jogtalan eltulajdonítás céljából elveszi, azaz ahány személlyel szemben a rablás törvényi tényállása teljes egészében megvalósul.

Egy harmadik álláspontot képvisel egy 1995-ben publikált eset, amelyben két elkövető támadott a sértettre és társára. A sértettől pénzt vettek el és menekülni próbáltak, amikor a sértett és jelen lévő barátja ezt megpróbálták megakadályozni. Ekkor került elő a két gázspray, majd a két fegyvernek látszó tárgy. A bíróság kimondta, hogy nincs szó kétrendbeli rablásról, mivel a bűncselekmény nagyon elleni, így az az elv érvényesül, hogy annyi rendbeli rablás jön létre, ahány sértett vagyoni jogának a sérelmére valósult meg a bűnös tevékenység.³⁶⁹

A bírói gyakorlat szerint a rablás egyrendbeli akkor is, ha valaki egy személlyel szemben alkalmaz erőszakot, de a sértettől több személy tulajdonában álló dolgokat vesz el.³⁷⁰ Itt elvi érveléssel mondta ki a bíróság, hogy a rablás sértette az, akivel szemben az elkövető a nála levő dolog vagy dolgok megszerzése végett erőszakot vagy fenyegetést alkalmaz, tehát akivel szemben a tényállás teljes mértékben megvalósul. Figyelmen kívül marad az a körülmény, hogy az adott dolgok több személy tulajdonában álltak.³⁷¹

Nem tudok egyetérteni ugyanakkor Deák Zoltán álláspontjával, miszerint a bírósági fogalom-meghatározás szerinti sértettéről – tehát olyanról, akivel szemben a teljes tényállás megvalósul – nem lehet beszélni az alábbi esetben. Egy fiatal pár a parkban sétál este, és egy férfi lép hozzájuk a lány nyakláncát követelve, de a fiú a barátnője védelmére kel, mire a támadó ököllel arcul üti – és ezzel harcképtelenné

³⁶⁹ BH1995.324

³⁷⁰ BH1992.563

³⁷¹ Hasonlóképp ld. BH1996.244.

teszi –, a lány pedig átadja a láncot.³⁷² Deák szerint az erőszakot, illetve fenyegetést elszenvedő személy itt nem azonos a dolog birtokosával. Az én meglátásom azonban az, hogy a lány ugyan nem állt az erőszak hatása alatt, de a tettes magatartása olyan súlyos és azonnali hátrány bekövetkezésével fenyegette, hogy benne komoly félelem alakult ki. Ezek alapján vele szemben a teljes tényállás megvalósult.

Logikailag valójában mindenképpen kell lennie valakinek, akitől elveszik a dolgot, a valakitől való elvétel pedig olyan személyt feltételez, akinél a dolog van, azaz legalább birtokost. A fenti, hipotetikus eset alapján ugyan nem erőszak hatása alatt állótól történik az elvétel, azonban a társ ellen tanúsított erőszak betudható minősített fenyegetésnek. A fent ismertetett, megtörtént esetekben olyan nem történt – és az elkövetéskor jelen lévő sértettek, illetve passzív alanyok esetében logikailag, életszerűen nem is eshet úgy –, hogy valakivel szemben erőszakot vagy kvalifikált fenyegetést alkalmaztak, és valaki mástól veszik el a dolgot, olyan személytől, akire a történetek nem voltak kvalifikált fenyegetés szintjén lévő hatással. Valakitől el kell venni a dolgot, ez pedig szükségszerűen birtokos, és nem lehet közömbös. Véleményem szerint emiatt a Btk. kommentárjának érvelése sem helytálló, mivel az példaként egy olyan esetről ír, amelyben a személy elleni és a vagyon elleni cselekmény sértettje azért válik el, mert az elkövető a házaspár egyik tagjára fegyvert fog, míg letépi a másik nyakláncát.³⁷³ A példa egyébként hasonlít a Deák Zoltán által hozott, fentebb leírt fikatív esethez, véleményem pedig az ott leírtakkal azonos. Grósz Anita szerint az erőszakot, fenyegetést nem okvetlenül a dolog birtokosa, tulajdonosa ellen alkalmazzák, sőt, az is lehetséges, hogy ez utóbbiak nincsenek is jelen a bűncselekmény elkövetésekor.³⁷⁴ Álláspontom szerint ez lehetséges ugyan, azonban meglehetősen korlátozottan.³⁷⁵

A Legfőbb Ügyészség 2002-es, rablással kapcsolatos Összefoglaló Jelentése³⁷⁶ két álláspontot különböztet meg. Az első, és a vizsgálat tapasztalatai alapján egyelőre

³⁷² DEÁK i. m. 619.

³⁷³ VASKUTI i. m. 10.

³⁷⁴ GRÓSZ Anita: *A rablás rendbeliségének megítélése a bírósági gyakorlatra is tekintettel*. *Ügyészek lapja*, 18. évfolyam, 5. szám, 2011. 18.

³⁷⁵ Jellemzően ilyen eset az, amikor a lopási elemet jogi személy sérelmére követik el, a kényszerítést elszenvedők pedig különböző természetes személyek, vagy az olyan esetek, amikor valaki őrzés céljából valahol elzárva tárolja dolgát, és a dolog őrzésével megbízott személyt – aki nem jogosult birtokolni – kényszerítik a dologelvétel céljából.

³⁷⁶ BF. 302/2002. Összefoglaló Jelentés a rablás büntetvényének minősített esetei miatt indított ügyekben folytatott vádképviseleti tevékenység vizsgálatáról. Készítette: DR. ETTIGNÉ DR. RUMPLER Gertrúd (a továbbiakban: Összefoglaló Jelentés)

többséginek tekinthető álláspont szerint a rendbeliség kizárólag a sértett vagyoni érdekek számához igazodik. Egyes főügyészségek és bíróságok az egység, illetve többség kérdésében nem vették figyelembe az erőszakkal vagy fenyegetéssel érintett személyek számát. A rablás jogi tárgya kettős: a vagyon biztonsága és a cselekvés szabadsága. Ezek a tárgyak egyenrangúak, ezért sértettnek kell tekinteni mind az erőszakot vagy fenyegetést elszenvedett személyt, mind pedig a vagyoni érdeksérelem alanyát is. A második esetben a sértett jogi személy is lehet.³⁷⁷

A jelentés kihangsúlyozza továbbá, hogy az igazi problémát az okozza, ha több természetes személlyel szemben alkalmazott erőszak vagy fenyegetés egy személy uralma alatt álló dolgok megszerzését célozza, illetve fordított esetben. Ilyenkor ugyanis a sértettek számához igazodóan megállapított rendbeliség a kétszeres értékelés tilalmába ütközne, ezért a sértettek száma mellett az elkövetési magatartásnak is döntő jelentősége van a rendbeliség kérdésének eldöntésében. A rablás elkövetési magatartása kétmozzanátú, ezek pedig egy másik felfogás szerint – figyelemmel a védett jogtárgyak egyenrangúságára is – a törvényi tényállás megállapíthatóságának elengedhetetlen és egyenértékű feltételei. Emiatt többrendbeli bűncselekmény megállapítására csak e kettős követelmény megléte esetén van lehetőség, tehát akkor, ha az erőszakot vagy fenyegetést elszenvedett személyek mindegyike vagyoni sérelmet is elszenvedett a cselekmény eredményeként, illetve ha az elkövető szándéka átfogta ezt.³⁷⁸

A fenti példákat összegezve kijelenthető, hogy a többrendbeli rablás-bűncselekménynek logikailag többféle alapja lehet a bírói gyakorlat szerint.

A többség megjelenhet az eszközcselekmény és a célcselekmény oldalán, de az elkövetési tárgy tulajdoni helyzetében is. Határozott véleményem az, hogy a rablás lopási eleme részben determinálja a rendbeliséget, ugyanis a rabláson kívüli, önálló lopás és a rabláson belüli lopás rendbelisége nem lehet különböző. Mivel a lopás rendbeliségének megállapítására a sértettek száma irányadó,³⁷⁹ a sértett pedig az, akivel szemben teljes mértékben megvalósul a tényállás, a rablás rendbeliségének determinációja is ehhez kell, hogy igazodjon. Abban az esetben tehát, ha több olyan

³⁷⁷ Összefoglaló Jelentés 10.

³⁷⁸ Uo. 10-11.

³⁷⁹ Az 1978-as Btk. kommentárja szerint a lopás rendbelisége a sértettek számától függ. [LASSÓ i. m. 1360.] A hatályos kódex magyarázata mindezt megerősíti, kiemelve, hogy az ítélkezési gyakorlat e körben töretlen. [CSÁK i. m. 71.]

személy van, akivel szemben a teljes tényállás megvalósul, többrendbeli rablást kell megállapítani.

Ezek szerint többrendbeliség áll fenn akkor, ha több személyt kényszerít az elkövető, és mindegyikük vagyoni joga sérül, a konkrét dolgok számától függetlenül. Ekként a közös tulajdonban álló dolog elvétele akkor minősül többrendbeli rablásnak, amennyiben több tulajdonossal szemben alkalmaznak erőszakot vagy fenyegetést.³⁸⁰

Ugyanígy többrendbeliségről lehet beszélni abban az esetben, amikor az elkövetők több postahivatalt rabolnak ki ugyanannak a jogi személynek a sérelmére, ezen alkalmakkor pedig több természetes személy ellen alkalmaznak erőszakot, illetve kényszerítének.³⁸¹ Ha tehát az elkövető több, térben és időben elkülönülő cselekménnyel ugyanazon személy vagyoni jogát sérti, de a konkrét esetekben a rablási erőszakot különböző természetes személyek ellen alkalmazza, az elkövetési magatartások számához igazodik a bűncselekmény rendbelisége.³⁸² Ez a gondolatmenet valójában azokra az esetekre vonatkozik, amikor a kényszerítés elszenvédője, a vagyoni jogában sértett személy elválik egymástól. Ilyenkor olyan személy, akivel szemben a teljes tényállás – lopás és kényszerítés – megvalósul, nem okvetlenül van.

Deák véleménye szerint a jelenlegi sértett-fogalom nem alkalmas a rablás rendbeliségének helyes megállapítására, mindazonáltal kifejti, hogy továbbra is vizsgálni kell a sértettek számát. Megoldási javaslatként hozza, hogy e körben a passzív alany tudományos fogalmának gyakoribb használata sokat segítene az egyértelművé tételben, méghozzá annak párhuzamos eldöntésével, hogy a rablás bűncselekményének tulajdon, vagy személy elleni komponense a hangsúlyosabb. Az eszközcselekmény priorizálása esetében a passzív alanyok száma alapján alakulhat a rendbeliség, míg a célcselekmény előtérbe állításával a sértettek száma lehet a kiindulási alap.³⁸³ Véleményem e körben az, hogy a rablás tényállása a Btk.-ban külön fejezetben, a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények között helyezkedik el, ami annyiban tükrözi a jogalkotó hozzáállását e kérdéshez, hogy az 1978-as Btk.-hoz képest a vagyoni viszonyok rendje (lopási elem) mellett a törvény

³⁸⁰ Ide csatornázható be a BH2001.458 számú esethez fűzött magyarázatom (ld. fentebb).

³⁸¹ BH1999.148. II

³⁸² A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bf. I. 2166/2001/12.

³⁸³ DEÁK i. m. 621-622.

szerkezeti felépítése alapján már a személy sérthetlensége (kényszerítési elem)³⁸⁴ is nevesítve szerepel védett jogi tárgyként. Ugyanakkor hozzá kell tenni, hogy az új kódex kommentárja továbbra is vagyron elleni bűncselekményként kezeli a rablást, amikor leírja, hogy a vagyron elleni bűncselekmények három fejezetben kerültek kifejtésre: vagyron elleni erőszakos, vagyron elleni és szellemi tulajdonjog elleni bűncselekmények cím alatt.³⁸⁵ Egyetérttek Deák Zoltánnal abban, hogy az eszközcselekmény dominanciáját erősíti viszont az értékhatárokon alapuló szabálysértési és vétségi alakzat hiánya – tehát az, hogy lopás esetében 1 forint elvétele szabálysértést valósít meg, míg ugyanekkora összeg rablás keretében történő megszerzése már büntett.³⁸⁶

9.3. Folytatólagos egység

A rendbeliség problematikájához logikailag becsatornázható folytatólagos egység tekintetében szintén eltérő nézetek jelentek meg a jogalkalmazásban.

A Fővárosi Főügyészség illetékességi területén a bíróságok folytatólagosan elkövetett rablást állapítottak meg, amikor az elkövető ugyanazon bank sérelmére, rövid időközönként, egységes elhatározással követte el a fegyveres rablásokat. Komárom-Esztergom megyében ugyanakkor az egyik bíróság ezt mellőzte, amikor az elkövetők több alkalommal folyamatosan kényszerítették vagyontárgyai átadására a sértettet, tőlük való félelmét kihasználva. A bíróság azzal indokolta álláspontját, hogy a rablás elkövetési magatartása ingó dolog azonnali átadására irányul, ezért a folytatólagos egység itt fogalmilag kizárt. Ez a magállapítás ellenkezik a vagyron elleni bűncselekmények tekintetében alkalmazott bírói gyakorlattal, különösen a lopás esetében – amely ráadásul a rablás egyik része –, ugyanis a Btk. 370. § által szabályozott bűncselekmény is azonnali dologszerzésre irányul, mégis megállapítható folytatólagosan. Az Összefoglaló Jelentés szerint nincs is elvi akadálya a rablás büntetének folytatólagos egységben történő megállapítására, azonban az azonos sértett meghatározása körül felmerültek

³⁸⁴ Az 1978-as Btk. kommentárja szerint a rablás esetében a jogalkotó két önálló bűncselekményt vont össze ebbe a tényállásba: lopást és kényszerítést (LASSÓ i. m. 1401.; ezzel azonos megfogalmazásért ld. DEÁK Zoltán–FARAGÓ Éva: *Egy szelet a vagyron elleni erőszakos bűncselekmények problematikájából*. *Ügyészek lapja*, 16. évfolyam, 1. szám, 2009., 38.) A hatályos kódex kommentárja ezt a szövegfordulatot már nem tartalmazza.

³⁸⁵ VASKUTI i. m. 7.

³⁸⁶ DEÁK i. m. 622.

problémák. A fővárosi gyakorlat az azonos sértett fogalmát a pénzügyre korlátozta, így figyelmen kívül hagyta a kényszer, illetve a fenyegetés sértettjeit, akik különböző természetes személyek voltak.³⁸⁷ A Legfelsőbb Bíróság e felfogást bírálva kimondta, hogy amikor az elkövetők több, térben és időben elkülönülő elkövetési magatartással, különböző időpontokban véghezvitt cselekményei ugyanazon személy vagyoni jogát sértik, de az erőszakot különböző természetes személyeken alkalmazzák, többrendbeli rablás valósul meg, méghozzá az elkövetési magatartások számához igazodóan.³⁸⁸

A Btk. kommentárja a folytatólagosság körében a 43. BK vélemény I.-II. bekezdéseinek szövegét hozza,³⁸⁹ hozzátéve, hogy a kialakított bírói gyakorlat a halmazat tekintetében azt a megoldást követi, hogy a bűncselekmény sértettje az a személy lesz, aki az akaratot bénító erőszak elszenvedője, illetve aki a minősített fenyegetés hatása alatt áll.³⁹⁰

9.4. Javaslatok

A fent leírtakból igen jól kitűnik, hogy nincs megnyugtató, egységes álláspont a rablás rendbelisége és a folytatólagosság megítélése tekintetében. A leginkább összefoglaló jellegű dokumentum az Összefoglaló Jelentés, azonban ez is 2002-ből való, tehát egyáltalán nem tekinthető frissnek. Gyakorlati jellegű, alapos elemzések ugyan napvilágot láttak azóta,³⁹¹ azonban ezek a tudomány térréjében belül maradtak. Mindezt tetézi, hogy 2012-ben hatályba lépett a Btk., azonban a probléma ennek ellenére továbbra is fennáll. Úgy tűnik, hogy a jogalkalmazás síri hallgatásba burkolózik, pedig csupán idő kérdése, hogy elengedhetlenné váljon az állásfoglalás és a gyakorlat egységes mederbe terelése.

³⁸⁷ Összefoglaló Jelentés 11.

³⁸⁸ A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bf. I. 2166/2001/12.

³⁸⁹ „I. A vagyoni jogokat sértő bűncselekmények – az egyéb alanyi és tárgyi feltételek fennállása esetén – általában akkor tartoznak a folytatólagosság törvényi egységébe, ha az elkövető a több cselekményt ugyanannak a természetes személynek a sérelmére vagy az önálló jogképességgel rendelkező azonos jogi személynek az ugyanazon vagy különböző gazdasági egységei sérelmére valósítja meg.

II. Az azonos vagy különböző sértettet érintő vagyoni jogokat sértő vagy veszélyeztető bűncselekmények esetében az elkövető tudatától független tárgyi tényezőknek van meghatározó jelentősége annak eldöntése szempontjából, hogy a folytatólagosság tárgyi feltétele megvalósult-e, vagy a bűnhalmazat megállapításának van-e helye.”

³⁹⁰ VASKUTI i. m. 22.

³⁹¹ Például Grósz Anita már idézett cikke.

Az ellentmondások feloldásának és az egységes gyakorlat megteremtésének leginkább célravezető módját egy jogegységi eljárás lefolytatásában látom. Javasolom továbbá a sértett és a passzív alany fogalmának megfelelő használatát, amely jogtudományi szinten nyújthat komoly segítséget a rablás rendbeliségével kapcsolatos probléma kezeléséhez.

10. Halmazat

10.1. Egyéb vagyon elleni bűncselekmények

Rablással halmazatban kizárt a lopás megállapítása akkor, ha az elkövető a lopott dolgot erőszakkal, vagy fenyegetéssel tartja meg.³⁹²

A tettes több, egymást időben szorosan követő, ugyanazon sértett sérelmére elkövetett olyan erőszakos cselekménye, amelyek kifosztásként és rablásként is minősülhet, kizárólag rablásként értékelhető, mivel a két bűncselekmény megvalósulása látszólagos anyagi halmazatot alkot, és a súlyosabb rablás elnyeli az enyhébb kifosztást. A konkrét esetben a vádlott megtámadta a sértettet, aki kerékpárjáról leugorva, táskáját hátrahagyva futott a közeli presszó ajtajához. A vádlott felkapta a táskát és elszaladt vele. A sértett utánament, és kiabálva követelte vissza tulajdonát, azonban nemhogy nem kapta vissza, de a vádlott még egyszer megsebesítette a késével, majd elfutott a táskával. Az első támadás nem dologelvételi szándékkal történt, így a más bűncselekmény megvalósításakor alkalmazott erőszak hatása alatt álló sértettől vette el a dolgot. A cselekmények egészének értékelése a fentebb írtakra tekintettel azonban rablás.³⁹³

10.2. Testi sértés

A rablás büntetének és a könnyű testi sértés vétségének halmazatban való megállapítása nem lehetséges,³⁹⁴ mivel az benne foglaltatik az erőszakban, amely tényállási elem. Az idegen dolog jogtalan elvétele érdekében alkalmazott személy

³⁹² BH1983.227

³⁹³ BH1999.240

³⁹⁴ A BH2004.41 számon publikált esetben a bíróság azt mondta ki, hogy a rablás kísérlete és a nyolc napot meg nem haladó sérülés okozása esetén a könnyű testi sértés nem képez halmazatot.

elleni erőszak nem szükségképpen jár együtt súlyos sérülés keletkezésével. Ezért – a nyolc napon túl gyógyuló sérülésre mint eredményére tekintettel – a súlyos testi sértés a rablási cselekménnyel valóságos alaki halmazatot alkot,³⁹⁵ ugyanúgy az életveszélyt okozó testi sértést is. A megtörtént esetben a tettes egy taxisra támadt értékei elvétele céljából. A taxiban, a közöttük kialakult dulakodás közben a tettes hátba szúrta a taxisofőrt, és csak a véletlenül múlt, hogy a penge nem nyitotta meg a mellüreget. A sértett részéről ugyan súlyosabb sérülés elszenvedésére ténylegesen nem került sor, de azok bekövetkezésére a késsel vagdalkozó és közvetlenül a sértett melletti ülésen ülve támadó terhelt cselekménye alkalmas volt; ennek az eredménynek a bekövetkezhetőségét a terhelt tudata átfogta, és a lehetséges súlyosabb eredménybe belenyugodva hajtotta végre a cselekményét, így a súlyosabb eredmény lehetőségének bekövetkezésére eshetőleges szándéka terjedt ki. A bíróság a bűnösséget megállapította életveszélyt okozó testi sértés miatt is.³⁹⁶ Azok az elkövetők, akik a rablás elkövetése során – teljes szándék- és akarategységben – részt vesznek a sértett ellenállásának a megtörésében, földre vitelésében, lefogásában, bántalmazásában, és ennek során a sértett nyolc napon túl gyógyuló sérülést szenved, mindannyian közreműködői a súlyosabb eredmény bekövetkezésének, és függetlenül attól, hogy ténylegesen ki melyik sérülést okozta, az eredményre tekintettel alakul valamennyiük büntetőjogi felelőssége.³⁹⁷

10.3. Halálos eredmény

Abban az esetben, ha a kényszerítési cselekmény halálos eredményt okoz, a tettes szándékához igazodik a rablással halmazatban megállapított bűncselekmény. Amennyiben a halálos eredmény tekintetében gondatlanság terheli a tettest, gondatlanságból elkövetett emberölés vagy halált okozó testi sértés állapítható meg, azonban akkor, amikor a dolog megszerzése végett a passzív alany halálát kívánva, illetve abba belenyugodva cselekszik, nyereségvágyból elkövetett emberölést kell megállapítani, nem rablást. Ez történt egy 2001-es esetben is, amikor az elkövető az idős sértettet brutális módon ütlegette, amíg magatehetetlenné nem vált, majd értékek után kutatott a lakásban, távozóban pedig még egyszer elhaladt az

³⁹⁵ BH2016.265. I

³⁹⁶ BH2002.123

³⁹⁷ BH2016.265. II

eszméletlenül, véresen fekvő sértett mellett. A bíróság megállapította, hogy nem halált okozó testi sértés és rablás halmazata valósult meg, hanem nyereségvágyból elkövetett emberölés.³⁹⁸ Hasonlóképpen, rablás és élet elleni bűncselekmény halmazata helyett egységesen nyereségvágyból és hivatalos személy ellen elkövetett emberölés büntetének kísérlete valósult meg, amikor a vádlott egy benzinkutat próbált kirabolni, de nem számított arra, hogy két rendőr is tartózkodik az irodában. Felszólította őket, hogy tegyék le fegyvereiket, de mivel mozgásukat túl gyorsnak ítélte, tüzet nyitott.³⁹⁹ Szintén nyereségvágyból elkövetett emberölést – nem pedig a rablást – kell megállapítani annak a bűnsegédnek az esetében, aki a tettessel együtt lopás szándékával megy a sértett lakásába, de társának rögtönös szándékát tudomásul véve ő adja át neki a zsineget, hogy ezt követően a tettes az általa már bántalmazott sértettet a nyakára hurkolt zsineggel, a bűnsegéd testközeli jelenlétében 10 percen keresztül addig fojtogassa, amíg fulladásos halála bekövetkezik, majd ezután együtt kutatják át a lakást, veszik el a sértett értékeit, és azokat együtt értékesítik.⁴⁰⁰

Amikor a tettes a rablás során őt felismerő személyt öli meg azért, hogy cselekményét ne fedezzék fel, rablással halmazatban aljas indokból elkövetett emberölést kell megállapítani.⁴⁰¹

10.4. Közbiztonság elleni bűncselekmények

A lőfegyver értékkel bíró, forgalomképes dolog, tehát a lőfegyverrel visszaélés büntette mellett rablást is megvalósít az, aki a pénzintézetet védő őrkötől erőszakkal eltulajdonítja azok fegyvereit,⁴⁰² ugyanúgy az is, aki a pénzintézet biztonsági őrétől a lőfegyverét és az abba betárolt lőszerét egy lőfegyvernek látszó pisztollyal fenyegetve elveszi, és azt a későbbiekben megtartja. Ebben az esetben egyébként közveszéllyel fenyegetés is megvalósult, mivel az elkövetők a rablást követően az ügyfélszolgálat pultjára 'álbombát' helyeztek, és felszólították a bankban tartózkodókat, hogy tíz percig ne mozduljanak, különben a készülék felrobban.⁴⁰³

³⁹⁸ BH2001.459

³⁹⁹ BH1992.372

⁴⁰⁰ BH2018.267

⁴⁰¹ BH1981.31

⁴⁰² EBH2003.925

⁴⁰³ BH2000.383. II, III

Egy 1992-es esetben a két vádlott egy postahivatalt rabolt ki. Gondosan előkészítették a cselekményt: sokáig figyelték a hivatal működését, az alkalmazottakat, a forgalmat, a belső teret. Ausztriából lőfegyvert és töltényt szereztek, a végrehajtáshoz, illetve meneküléshez gépkocsit – amelynek rendszámabláját lecsavarozták az elkövetés előtt –, sátrat és további felszerelést vásároltak. A postahivatalt gépkocsival közelítették meg. Belépve mindenkit a földre fektettek, egyikük pedig beugrott a munkatérbe. Az ott tartózkodó alkalmazott megnyomta a riasztót, mire az említett vádlott megragadta, és a főpénztár felé vezette. Az alkalmazott a kívülről nem nyitható ajtót becsapta maga után, de a vádlott szétlőtte a zárat és bejutott. A bent tartózkodó főpénztárost és alkalmazottat felszólította, hogy rakják a pénzt a nála lévő táskába, amit ők teljesítettek is. A rendőrség közben két gépkocsival a helyszínre érkezett, majd a négy rendőr, illetve a postahivatalból menekülni próbálók között tüzharc alakult ki. A két tettes hamar belátta, hogy az eredeti tervük szerinti menekülés lehetetlenné vált, ezért egy éppen a hivatalban tartózkodó ügyfelet ejtettek túszul sikeres menekülésük zálogaként. A túszot a gépkocsiba ültetve elhajtottak, de a rendőrök üldözőbe vették őket. A hátsó ülésen ülő vádlott többször adott le nem célzott lövést az őket üldöző rendőrautókra, amely lövések közül egy célt is ért, lelassítva az eltalált gépkocsit. A túszot – aki sérülést nem szenvedett – később kilökték az autóból. A fegyverekkel és a pénzzel átkeltek a folyón, majd több kilométer után a túlsó parton kijöttek. Egy kukoricásban verték fel a magukkal vitt sátrat, és az éjszakát ott töltötték. Másnap reggel megszármolták a pénzt és a fegyvereket a folyóba dobták. Ezt követően a Balatonhoz utaztak, szobát béreltek és szórakoztak. A rendőrség eközben elfogta őket. A bíróság kimondta, hogy amikor a rablás elkövetője túszot ejt, akinek elengedését ahhoz a feltételhez köti, hogy a rendőrség a bűncselekmény helyszínéről történő szabad elvonulását engedélyezze, terrorcselekmény és rablás halmazatban valósul meg.⁴⁰⁴

10.5. Személyi szabadság megsértése, magánlaksértés

Amikor az elkövető a rablás befejezése után a sértett személyi szabadságától megfosztott állapotát fenntartja, a személyi szabadság megsértése és a rablás

⁴⁰⁴ BH1992.622

halmazatban megállapítható.⁴⁰⁵ Rablással halmazatban megvalósul a személyi szabadság megsértésének büntette akkor is, ha a vádlottak a rablás befejezése után a tizenhárom éves sértettet összekötözött kézzel az ágyneműtartóba kényszerítik, és az abból történő menekülését úgy akadályozzák meg, hogy az összecsucott ágyra különböző nehezékeket tesznek.⁴⁰⁶ Amennyiben a rablás befejezését követően az elkövetők úgy távoznak, hogy a sértettet összekötözött lábbal, mozgásképtelenül hagyják a helyszínen, a rablás és a személyi szabadság megsértésének valóságos anyagi halmazatát kell megállapítani.⁴⁰⁷ A bírói gyakorlat következetesnek mondható abban, hogy a rablás és a személyi szabadság megsértésének anyagi halmazata kizárólag akkor állapítható meg, ha a személyi szabadságtól megfosztás a rablási cselekményt megelőzően, vagy azt követően történik és nincs oksági kapcsolatban az idegen dolog elvétele érdekében kifejtett, az élet és testi épség elleni, közvetlen akaratot megtörő erőszakkal vagy fenyegetéssel.⁴⁰⁸ A rablás során alkalmazott erőszakkal vagy fenyegetéssel alaki halmazatban a személyi szabadság megsértése nem állapítható meg, ha viszont az elkövető a rablási cselekmény megvalósítása során alkalmazott és a sértett mozgási szabadságától megfosztott állapotát a rablási cselekmény befejezése után is fenntartja – vagyis anyagi halmazat létesül –, a két bűncselekményt bűnhalmazatban kell megállapítani.⁴⁰⁹ A rablás és a személyi szabadság megsértése a halmazata csak látszólagos, ha a személyi szabadság megsértése a rablás során, a dolog elvétele érdekében kifejtett erőszak részeként történik. Amikor tehát a terheltek – miután először a családi háznál követelték a sértettől a pénzét, valamint a bankkártyáját és annak PIN-kódját, és ennek érdekében egy baseballütővel bántalmazták, kezét-lábát összekötözték, de ő ennek ellenére nem tett eleget a követelésüknek – a sértettet összekötözve a pincébe vitték, hátha ennek hatására elárulja, hogy hol van a többi pénze, majd a pinceajtóra egy cseréptörmelékkel teli kosarat tettek, a terheltek magatartásukkal egy többmozzanatos rablási cselekményt valósítottak meg, melynek eszközcselekménye volt a személyi szabadság megsértése. A sértett megkötözésének célja kizárólag az volt, hogy átadja a pénzét és a bankkártyáját, a pincébe zárás pedig a követelés nyomatékosabbá tétele érdekében történt. Ennek

⁴⁰⁵ BH2009.199. I, BH2005.128. II

⁴⁰⁶ BH1994.65

⁴⁰⁷ EH2012.B6

⁴⁰⁸ BH2018.269

⁴⁰⁹ BH1996.295. II

megfelelően a terheltek a sértett kiszabadulásáig nem hagytak fel a pénz megszerzésére irányuló szándékukkal, így a sértett a személyi szabadságtól történt megfosztása a rablás elkövetési magatartásának része volt. A terheltek által megvalósított egy cselekmény csak látszólagosan valósított meg több bűncselekményt, mivel a rablás eszközcselekménye volt a személyi szabadság megsértése.⁴¹⁰

A magánlaksértés bűncselekménye szintén megállapítható halmazatban a rablással akkor, amikor az elkövető rablási szándékkal, erőszakkal, vagy fenyegetéssel hatol be más lakásába, egyéb helyiségébe vagy ezekhez tartozó bekerített helyre.⁴¹¹

11. Elhatárolás

11.1. Lopás

A gyakorlatban elsősorban a lopástól, kifosztástól, zsarolástól, kényszerítéstől, illetve önbíráskodástól kell a rablást elhatárolni.

A rablás – függetlenül attól, hogy összetett vagy összefoglalt bűncselekmény – önálló tényállás, a lopástól elkülönül,⁴¹² ugyanakkor a két bűncselekménynek van egy nagyon fontos közös eleme: a dolog elvétele jogtalan eltulajdonítás céljából. A rablásnak elengedhetetlen feltétele a személy elleni erőszak, illetve az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés. Lopás állapítható meg tehát mindaddig, amíg az esetleges erőszak nem személyre irányul, hanem dologra.⁴¹³ Amint a dolog elleni erőszak áterjed a személyre, rablás valósul meg.

Rablás büntette és nem lopás vétsége állapítható meg, amikor az elkövető nem csupán saját személyi igazolványának visszaszerzése, hanem idegen ingó dolog elvétele végett is alkalmaz fenyegetést. A megtörtént esetben a vádlott és társa egy ABC-ben vásárolt, a kasszánál azonban cigarettalopáson kapták őket a dolgozók. Az eltulajdonított dolgok abba a táskába kerültek, amelyet egymás között cserélgettek, azonban nem lehetett megállapítani, hogy az elvétel kinek a részéről történt. Az irodába való hátrakísérésük után a boltvezető-helyettes elkérte a vádlott

⁴¹⁰ BH2018.269

⁴¹¹ BH1996.291

⁴¹² BH2018.243

⁴¹³ BH1992.228

személyi igazolványát, hogy abból kijegyzetelje az adatokat. A vádlott előbb kést rántott, de társa kérésére mégis átadta az igazolványt. Később – az adatok kiírása közben – másodszor is kipattintotta rugóskését, az alkalmazott mellé lépett, a kést mellmagasságban tartva felszólította az igazolvány visszaadására, és azonnal nyúlt is érte. Az üzletvezető-helyettes megpróbálta megakadályozni, de nem járt sikerrel. A vádlott elvette a korábban valamelyikük által eltulajdonítani próbált, és időközben az iroda asztalára kirakott három doboz cigarettát, majd a késsel hadonászva távozott.⁴¹⁴

11.2. Kifosztás

A kifosztás első esetében a sértettet az elkövető lerészegíti, azért, hogy a nála lévő dolog elvétele lehetővé váljon.⁴¹⁵ Ez egy speciális eset az öntudatlan állapotba helyezéssel elkövetett rabláshoz képest, amelyet a jogalkotó külön tényállásba helyezett. A második fordulat szerinti, az elkövető által más bűncselekmény elkövetése során alkalmazott erőszak, illetve az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés hatása alatt álló személytől való elvétel esetében az elvételi szándék kialakulásának időpontja irányadó a különbségtételnél. Amennyiben az elkövetőnél a dologelvételekre vonatkozó szándék az erőszak vagy fenyegetés megtörténte előtt, vagy közben már megvan, rablás állapítandó meg, ha utána jelenik meg, akkor a Btk. 366. § (1) bekezdés b) pontja szerinti kifosztásként kell értékelni a cselekményt. Rablás valósul meg és nem kifosztás, amikor a korábbi erőszak hatására már védekezésre képtelen sértettel szemben újabb erőszakot alkalmaznak, majd ezt követően veszik el a pénzét. Az 1994-ben megtörtént esetben a két vádlott a helyi vendéglőben italozott, amikor meglátták a számukra ismeretlen sértettet, aki egyedül kezdett sakkozni. Odamentek hozzá, és egyikük pénzben kezdett vele sakkozni. A sértett került ki győztesen a partikból, több száz forintot nyerve a tettesektől. Amikor kiment a mellékhelyiségbe, a vádlottak követték. Az egyik az ajtóban figyéléssel segítette társát, amíg ő bent a sértettet bántalmazta, de elbizonytalanodott és nem vette vissza a pénzt. Társa azonban visszament, ő is

⁴¹⁴ BH1992.160

⁴¹⁵ Btk. 366. § (1) bekezdés a) pont

erőszakot alkalmazott a sértetten és elvette a kérdéses pénzt. Megosztottak a pénzen, majd távoztak.⁴¹⁶

A védekezésre képtelen személy sérelmére elkövetett kifosztást tekintve meg kell jegyezni, hogy ez az alakzat korábban a lopás minősített esete volt, csak 2009-ben került át ebbe a tényállásba.⁴¹⁷ Fontos kritérium, hogy a sértett már védekezésre képtelen állapotban van az elvételkor, és e szituációt nem az elkövető – vagy ő, de nem a dologelvétel céljából – idézte elő. A bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére elkövetett kifosztás estében egyértelmű, hogy a sértett állapotát nem a terhelt hozza létre. A Kúria egy esetben megállapította, hogy miután az idős, gondozásra szoruló, idejének nagy részét ágyban fekvéssel töltő sértett koránál, egészségügyi állapotnál fogva a bűncselekmény elhárítására korlátozottan képes állapotban volt, ebből fakadóan nem volt abban a helyzetben, hogy dolgainak a lakásába beengedett elkövetők általi elvételét megakadályozza. Állapotát nem a terhelt idézte elő, ezért cselekménye nem rablást valósított meg, ugyanakkor e körülmény a cselekményt a lopás bűncselekményéből kiemeli, ezért kifosztást kell megállapítani.⁴¹⁸

11.3. Zsarolás

A rablásnak a zsarolástól való elhatárolásánál két szempontot kell szem előtt tartani. A zsarolási fenyegetés nem szükséges, hogy közvetlen, illetve élet vagy testi épség ellen irányuló legyen. A rablással ellentétben akaratmegtörés sem történik, csupán akarathajlítás; továbbá a kényszerítés célja, az, hogy a sértett valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, míg a Btk. 365. § esetében a cél kifejezetten a dologelvétel.⁴¹⁹ Ebből a törvényi megfogalmazásból következően a zsarolás elkövetési tárgya lehet ingó dologon túlmenően ingatlan és vagyoni értékű jog is.⁴²⁰

⁴¹⁶ BH1996.245

⁴¹⁷ Beiktatta a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2009. évi LXXX. törvény 52. § -a.

⁴¹⁸ BH2018.160

⁴¹⁹ A rablás körében a dologelvétel logikailag ugyanúgy tevése, nem tevése vagy eltérése valaminek a sértett részéről, azonban speciális a zsarolásnál leírtakhoz képest.

⁴²⁰ NÉMETHY i. m. 71.

Nem rablásnak, hanem zsarolásnak minősül az elkövető cselekménye, ha a sértett értékének az elvétele nem az alkalmazott erőszak és fenyegetés hatása alatt, hanem attól időben eltérően később történik.⁴²¹

Vagyoni érték megszerzése céljából lőfegyver használatának kilátásba helyezése – tehát csőre töltése és lövéssel való fenyegetés – lenyűgöző hatású a Legfelsőbb Bíróság szerint, így nem zsarolás, hanem rablás megállapításához vezet.⁴²²

Amennyiben a fenyegetés közvetlenül az élet vagy a testi épség ellen irányul, és az elkövető a sértettet dolog átadására vagy dolog elvételének az eltűrésére kényszeríti, rablás valósul meg. A zsarolás 367. § (2) bekezdés b) pont szerinti minősített esete csak akkor állapítható meg, ha az élet vagy testi épség elleni fenyegetés nem közvetlen, vagy ha közvetlen ugyan, de nem a dolog átadására vagy elvételének a tűrésére, hanem más vagyoni joggal kapcsolatos cselekményre irányul.⁴²³ A nem jelenlevővel szemben alkalmazott minősített fenyegetés alapján szintén zsarolás állapítható meg.⁴²⁴

Fontos kritérium, hogy a zsarolásnál eredményt is tartalmaz a tényállás, mégpedig a vagyoni hátrány bekövetkeztét. Ez a rablás esetében nem szükséges.

11.4. Önbíráskodás és kényszerítés

Az 1978-as Btk. rendszerében az önbíráskodás és a rablás talán legszembetűnőbb különbsége a (látszólag) különböző jogi tárgy volt. A rablásé – jelenleg is – a tulajdonviszonyok biztonsága és az emberi cselekvés szabadsága, míg az önbíráskodásé a jogérvényesítés törvényes rendjében megnyilvánuló köznyugalom volt.⁴²⁵ A Btk. hatálybalépésével az önbíráskodás tényállása átkerült a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények közé – véleményem szerint a megfelelő helyre –, ezzel kifejezésre került az a korábban a törvény szerkezetében meg nem jelenő – de logikailag érzékelhető – tény, hogy az önbíráskodásnak is jogi tárgya a tulajdonviszonyok biztonsága és az emberi cselekvés szabadsága, ugyanakkor egy rendszerben bekövetkezett változással a jogi tárgy nem tűnik el, főleg akkor nem,

⁴²¹ BH1995.557

⁴²² BH1995.383

⁴²³ BH1991.339

⁴²⁴ NÉMETHY i. m. 72.

⁴²⁵ Uo.

ha egyébként a tényállás szövege szinte szó szerint azonos.⁴²⁶ Véleményem szerint a jogi tárgy gyökeres, társadalmi felfogásban bekövetkezett változás nélkül nem változhat meg, bárhová is kerül az adott tényállás az új jogszabályon belül. Az 1978-as Btk. és a Btk. társadalmi felfogása az önbíráskodás tekintetében nem változhatott meg oly jelentős mértékben, hogy a jogi tárgy megváltozzék. A jogi tárgy változása tehát valójában egy 'pseudo-változás,' amely kétféleképpen jöhet létre. Lehetséges, hogy a korábbi kódexben a tényállás teljesen téves helyre került, így olyan jogi tárgy került hozzárendelésre, amely egyáltalán nem volt megfelelő. A változás ilyenkor azért nem valódi, mert az a jogi tárgy, amelyet az adott tényállásnak tulajdonítottak, csupán a kódex hibás megszerkesztéséből adódott, tehát a tényállásnak soha nem volt az a jogi tárgya, amelyre a jogszabályszerkezetből következtetni lehetett. A másik lehetőség az, hogy a tényállás komplex jogi tárggyal rendelkezik, de a kódex szerkezetében el kell helyezni egy helyre, így a törvényben elfoglalt hely alapján lesz egy nyilvánvaló jogi tárgy, valamint lehetséges, hogy van a tényállásnak további jogi tárgya is, amelyre a szövegből lehet következtetni, a jogszabályszerkezetből nem. Így volt ez tulajdonképpen a rablás esetében is, mivel az 1978-as Btk. nem tartalmazott erőszakos vagyon elleni bűncselekményekről szóló fejezetet, így – jobb híján – a rablás a vagyon elleni bűncselekmények fejezetében helyezkedett el. Véleményem szerint az önbíráskodás továbbra is ugyanúgy kapcsolódik a jogérvényesítés törvényes rendjébe vetett bizalomhoz fűződő társadalmi érdekhez, mint korábban, azonban a jogalkotó nagy valószínűséggel a vagyon elleni erőszakos tulajdonságot kívánta kidomborítani, ezért helyezte el a tényállást a Btk. XXXV. fejezetében. Az önbíráskodás jogi tárgya így elsősorban a vagyoni viszonyok fennálló rendje, azonban a bűncselekmény támadja a passzív alany személyi szabadságát és az igényérvényesítés törvényes és jogszerű módját.⁴²⁷ A jogi tárgy Sinku Pál szerint is összetett: a vagyoni jogok és a jogérvényesítés törvénytelen módja elleni védelemhez fűződő társadalmi érdek. Szerinte az önbíráskodás nem feltétlenül sérti a vagyoni viszonyokat, de a közrend súlyos megzavarására vezethet, ezáltal mindig veszélyezteti a köznyugalmat. A kriminalizálást tehát nem a cselekmény célzata,

⁴²⁶ A Btk. az 1978-as Btk.-hoz képest annyiban változtatott csupán, hogy a minősített esetek közé felvette a csoportos elkövetést.

⁴²⁷ VÁRADI Érika: A vagyon elleni erőszakos bűncselekmények. In: *Magyar Büntetőjog. Különös Rész* (szerk.: HORVÁTH Tibor, LÉVAY Miklós) Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2013. 527.

hanem a jogérvényesítés jogellenes módja tette szükségessé, hiszen az állam – a kivételek igen szűk körétől eltekintve – nem tűrheti, hogy a jogosultak erőszakos egyéni fellépéssel érvényesítsék igényeiket.⁴²⁸

Akkor van helye a Btk. 368. § alkalmazásának, amikor jogos vagy jogosnak vélt vagyoni igénynek szerez érvényt az elkövető oly módon, hogy erőszakkal vagy fenyegetéssel tevésre, nem tevésre, illetve tűrésre kényszerít mást. A kényszerítés felőlel minden olyan tevékenységet, amelynek eredményeképp a passzív alany nem az akaratának megfelelő magatartást tanúsítja. A törvény az elkövetés módját is meghatározza: az erőszaknak itt is személy ellen kell irányulnia, azonban a *vis compulsiva* elegendő. A fenyegetés tekintetében a Btk. 459. § (1) bekezdés 7. pontja irányadó.⁴²⁹ A kényszerítés minősítettsége tehát a zsaroláshoz hasonlóan alakul. Rablást valósítanak meg azok, akik pénzért vállalkoznak a sértett bántalmazójának megverésére, majd a kikötött pénzt eredménytelenül követelik, ezért 'megbízójukat' bántalmazzák, és értékeit elveszik.⁴³⁰ A vagyoni igény ebben az esetben semmiképp sem jogos, de még csak jogosnak vélt sem lehet, mivel az összeg egyértelműen bűncselekmény elkövetésének ellenértéke. A kártyanyeréség ugyanakkor hiába *naturalis obligatio* polgárjogi szempontból, mégis jogos igény, így annak elvétele önbíráskodást valósít meg, míg visszavétele rablást. Más megítélés alá esik a tiltott szerencsejátékból származó nyereség, amely semmis szerződés alapján kerül átadásra, ekként tartozatlan fizetés, így erőszakos elvétele rablás, visszavétele önbíráskodás.⁴³¹

Érdekes eredményre jutott a bíróság, abban a 2013-ban történt esetben, amikor az elkövető egy magatartásával látszólagosan önbíráskodást és rablást is megvalósított. A történeti tényállás szerint a sértett egy vendéglőben italvásárlás céljából éppen sorba állt. 7 000 forint készpénz volt nála, amelyből 5 000 forint oldalzsebes rövidnadrágjának bal felső nyitott nadrágzsebében volt, míg egy 2 000 forintos bankjegyet a bal kezében tartott úgy, hogy a bankjegy egy része a kezéből kilátszott. A pulthoz állt, és rendelni akart, amikor a terhelt hozzálépett, és a kezében tartott pénzre utalva felszólította, hogy adja vissza a pénzét, mert azt az

⁴²⁸ SINKU (2018a) i. m. 669.

⁴²⁹ Uo.

⁴³⁰ BH1992.157

⁴³¹ A szerencsejáték szervezéséről szóló 1991. évi XXXIV. törvény 37. § 14. pontja szerint tiltott az a szerencsejáték, amely a törvény szerint engedélyköteles, és a szerencsejáték-felügyeleti hatóság engedélye nélkül szerveznek.

előbb ő ejtette le a földre. A sértett közölte a terhelttel, hogy az nem az ő pénze, mert az előbb vette ki a zsebéből. A terhelt ismét felszólította a sértettet a pénz visszaadására, aki ez elől továbbra is elzárkózott. Ezt követően a terhelt lökdösni kezdte a sértettet, majd megfenyegette azzal, hogy ha nem adja vissza a pénzét, szét fogja ütni. A sértett ragaszkodott ahhoz, hogy a 2 000 forintot a nadrágja zsebéből vette elő, az az övé. Ekkor a terhelt egy alkalommal arcon ütötte a sértettet, majd az ütés következtében hátralépő sértett kezéből a 2 000 forintos bankjegyet gyors mozdulattal kivette. Nyomban ezt követően ököllel még egy alkalommal arcon ütötte, majd nekinyomta a falnak, és jobb kezével belenyúlt a sértett nadrágjának bal felső nyitott zsebébe, és onnan elvette a sértett 5 000 forintos bankjegyét. Azt az eljárás során nem lehetett megállapítani, hogy a terhelt leejtett-e a földre egy 2 000 forintos címletet, illetve annak eltűnését észlelte-e. A sértett a vendéglő padlójáról nem vett fel pénzt, talált pénzt nem vett magához. A terhelt által megszerzett 7 000 forint a sértett pénze volt.⁴³²

A Kúria rámutatott, hogy a rablás és az önbíráskodás elkövetési magatartása lényegében ugyanaz.⁴³³ Nem volt vitás, hogy a terhelt előbb testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel, illetve erőszakkal pénzt vett el a sértettől, illetve pénz elvételének tűrésére kényszerítette őt. A cselekmény minősítése szempontjából az elhatárolás alapja tehát kizárólag az, hogy a terhelt célzata az erőszakos pénzelvétel során jogos vagy jogosnak vélt vagyoni igényének érvényesítésére, avagy idegen dolog jogtalan eltulajdonítására terjedt-e ki.

Az irányadó tényállást tekintve egyértelmű, hogy a terhelt igénye tényszerűen nem volt jogos, azonban az eljárásban arra sem lehetett következtetni, hogy a terhelt a 2 000 forint mellett az 5 000 forint elvételét is jogosnak vélte volna. Ebből az következik, hogy a terhelt erőszak, illetve testi épség elleni közvetlen fenyegetés alkalmazásával számára idegen dolgot vett el a sértettől úgy, hogy a tudata nem jogosnak vélt igény érvényesítésére, hanem jogtalan eltulajdonításra terjedt ki, ezért rablást követett el. A cselekmény rablásként való minősítését a Kúria szerint az sem érintette volna, ha az elvett összeg egy része tekintetében a bíróság jogerős ítéletében annak jogos vagy jogosnak vélt voltát állapította volna meg. Ilyen

⁴³² BH2018.159

⁴³³ Véleményem szerint ez nem teljesen igaz, ugyanis a rablás megállapításához kvalifikált fenyegetés, vagy *vis absoluta* szükséges, azonban az önbíráskodás esetében a Btk. 459. § (1) bekezdés 7. pontja szerinti – nem okvetlenül kvalifikált – fenyegetés, vagy *vis compulsiva* is elegendő.

esetben az egy magatartással elvett összeg jogi jellegét egységesen kell megítélni, tehát 2 000 forint helyett 7 000 forint egyidejű elvétele akkor is jogtalan, ha annak van részben jogos vagy jogosnak vélt része, ezért a cselekmény ebben az esetben is egységesen rablás büntettének minősült volna. A Kúria itt kimondta, hogy ugyan a felbújtó nem felel a tettes minőségi túllépéséért – azaz a más bűncselekményt megvalósító tettesi magatartásért –, azonban nyilvánvaló, hogy egyazon személy magatartása esetében ilyen különbségtételnek helye nincs. Tehát akár volt, akár nem volt korábbi tudattartalom a 2 000 forint mértékéig jogos vagy jogosnak vélt igényre, a 7 000 (2 000+5 000) forint elvétele kétségtelenül jogtalan volt, így e szándék alapján rablás valósult meg.⁴³⁴ Véleményem szerint a minőségi túllépésre és a felbújtásra hivatkozni ebben az ügyben tulajdonképpen felesleges volt, mivel a Kúria a döntésben igen egyszerűen és logikusan kimondta, hogy az egy magatartással elvett összeg jogi jellegét egységesen kell megítélni, tehát 2 000 forint helyett 7 000 forint egyidejű elvétele akkor is jogtalan, ha annak van részben jogos vagy jogosnak vélt része, ezért a cselekmény egységesen értékelve akkor is rablás lenne, ha a 2 000 forint tekintetében az elkövetőnek jogos – vagy annak vélt – vagyoni igénye állt volna fenn.

A kényszerítés tényállása tekintetében annyit kívánok csupán megjegyezni, hogy itt eredményként a jelentős érdeksérelem szerepel – ekként materiális bűncselekményről van szó –, azonban a kényszerítés alternatív tényállás, tehát csak akkor kerülhet megállapításra, ha más bűncselekmény nem valósul meg.

⁴³⁴ BH2018.159

Második Rész

1. Alapvetés

1.1. Az angol jogrendszerről dióhéjban

Első gondolatként mindenképpen előre kell bocsátani, hogy az angol jogrendszer, illetve a *common law* jogcsalád jogintézményeinek elemzése messze túlmutat a jelen értekezés célkitűzésén, ezért ehelyütt csak a lehető legalapvetőbb, elengedhetetlen fogalommagyarázatra lehet szorítkozni.

Az angolszász és a kontinentális jogrendszer között alapvető koncepcionális különbségek vannak, azonban szerencsésnek, és a kutatás tekintetében könnyebbségnek mondható, hogy a rablás bűncselekményének szabályozása az angol rendszerben is kodifikálásra került, így nem csupán esetjog és precedensek alapján lehetséges a tájékozódás. Az angol rendszerre nem jellemző a 'kontinentális előrelátás,' a problémák megoldása általában akkor történik, amikor azok felmerülnek, nem gyakori a lehetséges problémák kutatása. Ennek megfelelően a jog fejlődése tulajdonképpen problémáról problémára történik, amely a zárt rendszerben gondolkodó, lehetséges verziókat előre modellező, definíciókra hajlamos fogalomalkotást megszokott kontinentális jogász számára kusza szabályozást láttathat.

A jogrendszer több fő részből áll: a *common law*ból, az *equity*ből és a jogszabályi jogból (*statutory law*). A *common law* eredetileg a szokásokból alakult ki, fejlesztése és alkalmazása a királyi bíróságokon történt;⁴³⁵ tulajdonképpen az esetjog egymásra rakódott rétegeiről van szó. A *common law* olykori túlzott rugalmatlanságát és az ebben rejlő esetleges igazságtalanságokat volt hivatott enyhíteni az *equity*, amelyet eredetileg maga a király alkalmazott, később ez a feladat a kancellárra hárult, majd a Kancellári Bíróságra (*Court of Chancery*).⁴³⁶ Az *equity* olyan szabályok és elvek összessége, amelyek összeütközés esetén elsőbbséget élveznek mind a *common law*val, mind a *statute law*val szemben.

⁴³⁵ GARNER, Bryan A. (Editor in Chief): *Black's Law Dictionary*. (8th ed.) 2004. (a továbbiakban: Black) s.h.v. 4.

⁴³⁶ Uo.

Tulajdonképpen aki *equity*hez folyamodott, a 'király lelkiismeretét' szólította meg.⁴³⁷ Az *equity*re igen nehéz pontos, de szemléletes definíciót alkalmazni, mivel bármilyen rövid meghatározás inkább szemléletes lehet, mint pontos, több kérdést felvetve, mint ahány választ rejtve. Annyi bizonyos, hogy az *equity* megértéséhez a Kancellári Bíróság történetét, szerepét, illetve rendkívüli törvénykezési gyakorlatát szükséges megismerni, tehát az *equity* bármilyen pontosnak mondható definíciója valójában egy történelemleckével ér fel.⁴³⁸ Az *equity* két igen eltérő jelentéssel bír egyrészt mint köznapi értelemben használt szó, másrészt mint jogi *terminus technicus*. Köznapi értelemben az *equity* tulajdonképpen természetes igazságosságot jelent, azonban a jogi szaknyelvben ez jóval több, illetve más. Eredetileg valóban a természetes igazságosság elvei hatottak e rendszerre – nevét is így kapta –, azonban manapság az *equity* nem mutat sem több, sem kevesebb azonosságot a természetes igazságossággal, mint a *common law*, sőt, valójában az angol jogrend egy ágáról van szó, ennek megfelelően az *equity* egyértelműen jog. A megszokott angol megkülönböztetés *law* és *equity* között nem a jog és az *equity* közötti megkülönböztetést jelenti, hanem a *common law*tól való elválasztást.⁴³⁹ Végző soron az *equity* is bírói jogfejlesztés eredménye, amely eredetileg a *common law* merevségét volt hivatott megengedőbb szabályozással enyhíteni, azonban ma már elmondható, hogy csupán egy eltérő elvek alapján működő jogágról van szó.⁴⁴⁰ Az *equity* jelenleg is a brit jogrendszer igen fontos részét képezi; szabályozása, elvei eltérnek a *common law*tól, azonban az 1870-es években elfogadott korszakos igazságügyi reform⁴⁴¹ óta ugyanazon bíróságok alkalmazzák a két jogterület szabályait.⁴⁴²

⁴³⁷ Uo. s.h.v. 4.

⁴³⁸ BISPHAM, George T.: *The Principles of Equity: A Treatise on the System of Justice Administered in Courts of Chancery*. Philadelphia, Kay & Brother, 1878. 1-2.

⁴³⁹ WILLIAMS, Glanville Llewelyn-SMITH, A. T. H.: *Learning the Law*. Sweet & Maxwell, London, 2006, 23.

⁴⁴⁰ A jogág fogalmát itt természetesen nem a közjog-magánjog, illetve bármely kontinentális jogban honos elválasztás szerint kell érteni, hanem a *common law-equity-statute law* hármasság vonatkozásában.

⁴⁴¹ A reform több törvény meghozatalával került megvalósításra, amelyből az első a *Supreme Court of Judicature Act 1873* (36 & 37 Vict c. 66) volt.

⁴⁴² PRESTON, Thomas: *The Supreme Court of Judicature Act, 1873: With Rules of Procedure Arranged for Notes and Ready Reference, Introductory Epitome, and Complete Index*. London, William Amer, 1873. 7, 45-51.

A jogrendszer harmadik fő része a szuverén parlament által alkotott jog (*statutory law*) és a parlamenti felhatalmazás alapján álló delegált jogalkotás (*delegated legislation*).

A büntetőjog jó része manapság már jogszabályi alappal rendelkezik, azonban eredetileg a bírói jog formálta a jogterületet, és továbbra is vannak olyan bűncselekmények – mint például a szándékos emberölés (*murder*) –, amelyeknek nincs jogszabályi definíciója; ezek továbbra is *common law* bűncselekmények.⁴⁴³ A rablás bűncselekményének szabályozása azonban immár évtizedek óta jogszabályi meghatározottsággal rendelkezik.

1.2. Releváns jogforrások

1968-ig a vagyon elleni bűncselekményeket a *common law* szabályozta igen bonyolult módon és kissé rendszertelenül. Létezett ugyan a *Larceny Act 1916*, amely törvénybe foglalta az addig kizárólag *common law* által szabályozott vagyon elleni tényállásokat, azonban a bíróságok ezt a törvényt a régi jog megőrzésének eszközeként tartották számon, és folyamatosan visszanyúltak a *common law*hoz. Az igazi újítás csak 1968-ban következett.⁴⁴⁴ Az angol Büntetőjogi Revíziós Bizottság (*Criminal Law Revision Committee*) a területet kodifikációra alkalmasnak találta, majd megszületett a terület első kodifikált jogszabálya, az 1968-as lopás elleni törvény (*Theft Act 1968*, a továbbiakban: TA), amely tulajdonképpen a főbb vagyon elleni bűncselekményeket tartalmazó 'mini-kódex'. A bíróságoknak azonban hamar problémája akadt az új jogszabály alkalmazásával és értelmezésével, ezért tíz év múlva a jogszabály egy részét hatályon kívül helyezték, és elfogadták az 1978-as lopás elleni törvényt (*Theft Act 1978*). 1996-ban azután egy felsőbb bírósági döntés nyomán újabb nehézségek adódtak a joganyaggal kapcsolatban, amelyek egy 1996-os, két megelőző törvényt módosító törvény [*Theft (Amendment) Act 1996*] elfogadásához vezettek. Ennek megfelelően a mini-kódex tulajdonképpen három törvényből áll.⁴⁴⁵

⁴⁴³ ALLEN, Michael J.: *Textbook on Criminal Law*. Oxford University Press, Oxford, 2015. 13.

⁴⁴⁴ ORMEROD, David–WILLIAMS, David Huw: *Smith's law of theft*. Oxford University Press, Oxford, 2007. (a továbbiakban: Smith's) 4.

⁴⁴⁵ TAYLOR, Louise: *Elliott & Quinn's Criminal Law*. Pearson Education Limited, Harlow, 2018. (a továbbiakban: Elliott & Quinn) 219.

A vagyoni elleni bűncselekményeket az angol jogtudomány egyébként két csoportra osztja: megtévesztésen alapuló (*fraud offences*) és nem megtévesztésen alapuló (*non-fraudulent offences*) tényállásokra. 2006-ban a megtévesztésen alapuló tényállások külön törvényben kerültek szabályozásra, amikor a Parlament elfogadta a csalás elleni törvényt (*Fraud Act 2006*). A rablás ugyan egyértelműen nem megtévesztésen alapuló cselekmény – ahogy a lopás sem az –, azonban abban az esetben, ha a történeti tényállásban megjelenne a megtévesztés is, de a nem megtévesztésen alapuló vagyoni elleni bűncselekmény megvalósulásának követelményei is fennállnak, utóbbiakért – a megtévesztési elem ellenére – a felelősség megállapítható lesz.⁴⁴⁶

A törvényi szabályozás mellett nem szabad megfeledkezni az angolszász jogrendszer esetjogi jellegű berendezkedéséről, amely alapvetően jellegadó tulajdonság. Az írott jogszabályok manapság egyre gyakoribbak és meghatározóbbak – fentebb is jól látható a *common law* által évszázadokon át szabályozott bűncselekmények törvény általi 'kőbe vésése' –, a hagyományos angol felfogás szerint azonban a törvény a jognak nem rendes kifejezési módja, hanem tulajdonképpen idegen test az angol jogrendszerben. A norma, amelyet a jogszabályi rendelkezés tartalmaz, akkor válik végleges érvényűvé és akkor olvad be teljesen az angol jogba, ha a bíróságok már a gyakorlatban alkalmazták és értelmezték azt.⁴⁴⁷ A jogszabályok értelmezése tehát a különböző bírói fórumok előtt született ítéletekből származó precedensek láncolata útján történik, így jelen értekezés sem csupán a releváns törvényi rendelkezések elemzését végzi el, hanem a megkerülhetetlen bírói jogot is legalább ugyanolyan mélységben vizsgálat alá vonja.⁴⁴⁸

⁴⁴⁶ Uo.

⁴⁴⁷ DAVID, René: *A jelenkor nagy jogrendszerei.* (ford.: NAGY LAJOSNÉ DUSA Margit), Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1977, 311.

⁴⁴⁸ Ez az értekezés első részében is így történt. Ehelyütt meg kell jegyezni, hogy a különböző jogrendszerek állandó egymásra hatása következtében az angolszász jogrendszerben kontinentális hatásra megnőtt a jogszabályi jog mennyisége, a kontinentális rendszerbe pedig kezdenek beszivárogni angolszász elemek. Magyarországon például a legújabb jogszabályi változásoknak köszönhetően korlátozott precedens-rendszer került bevezetésre (ld. többek között: OSZTOVITS András: Törvénymódosítás a bírósági joggyakorlat egységesítése érdekében – jó irányba tett rossz lépés? *Magyar Jog*, 67. évfolyam, 2. szám. 2020. 72-80.)

1.3. Technikai kérdések

E körben először az elemzésre kerülő tényállásokat kell rögzíteni, ugyanis a rablás megfelelő megértéséhez szükség van a lopás bűncselekményének beható tanulmányozására is, mivel a két tényállás olyan szorosan összefügg, hogy az angol jogtudomány a rablást tulajdonképpen a lopás súlyos esetének tartja, amelyben általában lopás jelenik meg erőszak, vagy erőszakkal való fenyegetés kíséretében.⁴⁴⁹

Az angol szabályozás magyartól való jelentős eltérése, hogy a jogszabály mintegy kommentárként is funkcionál, hiszen először egy magyar tényálláshoz hasonló alapdefiníciót fogalmaz meg,⁴⁵⁰ amelyet két – a későbbiekben szintén elemzésre kerülő – értelmező rendelkezéshez hasonlító bekezdés követ,⁴⁵¹ majd a jogszabály az alapdefiníció szövege szerinti sorrendben, öt szakaszban bővebben kifejti az alapfogalom szavait. Ez a sorrend teljes mértékben az alapdefiníció szövegét követi, nem az *actus reus-mens rea* szerinti elválasztást. Fel kell ugyanakkor hívni a figyelmet arra, hogy a fő, nem megtevesztésen alapuló vagyon elleni bűncselekmény a lopás,⁴⁵² amely a törvényben bőven kifejtésre került, azonban a rablás esetében ilyen hosszú törvényi elemzést már nem lehet találni, hanem csupán a lopásra való hivatkozást és azokat a tényezőket, amelyek a rablást a lopástól elhatárolják, mintegy tovább viszik.

A lopás és a rablás tekintetében az egyezések olyan jelentősek a két fő elemzési kategória körében, hogy nem lehet a rablás elemzése során eltekinteni a lopás vizsgálatától, mivel a rablásban tulajdonképpen benne foglaltatik a lopás. Ennek megfelelően az elemzést a továbbiakban úgy folytatom, hogy közlöm a két releváns törvényi tényállás alapfogalmát az eredeti nyelven angolul, majd először a tárgyi oldalt elemzem mind a lopás, mind a rablás tekintetében, kiemelve az esetleges nyelvi és fordítással kapcsolatos problémákat, ezt pedig az alanyi oldal vizsgálata fogja követni ugyanúgy mindkét bűncselekmény tekintetében.

⁴⁴⁹ Elliott & Quinn 235.

⁴⁵⁰ TA s. 1 (1) első tagmondat

⁴⁵¹ TA s. 1 (2)-(3)

⁴⁵² Elliott & Quinn 219.

2. A lopás és a rablás törvényi alapfogalma

2.1. Lopás [TA s. 1 (1)]

A person is guilty of theft if he dishonestly appropriates property belonging to another with the intention of permanently depriving the other of it;...

Lopást követ el az, aki idegen dolgot mástól a végleges megfosztás szándékával tisztességtelenül eltulajdonít.

2.2. Rablás [TA s. 8 (1)]

A person is guilty of robbery if he steals, and immediately before or at the time of doing so, and in order to do so, he uses force on any person or puts or seeks to put any person in fear of being then and there subjected to force.

Rablást követ el az, aki közvetlenül az általa elkövetett lopás előtt vagy közben és annak véghezvitele céljából erőszakot alkalmaz bármely személlyel szemben, vagy bármely személyben az azonnal bekövetkező erőszaktól való félelmet idéz elő vagy erre törekszik.

3. *Actus reus* – Tárgyi oldal

3.1. Lopás

3.1.1. *Property* – sajátos elkövetési tárgy, sajátos dologfogalom

3.1.1.1. Alapfogalom

Amikor a lopás és a rablás elkövetési tárgya kerül szóba, óhatatlanul a jelen értekezés Első részében részletesen elemzett dologfogalom kerül előtérbe, azonban az angol törvényi tényállásban elkövetési tárgyként megjelenő *property* szó nem egyszerűen dolgot jelent, ráadásul az angol dogmatika nem használja az elkövetési tárgy fogalmát, hanem az *actus reus*on belül tárgyalja a *propertyt* mint konkrét fogalmat, az *actus reus* elemeként. Az értekezésben azonban az érthetőség kedvéért

állandó megnevezéssel kell illetni ezt a fontos, igen sokrétű fogalmat, amelynek részletes elemzése az alábbiakban következik. Ezért az elkövetkezőkben vagy eredeti angol szóval, *property*ként, vagy egyszerűen 'dologként' fogok rá hivatkozni, mindenkor azzal a szigorú megkötéssel, hogy ez egy komplex fogalom, amely sokkal szélesebb körű a magyar dologfogalomnál.

A *property* mint kifejezés jóval túlmutat a testi tárgyakhoz kapcsolódó jogi szabályozáson.⁴⁵³ Szűkebb megközelítésben a *property* a tulajdonjoggal áll szoros kapcsolatban, itt pedig két fő elemet kell megemlíteni. Egyrészt, a *property* egyik fő tulajdonsága, hogy adni-venni lehet, azonban attól, hogy ez egy alaptulajdonság, mégsem visz túl messzire. Kivételesen vannak ugyanis olyan dologi jogok (*property rights*), amelyeket nem lehet átruházni, és ennek az ellenkezője is igaz, mivel sok olyan szerződéssel lehet találkozni, amelyek tárgya valami olyannak az adásvétele, amely nem tartozik a *property* fogalma alá, nem dologi természetű. Ilyen például az információ megvásárlása, vagy egy személy hallgatásának megvásárlása bizonyos információra nézve. Ilyenkor az ügyletben dolog, vagy dologi jogosultság nem szerepel.⁴⁵⁴ A *property* másik fő tulajdonsága a mások kizárásához való jog megjelenésében áll, amelynek szintén két fő alkalmazási területe lehetséges. A kizárás egyrészt irányulhat olyan harmadik személyek ellen, akiknek semmiféle joguk nincs a dologhoz, másrészt olyanok ellen is, akiknek van ugyan valamilyen jogosultságuk, azonban az gyengébb, mint az, amely alapján a behatás kizárása történik.

A *property* nem korlátozható csupán a tulajdonjogra, mivel a különböző tárgyakon, dolgokon fennálló tulajdonjog és a *property* azonosítása túl szűk fogalmat eredményezne. Példaként itt felhozható a földterület bérlete, haszonbérlete (*lease*), amely ugyan szerződéses kötelelem, azonban dologi jogi jogosultságok is fakadnak belőle, ahogy a lízing (*hire-purchase*) esetében is a lízingbe vevő oldalán.⁴⁵⁵

A *property* fogalma nem csupán a tulajdonjogra nem korlátozható, hanem a testiségre sem. Egy gazdasági társaság üzletrésze nem megfogható, nem tárgy, mégis eladható és megvehető, illetve mások behatását is kizárhatja a jogosult; mindez a dologi jogi státusz felé mutat. Hasonlóképp gondolkodik az angol jogtudomány bizonyos követelésekről, például a bankszámla-követelésről. A

⁴⁵³ SMITH, Roger J.: *Property Law*. Pearson Education Limited, Harlow, 2009, 3.

⁴⁵⁴ Uo.

⁴⁵⁵ Uo. 4.

bankszámla-követelés tulajdonképpen a bank nyilvántartott tartozása a jogosult felé, így szerződéses kötelem, dolog nem jelenik meg benne, azonban rendelkezik dologi jogi tulajdonságokkal, mivel átruházható és a más általi érvényesítés megakadályozható. Pénztartozások és egyéb követelések tehát hasonlóképp viselkedhetnek, mint az ingatlan vagy ingó dolgok: dologi jogi (tulajdoni) igény vonatkozhat rájuk.⁴⁵⁶

Mivel a *property* legfőbb tulajdonsága a mások jogosulatlan behatásának kizárása, ezért a fogalom tágításának igénye folyamatos; az egyik legfontosabb 'tulajdonjogi határterületen,' a szellemi alkotások jogában az angol szabályozás főként törvényi jogfejlesztéssel gazdagodott az utóbbi időben,⁴⁵⁷ azonban némely esetben bírói jogfejlesztés is történik, bár új dologi jogi kategóriák elismerésére bírni a bíróságokat egyáltalán nem könnyű feladat.⁴⁵⁸ Az amerikai *INS*-ügyben⁴⁵⁹ az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága elfogadta a felperes érvelését, miszerint az általa közölt hírek tekintetében 'quasi-dologi joga' (*quasi-proprietary right*) áll fenn, ezért az alperes – vagy más – azokat nem jogosult használni a felperes engedélye nélkül. Ezt az érvelést az angol, illetve az ausztrál jog már nem fogadta be.⁴⁶⁰ Ennek ellenére, az információ is élvez védelmet, korlátozottan ugyan, és attól függően, hogy bizalmassági alapon történt-e a megszerzése. Egyelőre tulajdoni jellegű jogosultságok nem merülnek fel ebben a kérdésben, azonban a jogfejlődés az abszolút szerkezetű, tulajdoni jelleg felé való elmozdulás tendenciáját mutatja,⁴⁶¹ sőt, van olyan szerző, aki szerint érdemes lenne a lopás törvényi tényállását úgy módosítani, hogy az információ is elkövetési tárgy lehessen.⁴⁶²

A *property* ennek megfelelően nem magát a dolgot jelöli, hanem a dologhoz fűződő jogot, illetve kötelezettséget. Ezt mindvégig szem előtt tartom attól függetlenül, hogy esetenként a *property* fogalmát látszólag azonosítom a dolog fogalmával.

⁴⁵⁶ Uo. 4-5.

⁴⁵⁷ Releváns jogszabályok a teljesség igénye nélkül: Trade Marks Act 1994, Patents Act 1977, Copyright, Designs and Patents Act 1988, Registered Designs Act 1949.

⁴⁵⁸ SMITH i. m. 5.

⁴⁵⁹ *International News Service v Associated Press* [1918] USSC 191; (1918) 248 U.S. 215.

⁴⁶⁰ Ld. *Victoria Park Racing & Recreation Grounds Co Ltd v Taylor* [1937] HCA 45; (1937) 58 CLR 479

⁴⁶¹ SMITH i. m. 5-6.

⁴⁶² Ld. bővebben: CHRISTIE, Anna Louise: Should the law of theft extend to information? *Journal of Criminal Law*, 69. évfolyam, 4. szám, 2005. 349-360.

Kihangsúlyozandó, hogy az egyenlőségjel tétele mindig csak látszólagos, amelynek célja csupán az elnevezések egységesítése és könnyebb kezelése.

A lopás tekintetében a TA s. 4 határozza meg külön a dolog fogalmát definíció-szerűen.

S. 4 (1)

“Property” includes money and all other property, real or personal, including things in action and other intangible property.

Eszerint ide tartozik a pénz és minden más dolog, legyen az reáldolog vagy perszonáldolog, kereseti dolog, illetve más megfoghatatlan dolog.⁴⁶³

Látható, hogy az angol jog dolog-fogalma jelentősen eltér a kontinentális jogrendszerétől, ez a különbség pedig kivetíthető a két jogrendszer egész dologi jogi felfogására és szabályozására is. Az értekezésnek nem lehet célja az angolszász és a kontinentális rendszer összehasonlítása e téren, azonban a különbségek jobb megértéséért álljon itt néhány gondolat, amely segít megérteni a jelentős fogalmi eltéréseket, amelyek később is jelentőséggel bírhatnak. A különbségek alapja az, hogy az angol jogban nem történt meg a római jog recepciója, így a jogfejlődés eltérő irányt vett. A dologi jogok *numerus clausus*a az angolszász jogrendszerben is megtalálható ugyan, azonban némiképp eltérő módon, a bíróságok által meghatározottan.⁴⁶⁴ A dologhoz kapcsolódó dologi jogoknak (tulajdonjognak), illetve jogosultságoknak több rétege lehetséges. A *common law* szerinti *legal title* (*common law* szerinti tulajdonjog) mellett meg kell különböztetni az *equitable title* (*equity* szerinti tulajdonjog) fogalmát. Mindkettő a tulajdonjog egy formája – értelemszerűen az egyiket a *common law*, a másikat az *equity* szabályozza –, azonban a jogosult személye különbözhet, és ilyenkor az *equitable title* jogosultja élvez elsőbbséget.⁴⁶⁵ Hasonlóképp alakul ez az egyéb dologi jogok, illetve jogosultságok (*proprietary rights and interests*) tekintetében is.⁴⁶⁶

⁴⁶³ Újra ki kell hangsúlyozni a korábban már kifejtettek szerint, hogy a 'dolog' kifejezés nem teljesen szerencsés a *property* fordítására, azonban még a leginkább megfelelő a téma tekintetében.

⁴⁶⁴ Ld. bővebben többek között: *Keppell v Bailey* [1834] EWHC Ch J77; *Hill v Tupper* [1863] EWHC Exch J26; *King v David Allen & Sons Billposting Ltd* [1916] UKHL 1.

⁴⁶⁵ *Earl of Oxford's case* (1615) 21 ER 485

⁴⁶⁶ A dologi jogosultságok e két, a kontinentális jogász számára szokatlan rétegét mindenkor szem előtt kell tartani a vizsgálódások során.

3.1.1.2. Pénz, reáldolgok, perszonáldolgok

3.1.1.2.1. Alapfogalmak

Látható, hogy a pénz (*money*) az angol rendszerben is külön kihangsúlyozásra kerül, majdnem úgy, mint a magyar Ptk. dologfogalmánál. Az értelmező rendelkezés tulajdonképpen külön kategóriába sorolja.

A *common law* nem alkalmazza az ingó-ingatlan megkülönböztetést, hanem a *real property (realty)* és *personal property (personalty)* kettősségét használja. *Realty* a földterület, minden más *personalty*.⁴⁶⁷ A legegyszerűbb fordítás ennek megfelelően az ingó-ingatlan szembeállítás lenne, viszont ezt az angol jog nem használja, ráadásul a *personalty*nak része lehet mindaz, ami a magyar fogalmakkal nem ingó dolog, például egy követelés. Ez szintén a *dolog-property* kettősségében rejlő fogalmi probléma következménye. Egyebekben a *realty-personalty* megkülönböztetés eredetileg kereseti jogi jellegű, amely abból ered, hogy a középkori angol jogban a földterület visszakövetelésére külön kereset szolgált (*action in rem, real action*).⁴⁶⁸ A 1925-ös tulajdonjogi reformok óta azonban a szabályozás különbözőségei *realty* és *personalty* között jelentősen lecsökkentek, bár a megkülönböztetésnek jelenleg is van jelentősége.⁴⁶⁹ Ennek megfelelően érdemes a két dologi kategóriát egyszerűen reáldologként és perszonáldologként fordítani, amely fogalmak a magyar jogban nem léteznek, mégis pontosabb leírást adnak, mind az ingó-ingatlan felosztás, amelynek használata jelen esetben nem lenne helyénvaló.

3.1.1.2.2. Reáldolgok

A reáldolgok elkövetési tárgyává válása tekintetében TA s. 4 (2) ad meghatározást, amely a (2) bekezdés főszövegében található, az (a)-(c) albekezdések ehhez képest kivételeket határoznak meg, míg az utolsó mondat egy értelmező rendelkezés, továbbá a s. 4 (3) is összekapcsolható a földterülettel. Előre kell bocsátani, hogy a s. 4 (2) (b)-(c), valamint a s. 4 (3) valójában ingatlanról leválasztott ingó dolgok

⁴⁶⁷ SMITH i. m. 7.

⁴⁶⁸ Az angol és a római jog eltérő útjai ellenére vö.: a római jog *in rem* és *in personam* actióival.

⁴⁶⁹ SMITH i. m. 7-8.

eltulajdonítását szabályozza, azonban a reáldolog-perszonáldolog distinkciót követve az elkövetési tárgyként való szabályozás nem válik el élesen, mert a központi fogalom a földterület, amelyhez bizonyos dolgok kötődnek, tartoznak. Ezek leválasztásra kerülhetnek, azonban fő tulajdonságuk a leválasztás után is az, hogy a föld részét képezték.

S. 4 (2)

A person cannot steal land, or things forming part of land and severed from it by him or by his directions, except in the following cases, that it to say–

Ennek megfelelően a földterületet ellopni nem lehet, ahogy azokat a dolgokat⁴⁷⁰ sem, amelyek a földterület részét képezik és az elkövető által vagy utasításai alapján kerültek leválasztásra, kivéve az (a)-(c) albekezdésekben meghatározott esetekben.

S. 4 (2) (a)

when he is a trustee or personal representative, or is authorised by power of attorney, or as liquidator of a company, or otherwise, to sell or dispose of land belonging to another, and he appropriates the land or anything forming part of it by dealing with it in breach of the confidence reposed in him; or

Az első kivétel az a bizalmi vagyongazdálkodó, személyes képviselő, meghatalmazott képviselő,⁴⁷¹ a felszámoló vagy más hasonló – bizalmi – pozícióban lévő személy, aki a bizalmi jogviszonyból eredő kötelezettségeit sértő módon történő kezeléssel eltulajdonítja⁴⁷² a rá eladás vagy egyéb rendelkezés céljából bízott idegen földterületet, vagy bármit, ami annak részét képezi.

S. 4 (2) (b)

when he is not in possession of the land and appropriates anything forming part of the land by severing it or causing it to be severed, or after it has been severed; or

A második kivétel az, amikor az elkövető közvetlen vagy közvetett magatartással⁴⁷³ a földterületről leválasztva eltulajdonít bármit, ami annak részét képezi, és nincs a

⁴⁷⁰ Ehelyütt újra a fizikai értelmű szót (*thing*) használja a jogszabály a dolog kifejezésére.

⁴⁷¹ A 'power of attorney' kifejezés nem ügyvédi meghatalmazást jelent annak ellenére, hogy szerepel benne az 'attorney' szó. A meghatalmazottnak nem szükséges jogásznak lennie. Ld. Black: s.h.v.

⁴⁷² Az eltulajdonítás elemzésére később kerül sor, ehelyütt csak annyit álljon, hogy meglehetősen komplex fogalomról van szó.

⁴⁷³ Amikor a leválasztást az angol csak a *sever* igével fejezi ki, az aktív, közvetlen magatartást jelent, azonban amikor a 'leválasztást okozza' (*cause something to be severed*) az elkövető, az közvetett magatartást jelent, amely lehet aktív, de akár passzív is.

földterület birtokában; ide tartozik az az eset is, amikor az eltulajdonított dolog az elkövetőtől függetlenül kerül leválasztásra, azonban ő azt a leválasztás után eltulajdonítja. Tipikus példa erre, amikor valaki ledönti a szomszédja téglafalát, majd elviszi a téglákat, vagy valaki más almafájáról lerázza és elviszi az almát, illetve akkor is, amikor valaki a lehullott gyümölcsöt veszi el.⁴⁷⁴

A leválasztott dolgok tekintetében bonyolítja a helyzetet a vadon növő növények, gombák begyűjtése, amelyet a TA s. 4 (3) szabályoz.

S. 4 (3)

A person who picks mushrooms growing wild on any land, or who picks flowers, fruit or foliage from a plant growing wild on any land, does not (although not in possession of the land) steal what he picks, unless he does it for reward or for sale or other commercial purpose.

For purposes of this subsection “mushroom” includes any fungus, and “plant” includes any shrub or tree.

Aki tehát bármely földterületen vadon élő gombát gyűjt vagy virágot, gyümölcsöt, lombot szed, hiába nem birtokolja a földterületet, nem követ el lopást, hacsak nem valamilyen díjazás fejében, eladás céljából vagy más kereskedelmi célból folytatja a tevékenységet. Gomba (*mushroom*) alatt ehelyütt bármilyen gombafélét kell érteni,⁴⁷⁵ a növény pedig magába foglalja a fákat (*tree*) és a cserjéket (*shrub*) is.

S. 4 (2) (c)

when, being in possession of the land under a tenancy, he appropriates the whole or part of any fixture or structure let to be used with the land.

A harmadik esetben jogcímes birtoklásról van szó, mivel az elkövető bérleti (haszonbérleti) jogviszonyból eredően birtokolja a földterületet,⁴⁷⁶ és birtoklása során tulajdonítja el a jogviszony alapján általa a földdel együtt használható bármely alkatrésznek vagy összeépített résznek egy részét vagy egészét.⁴⁷⁷ Ez a rendelkezés tulajdonképpen az ingatlanok bérlőinek esetleges magatartásaival

⁴⁷⁴ Elliott & Quinn 221.

⁴⁷⁵ Erre az értelmezésre azért van szükség, mert az angol nyelvben a *mushroom* tulajdonképpen a 'klasszikus' kalapos gombát jelenti, míg a latinból átvett *fungus* kifejezés minden létező gombát átfog.

⁴⁷⁶ A bérleti (haszonbérleti) jogviszony a *lease*, míg az ebből eredő birtoklás a *tenancy*. Ld. *Black: s.h.v.*

⁴⁷⁷ A *fixture* olyan perszonáldolog, amely a reáldolog elválaszthatatlan részét képezi, a magyar jog alkatrész-fogalmának feleltethető meg leginkább. A *structure* bármilyen mesterségesen, részekből összerakott vagy összeépített dolog, jellemzően – de nem kizárólagosan – építmény, épület. Lást *Black: s.h.v.*

szemben nyújt védelmet, amikor tehát az ingatlan valamely alkatrésze, beépített része kerül elvételre, megvalósul a lopás. Ennek megfelelően, ha a lakásból kiköltöző bérlő kiszereli a beépített konyhaszekrényt és azt magával viszi, a bűncselekmény megvalósul.⁴⁷⁸ Ebben az esetben leválasztásra nincs szükség, elég például, ha egy harmadik személlyel szerződést köt az elkövető a konyhaszekrény eladására.⁴⁷⁹ Abban az esetben azonban, ha a bérlő a termőtalajt vagy a rózsabokrokat távolítja el, nem felel lopásért.⁴⁸⁰ A földet *licence*⁴⁸¹ alapján használó birtokos helyzete több tekintetben más, mivel rá ez a törvényhely nem alkalmazható – tekintettel arra, hogy kívül reked a jogszabálysövegen, mert nem bérlő –, ez pedig joghézagot eredményez, hiszen amikor a bérlő e törvényhely alapján lopást valósít meg, a *licence*-jogosult nem feltétlenül. Ez a különbözőség az irodalom szerint sokkal inkább a figyelmetlen jogalkotásnak, mint a jogalkotói szándékának tudható be.⁴⁸²

For purposes of this subsection “land” does not include incorporeal hereditaments; “tenancy” means a tenancy for years or any less period and includes an agreement for such a tenancy, but a person who after the end of a tenancy remains in possession as statutory tenant or otherwise is to be treated as having possession under the tenancy, and “let” shall be construed accordingly.

Az utolsó mondat értelmező rendelkezése alapján a földterület (*land*) fogalmában ehelyütt nem tartoznak bele a földhöz kapcsolódó, örökölhető jogosultságok (*incorporeal hereditaments*);⁴⁸³ a bérleti (haszonbérleti) jogviszonyból eredő birtoklás (*tenancy*) bármilyen rövid időre szólhat és magába foglalja az ilyen birtoklásra való megállapodást is, aki pedig a szerződéses időtartam lejártával

⁴⁷⁸ Elliott & Quinn 221.

⁴⁷⁹ ALLEN i. m. 471.

⁴⁸⁰ Uo.

⁴⁸¹ A szó a magyar nyelvben is meghonosodott, legegyszerűbben engedélyként fordítható, azonban ez a jelentés túl általános. *Licence* lehet bármilyen engedély, amely révén valaki olyan magatartást tanúsíthat, amely az engedély nélkül jogellenes lenne. A földterületekkel kapcsolatos jogban a *licence* egy olyan engedély, amelyet a földtulajdonos más személynek ad arra vonatkozóan, hogy az a személy a földjét valamilyen céllal használja. Ennek megfelelően a *licence* arra jogosít, hogy valaki a más földjére belépjen és ott valamilyen tevékenységet végezzen. Meglehetősen sokszínű eszközről van szó, amely többféle módon és sokféle céllal jöhet létre. Ld. bővebben: BEVAN, Chris: *Land Law*. Oxford University Press, Oxford, 2018, 262. skk.

⁴⁸² ALLEN i. m. 471.

⁴⁸³ Ld. Black s.h.v.

jogszabály erejénél fogva⁴⁸⁴ vagy más módon tovább használhatja a bérleményt, azt a bérleti (haszonbérleti) jogviszony alapján birtoklónak kell tekinteni.

3.1.1.2.3. Perszonáldolgok

3.1.1.2.3.1. Fizikailag birtokolható dolgok

Az irodalom a perszonáldolgokat általában két csoportra osztja: a *thing in possession* és a *thing in action* kategóriájára. A *things in possession* a fizikailag birtokolható dolgokat jelenti.⁴⁸⁵

A jogszabály kifejezetten foglalkozik még a vadon élő állatokkal is, amelyek a TA s. 4 (4) alapján, főszabály szerint lopás elkövetési tárgyai nem lehetnek. Ennek fő jelentősége abban áll, hogy az orvvadászat általában nem tartozik bele a lopásba.⁴⁸⁶

S. 4 (4)

Wild creatures, tamed or untamed, shall be regarded as property; but a person cannot steal a wild creature not tamed nor ordinarily kept in captivity, or the carcase of any such creature, unless either it has been reduced into possession by or on behalf of another person and possession of it has not since been lost or abandoned, or another person is in course of reducing it into possession.

A vadállatok – legyenek azok megszelídítettek, avagy nem – dolognak tekintendők, azonban lopást nem lehet elkövetni azokra, amelyek se nem megszelídítettek, se nem főszabályként fogságban tartott állatok, ahogy ezek tetemére sem. Kivételt képez, ha más személy által vagy nevében már birtokbavételre kerültek és a birtok nem került elvesztésre vagy elhagyásra, avagy más személy a birtokbavételt megkezdte. Ennek megfelelően az állatkerti, illetve a vadasparkban tartott állatokra elkövethető a lopás, még akkor is, ha megszöknek, mivel főszabály szerint fogságban tartják őket. Az a vadállat is lehet lopás elkövetési tárgya, amelyet valaki megszelídített. A szabadon lévő, meg nem szelídített vadon élő állatok – köztük a vadászható állatok – felett nem rendelkezik senki tulajdonjoggal, még a

⁴⁸⁴ A *statutory tenant* olyan személy, aki a szerződéses jogviszony megszűntével jogszabály erejénél fogva birtokban maradhat. Ld. *Black s.h.v.*

⁴⁸⁵ SMITH i. m. 8.

⁴⁸⁶ Elliott & Quinn 221.

földtulajdonos vagy a vadászati jog jogosultja sem. Amint azonban az állat vagy teteme birtokbavételre került vagy valaki megkezdte a birtokbavételt, a lopás megvalósulhat. Ha például az X által állított csapdába beleesett nyulat Y elveszi, lopást követ el, mert X a birtokbavételt megkezdte. Ha Y elveszi az X által lelőtt fácánt, mielőtt X vadászutyája útján ténylegesen begyűjtené, lopást követ el. Ha Z – akit X mint vadászt foglalkoztat, hogy részére vadásszon – fácánokat ejt el X utasítása alapján, és egyet megtart magának, lopást fog elkövetni, mivel más személy nevében vette birtokba a fácánt. Ha egy egész napos vadászatot követően egy fajdkakast a vadászok nem gyűjtenek be, és Y megtalálja, nem követ el lopást, mivel a vadász birtoka elveszett, illetve elhagyásra került.⁴⁸⁷

A szabadon lévő vadon élő állatok nem állnak senki tulajdonában, még a földtulajdonos sem rendelkezik dologi jogi jogosultságokkal felettük, akkor sem, ha vadászható állatokról van szó. A föld tulajdonosának azonban joga van ahhoz, hogy a földjén lévő, vadon élő állatot elfogja vagy elejtse; az állat elejtése vagy elfogása pillanatában a földtulajdonos tulajdonába kerül. Az a személy, aki elfogta vagy elejtette a vadat, ennek megfelelően lopást követne el a földtulajdonos sérelmére, ha nem lenne a TA s. 4 (4) szerinti kivétel, amely miatt az elkövető nem lopásért, hanem az enyhébb megítélésű, több jogszabály által is tiltott⁴⁸⁸ orvvadászat (*poaching*) bűncselekményéért felel.⁴⁸⁹

Érdekes probléma merült fel a 2011-es *Smith*-ügyben, ahol három elkövető találkozott egy kábítószer-terjesztővel, akit megtámadtak, és heroint vettek el tőle erőszakkal. Az elsőfokú bíróság rablás miatt ítélte el őket, amely ellen fellebbeztek, mondván, hogy a kábítószer jogellenesen volt a passzív alany birtokában, ennek megfelelően nem lehet a TA s. 4 szerinti dologról beszélni, így eltulajdonítás sincs, tehát a rablás meg sem valósulhatott. A Fellebbviteli Bíróság ítéletében megjegyezte, hogy ugyan az 1968-as törvény azonosított bizonyos dolgokat,⁴⁹⁰ amelyeket nem lehet ellopni, ezek a kivételek nem terjednek ki a jogellenesen birtokolt dolgokra,⁴⁹¹ hiszen a jogszabályszövegben semmi nem utal arra, hogy jogellenesen, tiltott módon birtokolt, illetve kezelt dolgok elveszítenék dologként való megítélésüket. Éppen ezért a kábítószer eltulajdonítása alapján lopás

⁴⁸⁷ ALLEN i. m. 472.

⁴⁸⁸ Night Poaching Act 1828, Game Act 1831, Poaching Prevention Act 1862, Deer Act 1991.

⁴⁸⁹ Smith and Hogan 849.

⁴⁹⁰ Ehelyütt a dolog nem a jogi dologfogalmat jelenti, hanem általános értelemben kerül használatra.

⁴⁹¹ Itt viszont már a *property* jogi fogalmát kell érteni a dolog alatt.

megállapítására lett volna lehetőség, azonban az erőszakos körülmények miatt a rablás bűncselekményét állapította meg a bíróság.⁴⁹² Ez a jogértelmezés a béke megőrzésének ad prioritást, mivel jelentős közrendi, közbiztonsági kockázatot jelentene az, ha a droghasználó társadalom számára megengedett lenne az egymástól való büntetlen lopás, illetve rablás.⁴⁹³

Érdemes elgondolkodni azon, hogy a *Smith*-ügyet a magyar jogban hogyan kellene minősíteni. Idegen dolog van – nem látok olyan indokot, amely alapján a kábítószer nem dolog –, jogtalan eltulajdonítási célzat van, elvétel van, illetve erőszak is – az elkövetők a sértettet megtámadták, többször megütötték, torkához kést szorítottak, földre kerülése után összerugdosták, így követelve tőle a kábítószer, amelyet átadott. A rablás büntette megvalósulni látszik, azonban a Btk. 178. § szerinti, megszerzéssel elkövetett kábítószer birtoklásának büntette is. Kérdés az, hogy a két bűncselekmény állhat-e egymással halmazatban. Az 57. BK vélemény a kábítószer-kereskedelem és a kábítószer birtoklása miatti büntetőjogi felelősség elemzése során rögzíti, hogy a kábítószer megszerzése történhet az azzal rendelkező személlyel való megegyezés útján (ingyenes vagy visszterhes ügylet alapján), de enélkül is. Az utóbbi esetben a cselekmény más bűncselekmény tényállását is megvalósíthatja. Ilyenkor bűnhalmazat létesül.⁴⁹⁴ A *Smith*-ügyben nem volt megegyezés, és az elkövetők más tényállást is kimerítettek: rablást is elkövettek. A magyar jogban rablás és kábítószer birtoklásának halmazata jönne létre.

Az emberi test kérdése minden jogrendszerben bonyolult, tulajdonképpen egy etikai, erkölcsi és jogi útvesztő, amelyben igen nehéz kiigazodni. Az esetorientált angol felfogás – amely ott és akkor keres megoldást adott problémára, ahol és amikor az jelentkezik – is szembekerült az emberi test dologként való megítélésének kérdéseivel. A *Kelly and Lindsay*-ügyben az elsőrendű vádlott egy grafikus volt, aki engedélyt kapott a Sebészek Királyi Kollégiumába való belépésre abból a célból, hogy anatómiai képeket rajzoljon, míg a másodrendű vádlott technikus volt a kollégiumban. Az elsőrendű vádlott a társa segítségével körülbelül harmincöt kipreparált emberi testrészt vitt el a Sebészek Királyi Kollégiumából.⁴⁹⁵ A bíróság megállapította a lopás elkövetését kimondva, hogy van kivétel a

⁴⁹² *Smith* [2011] 1 Cr App R 30

⁴⁹³ *Elliott & Quinn* 220.

⁴⁹⁴ 57. BK vélemény II.1. levezetésének utolsó bekezdése

⁴⁹⁵ *Kelly and Lindsay* [1998] EWCA Crim 1578

hagyományos *common law*-szabály alól, miszerint a holttesten nem áll fenn dologi jogi jogosultság,⁴⁹⁶ mégpedig akkor, amikor a holttest vagy annak része olyan, arra jogosult által végzett átalakításon esett át, amelynek célja az orvosi, illetve egyéb tudományos vizsgálatok, illetve az orvostudomány számára történő megőrzés. Ilyen esetekben a holttest természete megváltozik az eltemetett holttesthez képest, mivel értéket és hasznosságot nyer, így lehetséges, hogy dologi jogok vonatkozzanak rá, dologgá válhat, így lopás is lekövethető rá.⁴⁹⁷

A magyar jogban e történeti tényállás értékelése szintén azon múlna, hogy dolog-e az, amit az elkövetők elvettek. Itt újra felmerül Lábady Tamásnak az Első részben már hivatkozott gondolatmenete, miszerint a tudományos célokra felhasznált holttest, illetve holttest-preparátum tekintetében megoszlanak a vélemények arról, hogy ezek konkrétan dologgá válnak-e, vagy csupán a jogi sorsuk alakul a dolgok szabályai szerint.⁴⁹⁸ Büntetőjogi szempontból állásponthoz szerint e megkülönböztetésnek nincs valódi jelentősége, hiszen abban az esetben, ha valaminek a jogi sorsa a dolgok szabályai szerint alakul, akkor a dologra vonatkozó jogi rendelkezéseket kell rá alkalmazni, így – mint a kiterjesztett dologfogalom alá tartozó tárgy – lopás elkövetési tárgya lehet. Ennek megfelelően, állásponthoz szerint a *Kelly and Lindsay*-ügyben a magyar bíróság is megállapította volna a lopást.

3.1.1.2.3.2. Kereseti, és más megfoghatatlan dolgok

A *thing in action* szó szerinti fordításban kereseti dolgot jelent úgy, hogy a dolog (*thing*) ehelyütt ténylegesen a magyar szó pontos fordítása,⁴⁹⁹ azonban ezek ténylegesen nem fizikai létezők, hanem olyan nem fizikális dolgok, amelyek a tulajdonosuk számára bíróság előtt keresettel érvényesíthető jogokat keletkeztetnek. Az angol irodalom tipikusan ilyenként említi a bankszámla-követelés bank általi meg nem fizetése esetén a jogosultat megillető perindítási jogosultságot – ebből az lenne leszűrhető, hogy a *thing in action* valójában

⁴⁹⁶ *There is no property in a corpse.*

⁴⁹⁷ *Kelly and Lindsay* [1998] EWCA Crim 1578

⁴⁹⁸ LÁBADY (2012) i. m. 288.

⁴⁹⁹ Ennek a fogalomnak a másik elnevezése a *chose in action*, amely ugyanazt jelenti, azonban megjegyzésre érdemes, hogy a '*chose (f)*' francia szó, és ugyanazt a konkrét dologfogalmat takarja, mint az angol '*thing*.'

követelés –, azonban ide sorolják a gazdasági társaság üzletrészét és a szerzői jogot is,⁵⁰⁰ így meg kell állapítani, hogy pontos magyar megfelelőt erre a fogalomra sem lehetséges találni, ezért érdemes a kereseti dolog fogalmánál maradni.

A törvényhely utolsó fordulata vezeti be a más megfoghatatlan dolog (*other intangible property*) kategóriáját, amely mondatszerkezeti elhelyezkedését tekintve a kereseti dolgok után következik és a 'más' (*other*) jelzővel kerül bevezetésre, amelyből egyrészt az következik, hogy a kereseti dolog a megfoghatatlan dolog kategóriájába tartozik – azonban kiemelésre kerül –, másrészt azt is, hogy a kereseti dolgokon kívüli, más testetlen-megfoghatatlan dolgokra is el lehet követni a lopást. Az *Oxford v Moss*-ügyben⁵⁰¹ a bíróságnak abban kellett döntenie, hogy elkövette-e a lopást az a hallgató, aki – az eljárásban nem tisztázott módon – előre megszerezte egy elkövető dolgozat megoldásait. A bíróság kimondta, hogy az összes szükséges elem megvalósulása esetén a papír tekintetében megvalósulhatott volna a bűncselekmény – azonban ilyen módon nem valósult meg, mivel a diák nem akarta azt megtartani, hanem szándékában állt visszaszolgáltatni –, azonban az információ tekintetében még az összes elem megvalósulása esetén sem. Ennek a megállapításnak az üzleti életre vonatkoztatva is nagy jelentősége van, hiszen a különböző üzleti titkok sem lehetnek lopás elkövetési tárgyai.⁵⁰² Az angol jogban egyelőre az üzleti – és egyéb – titkokkal való visszaélésekkel kapcsolatban magánjogi jogorvoslattal lehet élni,⁵⁰³ azonban a Jogi Bizottság (*Law Commission*)⁵⁰⁴ egy konzultációs tanulmányában⁵⁰⁵ aggodalmát fejezte ki e magatartások kriminalizálatlanságának hiánya miatt, ezért javasolták egy új bűncselekmény, az üzleti titok engedély nélküli használatának vagy nyilvánosságra hozatalának (*unauthorised use or disclosure of a trade secret*) bevezetését.⁵⁰⁶

Az *Oxford v Moss*-ügyben álláspontom szerint a magyar bíróság is felmentette volna a papír tekintetében terheltet akkor, ha nem látja bizonyítottnak az

⁵⁰⁰ Elliott & Quinn 220.

⁵⁰¹ *Oxford v Moss* [1978] 68 Cr App Rep 183

⁵⁰² Elliott & Quinn 220.; Smith's 73.

⁵⁰³ Az *equity*-alapú, titoksértéssel (*breach of confidence*) kapcsolatos jogorvoslat sajátosságait ld. bővebben: VARUHAS, Jason N. E.-MOREHAM, N. A. (szerk.): *Remedies for Breach of Privacy*. Hart Publishing, Oxford, 2018.

⁵⁰⁴ Az 1965-ös Jogi Bizottságról szóló törvény (Law Commissions Act 1965) által létrehozott független testület, amelyek feladata Anglia és Wales joganyagának folyamatos vizsgálata és szükség esetén reformok kezdeményezése.

⁵⁰⁵ *Legislating the Criminal Code: Misuse of Trade Secrets*. 1997. (a továbbiakban: MoTS. 1997) (<https://www.lawcom.gov.uk/project/misuse-of-trade-secrets>)

⁵⁰⁶ MoTS. 1997. 93.

eltulajdonítási célzatot. Az is egyértelmű, hogy az információ tekintetében sem kerülhetett volna sor elítélésre, hiszen magyar jog szerint sincs szó dologról.

Röviden szükséges foglalkozni az elektromos áram lopásának problematikájával is. Ugyan régebben vitás volt, hogy el lehet-e tulajdonítani az áramot, az áram jogellenes módon való felhasználása, elterelése, elpazarlása a korábbi jogban is a lopástól elkülönült bűncselekmény volt, és ezt a szabályozási elvet megtartotta a TA is, amely a s. 13 alatt szabályozza az elektromos áram elvételének bűncselekményét (*abstracting of electricity*). Ez a bűncselekmény akkor valósul meg, ha valaki megfelelő engedély nélkül, tisztességtelenül használja, elvezeti vagy elpazarolja az áramot. A bűncselekmény megvalósulásához nem szükséges az, hogy a terhelt önmaga céljára fel is használja az áramot, elegendő az elvezetés, illetve a veszendőbe menetel bizonyítása.⁵⁰⁷ Ennek megfelelően az angol jogban az áram nem lehet lopás elkövetési tárgya – mivel az nem eltulajdonítható –, azonban jogellenes elvétele a fentiek szerint büntetendő.

Fontos még megemlíteni a szolgáltatások kérdését, amelyek esetében egyértelmű, hogy nem kezelhetők dologként, így nem követ el lopást az, aki fizetés nélkül távozik a fodrásztól.⁵⁰⁸

3.1.1.2.3.3. A csekk mint 'többarcú' dolog

A csekkek megítélése nem egyértelmű, így a jogtudományban és a bírói gyakorlatban is különböző nézetek jelentek meg. A fizetési számla egyenlege a csekk beváltásával lecsökken, így az egyenleg kereseti dologként viselkedik, ha a csekket pozitív egyenlegű, vagy még kimeríthető folyószámla-hitelkerettel rendelkező számlára állították ki. Itt a bíróság azt mondta ki, hogy a folyószámla-hitel (*overdraft facility*) lehet kereseti dologként a lopás elkövetési tárgya,⁵⁰⁹ nem a csekk önmagában. Ha a hitelkeret is kimerítésre kerül, a számla jogosultjának nem lehet a bankkal szemben pénzkövetelése, amelyet kereseti dolognak lehetne tekinteni.⁵¹⁰ A *Duru*-ügyben a bíróság már közvetlenül a csekkről ítélezett. Az

⁵⁰⁷ Ld. bővebben: Smith & Hogan 850-852.

⁵⁰⁸ Smith's 73.

⁵⁰⁹ *Kohn* (1979) 69 Cr App Rep 395. Ennek az ügynek a *ratio decidendi*jére egyébként hivatkozik az angol Legfelsőbb Bíróság (*United Kingdom Supreme Court*, régebben *House of Lords*) is egy 2015-ben eldöntött ügyben (*JSC BTA Bank v Ablyazov* [2015] UKSC 64).

⁵¹⁰ Elliott & Quinn 220.

irányadó tényállás szerint az elkövetők jelzáloghitellel kapcsolatos csalásokat követtek el, csekk formájában történt a részükre kifizetés, a vád szerint pedig e csekkeket megtévesztéssel szerezték meg. A fő kérdés az volt, hogy volt-e a vádlottaknak arra irányuló szándékuk, hogy a sértettet megfosszák a dologtól. Az angol Fellebbviteli Bíróság (*Court of Appeal*) megállapította a büntetőjogi felelősséget. Az érvelő bíró, Megaw L.J szerint a csekkel kapcsolatban kimondható, hogy az egy papírdarab, amely azonban teljesen karaktert vált a kifizetés pillanatában, mert lebélyegzésre kerül, amely igazolja a kifizetést, így megszűnik kereseti dolognak lenni, illetve megszűnik abban a formában létezni, ahogy ezt megelőzően létezett, tehát fizetési kötelezettséget hordozó eszközként. A terheltek szándéka nem csupán arra irányult, hogy tisztességtelenül, megtévesztés révén a csekkek kiállításra és átadásra kerüljenek, de arra is, hogy beváltsák őket, ezzel megfosztva a sértettet a csekkektől mint kereseti dolgoktól.⁵¹¹ Az esetet ugyan más bíróság is követte,⁵¹² mégis számos kritika érte, egyrészt jogtudományi oldalról,⁵¹³ másrészt a joggyakorlat részéről is, olyannyira, hogy a *Preddy*-ügyben a Lordok Háza (később Legfelsőbb Bíróság) kimondta, hogy a *Duru* és a *Mitchell*-ügyekben ebben a tekintetben rossz ítélet született.⁵¹⁴ A bírósági érvelés szerint, amikor a kedvezményezett (a terhelt) megszerezte a csekket a kibocsátótól (a sértettől), a csekkben rejlő kereseti dolog csak abban a pillanatban jött létre, tehát soha nem illette meg a kibocsátót. Amikor létrejött, a kedvezményezetté lett, tehát a kereseti dolog idegenségével kapcsolatos kérdés fel sem merülhet.⁵¹⁵ Ez a kérdés a *Danger*-ügyben⁵¹⁶ – amelyre a *Duru*-ügyben nem történik hivatkozás – valójában már eldöntésre került, a különbség csupán annyi, hogy a *Preddy*-ügyben maga csekkblanketta a kibocsátóé volt, a *Danger*-ügyben viszont a vádlott egy általa már birtokolt írást mutatott be és fogadtatott el megtévesztő módon. Lord Goff a *Preddy*-ügy indokolásakor kifejtette továbbá, hogy a kedvezményezettnek nem állhatott szándékában az, hogy véglegesen megfossza a kibocsátót a csekkblankettától – tehát a csekktől mint papírtól –, hiszen a csekk bemutatásakor

⁵¹¹ *Duru* [1974] 1 W.L.R. 2.

⁵¹² *Mitchell* [1993] Crim LR 788

⁵¹³ SMITH, John Cyril: Obtaining Cheques by Deception or Theft. [1997] *Crim LR* 396-405.

⁵¹⁴ *Preddy* [1996] UKHL 13

⁵¹⁵ Uo.

⁵¹⁶ *Danger* (1857) 7 Cox CC 303

és beváltásakor a bank a blankettát visszaküldte volna a kibocsátónak. Mindezek miatt a *Duru* és a *Mitchell*-ügyekben a döntés ebben a tekintetben hibás.⁵¹⁷

Amikor valaki tisztességtelen módon mást arra indít, hogy az csekket állítson ki a részére, amelyet a megtévesztő megkísérel beváltani, a *Fraud Act 2006* s. 1 szerinti csalást valószínűsítené meg ma. Abban az esetben viszont, ha a csekkbirtokos a saját bankjánál mutatja be és használja fel a csekket saját számlája javára, lopást követ el egy másik kereseti dologra, mégpedig a csekk kiállítójának számlaegyenlegére.⁵¹⁸ A csekkbirtokos a csekket mint fizikai létezőt, tehát a papírt is megszerzi, azonban a *Preddy*-ügyben nem született arról döntés, hogy erre vonatkozóan fennállhat-e a büntetőjogi felelősség. Lord Goff annyit jegyzett meg, hogy a papír a kibocsátóé, azonban a csekkbirtokos nem követ el lopást, ugyanis nincs meg a végleges megfosztás szándéka, mivel tudta, hogy a csekk a bemutatás után a bankon keresztül visszakérül a kibocsátóhoz. A döntés e része az irodalom szerint kérdéses megítélésű – egyrészt *obiter dicta*, másrészt helytelen⁵¹⁹ –, azonban a Fellebbviteli Bíróság a *Graham*-ügyben⁵²⁰ ezt *ratio decidendine* tekintette, a *Clark*-ügyben⁵²¹ pedig a bíróság tartotta magát ezekhez az esetekhez, külön kihangsúlyozva, hogy a Lordok Háza a megfelelő fórum arra, hogy kimondja az eltérés esetleges szükségességét és a joggyakorlatot megújítsa. Jelenleg tehát a csekkblanketta mint papír nem lehet lopás tárgya, amennyiben a birtokos beváltja,⁵²² azonban abban az esetben, ha a birtokos csupán a papírt kívánja eltulajdonítani, a lopás megvalósulhat. Ilyen lehet azaz eset, amikor X ellop Y-től egy csekket, amelyet Y soha nem váltott be, mert azt egy híres ember állította ki, és megtartotta emlékként⁵²³

A csekk az eddigi vizsgálatnak megfelelően fizikailag egy darab papír – rá nézve a lopás csak a fenti példaesetben követhető el –, amely az általa hordozott jognál fogva kereseti dolog is egyben – erre viszont a *Preddy*-ügy alapján szintén nem követhető el a lopás –, azonban a csekk besorolható egy harmadik kategóriába, még hozzá az értékkel rendelkező okiratok (*valuable security*) csoportjába. Ez a megközelítés tulajdonképpen J. C. Smith professzortól ered, aki egy 1997-es

⁵¹⁷ *Preddy* [1996] UKHL 13

⁵¹⁸ Smith and Hogan 845.

⁵¹⁹ Smith and Hogan 845-846.

⁵²⁰ *Graham* [1997] 1 Cr App R. 302

⁵²¹ *Clark* [2001] EWCA Crim 884

⁵²² Smith and Hogan 846.

⁵²³ Uo.

tanulmányában fejtette ki, hogy a csekket azon az alapon kellene dolognak tekinteni, hogy értékkel rendelkező okirat (*valuable security*), nem pedig kereseti dolog vagy fizikai dolog (papírlap) volta miatt.⁵²⁴ A *valuable security* nyers fordítása 'értékes értékpapír' lehetne leginkább, azonban ez a kifejezés ebben a szövegkörnyezetben egyáltalán nem értelmes. A *valuable* nem csak értékest, hanem értékkel bírót, értékkel rendelkezőt is jelenthet,⁵²⁵ ehelyütt ezt a jelentést van értelme használni. A *security* elsősorban valóban értékpapírt jelent, azonban a fogalmat a TA s. 20 (3) pontosan meghatározta,⁵²⁶ az általános értékpapír-fogalomtól, illetve a Ptk. 6:565. § (1) bekezdés fogalmától némileg eltérő módon, ezért célszerűnek tartottam a fogalmat nem értékpapírként fordítani, hanem egyszerűen okiratként, amely nem teljesen pontos, azonban az értékpapír kifejezés használata is félrevezető lenne ebben a szövegkörnyezetben – még akkor is, ha a csekk kifejezetten az értékpapír egy fajtája –, mivel a TA *security*-fogalma alá olyan okirat is tartozhat, amely valójában nem értékpapír.⁵²⁷ A *valuable security* fogalma a TA előd-jogszabályában, a *Larceny Act 1916*-ban kifejezetten szerepelt,⁵²⁸ azonban a definíció nem volt pontosan körülhatárolt, hanem egy nem taxatív felsorolás formájában tartalmazta, hogy mi lehet értékkel bíró okirat.⁵²⁹ A TA s. 20 (3) értelmében az értékkel rendelkező okirat alatt bármely olyan dokumentumot kell érteni, amely bármilyen dologhoz, dologban vagy dolog felett fennálló jogot hoz létre, ruház át, illetve arról lemond, megszüntet; a pénz fizetését vagy bármely dolog átadását engedélyező dokumentumot; az előbb felsorolt jogok keletkezését, átruházását, róluk való lemondást, megszüntetésüket, illetve pénz fizetését vagy bármely dolog átadását, valamint bármely kötelelem teljesítését tanúsító okiratot.⁵³⁰ A csekknek a fentiek szerint tehát három 'arca' lehet: kereseti dolog, fizikai dolog és értékkel rendelkező okirat. Utóbbira nézve elkövethető a lopás, ez pedig azt jelenti, hogy nem a kereseti dolgot, nem is pusztán a papírlapot, hanem a speciális

⁵²⁴ Elliott & Quinn 220.; SMITH [1997]: 405.

⁵²⁵ Ahogy a birtokos szerkezetben használt többesszámú alakja (*someone's valuables*) valakinek az értékeit, értéktárgyait jelenti.

⁵²⁶ Azért szükséges a múlt idő, mert ez a rendelkezés a *Fraud Act 2006* hatálybalépésével hatályon kívül helyezésre került, azonban fogalommagyarázat szempontjából lényeges.

⁵²⁷ Egyebekben vö. a Ptk. értékpapír-, és a TA *security*-fogalmát.

⁵²⁸ *Larceny Act 1916* s. 46 (1) (e) utolsó mondat

⁵²⁹ SMITH [1997] 398.

⁵³⁰ *For purposes of this section... "valuable security" means any document creating, transferring, surrendering or releasing any right to, in or over property, or authorising the payment of money or delivery of any property, or evidencing the creation, transfer, surrender or release of any such right, or the payment of money or delivery of any property, or the satisfaction of any obligation.*

írást hordozó fizikai dolgot mint eszközt lehet ellopni.⁵³¹ Az *Arnold*-ügyben⁵³² a Fellebbviteli Bíróság e logika alapján járt el, amelyet az ausztrál Victoria állam legfelső bírói fóruma (*Supreme Court of Victoria*) is követett a *Parsons*-ügyben,⁵³³ viszont a már fentebb hivatkozott *Clark*-ügyben a Fellebbviteli Bíróság a *Preddy*-ügy okfejtését vette alapul.

Természetesen okkal merül fel a kérdés a probléma relevanciájával kapcsolatban, hiszen a TA s. 20 (3) hatályon kívül helyezésre került a *Fraud Act 2006* rendelkezései által, és a fenti ügyek még a 2006-os törvény előttiak, azonban egyik arra hivatott bírói fórum sem mondta eddig még ki róluk, hogy ne lennének alkalmazandóak,⁵³⁴ másrészt az elemzés középpontjában a csekk dologi természete állt, nem az adott törtneti tényállások, tehát a lényeg az volt, hogy a csekk a *property* fogalma alá vonható-e, és ha igen, milyen formában. A fenti esetek ismeretében az mondható el, hogy a csekk dologként való megítélése ellentmondásos, a – néhol jogtudományi forrásokra is támaszkodó – joggyakorlat a *Preddy*-ügy alapján állónak látszik, ez a döntés azonban egyáltalán nem mentes a kritikától.

Megjegyzésre érdemes, hogy a csekk a magyar jogban egyértelműen értékpapír, amelyet külön jogszabály szabályoz,⁵³⁵ ennek megfelelően dologként viselkedik, így elkövethető rá akár lopás, akár rablás.

3.1.2. *Belonging to another* – idegen dolog

3.1.2.1. Általánosságban

Az eltulajdonításkor az elkövetési tárgynak idegennek kell lennie. Az angol tükörfordítás szerint a kifejezés 'máshoz tartozást' (*belonging to another*) jelent, ezért a magyar „idegen” *terminus technicus* kiválóan használható ehelyütt.

A TA s. 5 (1) alapján egy dolgot bármely, olyan személyhez tartozónak kell tekinteni, aki a dolog birtokában van vagy a dolgot irányítása alatt tartja, illetve akinek bármilyen dologi jogi joga, jogosultsága fűződik a dologhoz, ide nem értve

⁵³¹ Smith and Hogan 846.

⁵³² *Arnold* [1997] 4 All ER 1

⁵³³ *Parsons* [1998] 2 VR 478

⁵³⁴ Nem hagyható figyelmen kívül, hogy precedens-rendszerről van szó!

⁵³⁵ 2/1965. (I. 24.) IM rendelet a csekkjogi szabályok szövegének közzétételéről

a pusztán egy jogosultság átruházására vagy alapítására vonatkozó megállapodásból származó, *equity* szerinti jogosultságot.

S. 5 (1)

Property shall be regarded as belonging to any person having possession or control of it, or having in it any proprietary right or interest (not being an equitable interest arising only from an agreement to transfer or grant an interest).

Abban az esetben tehát, ha a polgári jog alapján a dolog valakihez tartozik, akkor a jog a lopás szempontjából is ehhez a személyhez tartozónak tekinti azt, azonban a definíció tulajdonképpen bővebb ennél, hiszen kiterjed az egyszerű, tulajdonosi jogok által meg nem erősített, tényleges birtoklásra is. Ennek megfelelően tehát, ha az elkövető elvesz valakitől egy könyvtárból kikölcsönzött könyvet, megállapítható, hogy a sértetthez tartozó dolgot tulajdonított el annak ellenére, hogy a sértett nem volt a dolog tulajdonosa. Ebből következik az, hogy bizonyos esetekben a tulajdonos felelősségre vonható a tulajdonában álló dolog ellopásáért.⁵³⁶ A *Turner*-ügyben a terhelt szervizbe vitte az autóját javításra. Miután a javítás elkészült, a gépjárművet kiállították a szerviz elé; ott parkolt arra várva, hogy tulajdonosa rendezze a javítási számlát, majd átvegye autóját. A terhelt elvitte a gépjárművet anélkül, hogy megfizette volna a javítás díját. A bíróság megállapította a tulajdonos büntetőjogi felelősségét saját gépjárműve ellopásáért, mert az elvétel időpontjában a szerviz birtokában volt a dolog, és a lopás többi eleme is megállapítható volt.⁵³⁷

A magyar jogban egy gépjármű megjavítására vállalkozási szerződés⁵³⁸ köthető. A vállalkozót a vállalkozói díj és a költségek biztosítására törvényes zálogjog illeti meg a megrendelőnek azokon a vagyontárgyain, amelyek a vállalkozási szerződés következtében birtokába kerültek.⁵³⁹ A zálogjog létrejön, ha a zálogjogosult és a zálogkötelezett megalapítja a zálogjogot és a zálogkötelezett rendelkezési joggal bír a zálogtárgy fölött.⁵⁴⁰ A zálogjog megalapításához zálogszerződés és erre tekintettel kézizálogjog esetén a zálogtárgy birtokának a zálogjogosult részére

⁵³⁶ Elliott & Quinn 226.

⁵³⁷ *Turner* (No 2) [1971] 1 WLR 901

⁵³⁸ Ptk. 6:238-6:250. §§

⁵³⁹ Ptk. 6:246. §

⁵⁴⁰ Ptk. 5:87. §

történő átruházása szükséges.⁵⁴¹ Kézizálogjog tárgya ingó dolog – tehát egy gépkocsi is – lehet.⁵⁴² A zálogszerződést viszont pótolja a jogszabály olyan rendelkezése, amely alapján valamely követelés jogosultját zálogjog illet meg, ez a törvényes zálogjog,⁵⁴³ amely megilleti a vállalkozót is ebben az esetben. A zálogjogosult jogosult a kézizálogjog tárgyát birtokában tartani és köteles a zálogtárgyat épségben megőrizni.⁵⁴⁴ A kézizálogjog létre sem jön, ha a birtokátruházás a tulajdonos és a zálogjogosult erre irányuló megállapodásával megy végbe oly módon, hogy a tulajdonos albirtokosként továbbra is a dolog birtokában marad,⁵⁴⁵ illetve megszűnik, ha a zálogjogosult elveszíti a zálogtárgy birtokát.⁵⁴⁶ Ennek megfelelően a szerviznek mindenképp jogában állt a gépkocsit birtokolni, és mivel a zálogjog célja az, hogy a zálogjogosult a követelésének biztosítására szolgáló zálogtárgyból más követeléseket megelőző sorrendben kielégítést kereshessen, ha a biztosított követelés kötelezettje nem teljesít,⁵⁴⁷ azt olyan formán a tulajdonos nem birtokolhatta, ahogy tette, tehát nem vihette el. Az autószerviz annak ellenére birtokon belül volt, hogy a gépjármű kint állt a műhely előtt. Ezért véleményem szerint a tulajdonos számára az elvételkor a dolog idegen volt, azt azért vette el, hogy olyképp gyakoroljon rajta tulajdonosi részjogosultságot – voltaképp a tulajdonosi részjogosultságok teljességének gyakorolhatóságát lehetővé tevő módon –, ahogy arra jogi lehetősége nem volt, tehát abból a célból vette el, hogy jogtalanul eltulajdonítsa; ennek megfelelően a *Turner*-ügyben lopás valósult meg.

A *Marshall*-ügyben a terheltek egyszer már használt, de még le nem járt – tehát használható – metrójegyeket szereztek az utazóközönségtől és ezeket alacsonyabb áron újra eladva bevételkiesést okoztak a londoni metró üzemeltető társaságnak. A terhelteket elítélték a jegyek metró társaságtól való ellopásáért, azonban fellebbezésre került sor, amelyben a fellebbező elítéltek arra hivatkoztak, hogy a jegyek már nem a metró társasághoz tartoztak, mivel korábban eladásra kerültek az utazóközönség részére. A fellebbezést elutasították, mivel a jegyek hátoldalán volt egy felirat, amely szerint a jegy a metró társaság tulajdonában marad mindvégig, így

⁵⁴¹ Ptk. 5:88. § b) pont

⁵⁴² Ptk. 5:101. § (2) bekezdés

⁵⁴³ Ptk. 5:92. §

⁵⁴⁴ Ptk. 5:106. § (1) bekezdés

⁵⁴⁵ Ptk. 5:94. § (3) bekezdés

⁵⁴⁶ Ptk. 5:142. § (1) bekezdés c) pont

⁵⁴⁷ Ptk. 5:86. § (1) bekezdés

a lopás szempontjából a jegyek tulajdonosa az utazóközönségnek való eladástól függetlenül a társaság maradt.⁵⁴⁸

Aki jegyet vált, majd felszáll a közösségi közlekedési eszközre, hogy azon utazzon, a jegy megvételével szerződést köt a szolgáltatóval, amely szerint a szolgáltatás ellenértéke a jegy, illetve bérlet ára. Az utazási jogosultság megszerzése jogszerűen a szolgáltatótól való jegy-, illetve bérletvásárlással lehetséges. Amennyiben valaki úgy száll fel utazás céljából a közlekedési eszközre, hogy az utazásra olyan – még felhasználható – jegyet használ, amelyet olcsóbban, nem a szolgáltatótól szerzett be, azt a téves képzetet kelti, hogy megfizette a szolgáltatás díját, ezzel az utazási társaságot tévedésbe ejti. Célja, hogy alacsonyabb áron utazzon, így a jogtalan haszonszerzési célzat is megvalósul, valamint kár is keletkezik. A vagyon fogalmi körébe a következetes felfogásnak megfelelően a követelések és a vagyoni értékű jogok is beleértendők. A különböző szállítási, éttermi, szállodai szolgáltatások vagy a lakásbérlet egyaránt piaci értékkel bírnak. Attól függetlenül, hogy a szerződési szándék valós, avagy ezek valamelyikét az elkövető jogtalan haszonszerzés végett, fizetési szándék nélkül szerzi meg, az annak ellenértékét képező díjra a sértett jogosultságot szerez. Az ellenérték megfizetésének elmaradása a tényleges teljesítéssel megterhelt vagyonban értékcsökkenésként, és nem elmaradt haszonként jelentkezik. Ennek megfelelően a bírói gyakorlat következetesen kárt okozó magatartásnak, ekként tényállásszerű csalásnak tekinti a jogtalan haszonszerzés végett a sértetteket tévedésbe ejtő azon cselekményeket, amikor valamely terhelt fizetési szándék nélkül, e tekintetben a sértettet tévedésbe ejtve éttermi szolgáltatást, vasúti vagy más közforgalmú járművön személyszállítást vagy éppen szállodai elhelyezést vesz igénybe. Az igénybe vett szolgáltatás meg nem fizetése a csalás bűncselekménye szempontjából *damnum emergens*nek és nem *lucrum cessans*nak tekintendő.⁵⁴⁹ Az, hogy másnak fizetett egy alacsonyabb árat, nem befolyásolja azt, hogy csalást követ el. Azok a személyek pedig, akik neki eladják a jegyet, a szolgáltatás igénybevételéhez nyújtanak segítséget anyagi ellenszolgáltatásért, így ők a csalásnak – esetleg az értékhatárra tekintettel, a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: Sztv.) 177. § (1) bekezdés

⁵⁴⁸ *Marshall, Coombes & Eren* [1998] 2 Cr App R 282

⁵⁴⁹ BH2011.127

b) pontja alapján csalással elkövetett tulajdon elleni szabálysértésnek – lesznek bűnsegédei.⁵⁵⁰

3.1.2.2. Elveszített dolgok, jogtalanul szerzett előnyök

Az elveszített dolog továbbra is az eredeti tulajdonoshoz tartozik, így lopás tárgya lehet, azonban az elhagyott dolog nem.⁵⁵¹ A *Rostron & Collinson*-ügyben a terheltek éjjel bementek egy golfpályára és az ott lévő tóból golflabdákat gyűjtöttek be a golfpálya tulajdonosának engedélye nélkül. A Fellebbviteli Bíróság kifejtette, hogy annak megítélése, hogy a golflabdák elveszett vagy elhagyott dolgok, olyan ténykérdés, amelynek eldöntése az esküdtszékre tartozik, így a lopásért való elítélést tartalmazó elsőfokú ítéletet hatályában fenntartotta. A golfpályán bár nem voltak kifejezett táblák, vagy kiírások arra nézve, hogy a golflabdák a tulajdonos golfozók általi elhagyása után a golfklub tulajdonába kerültek volna át, azonban az eljárás során meghallgatott egyik, mintegy 30 éve ott dolgozó tanú elmondása szerint az íratlan szabály ez volt, ráadásul a korábbi esetjog⁵⁵² is efelé mutat.⁵⁵³

A *Rostron & Collinson*-ügyben elfogadva azt a körülményt, hogy a labdák eredeti tulajdonosai – a golfozók – felhagytak ugyan tulajdonjogukkal a labdák tóba kerülésével, azonban a golfklub szerzett rajtuk tulajdont, idegen dologról van szó, így a terheltek helyiségbe vagy ehhez tartozó bekerített helyre a jogosult, illetve a használó tudta és beleegyezése nélkül bemenne elkövetett lopásért felelnének magyar jog szerint.

Különleges helyzet adódik akkor, amikor egy munkavállaló vagy megbízott helyzetével visszaélve jogtalan előnyre tesz szert, például jogtalan előnyt fogad el, megvesztegetik. A korábbi joggyakorlat szerinti polgári jogi érvelés alapján ilyen esetekben a pénzösszeg eredetileg sem volt a munkáltatóé vagy megbízóé,⁵⁵⁴ ami azt jelenti, hogy a munkavállaló (megbízott) a máshoz – jelen esetben a munkáltatóhoz (megbízóhoz) – tartozó, idegen dolog hiánya miatt nem lehet felelős

⁵⁵⁰ Mivel meglehetősen nagy mennyiségű jegy eladásáról volt szó – gyakorlatilag árulták a jegyeket –, érdemes lehet elgondolkodni a megfelelő törvényi feltételek fennállása esetén akár az üzletszerűség, illetve a folytatólágosság megállapíthatóságán is.

⁵⁵¹ Elliott & Quinn 226.

⁵⁵² *Hibbert v McKiernan* [1948] 2 KB 142

⁵⁵³ *Rostron & Collinson* [2003] EWCA Crim 2206

⁵⁵⁴ Ld. bővebben: *Metropolitan Bank v Heiron* (1880) 5 Ex D 319; *Lister & Co. v Stubbs* (1890) 45 Ch D 1.

lopásért.⁵⁵⁵ A *Powell*-ügyben a terhelt egy forgókaput működtetett a Wembley Stadionban. Az egyik odaérkező személynek nem volt jegye, de a terhelt két font ellenében beengedte, azonban erre nem volt felhatalmazása a munkáltatójától – aki üzemeltette a beléptetési rendszert –, ráadásul a pénzt is eltette.⁵⁵⁶ Lopásért való felelősség nem került megállapításra, azonban a polgári jog szabályai időközben megváltoztak.⁵⁵⁷ Egy sarokpontinak nevezhető, 1993-as ügyben ugyanis a *Privy Council* amellett foglalt állást, hogy abban az esetben, ha a munkavállaló (megbízott) a munkavégzésre irányuló jogviszonya keretében, illetve bizalmi helyzetével visszaélve jogtalan előnyre tesz szert, a munkáltatónak (megbízónak) dologi jogi jogosultsága keletkezik mind a juttatott jogtalan előny,⁵⁵⁸ mind az annak helyébe lépő dolog felett.⁵⁵⁹ Ez egy új-zélandi ügy volt, így a benne megfogalmazott jogelveket nem vette át azonnal az angol jogrendszer,⁵⁶⁰ és csak 2014-ben született meg a Legfelsőbb Bíróság azon ítélete, amely lényegében átültette az új-zélandi ügyben megfogalmazott elveket az angol judikatúrába, megállapítva azt, hogy a bizalmi helyzetével visszaélő munkavállaló vagy megbízott az általa elfogadott jogtalan előnyt, illetve eltitkolt hasznot kényszerű bizalmi vagyonkezelésben (*constructive trust*)⁵⁶¹ tartja munkáltatója (megbízója) számára, akinek dologi jogi igénye (*proprietary claim*) keletkezik, illetve dologi jogi jogorvoslatra (*proprietary remedy*) van lehetősége a személyes felelősség érvényesítése, az *in personam* jellegű jogérvényesítés mellett.⁵⁶² Mindezek alapján megállapítható, hogy az aktuális gyakorlat szerint a vesztegetés útján, jogtalanul szerzett haszon a megbízóhoz, illetve munkáltatóhoz tartozó dolog, így a lopás megállapítása is lehetségessé válhat.⁵⁶³

⁵⁵⁵ Elliott & Quinn 226.

⁵⁵⁶ *Powell v McRae* [1977] Crim LR 571

⁵⁵⁷ Elliott & Quinn 226.

⁵⁵⁸ Az angol források a '*bribe*' szót használják, amely kifejezetten anyagi juttatás, tulajdonképpen kenőpénz.

⁵⁵⁹ *AG for Hong Kong v Reid* [1993] UKPC 2

⁵⁶⁰ Ld. *Sinclair Investments (UK) Ltd v Versailles Trade Finance Ltd* [2011] EWCA Civ 347

⁵⁶¹ A bizalmi vagyonkezelés Magyarországon a Ptk. 6:310-6:330. §§ által szabályozott szerződéses konstrukció. Az angol jogrendszerben ennél sokkal többről van szó, a bizalmi vagyonkezelés (*trust*) egy rendkívül szerteágazó jogintézmény, amelyet nagyrészt az *equity* szabályoz. Itt nem egy szerződésről van szó, hanem kis túlzással élve egy kisebb jogterületről. Az értekezésnek nem lehet célja az angol jog e rendkívül komplex területének részletes vizsgálata, ezért csak a büntetőjogi vizsgálat sikeréhez szükséges mértékben, alapvetően az említés szintjén kerül tárgyalásra. A bizalmi vagyonkezelést ld. bővebben: TUCKER, Lynton – LEWIN, Thomas – LE POIDEVIN, Nicholas (Q.C.) – BRIGHTWELL, James: *Lewin on Trusts*. Sweet & Maxwell, London, 2016.; GARTON, Jonathan – MOFFAT, Graham: *Moffat's Trusts Law*. Cambridge University Press, Cambridge, 2015.

⁵⁶² *FHR European Ventures LLP & others v Cedar Capital Partners LLC* [2014] UKSC 45

⁵⁶³ Elliott & Quinn 226.

A *Powell*-ügyben a magyar jog szerint több bűncselekmény is megvalósulna. A forgókaput működtető személy egy gazdálkodó szervezet részére, illetve érdekében végez tevékenységet. Kötelessége, hogy a stadionba olyan feltételek mellett engedje be az embereket, ahogy az részére meg van határozva, tehát érvényes jegy ellenében. Ha más módon enged be személyeket, akkor kötelességét megszegi. Minden olyan előny, amely a szabályos belépési mechanizmusnak a megkerülését segíti elő, jogtalan előny. Ennek megfelelően az a személy, aki a terheltek pénzt adott, hogy jegy nélkül bemehessen, gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személynek azért adott jogtalan előnyt, hogy az a kötelességét megszegje, ezzel elkövette a vesztegetés bűntettét.⁵⁶⁴ A terhelt tevékenységével kapcsolatban kérhette és elfogadhatta, vagy csupán elfogadta a jogtalan előnyt, ráadásul a jogtalan előnyért kötelességét meg is szegte, ezért elkövette a vesztegetés elfogadásának minősített esetét.⁵⁶⁵

3.1.2.3. Adományok, bizalmi vagyonkezelés

A jótékonyági szervezetek számára gyűjtött adományok eltulajdonítása is külön problémát vetett fel. A megtörtént esetben a terheltek utcai pénzgyűjtéseket szerveztek arra hivatkozva, hogy egy jótékonyági szervezet számára tevékenykednek, azonban a beérkező pénzt nem adták át a szervezetnek. Az elsőfokú bíróság a terhelteket elítélte lopásért, megállapítva, hogy ismeretlen személytől, illetve személyektől lopták el a pénzt, azonban a terheltek fellebbezése sikeres volt, mivel a helyes megállapítás az lett volna, hogy a jótékonyági szervezet sérelmére követték el a lopást. Amikor ugyanis az adományozó személyek pénzt dobnak a gyűjtőperselybe, felhagynak tulajdonjogukkal, az adományt fizikailag begyűjtő személyek pedig bizalmi vagyonkezelésben tartják a pénzüsszeget annak javára, ki számára azt begyűjtötték. Ennek megfelelően a jótékonyági szervezet azonnal az összeggyűjtött pénz tulajdonosává vált.⁵⁶⁶

Amikor viszont valaki valamilyen dolgot az adománybolt előtt hagy abból a célból, hogy a bolt azt adományként begyűjtse, a tulajdonjoggal való felhagyás nem történik meg, és a dolog a bolt általi begyűjtés pillanatáig az adományozó

⁵⁶⁴ Btk. 290. § (1) bekezdés

⁵⁶⁵ Btk. 291. § (2) bekezdés a) pont

⁵⁶⁶ *Dyke and Munro* [2001] EWCA Crim 2184

tulajdonában marad. A birtoklással tehát a tulajdonos felhagy ilyenkor, azonban a tulajdonjoga a bolt általi begyűjtésig fennmarad. Abban az esetben azonban, amikor az adományozó a jótékonyági szervezet által kihelyezett, speciális dobozba helyezi az adományozandó dolgot, a szervezet azonnal tulajdonjogot szerez.⁵⁶⁷

A *Dyke and Munro*-ügyben volt létező karitatív szervezet, amelynek a terheltek dolgoztak. Amennyiben nem lett volna, álláspontom szerint a magyar bíróság csalást állapított volna meg, mivel ily módon a terheltek tévedésbe ejtették volna az adakozókat. A két terhelt azonban valóban egy karitatív szervezetnek dolgozott, és nincs ténybeli alap arra, hogy a terheltek megtévesztéssel vették volna rá az adakozókat a pénz átadására. Az adakozó személyek azzal adták a pénzt, hogy ezt majd a szervezet a megfelelő célra fogja használni. Az adakozók valójában szóbeli ajándékozási szerződéssel pénzt ajándékoztak a karitatív szervezetnek. A szerződést ajándékozási részről az adományozó személyek, a megajándékozott részéről a karitatív szervezet nevében eljáró gyűjtést végző dolgozók/megbízottak kötötték. Ennek megfelelően a pénz az átadással a karitatív szervezet tulajdonába került. Tekintettel arra, hogy a két terhelt a jótékonyági szervezetben vezető tisztséget töltött be, aki rendelkezik a pénzeszközök felett, kimondható, hogy a jótékonyági szervezet pénze – amely számukra idegen dolog volt – rájuk volt bízva, ők pedig ezt nem helyezték a szervezet számlájára, tehát eltulajdonították. Ennek megfelelően, véleményem szerint a magyar bíróság sikkasztást állapított volna meg.

A *Ricketts*-ügyben a fő kérdés az, hogy vajon az adományozó felhagyott-e tulajdonjogával akkor, amikor az adománybolt előtt hagyta a dolgokat, illetve azzal, hogy kifejezetten a bolt előtt lettek hagyva a dolgok, esetleg az adománybolt tulajdont szerzett-e, illetve létrejöhetett-e ajándékozási szerződés a bolt és az adományozó között. Az ajándékozás kétoldalú jognyilatkozat, amely feltételez egy ajándékozót, egy megajándékozottat, közöttük egy egyező szerződési akaratot, valamint az ajándékozó részéről a dolog tulajdonjogának ingyenes átruházását, a megajándékozott részéről pedig a dolog átvételét.⁵⁶⁸ Egy jognyilatkozat megtehető, azaz egy szerződés megköthető ráutaló magatartással is,⁵⁶⁹ azonban ebben az esetben legalább arra szükség lett volna, hogy a bolt elé ki legyen írva, hogy amit

⁵⁶⁷ *Ricketts v Basildon Magistrates' Court* [2010] EWHC 2358 (Admin)

⁵⁶⁸ Ptk. 6:235. § (1) bekezdés

⁵⁶⁹ Ptk. 6:4. § (2) bekezdés

ott hagynak, azt a bolt elfogadja adományként, ajándékként. Az adományozó akarata nem a tulajdonjoggal való felhagyásra irányult, hanem annak átruházására. Mivel a tulajdonjog átszállása az otthagyaáskor nem történt meg, ezért véleményem szerint *derelictio* sem történt, ezért gazdátlan dologról sincs szó. Mivel nem elhagyott, és nem elveszett dologról van szó, ezért az adománybolt előtt hagyott dolog jogtalan eltulajdonítás céllal való elvétele lopást valósítana meg a magyar jog szerint.

A TA s. 5 (2) kifejezetten bizalmi vagyonkezeléssel kapcsolatos szabályozást tartalmaz.

S. 5 (2)

Where property is subject to a trust, the persons to whom it belongs shall be regarded as including any person having a right to enforce the trust, and an intention to defeat the trust shall be regarded accordingly as an intention to deprive of the property any person having that right.

Abban az esetben tehát, ha egy dolog bizalmi vagyonkezelés hatálya alatt áll, a dolgot bármely olyan személyhez tartozónak kell tekinteni, akinek jogában áll a bizalmi vagyonkezelésből eredő jogokat érvényesíteni, ennek megfelelően pedig a bizalmi vagyonkezelés érvényesítésének megakadályozására vonatkozó szándék a jogosultnak a dologtól való megfosztására irányuló szándékként értékelendő.

3.1.2.4. Visszaadás kötelezettségével vagy kifejezett céllal átadott-átvett dolgok

A TA s. 5 (3)-(4) azokat az eseteket szabályozza, amikor a tulajdonos a dolgát valaki másnak átadja valamely okból, ez a személy pedig megtartja a dolgot annak ellenére, hogy köteles lenne azt visszaadni, vagy valamilyen módon kezelni.

S. 5 (3)

Where a person receives property from or on account of another, and is under an obligation to the other to retain and deal with that property or its proceeds in a particular way, the property or proceeds shall be regarded (as against him) as belonging to the other.

Amikor tehát valaki mástól vagy másra tekintettel hozzájut egy dologhoz, és köteles azt vagy hasznait a dolgot adó személy részére megőrizni és bizonyos módon kezelni, a dolog, illetve hasznai az azt átvevő személy tekintetében idegen dolognak tekintendők. Fontos kritérium, hogy kifejezett céllal kerüljön átadásra a dolog,

enélkül ez a jogszabályhely nem alkalmazható; a dolog kezelésének kötelezettsége pedig a polgári jog által elismert kötelezettség.⁵⁷⁰ A megtörtént esetben a terheltek egy olyan cégnél dolgoztak, amely ügyfelei számára a *Lloyd's of London* biztosítónál kötött biztosításokat a *Lloyd's* biztosítási ügynökei révén. A vád szerinti bűncselekmény a lopás volt, mivel az ügyfelek a cégen keresztül juttattak volna a velük való üzletkötésre tekintettel prémiumokat a biztosítási ügynökök részére, azonban a cég az ügynökök részére az ügyfelek által e célból adott pénzt nem fizette ki. A vád szerint a cég által átvett összegek továbbra is az ügyfelek tulajdonát képezték, mert a cél az volt, hogy azok továbbadásra kerüljenek a biztosítási ügynökök részére, a cég pedig köteles lett volna az ügyfelek által meghatározott célra felhasználni a pénzt, azonban ezt nem tette, hanem azt más célra költötte el. Az elsőfokon eljáró bíróság szerint a TA s. 5 (3) célja a polgári jog alkalmazásának elkerülése, ezért az esküdtszék elé utalta az ügyet. Az esküdtszék elítélte a terhelteket, akik megfellebbezték a bírói döntést. A fellebbezés befogadásra került, a Fellebbviteli Bíróság pedig kimondta, hogy a polgári jog szabályai döntenek el az átvett dolog valamilyen módon való kezelésére vonatkozó kötelezettség fennállását.⁵⁷¹ A büntetőügyekben eljáró bírák – egyesek szerint „érthető módon” – nem szívesen foglalkoznak polgári joggal, azonban az ilyen és hasonló ügyekben kénytelenek.⁵⁷²

A magyar bíróság sikkasztásért elítélte volna a terhelteket, mivel a sértettek pénzt bíztak rájuk, amelyet a biztosítás ügynökök részére prémiumként szántak, és amelyet a terhelteknek át kellett volna adniuk az ügynököknek, azonban ezt nem tették meg, és a pénzt eltulajdonították.⁵⁷³

A *Davidge v Bunnett*-ügyben lakótársai azzal a céllal adták pénzt a terhelteknek, hogy fizesse be a gázszámlát, azonban a terheltek nem erre a célra fordították a pénzt – hanem karácsonyi ajándékokat vettek –, a gázszámla pedig kifizetetlen maradt. A lopás megállapításra került, hiszen a pénz meghatározott céllal került a terheltekhez,

⁵⁷⁰ Elliott & Quinn 227.

⁵⁷¹ *Breaks and Huggan* [1998] Crim LR 349

⁵⁷² Elliott & Quinn 228.

⁵⁷³ Itt érdemes kiemelni, hogy a sikkasztás tényállásszerűségéhez megkívánt rábízás nem a dolog tulajdonjogának átruházását jelenti; a jogszerű rábízó a tulajdonjog gyakorlásának egyes részjogosítványait engedi át annak, akire a dolgot rábízta. Így a dolog birtokba adásával átengedi a birtoklás jogát, ezen túlmenően pedig – saját rendelkezési jogából fakadóan, és annak terjedelmét meg nem haladóan –, amennyiben szándékában áll, a használat és a rendelkezés jogát is átruházhatja. Az átengedett részjogosítványok körét és kereteit azonban – azaz azt, hogy akire a dolgot rábízta, mit tehet azzal – mindig a rábízó határozza meg, mivel a dolog másra bízásakor az átadott dolog feletti rendelkezés jogának ő a jogszerű jogosultja. (BH2017.214. I.)

így továbbra is a lakótársakhoz tartozóként a terhelt számára idegen dolog volt, amelynek a céltól eltérő felhasználása eltulajdonításként került értékelésre.⁵⁷⁴ Erre az esetre hivatkozott a Fellebbviteli Bíróság a *Wain*-ügyben, ahol a terhelt jelentős összegű pénzt gyűjtött össze adománygyűjtés útján egy olyan társaság javára, amely jótékonyági szervezetek között osztotta volna fel a pénzt, majd ezt az összeget elhelyezte egy speciálisan erre a célra nyitott bankszámlán. Később, a társaság engedélyével átutalta a pénzt a saját bankszámlájára, ahonnan az összeg eltűnt. A Fellebbviteli Bíróság megállapította, hogy a terhelt kifejezetten a társaságnak való átadás kötelezettségével vette át a pénzt, tehát az átvett összegnek megfelelő pénzmennyiséget készen kellett volna tartania arra, hogy a társaságnak bizalmi vagyonkezelőként fizessen, így a saját bankszámlájára utalt összeg idegen dolog maradt, ezért a lopás megállapítható volt.⁵⁷⁵

A *Davidge v Bunnnett*-ügyben a terheltre lakótársai azért bízta a pénzt, hogy kifizesse a gázzámlát, azonban ehelyett ő karácsonyi ajándékokat vett a pénzből, így a rá bízott idegen dolgot eltulajdonítva sikkasztást követett el a magyar jog szerint. A *Wain*-ügyben a terhelt szintén rábízott idegen dolgot tulajdonított el, így a magyar jog alapján a minősítés úgyszintén sikkasztás lenne.

A *Hall*-ügyben a sértettek pénzösszegeket helyeztek letétbe egy utazási irodának nyaralásaik biztosítására. Az összeget a társaság a bankszámlájára fizette be, de az utazási iroda időközben csődbe ment, a sértettek pedig nem tudták visszaszerezni pénzüket. A bíróság kimondta, hogy nem történt lopás, mivel a pénzösszeg a bűncselekmény szempontjából az irodához tartozó dolog volt, ezért eltulajdonítani nem lehetett. A bíróság szerint a TA s. 5 (3) itt nem volt alkalmazható, mert a társaságnak nem volt jogi kötelezettsége a pénzösszeg meghatározott módon történő felhasználására, hiszen az csak biztosítékul szolgált arra az esetre, ha az ügyfél lemondta volna az utazást.⁵⁷⁶

A *Klineberg and Marsden*-ügyben a terheltek egy nyaralókat áruló céget működtetnek. Minden vásárló kifizette a teljes árat abban a tudatban, hogy az ingatlanok elkészültéig a pénzösszegeket egy független bizalmi vagyonkezelő fogja kezelni. Több, mint félmillió fontot fizettek a vásárlók a terhelteknek, akik azonban csak ennek töredékét utalták át a független bankszámlára, a pénzt pedig a céltól

⁵⁷⁴ *Davidge v Bunnnett* [1984] Crim LR 297

⁵⁷⁵ *Wain* [1995] 2 Cr App Rep 660

⁵⁷⁶ *Hall* [1973] 1 QB 496

eltérően használták fel. Kötelesek lettek volna a fizetések eredeti célja szerint eljárni, ezért a TA s. 5 (3) alkalmazható volt. A Fellebbviteli Bíróság kimondta továbbá, hogy a s. 5 (3) arra is alkalmas, hogy a – fentebb már tárgyalt – *Preddy*-ügyben felmerült problémát a megfelelő esetekben áthidalja.⁵⁷⁷ A *Preddy*-ügyben a s. 5 (3) nem volt alkalmazható, mivel a pénzt ott jelzálog-hitel céljából adták, és ilyen céllal is használták fel, míg a *Klineberg*-ügyben a cél nyaralóvásárlás volt, a pénz felhasználása pedig nem eszerint történt, így a s. 5 (3) alkalmazható volt.

A *Hall*-ügyben magyar jog szerint sem történt bűncselekmény, hiszen a terhelt jogszerűen vette át a pénzösszegeket, visszafizetni pedig a társaság fizetéseképtelenné válása miatt nem tudta. A rossz gazdasági döntések, amelyek egy gazdasági társaság tönkremenetelét, fizetéseképtelenségét okozzák, nem okvetlenül büntetendő magatartások, mivel az üzleti életben mindig van kockázat. Ebben az esetben a sértettek polgári jogi igényvel élhetnek pénzük visszaszerzése érdekében. A *Klineberg and Marsden*-ügyben az átadott pénz ugyan az ingatlan későbbi vételára volt, azonban az ingatlanok elkészültéig azt bizalmi vagyonkezelésbe kellett volna adni, tehát az ügyfelek a céget először ezzel bízták meg. A munkálatok befejezéséig, illetve a teljesítésig ezek az összegek a terheltek számára idegen dolgok voltak, amelyeket a sértettek bizalmi vagyonkezelésbe adás céljából rájuk bíztak, azonban a terheltek a céltól eltérően használták fel, eltulajdonítottak. Ezzel sikkasztást követtek el.

3.1.2.5. Tévedésen alapuló birtokbavétel

A TA s. 5 (4) kifejezetten a dolog tévedésen alapuló megszerzésének esetét szabályozza.

S. 5 (4)

Where a person gets property by another's mistake, and is under an obligation to make restoration (in whole or in part) of the property or its proceeds or of the value thereof, then to the extent of that obligation the property or proceeds shall be regarded (as against him) as belonging to the person entitled to restoration, and an intention not to make restoration shall

⁵⁷⁷ *Klineberg and Marsden* [1999] 1 Cr App R 427 (CA)

be regarded accordingly as an intention to deprive that person of the property or proceeds.

Amikor valaki egy másik személytől annak tévedése folytán jut a dologhoz, és köteles részben vagy egészben visszaállítani az eredeti állapotot a dolog, annak hasznai vagy ezek értékének tekintetében, e visszaállítási kötelezettség terjedelmében a dolgot vagy annak hasznait a visszaállítás jogosultjához tartozónak kell tekinteni; így a kötelezett szempontjából idegen dologról van szó. Ennek megfelelően a visszaállítás meg nem tételére vonatkozó szándékot a jogosult dologtól vagy hasznaitól való megfosztásának szándékként kell értékelni.

A megtörtént esetben a terhelt egy rendőr volt, aki egy könyvelési hiba miatt 74 fonttal több illetményt kapott, mint amennyi járt volna neki. Ő a hibát észrevette, azonban nem fizette vissza a pénzt, hanem a bankszámláján tartotta. A Fellebbviteli Bíróság kimondta, hogy a lopás megállapítható volt úgy is, hogy az összeg a számlán maradt, ugyanis az ügyfél bankszámla-követelése kereseti dolog, amely eltulajdonításra alkalmas. A terhelt magatartásával megvalósította az eltulajdonítást, mivel jogi kötelezettsége lett volna visszafizetni a tévesen kiutalt összeget – vagy legalábbis tájékoztatni a jogosultat.⁵⁷⁸

A Btk. 378. § (1) bekezdésének b) pontja alapján jogtalan elsajátítást követ el az, aki a véletlenül vagy tévedésből hozzá került idegen dolgot eltulajdonítja, vagy nyolc napon belül nem adja vissza. A 74 font többlet-illetményt tévedésből utalták ki a terhelt részére, ő erről tudomással bírt, azt viszont vissza nem adta. A nyolc nap elteltével a bűncselekmény a magyar jog szerint megvalósulna.

3.1.2.6. A tulajdonjog átszállásának időpontja

Szükséges foglalkozni röviden a tulajdonjog átszállásának problémájával, amelynek abban az esetben van jelentősége, amikor a tulajdonjognak a helyzetből adódóan át kellene szállnia a tolvajra, ugyanis abban az esetben, ha az eltulajdonítás a tulajdonjog átszállása után történik, nem lehet szó idegen dologról. A *Gomez-*

⁵⁷⁸ *Attorney General's Reference* (No 1 of 1983) [1985] QB 182

ügy⁵⁷⁹ előtt ez rendszeres problémákat okozott.⁵⁸⁰ A *Dip Kaur*-ügyben a terhelt egy cipőboltban vásárolt, ahol a cipők egy része 4,99 fontba került, más részük 6,99 fontba. A terhelt észrevette, hogy egy pár cipőn, amelyen 6,99 fontos címkének kellett volna lennie, 4,99 fontos címke volt. A terhelt a pénztárhoz ment fizetni abban a reményben, hogy az eladó átsiklik a hibás címkén. Ez meg is történt, és az eladó eladta a cipőt az alacsonyabb áron. Amikor a hibát észrevették, a terheltet megvádolták lopással. Az elsőfokú, marasztaló ítéletet a másodfokú bíróság hatályon kívül helyezte azon az alapon, hogy mire az eltulajdonítás a kasszánál megtörtént, a cipő már a terhelthez tartozó dolog volt, hiszen a pénztárosnak hatalmában állt alacsonyabb árat elfogadni, amelyet meg is tett.⁵⁸¹

A magyar jogban a *Dip Kaur*-ügy értékelése merőben eltérő lenne. Az üzlethelyiségben a vásárló és a kereskedő adásvételi szerződést kötnek egymással, amelynek tárgya jelen esetben a félrecímkézett cipő volt. A bolt azzal, hogy árcédulával ellátott árut tesz ki a polcára azért, hogy azt megvásárolják, ajánlatot tesz, amelyet a vásárló ráutaló magatartással elfogad, tehát a pénztárhoz viszi az árut, majd kifizeti. Az ajánlat a szerződés megkötésére irányuló szándékot egyértelműen kifejező és a lényeges kérdésekre kiterjedő jognyilatkozat,⁵⁸² amelynek tartalmaznia kell a vételárat. A boltban kiírt vételár része az ajánlatnak, hiszen ez a kereskedő nyilatkozata az árra vonatkozóan, ezt ismerheti meg a vásárló, ezért a kiírt vételár irányadó. A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény 14. § (1) bekezdése alapján a fogyasztót írásban tájékoztatni kell a fogyasztóknak megvételre kínált termék eladási áráról. A 14. § (5) bekezdés alapján a termék eladási áráként a fogyasztó által ténylegesen fizetendő, az általános forgalmi adót és egyéb kötelező terheket is tartalmazó árat kell feltüntetni. Ennek megfelelően a cipőbolt hibázott, amikor hibásan tüntette fel a kérdéses pár cipő árát. A vásárlónak nem lehet kötelessége azt felmérni, hogy milyen árcédula milyen áruhoz van párosítva, illetve azt sem kell tudnia, hogy miért. Ellenben a boltnak érdeke, feladata és kötelessége is, hogy a megfelelő árcédula kerüljön a megfelelő árucikkre. Álláspontom szerint nem történt bűncselekmény a magyar jog szerint.

⁵⁷⁹ Az eset az eltulajdonítás elemzése körében mondható igazán sarokpontinak, ezért részletes elemzése a 3.1.3.2. alfejezetben, a sértetti beleegyezésnél található. Itt álljon annyi csupán, hogy az ügyben a fő kérdés az volt, hogy az eltulajdonítás lehet-e olyan magatartás, amelyre vonatkozóan a sértett beleegyezését adta. A bíróság a *Gomez*-ügyben kimondta, hogy lehet.

⁵⁸⁰ Elliott & Quinn 229.

⁵⁸¹ *Dip Kaur v Chief Constable Of Hampshire* [1981] 1 WLR 578

⁵⁸² Ptk. 6:64. § (1) bekezdés

A közelmúlt joggyakorlata azzal kerüli meg a problémát, hogy az eltulajdonítást a cselekmény folyamában előre helyezi, arra a pillanatra, amikor bármelyik tulajdonosi részjogosultságot gyakorolja az elkövető, még akkor is, ha a tulajdonos hozzájárult ehhez. A *Dip Kaur*-ügyben ma valószínűleg más ítélet születne, hiszen a *Gomez*-ügyben született ítélet szerint a bolt hozzájárulása irreleváns lenne. A *Gomez*-ítéletet alapul véve arra a következtetésre lehet jutni, hogy az eltulajdonítás akkor történt volna meg, amikor az elkövető először tulajdonosi részjogosultságot gyakorolt az elkövetési tárgy felett, azaz amikor a polcra való levétellel birtokba vette azt, annak ellenére, hogy ehhez a gyakorlathoz a bolt hallgatólagosan hozzájárult. Ekkor a cipő még idegen dolog az elkövető számára, ezért ma az elsőfokú ítéletet a másodfokú bíróság hatályában fenntartotta volna.⁵⁸³

A tulajdonjog átszállásának kérdése ma is releváns az elhasználható dolgok esetében. Jó példa erre az elfogyasztott étel, vagy a gépjárműbe tankolt üzemanyag. Ezekben az esetekben nem lehetséges az eredeti dolog visszavétele, ezért a polgári jog úgy tekinti, hogy elhasználásuk pillanatában annak tulajdonába kerülnek, aki elhasználja őket, míg a tulajdonjog átszállása más dolgok esetében rendszerint az ellenérték megfizetésekor következik be. Ennek megfelelően, ezek a dolgok csak azelőtt válhatnak lopás tárgyává, mielőtt tulajdonságaik véglegesen megváltoznának, vagyis mielőtt elhasználnák őket, viszont ha ekkor a lopás minden eleme jelen van, megvalósulhat a bűncselekmény.⁵⁸⁴ A megtörtént esetben az elkövető először megette az ételt az étteremben, majd csak azután jött létre a nem fizetésre vonatkozó elhatározása, a bíróság nem állapított meg lopást.⁵⁸⁵ Amikor ugyanis a dolog még idegen volt, hiányzott a lopás alanyi oldala (*mens rea*), amikor viszont a lopásra vonatkozó tudattartalom már meg lett volna, akkor a bűncselekmény a tárgyi oldal hiányossága miatt nem jöhetett létre, mivel nem volt idegen a dolog tőle, ugyanis már elfogyasztotta. A jogalkotó ezekre a lopásként nem kezelhető estekre hozta létre a fizetés nélküli távozás bűncselekményét (*making off without payment*),⁵⁸⁶ amely a lopástól és a csalástól is különálló törvényi tényállás.⁵⁸⁷

⁵⁸³ Elliott & Quinn 229.

⁵⁸⁴ Uo.

⁵⁸⁵ *Corcoran v Whent* [1977] Crim LR 52

⁵⁸⁶ Theft Act 1978 s. 3.

⁵⁸⁷ Ld. bővebben: Smith and Hogan 919-925.; Smith's 227-235.

A magyar jogban a *Corcoran v Whent*-ügy szintén nem minősülhetne lopásnak, hiszen nincs elvétel, mivel egy étteremben a pincér kiviszi az ételt, tehát a sértett maga adja oda az elkövetőnek a dolgot. Az elkövető cselekménye lopás helyett azonban minősülhet csalásnak – vagyis az értékhatárra tekintettel csalással elkövetett tulajdon elleni szabálysértésnek az Sztv. 177. § (1) bekezdés b) pontja alapján. Aki vendéglőbe megy, és ott eszik, az szóbeli szerződést köt a vendéglátóval, amely esetében az étel és a kiszolgálás ellenértéke egy bizonyos pénzösszeg. Amennyiben a terhelt annak tudatában megy be az étterembe – ahol rendszerint a szolgáltatásért fizetnek –, hogy fogyasztani fog, de nem fog fizetni, azonban úgy viselkedik, mint egy fizető vendég, az étterem dolgozóiban azt a téves képzetet kelti, hogy teljesíteni fogja az ellenszolgáltatást, tehát tévedésbe ejti az étterem dolgozóit. Célja, hogy ingyenesen jut ételhez, egyértelműen megvalósul a jogtalan haszonszerzési célzat is. Kár is bekövetkezik a bírói gyakorlat szerint.⁵⁸⁸

3.1.2.7. A *Preddy*-ügyről újra

Ebben az ügyben három azonos jogi kérdés miatt egyesített fellebbezést bírált el a Lordok Háza. A fellebbezők hitelezési csalást követtek el, amikor úgy folyamodtak jelzáloghitelért, hogy valótlan információkat közöltek például a jövedelmükkel, vagy a megvásárolni kívánt ingatlan értékével kapcsolatban. A kölcsön részleteit a kölcsönadó a fellebbezők részére csekken vagy elektronikus úton, átutalással folyósította. Lord Goff érvelése szerint egy bankszámla megterhelése, és az adott tranzakcióban érintett másik számlán való jóváírás nem tekinthető idegen dolog megtévesztéssel való megszerzésének.⁵⁸⁹ A lordok szerint a kölcsönadó eredeti számlaegyenlege olyan kereseti dolog volt, amely teljes egészében elenyészett az átutaláskor, és egy teljesen új kereseti dolog jött létre a kölcsönbe vevő bankszámláján a jóváírásakor, ez pedig létrejöttétől fogva a kölcsönbe vevőhöz tartozott. Az új dolog tehát, amelyet a fellebbezők megszereztek, nem a sértetthez tartozó dolog volt, így hiányzott az idegen, máshoz tartozó dolog megszerzése.⁵⁹⁰

⁵⁸⁸ A csalás megállapíthatóságával és a kár bekövetkeztével kapcsolatos érvelés megegyezik a *Marshall*-ügynél kifejtettekkel, ezért azt itt megismételni nem kívánom.

⁵⁸⁹ A megtévesztéssel való dologszerzés (*obtaining property by deception*) egy megtévesztésen alapuló bűncselekmény volt, amelyet a TA s. 15 szabályozott, azonban a Fraud Act 2006 hatálybalépésével a törvényi tényállást tartalmazó rendelkezés hatályon kívül helyezésre került; ennek ellenére a banki műveletek jogi elemzése továbbra is alkalmazható.

⁵⁹⁰ *Preddy* [1996] UKHL 13

A Fellebbviteli Bíróság a *Graham*-ügyben úgy érvelt, hogy ha a *Preddy*-érvelés a megtévesztéssel szerzés tekintetében felmentést eredményez, akkor minden valószínűség szerint lopás tekintetében is ilyen hatással lenne.⁵⁹¹ A Fellebbviteli Bíróság láthatóan revidálta ezt a nézetet a *Williams*-ügyben néhány évvel később. A bíróság itt azt állapította meg, hogy sor került az eltulajdonításra, amikor a sértett számlája megterhelésre került és az összeg az elkövető számláján jóváírásra került. A vád szerint az építési vállalkozást működtető terhelt 1992 és 1997 között arra használta vállalkozását, hogy idős ingatlantulajdonosoktól csaljon ki pénzt. Először a bizalmukba férközött, az első munkákért mindig jutányos árat szabott, majd később aránytalanul magasat. Több esetben készpénzzel fizettek neki, több esetben pedig csekkkel. A terheltet elsőfokon elítélte lopásért a bíróság, amely miatt fellebbezett. A Fellebbviteli Bíróság a fellebbezést elutasította, miután megállapításra került, hogy egy kereseti dolog lopás tárgyává válhat olyan esetben is, amikor az elkövető eltulajdonítási magatartása – ebben az esetben a csekk bemutatása – következtében megsemmisül a dolog maga.⁵⁹² Ekként a terhelt akkor tulajdonítja el a sértett bankszámláján lévő kereseti dolgot – tulajdonképpen az egyenleget –, amikor bemutatja a csekket és azt beváltják, ezzel megsemmisítve a dolgot, vagy egy részét. A probléma lényege ebben az esetben tehát az egyenleg (*credit balance*) eltulajdonításának lehetősége. Ha a bankszámlával rendelkező sértett csekket állít ki a terhelt javára, majd azt neki odaadja, a terhelt a csekk tulajdonosává válik, egyben jogosulttá, hogy a csekken szereplő összeg erejéig igényt érvényesítsen a sértettel szemben. Ez akkor is így van, ha a terhelt tisztességtelen módon érte el azt, hogy neki a csekk átadásra kerüljön. Eddig a pillanatig nem követ el a terhelt lopást. Azzal viszont, hogy a terhelt a sértett bankjánál bemutatja a csekket abból a célból, hogy azt neki pénzre váltsák, olyan magatartást tanúsít, amely a sértett egyenlegének lecsökkenését idézi elő, amely viszont már eltulajdonításnak tekintendő.⁵⁹³ A *Williams*-ügyben a terhelt idézte elő a sértetti egyenleg lecsökkenését és saját egyenlegének ugyanakkora összeggel való megnövekedését, amelyet a TA s. 1. szerinti eltulajdonításnak ítélt a bíróság, mivel a terhelt a sértett saját egyenlegéről való rendelkezési jogát – azaz tulajdonosi

⁵⁹¹ *Graham* [1997] 1 Cr App R. 302

⁵⁹² *Williams (Roy)* [2001] 1 Cr App Rep 23

⁵⁹³ LOVELESS, Janet–ALLEN, Mischa–DERRY, Caroline: *Complete Criminal Law: Text, Cases, and Materials*. Oxford University Press, Oxford, 2018. 575.

részjogosítványt – gyakorolta.⁵⁹⁴ A Fellebbviteli Bíróság a fentebb már hivatkozott *Kohn*-ügyre is támaszkodott érvelése során, amelyben egy gazdasági társaság alkalmazottja számára volt engedélyezve, hogy a cég nevében csekkeket írjon alá. Saját maga javára is állított ki és írt alá ilyen módon csekkeket, amelyről a bíróság megállapította, hogy eltulajdonításnak minősül.⁵⁹⁵ A *Williams*-ügyben a Fellebbviteli Bíróság nem alkalmazta a *Preddy*-érvelést, mivel ott – a jelenleg már nem létező – megtévesztéssel való dologszerzés bűncselekményéről volt szó, nem pedig eltulajdonításról, illetve lopásról. Míg a dologszerzés csak a terhelt bankszámláján való jóváírásakor következett be, az eltulajdonítás már korábban. A bíróság láthatóan igyekezett használható megoldást találni az ilyen típusú ügyekre. A *Preddy*-ügy érvelése egyértelmű problémákat okoz, jelentősen megnehezítve a vádképviselőt, illetve kikapukat hagyva az elkövetők számára.⁵⁹⁶

A *Preddy*-ügy problémáinak egy másik lehetséges megoldását a bíróság a *Holmes*-ügyben⁵⁹⁷ vázolta fel *obiter dicta*. Eszerint a terhelti bankszámlán való jóváírásakor a pénzösszeg kényszerű bizalmi vagyonkezelésbe kerül az eredeti jogosult javára, így amikor a pénzösszeg a számláról levételre kerül, megtörténik a máshoz tartozó, idegen dolog eltulajdonítása.⁵⁹⁸

A magyar jogban is találni hasonló esetet. Csalást valósít meg az, aki a lakásépítési kedvezmény igénybevételekor – az ennek folyósításához előfeltételül megkívánt – „saját erő” megléte tekintetében a pénzüintézetet megtéveszti, és így a kölcsönösszeg jogtalan felvételével a pénzüintézetnek kárt okoz. A terheltek a banki igénylőlapon azt közölték, hogy az általuk felépítendő ház építési munkálatait már megkezdték, és a földmunka, a síkalapozás, a beton és a vasbeton beépítésével és saját vállalt munkájukkal bizonyos mértékben és bizonyos értékben hozzájárultak az építkezéshez, így összesen 620 000 forint saját erőt tudtak biztosítani. Ugyancsak állították, hogy az építkezéshez szükséges és még fel nem használt építési anyagok közül már rendelkezésre áll bizonyos értékű építési anyag. A meglévő és még be nem épített anyag értékét összesen 580 000 forintban jelölték meg a kölcsönigénylésben, amely állítás valótlan volt. A kölcsönigénylésben foglaltak valódiságát a bank részéről ellenőrizték, a helyszínen eljáró személy pedig azt

⁵⁹⁴ Elliott & Quinn 230.

⁵⁹⁵ *Kohn* (1979) 69 Cr App Rep 395.

⁵⁹⁶ Elliott & Quinn 230.

⁵⁹⁷ *Re Holmes* [2004] EWHC 202 (Admin)

⁵⁹⁸ Elliott & Quinn 230.

állapította meg, hogy az alapozás valóban elkészült, valamint bizonyos építési anyagok is a helyszínen találhatóak. A valóságban azonban ez a saját erő az I. r. és a II. r. terhelteknek nem állt rendelkezésére, ezek egy részét a III. r. terhelt biztosította úgy, hogy majd a később engedélyezett és felvett összegből az így megelőlegezett anyagokat visszaszerzi.⁵⁹⁹ Ennek megfelelően a *Preddy*-ügyben a magyar bíróság megállapította volna a csalást. Fontos kiemelni e körben, hogy lopás és a csalás tényállási elemei között a döntő elhatárolásnak többek között az alapja, hogy amíg a csalási cselekménynél a sértett önmaga rendelkezik a tévedésbe ejtés vagy tévedésben tartás hatására a vagyontárgy átadásáról, addig a lopásnál az elkövető a sértett tudta nélkül jut az eltulajdonítani kívánt dologhoz. Így nem csalás, hanem lopás valósul meg a magyar jogban, ha a megtévesztés a dolog elvételének a megkönnyítését szolgálja, és a megtévesztés hatására nem maga a sértett rendelkezik a vagyontárgy átadásáról.⁶⁰⁰ Ennek megfelelően a magyar jog szerint a *Williams*-ügyben is csalást kellene megállapítani. A *Kohn*-ügy több tekintetben különbözik a *Preddy*- és a *Williams*-ügytől, mivel itt a terhelt egy társaság alkalmazottja volt, aki a rábízott társasági csekk-könyvből állított ki saját maga részére csekket, majd azt beváltotta, tehát mind a csekket, mind a társaság bankszámláját saját céljaira használta. A magyar büntetőjog önálló bűncselekmény, a sikkasztás keretében rendeli büntetni azokat az elkövetőket, akik a rájuk bízott idegen dolgot jogtalanul eltulajdonítják, vagy azzal sajátjukként rendelkeznek.⁶⁰¹ Ennek megfelelően a *Kohn*-ügyben a magyar bíróság sikkasztásként értékelné a terhelt cselekményét.

3.1.3. *Appropriation* – eltulajdonítás mint elkövetési magatartás

3.1.3.1. Általánosságban

A magyar dogmatika az elvételt azonosítja a lopás elkövetési magatartásaként. Az angol szabályozás a birtoklás védelméről a dolog, illetve a tulajdon védelmére áthelyezve a hangsúlyt a *Larceny Act 1916* szabályozását megváltoztatva – ahol

⁵⁹⁹ BH2001.160

⁶⁰⁰ BH1994.648

⁶⁰¹ Btk. 372. §

elvétele és elvitel (*taking and carrying away*) szerepelt⁶⁰² – a TA szövegében bevezette az *appropriation* igen ellentmondásos megítélésű fogalmát,⁶⁰³ amely az elvétele magatartásánál jóval tágabb, ezért az értekezésben mint eltulajdonítás⁶⁰⁴ kerül fordításra, amelyet az alábbiakban következő elemzés tesz világossá. Az eltulajdonítást mint elkövetési magatartást a TA s. 3 (1) határozza meg.

S. 3 (1)

Any assumption by a person of the rights of an owner amounts to an appropriation, and this includes, where he has come by the property (innocently or not) without stealing it, any later assumption of a right to it by keeping or dealing with it as owner.

Ennek megfelelően eltulajdonításnak számít bármely tulajdonosi jog – illetve a tulajdonjog bármely részjogosítványának – bárki általi gyakorlása, ideértve azt is, amikor az elkövető lopás nélkül – egyébként vétkesen vagy vétken – szerezte a dolgot, és később gyakorol tulajdonosi jogot azzal, hogy mintegy a tulajdonosi mivolt látszatával azt megtartja vagy rendelkezik felette. Leegyszerűsítve, az elkövető olyat tesz a dologgal, amihez a tulajdonosnak joga van, viszont az engedélye nélkül senki másnak nincs. Ilyen magatartás megnyilvánulhat a dolog eladásában, megtartásában, a dologban való károkozásban, annak megsemmisítésében, tehát nem korlátozható a dolog fizikai elvételére.⁶⁰⁵ Két – fellebbezési eljárásban a Lordok Háza előtt egyesített – ügyben is felmerült annak kérdése, hogy eltulajdonításnak számít-e az, ha az elkövető az áruházban kicseréli az áruk címkéjét, és a kicserélt címkék alapján az alacsonyabb árat fizeti meg. A két ügyben annyi volt csupán a különbség, hogy *Morris* két áru címkéjét felcserélte, és a kisebb árat fizette meg a kasszájánál, míg *Burnside* a címkék kicserélése közben tetten érték, így neki már nem volt lehetősége fizetni. A Lordok Háza akkori érvelése szerint a lopás szempontjából a polcra való levétel nem tekinthető eltulajdonításnak abban az esetben, ha a vásárló azt a bevásárlások esetében szokásos módon teszi, hiszen rendelkezik az áruház beleegyezésével, mert a

⁶⁰² Larceny Act 1916. s. 1 (1)

⁶⁰³ MELISSARIS, Emmanuel: The Concept of Appropriation and The Offence of Theft. *The Modern Law Review*. 70. évfolyam, 4. szám, 2007. 581.

⁶⁰⁴ Fenn kell azonban tartani az értekezésben korábban már ismertetett véleményt, miszerint az eltulajdonítás mint törvényi meghatározás a magyar Btk. törvényi tényállásában félrevezető abból a szempontból, hogy a tolvaj a lopott dolognak tulajdonosává nem válhat. Az angol tényállás esetében azonban ezt a kifejezést látom a lehető legmegfelelőbbnek az *appropriation* szó legszemléletesebb lefordítására.

⁶⁰⁵ Elliott & Quinn 221.

bevásárlás általánosságban nem valósulhat meg anélkül, hogy a vásárló levenné a polcra az árut. Az eltulajdonításhoz az szükséges, hogy a tulajdonos jogaival szemben történjen 'ellenséges behatás' (*adverse interference*), tehát a polcra levétel és a kosárba behelyezés önmagában nem elég, ahogy a címkék kicserélése sem okvetlenül, hiszen az akár bosszantásként vagy zavarkeltés céljából is megvalósulhat. A több magatartás együttes megjelenése azonban már tulajdonosi jog gyakorlására enged következtetni, amelyből nem szükséges az összes részjogosultságot gyakorolni, elegendő csupán egyet, illetve bármelyiket.⁶⁰⁶ A Lordok Háza később a *Morris*-ügy okfejtését lentebb kifejtésre kerülő okok miatt bizonyos kérdésekben felülírta, azonban az a rész, amely szerint elég egy részjogosultság gyakorlása az eltulajdonítás megállapításához, ma is irányadó.⁶⁰⁷ Állásponatom szerint Magyarországon *Morris* és *Burnside* cselekménye is lopásként lenne értékelendő, tekintettel arra, hogy a címkék kicserélése ugyan egy megtévesztési elem, azonban a megtévesztés a dolog elvételének a megkönnyítését szolgálta, és a megtévesztés hatására nem maga a sértett rendelkezett a vagyontárgy átadásáról.⁶⁰⁸

Az eltulajdonítás akkor is egyértelműen megvalósulhat, amikor az elkövető már birtokolja, illetve uralma alatt tartja a dolgot,⁶⁰⁹ tehát amikor az eltulajdonításkor nincs elvétel. A TA S. 3 (1) második része fedi le azokat a helyzeteket, amelyekben nem lopás útján jutott az elkövető a dologhoz, de később gyakorolja a tulajdonosi jogosultságot. Erre jó példa az az eset, amikor valaki kölcsönad egy könyvet valakinek, aki a könyvet nem hajlandó visszaadni. Ilyenkor az eltulajdonítás akkor következik be, amikor az elkövető kinyilvánítja azt, hogy nem adja vissza a könyvet.⁶¹⁰ Véleményem szerint ez életszerűen úgy valósulhat meg leginkább, ha az elkövető letagadja, hogy nála van a könyv.⁶¹¹

A TA s. 3 (2) a dolgot jóhiszeműen megszerző személy tulajdonosi joggyakorlását szabályozza.

⁶⁰⁶ *Morris; Anderton v Burnside* [1984] UKHL 1

⁶⁰⁷ Elliott & Quinn 221.

⁶⁰⁸ BH1994.648

⁶⁰⁹ CARD, Richard & MOLLOY, Jill: *Card, Cross & Jones Criminal Law*. Oxford University Press, Oxford, 2016. 386.

⁶¹⁰ Elliott & Quinn 221.

⁶¹¹ Vö. MELISSARIS i. m. 591-592.

S. 3 (2)

Where property or a right or interest in property is or purports to be transferred for value to a person acting in good faith, no later assumption by him of rights which he believed himself to be acquiring shall, by reason of any defect in the transferor's title, amount to theft of the property.

A törvényhely szerint, amikor a dolog vagy az ahhoz kapcsolódó jogosultság látszólag vagy ténylegesen, ellenérték fejében átruházásra kerül egy jóhiszemű személy részére, azon jogosultságok későbbi gyakorlása az átruházó jogcímének bármilyen hibája miatt nem valósít meg lopást, amelyek tekintetében a vevő abban a hiszemben volt, hogy azok őt megilletik. Amikor tehát valaki valamit jóhiszeműen megvásárol, de a tulajdonjog nem száll át, mivel a vevő ugyan nem tud róla, de a dolog lopott, nem valósul meg a lopás.⁶¹²

3.1.3.2. Sértetti beleegyezés

3.1.3.2.1. Beleegyezéssel eltulajdonítás

Különleges probléma merült fel a *Lawrence*-ügyben, amikor az elkövető ugyan tulajdonosi jogosultságot gyakorolt, azonban a tulajdonos beleegyezésével. A történeti tényállás szerint egy angolul alig tudó olasz diák Londonba érkezésekor beült egy taxiba, a sofőrnek pedig csak egy papírcetlit mutatott meg, amelyen a szállásának címe volt felírva. A taxisofőr azt mondta neki, hogy az úticél nagyon messze van és az út nagyon drága lesz. A sértett beszállt a taxiba, kinyitotta pénztárcáját, és átadott egy egyfontos bankjegyet a terheltnak. Mivel a pénztárca még nyitva volt, a terhelt további hat fontot is kivett belőle, majd a sértettet a kért helyre szállította. A jogszerű viteldíj 10 shilling 6 penny volt összesen. A bírósági eljárásban az nem nyert bizonyítást, hogy a sértett a jogszerű viteldíjnál többet szándékozott volna fizetni. A bíróság megállapította a később a pénztárcából kivett hat fontra a lopást az elvételbe való beleegyezés ellenére. A Lordok Háza kimondta, hogy az eltulajdonítás mindenképpen megvalósult, hiszen a terhelt tulajdonosi jogot

⁶¹² Uo.

gyakorolt, és afelől sem merült fel kétség, hogy tisztességtelen magatartásról volt szó.⁶¹³

Érdekes, hogy amikor a fentebb már ismertetett *Morris*-ügyben a kérdés újra felszínre került, a Lordok Háza azt mondta ki, hogy csak ott lehet eltulajdonítás, ahol az elkövető a terhelt beleegyezése nélkül cselekszik. A *Morris*-ügyben a terhelt arra hivatkozott, hogy nem volt eltulajdonítás, mivel nem gyakorolta az összes tulajdonosi részjogosultságot. A bíróság szerint azonban ez nem volt szükséges, az eltulajdonítás megállapíthatóságához elegendő volt egyetlen részjogosultság gyakorlása is. Az eltulajdonítás pontos időpontját a bíróság a *Morris*-ügyben nem a dolog bolti polcra való levételének pillanatára tette, mivel ez mindennapi része a vásárlás folyamatának. Az eltulajdonításhoz szükséges a tulajdonos jogait érő ellenséges behatás, amely beleegyezés esetén nem értelmezhető, így beleegyezés esetén a *Morris*-ügy jogi okfejtése alapján nem lenne lehetséges eltulajdonítás. E pontban a *Lawrence*- és a *Morris*-ügyek között ellentmondás van, amelyet a Lordok Háza később, a *Gomez*-ügyben oldott fel.⁶¹⁴ A terhelt (*Gomez*) egy elektronikus eszközökkel kereskedő boltban volt üzletvezető-helyettes. Társa nagy értékben kívánt vásárolni az üzletben, ellenértékként csekkekkel kívánt fizetni, amelyek lopottak, így értéktelenek voltak. A terhelt és társa tudtak a csekkek eredetéről, így arról is, hogy azok értéktelenek, *Gomez* mégis rábeszélte az üzletvezetőt, hogy fogadja el őket, a csekkek lopott voltát eltitkolva. Az árukat a társ átvette, tehát a tulajdonos beleegyezésével került sor a birtokbavételre, illetve az eltulajdonításra.⁶¹⁵ Itt valójában más cselekményt – megtévesztéssel való dologszerzést (*obtaining property by deception*) – is meg lehetett volna megállapítani, azonban valamilyen oknál fogva *Gomez*t lopással vádolták meg.⁶¹⁶ A fő kérdés az volt, hogy az eltulajdonítás olyan magatartás is lehet-e, amelyre vonatkozóan a sértett beleegyezését adta. A *Morris*-ügy okfejtését követve nem lehetne szó eltulajdonításról, így lopásról sem, azonban a Lordok Háza a *Lawrence*-ügy érvelését követte, azaz a sértett beleegyezése ellenére lehetséges az eltulajdonítás. Ezzel a *Morris*-ügy okfejtése ebben a kérdésben meghaladottá vált.⁶¹⁷

⁶¹³ *Lawrence v Commissioner of Police of the Metropolis* [1971] UKHL 2

⁶¹⁴ *Elliott & Quinn* 222-223.

⁶¹⁵ *DPP v Gomez* [1992] UKHL 4

⁶¹⁶ *Elliott & Quinn* 223.

⁶¹⁷ Uo.

A magyar jog szabályai alapján álláspontom szerint a *Lawrence*-ügyben nem állapított volna meg bűncselekményt a bíróság. A személytaxi-szolgáltatásra vonatkozó szerződés az előzetes megrendelés elfogadásával, az utasnak a taxiállomáson várakozó, vagy a szabad jelzéssel közlekedő személygépkocsiba utazási szándékkal történő beszállásával, vagy az utas és a személygépkocsi vezető közötti megállapodás megkötésével jön létre.⁶¹⁸ A sértett nem emelt kifogást a pénz elvétele miatt, így az valóban a hozzájárulásával került a terhelt birtokába; tulajdonképpen ez a pénzösszeg volt a személyszállítás ellenszolgáltatása. Abban az esetben viszont, ha a viteldíj aránytalanul magas – tehát a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás értéke között feltűnően nagy az aránytalanság –, a sértett a polgári jog szabályai szerint, feltűnő értékaránytalanságra hivatkozva megtámadhatja a szerződést.⁶¹⁹ Abban az esetben viszont, ha a viteldíj hatósági áron alapul,⁶²⁰ bűncselekmény ugyan nem, de az árdragítás szabálysértése megvalósulhat.⁶²¹

A *Gomez*-ügyben lopott csekkkel fizettek a terheltek. A csekk készpénz-helyettesítő fizetési eszköz.⁶²² Aki átadja az általa megszerzett, egy vagy több olyan készpénz-helyettesítő fizetési eszközt, amely nem vagy nem kizárólag a sajátja, elköveti a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés bűncselekményét.⁶²³

A *Gomez*-ügyben megtörtént a lopott csekkek átadása, így megvalósult volna a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés a magyar jog alapján, vele halmazatban pedig csalás is, mivel a terheltek jogtalan haszonszerzés végett tévedésbe ejtették a sértettet és ezzel kárt is okoztak neki.

⁶¹⁸ A személygépkocsival díj ellenében végzett közúti személyszállításról szóló 176/2015. (VII. 7.) Korm. rendelet 21. § (2) bekezdése.

⁶¹⁹ Ptk. 6:98. §

⁶²⁰ Többek között ilyen szabályozás vonatkozik jelenleg Budapestre is. Ld. Budapest Főváros Önkormányzata Közgyűlésének a személytaxival végzett személyszállítási szolgáltatás és a személytaxi-szolgáltatást közvetítő és szervező szolgálat működtetésének feltételeiről, a taxiállomások létesítésének és igénybevételének rendjéről és a személytaxi-szolgáltatás hatósági áráról szóló 31/2013. (IV. 18.) önkormányzati rendelete 15-16. §§

⁶²¹ Az Sztv. 232. § alapján az követi el az árdragítás szabálysértését, aki áruért a hatósági árnál vagy a rá nézve egyébként kötelezően megállapított árnál magasabb árat kér, köt ki vagy fogad el. A személyszállítás azonban nem áru, hanem szolgáltatás. A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény 2. § 1) pontja szerinti értelmező rendelkezés alapján viszont áru a termék, az ingatlan és a vagyoni értékű jog, valamint a szolgáltatás is, ezért álláspontom szerint a szabálysértés megvalósulhat.

⁶²² A Btk. 459. § (1) bekezdés 19. pontja utal a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvényre, amelynek 6. § (1) bekezdés 55. pont a) alpontja alapján a csekk készpénz-helyettesítő fizetési eszköz.

⁶²³ Btk. 393. § (1) bekezdés

3.1.3.2.2. Az ajándékok különleges helyzete

A *Gomez*-, illetve a *Lawrence*-érvelés magjához kapcsolódik az ajándékok kérdésköre, a sértett beleegyezésének irrelevánssá válásával az ajándék elfogadója is képes az eltulajdonításra, így a lopás elkövetésére. Az irányadó ügyben a sértett egy csökkent értelmi képességgel rendelkező férfi volt, akire édesapja nagyobb pénzüsszeget hagyott. A terhelt összebarátkozott a férfivel, majd – a vád képviselői szerint – arra vette rá csökkent értelmi képességét kihasználva, hogy több részletben, összesen hatvanezer angol fontot utaljon át részére. A védelem arra hivatkozott, hogy a pénz ajándék vagy kölcsön volt. A Lordok Háza érvelését a *Lawrence-Gomez* érvelésre alapította, így az eltulajdonítás megvalósulhat ajándék elfogadásával is.⁶²⁴ A lordok nem adtak szűkebb definíciót az eltulajdonítás fogalmának attól félve, hogy a meghatározás túlzottan szűkre szabásával olyan tisztességtelen személyek is a büntetőjog hatókörén kívülre kerülhetnek, akiket el kell ítélni lopásért. Ez a megközelítés a lopás tárgyi oldalának, illetve elkövetési magatartásának meglehetősen kitágítását eredményezte, azonban azt gondolták, hogy az alanyi oldal feltételei megfelelő védelmet nyújtanak az esetleges igazságtalanságokkal szemben.⁶²⁵ Azt is látni kell azonban, hogy ez a nézet nem találkozott teljes elfogadással még a lordok között sem, hiszen Lord Hutton és Lord Hobhouse is különvéleményt fogalmazott meg a többségi ítélettel szemben. Ők úgy látták, hogy az ajándékok megítélésakor a bíróságnak azt is vizsgálnia kellene, hogy az adott ajándékozási ügylet a polgári jog szabályai szerint semmis vagy esetleg megtámadható. Azért is kritizálták a többségi döntést, hogy az képtelen volt meghúzni a határvonalat egy teljesen érvényes ajándékozás, illetve egy olyan között, amely cselekvőképtelenség, megtévesztés vagy más ok miatt érvénytelen. A különvéleményt megfogalmazó lordok a *Mazo*-ügyben elfogadott álláspontot látták elfogadhatónak. Ebben az ügyben a Fellebbviteli Bíróság nem alkalmazta a *Gomez*-ügy érvelését, mivel nem volt megtévesztés. Az ügyben a terhelt cselédként dolgozott egy gazdag háztartásban, ahol idős munkaadója csekkeket állított ki a részére. A terheltet később elítélték lopásért azon az alapon, hogy tisztességtelenül nyereszkeskedett munkaadója szellemi leépültségét kihasználva. A másodfokú bíróság azt állapította meg, hogy nem következő el lopás akkor, ha érvényes ajándékozás

⁶²⁴ *Hinks* [2000] UKHL 53

⁶²⁵ *Elliott & Quinn* 223.

történt.⁶²⁶ A *Hinks*-ügyben kifejtett érvelés alapján azonban a *Mazo*-ügy okfejtése felülíródott, így már nem alkalmazható. Ennek ellenére, Lord Hobhouse szerint az eltulajdonítás *Lawrence Morris* és *Gomez*-ügyekben lefektetett elveit a bíróságok félreértelmezik, mivel ezek az indokolások nem azt mondják ki, hogy a tulajdonos beleegyezése soha sem releváns az eltulajdonítás kérdésében, hanem azt, hogy az adott ügyek történeti tényállásait figyelembe véve, a konkrét ügyekben nem volt az. Akkor azonban nem lenne szabad alkalmazni őket, amikor nem történik megtevesztés a dolog megszerzése során.⁶²⁷

A *Hinks*-ügy többségi döntésének veszélye abban rejlik, hogy összeütközés jelenhet meg a polgári jog és a büntetőjog között, amely alapján elvileg egy elítélt tolvaj polgári jogi igényrel léphet fel az ellopott dolog sértettől való visszakövetelése érdekében. A többségi ítéletben egyértelműen tetten érhető a jog egyszerűsítésének, illetve olyan problémák elkerülésének szándéka, mint például polgári jogi fogalmakra való olyan támaszkodás, amely egyébként elítélendő elkövetők büntetlenül maradását eredményező kiskapukat nyithat. Ez a törekvés ugyan dicséretes, azonban az amúgy is érzékeny morális határokkal rendelkező ajándékozás kérdésében a túl szigorú hozzáállás igazságtalan ítéletekhez vezethet.⁶²⁸ Lord Hobhouse is kiemeli különvéleményében, hogy a lopás olyan bűncselekmény, amely a polgári jogi tulajdonjoghoz, a dologhoz kapcsolódik, ezért a polgári jog fogalmainak felhasználása elkerülhetetlenül szükséges.⁶²⁹ Azt kimondani, hogy a sértett beleegyezése sosem lehet releváns az eltulajdonítás kapcsán, hanem csak a tisztességtelenség követelményének értékelésekor lehet szerepe, a szabályozás túlzott leegyszerűsítésének tűnik. A *Lawrence*- és *Gomez*-ügyek Lord Hobhouse általi értelmezése – amely szerint ezek az esetek csupán azt mutatják, hogy a beleegyezés megléte nem minden esetben zárja ki az eltulajdonítást – az irodalom szerint előnyösebb,⁶³⁰ annak ellenére, hogy különvéleményről van szó.

Magyarországon a *Hinks*- és a *Mazo*-ügy terheltjének cselekménye lopást semmiképp sem valósíthatna meg, tévedésbe ejtés vagy tévedésben tartás esetén csalást esetleg, azonban ilyen magatartás hiányában valójában polgári jogi kérdések

⁶²⁶ *Mazo* [1997] 2 Cr.App.R. 518

⁶²⁷ *Elliott & Quinn* 224.

⁶²⁸ *Uo.*

⁶²⁹ *Hinks* [2000] UKHL 53

⁶³⁰ *Elliott & Quinn* 224-225.

merülnek fel, amely az ajándékozó cselekvőképességének és az ajándékozási jogügylet érvényességének vizsgálatával válaszolhatók meg.

3.1.3.3. *Remoteness* – a magatartás távolisága

Ahhoz, hogy az elkövető magatartása eltulajdonításként legyen értékelhető, nem lehet túlzottan távoli. A probléma a *Briggs*-ügyben került kifejtésre legszemléletesebben. 1997-ben egy idős házaspár elhatározta, hogy eladja házát, hogy egy másik házat megvéve közelebb költözzön unokatestvérük lányához. Az ingatlan eladását egy ügyvédi iroda bonyolította le. A terhelt – a házaspár unokatestvérének lánya – levelet írt az ügyvédi irodának, amelyhez mellékelte egy meghatalmazást, amely az ő kézírásával készült, azonban a házaspár írta alá. A meghatalmazásban a házaspár arra utasította az ügyvédi irodát, hogy az eladásból származó pénzből 49 950 fontot utaljon át az általuk megvásárolni kívánt ingatlan tulajdonosait képviselő ügyvédi irodának, a pénz többi részét pedig utalják a számlájukra. A megvásárolt ingatlan tulajdonjoga azonban a terhelt és édesapja nevére került bejegyzésre. Az elsőfokon eljáró bíróság a terheltet elítélte a 49 950 font ellopásáért. A fellebbezési eljárásban a Fellebbviteli Bíróság azt állapította meg, hogy nem történt eltulajdonítás, ezért lopás sem valósulhatott meg.⁶³¹ A bíróság itt hivatkozott a *Naviede*-ügyben Hutchinson bíró által előadottakra, amely szerint egy hamis állítás, amely alapján a bankszámlajogosult kifizetést teljesít számlájáról nem értelmezhető a bankszámlajogosult tulajdonosi jogainak gyakorlásaként, ezért eltulajdonításnak sem tekinthető,⁶³² ennek megfelelően kimondta, hogy amikor a sértettet a terhelt megtévesztő magatartása indítja arra, hogy kifizetést teljesítsen, nem történik eltulajdonítás. A bíróság kifejtette továbbá, hogy az eltulajdonítás (*appropriation*) fizikai cselekvést jelölő szó, amely nem lehet a kifizetést áttételesen, távolról megindító ok, ezért az elkövetőnek a sértettet megtévesztéssel valamilyen cselekvésre rávevő magatartása jellemzően nem eltulajdonítás.⁶³³ Ennek az esetnek a fényében kijelenthető, hogy bizonyos magatartásokat a bíróság túl távolinak ítél ahhoz, hogy eltulajdonításként értékelje

⁶³¹ *Briggs* [2003] EWCA Crim 3662

⁶³² *Naviede* [1997] EWCA Crim 784

⁶³³ *Briggs*[2003] EWCA Crim 3662

őket, azonban a határvonal nem megfelelően tisztázott.⁶³⁴ A Fellebbviteli Bíróság megpróbált különbséget tenni az elkövetési tárgyhoz való hozzáférést közvetlenül biztosító kulcsmagatartások, és azok között, amelyek relevanciája kisebb, tehát közvetlen hozzáférést nem biztosítanak. Amennyiben a terhelt csekket hamisít vagy ír alá, esetleg utasításokat ad a bank számára – mivel e magatartások a dolog hozzáférhetőségét közvetlenül befolyásolják –, eltulajdonításként jöhetnek számításba, míg azok a magatartások, amelyek a dolog tényleges vagy végleges átruházásától távolabb helyezkednek el, kívül esnek ezen a körön, ahogy az is, amikor az elkövető ráveszi a sértettet, hogy ő maga biztosítson hozzáférést a dologhoz; e magatartások ugyanis túl távoliak.⁶³⁵ A bíróság annak reményében fejlesztette ki a magatartás távoliségének fogalmát, hogy határvonalat húzzon a lopás és a csalás (*fraud*) közé. Az ok azonban, amely miatt a lopás és a csalás közötti határvonal bizonytalanná vált, azokban a döntésekben keresendő, amelyek szerint a tulajdonos elvételbe való beleegyezése irreleváns.⁶³⁶ Ez az elv ugyan elfogadottá vált, azonban az irodalom elérkezettnek látja az időt a felülvizsgálatra. A lopási és csalási cselekmények elhatárolása a magatartás távoliséga alapján ugyanis mesterkélt, mivel az irodalom szerint nincs morális különbség két olyan cselekmény között, ahol az egyik elkövetési magatartás túl távoli a lopás megállapításához, a másik viszont nem.⁶³⁷ Érdekes megfigyelni azt, hogy két bűncselekmény elhatárolásának szükségességét az angol irodalom morális alapra helyezi.

Álláspontom szerint a *Briggs*-ügyben a magyar bíróság sem állapított volna meg lopást, hanem csalást a tévedésbe ejtéssel való elkövetésre, valamint arra való tekintettel, hogy a tévedésbe ejtés volt az, amelynek hatására a pénz tulajdonosai maguk rendelkeztek a pénz átutalásáról.

⁶³⁴ Ehhez képest megjegyzésre érdemes, hogy az irodalom képviselői között akad olyan is, aki szerint az eltulajdonítás pusztán gondolati úton is megvalósulhat. Ld. bővebben MELISSARIS i. m. 581, 587-592.

⁶³⁵ Elliott & Quinn 225.

⁶³⁶ Az egyik legszélsőségesebb példa a fentebb már elemzésre került *Hinks*-ügy.

⁶³⁷ Elliott & Quinn 226.

3.2. Rablás

3.2.1. Erőszak

Az irodalom a rablást legegyszerűbben a lopás egy súlyosabban minősülő eseteként (*aggravated theft*) írja le, mivel itt a lopás erőszak vagy azzal való fenyegetés kíséretében jelenik meg.⁶³⁸ A rablás tárgyi oldalán valójában a lopás tárgyi oldali elemei találhatók,⁶³⁹ amelyek kiegészülnek a lopás érdekében való erőszak alkalmazásával (*use of force*), erőszaktól való félelem előidézésével (*putting someone in fear*), vagy utóbbira való törekvéssel (*seeking to put someone in fear*). Az erőszak (*force*) fogalmát a TA nem határozza meg. A választ – mint oly sok esetben – az esetjog adja meg. A *Dawson-James*-ügyben a bíróság azt mondta ki, hogy az erőszak általános jelentésű szó, amelynek értelmét az esküdtszéknek kell meghatároznia. A történeti tényállás szerint a két elkövető közrefogta a sértettet – aki egyébként egy eltávozáson lévő matróz, tehát jó erőben lévő ember volt –, majd az egyik oldalról meglökte úgy, hogy elveszítette egyensúlyát, majd másik azalatt, míg a sértett egyensúlyát próbálta visszanyerni, benyúlt a zsebébe és ellopta a pénztárcáját. A terheltek fellebbeztek az elsőfokú ítélet ellen arra való hivatkozással, hogy egy kis lökés nem lehet erőszak, azonban a másodfokú bíróság nem osztotta ezt a véleményt.⁶⁴⁰ Egy kis, egyensúlyból kibillentő lökés is elég lehet, így a gyakorlatban meglehetősen kismértékű fizikai érintkezés is erőszakként

⁶³⁸ WILSON, William: *Criminal Law*. Pearson Education Limited, Harlow, 2017. 474.

⁶³⁹ Ismeretes a joggyakorlatban olyan bírói vélemény, amely ezzel nem teljesen egyezik meg. A *Forrester*-ügyben a bíróság érvelése során nyitott kérdésként kezelte, hogy a TA s. 8-ban szereplő „lop” (*steal*) szót a s. 1 „lopás” (*theft*) fogalma szerint kell-e értelmezni. Az igaz, hogy a TA s. 1-6 csak a s. 1 által definiált lopáshoz kapcsolódik, és a s. 2-5 eltérő rendelkezés hiányában csak a lopásra alkalmazható. Ez azt jelenthetné, hogy a tisztességtelenségről szóló rendelkezések és a lopás egyéb elemei nem feltétlenül alkalmazhatók a TA által meghatározott más bűncselekmények esetében, azonban nyilvánvaló, hogy bármikor, amikor a TA a későbbiekben lopásra (*theft*), tolvajra (*thief*), a 'lop' igére (*steal*) vagy lopott (*stolen*) dologra hivatkozik, akkor ezt a s. 1 szerinti lopás fogalma szerint teszi. Ezekben a helyeken mindig az adott szó kerül használatra, és nincs hivatkozás a s. 1-re. A jogalkotó nyilvánvalóan nem tartotta szükségesnek a hivatkozást, mivel értelemszerű, hogy a s. 1 szerinti lopással (*theft*) szerzett dolgok lopott (*stolen*) dolgok. A lopott dolog nem lehet a *common law* vagy a Larceny Act 1916 alapján lopott, csak a TA alapján, mivel e területen mind a *common law*, mint a Larceny Act 1916 meghaladottá vált és nem alkalmazható többé, pont a TA hatályba lépése miatt. Az egyetlen logikus értelmezés az, hogy a s. 1. és a s. 8 fogalmai megfeleltethetők egymásnak, így a rablásnak szükségszerűen része a TA s. 1 szerinti lopás. Ennek megfelelően, teljesen érthetetlen a bíróság érvelésének e része. {COWAN, Veronica: Dishonesty – robbery – tenant using self-help measures to recover deposit retained by landlord. [1992] *Crim LR* 794-795.} Véleményem szerint elszigetelt esetről lehet szó.

⁶⁴⁰ *Dawson and James* (1978) 68 Cr App R 170

értelmezhető a rablás szempontjából⁶⁴¹ tehát nem szükséges az erőszak – vagy fenyegetés – akaratot megtörő, ellenállhatatlan volta.⁶⁴² A TA hatálybalépése előtt az elítéléshez nem lett volna elég azt bizonyítani, hogy a dolog birtokának megszerzése érdekében az elkövető erőszakot alkalmazott, hanem azt is, hogy ezzel az erőszakkal a terhelt fizikailag felülkerekedett a sértetten, ellenállását megtörte. Van olyan szerző, aki szerint a jogalkotói szándék e korábbi hozzáállást támogatta volna, a jogalkalmazás azonban más irányt vett.⁶⁴³

A magyar jogban *vis absoluta* szükséges a rablás megállapításához, azonban a *Dawson-James*-ügyben a terhelték általi lökés nem érte el ezt a szintet, és ráadásul csak a sértett figyelmének elvonását célozta, aki így nem vette észre a dologelvételt. Ennek megfelelően, álláspontom szerint lopás valósult volna meg a magyar jog szerint.

Egy másik, szintén sarokponti esetben a sértett az utcán sétált és dohányozott, amikor három fiatal odalépett hozzá, cigarettát kérve. Amikor a sértett azt válaszolta, hogy nem tud nekik adni, a tettes kikapta a kezéből a cigarettát anélkül, hogy a sértett kezéhez hozzáért volna. Elsőfokon ugyan rablásért elítélték, azonban sikeresen megfellebbezte ezt az ítéletet arra való hivatkozással, hogy nem történt erőszak. A Fellebbviteli Bíróság megjegyezte, hogy az erőszak (*force*) fogalma egy kissé szélesebb, mint a korábbi jogszabályokban használatos erőszakosság (*violence*).⁶⁴⁴ Az erőszak a fizikai erő bármely, valaki elleni kifejtését jelenti a bíróság szerint,⁶⁴⁵ míg az erőszakosság az erő kifejezetten dinamikus megnyilvánulását, például valaki megütését. Ennek megfelelően az erőszakot

⁶⁴¹ Elliott & Quinn 236.

⁶⁴² WILSON i. m. 475.

⁶⁴³ REED, Alan: Robbery: the use of force and s.8 of the Theft Act 1968. *Journal of Criminal Law*. 76. évfolyam, 4. szám, 2012. 284.

⁶⁴⁴ A korábbi szabályozásra nézve ld. a TA által felváltott Larceny Act 1916 s. 23. rendelkezéseit, az erőszakosság (*violence*) tekintetében pedig a s. 23. (1) bekezdés (b) pontot. Az irodalom egyébként ma is használja az erőszakosság fogalmát. Ld. WILSON i. m. 474., ahol a rablás két fő összetevője a lopás és erőszakosság vagy azzal való fenyegetés.

⁶⁴⁵ E két ügy alapján erőhatásnak is lehetne fordítani a '*force*' szót, ezzel a fordítással csak az áll szemben, hogy a TA az azonnal bekövetkező erőszaktól való félelem előidézését, illetve az erre való törekvést is a szabályozásba építi, amely egy fenyegetési elem, és az erőhatástól való félelem sokkal kevésbé életszerű, mint az erőszaktól való félelem. Megjegyzendő továbbá, hogy lentebb majd tárgyalásra kerül az erőszak esetleges véletlenszerűsége, amely az erőszak általános értelme szerint nyilvánvaló képtelenség, az irodalom viszont használja. Ezek a látszólagos fogalmi problémák az erőszak köznyelvi jelentésének automatikus használata miatt adódnak. Az erőszak ehelyütt jogi *terminus technicus*, amelynek jelentése a fizikai erő bármely, valaki elleni kifejtése. Ennek ellenére, a könnyebb érthetőség kedvéért a véletlenszerűség tárgyalásakor az 'erőhatás' szót is használom az erőszak mellett, kihangsúlyozva, hogy véletlenszerű erőhatás az angol irodalom szerint sem eredményez rablást. (Ld. lentebb!)

személy ellen kell alkalmazni. A cigaretta sértett kezéből a sértett közvetlen érintése nélküli kikapása ebben az esetben nem volt elegendő az erőszak, illetve a rablás megállapításához, mivel a bíróság szerint az a minimális erő kifejtés, amely ahhoz volt szükséges, hogy a sértett két ujjá közül kikapja a terhelt a cigarettát, nem mondható személy elleni erőszaknak. Ennek megfelelően rablás helyett lopást kellett megállapítani, ugyanis az elkövető egy zsebtolvajéhoz hasonló magatartást tanúsított, mivel közvetlen fizikai kontaktus nem létesült a két személy között.⁶⁴⁶ A bíróság érvelésében található ugyanakkor egy gondolamenet, amelyet az irodalom szerint elővigyázatossággal kell kezelni. A bíróság ugyanis úgy érvel, hogy a cigaretta kézből kikapása nem képes fájdalmat okozni, kivéve, ha a sértett komoly ellenállást tanúsít, ebben az esetben viszont valószínű, hogy a terhelt és a sértett között fizikai kontaktus is létesül. *David Ormerod* kiemeli, hogy nem szükséges a fájdalom megjelenése, az erőszak alkalmazása elegendő; elég abba belegondolni, hogy egy cipő lerántása egy műlábról egyértelműen rablást valósítana meg, akkor is, ha a sértett nem érez fizikai fájdalmat emiatt.⁶⁴⁷

A magyar jog sem állapít meg rablást ott, ahol csak dolog elleni erőszak van, illetve nincs dologról személyre áttevődő erőszak. Visszautalva Angyal professzornak az Első részben már hivatkozott gondolatmenetére – miszerint a pipa sértett szájából való kiragadása lopást valósít meg⁶⁴⁸ –, a *P v DPP*-ügyben álláspontom szerint szintén lopást – pontosabban az értékhatárra tekintettel lopással elkövetett tulajdon elleni szabálysértést – állapítana meg a magyar bíróság az Sztv. 177. § (1) bekezdés a) pontja alapján.

A dolog elleni erőszak alkalmazása közvetett módon hatással lehet a sértettre. Elegendő tehát, ha az erőszak a dolog ellen irányul, de áttevődik az azt tartó személyre. A megtörtént esetben a tettes hátulról közeledve mindkét kezét használva kitépett egy bevásárlókosarat a sértett bal kezéből, majd elfutott vele. Ez a magatartás elegendő volt a rablás megállapításához.⁶⁴⁹ Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy az utcai – tulajdonos kezéből való kitépéssel, esetleg vállról való lerántással megvalósuló – kizárólagos lopások valójában rablások.⁶⁵⁰ A kizárólag

⁶⁴⁶ *P v DPP* [2012] EWHC 1657 (Admin)

⁶⁴⁷ ORMEROD, David C.: Director of Public Prosecutions v RP: ingredients of robbery – whether snatching cigarette from victim's fingers without any direct contact with the victim's hand constituted use of "force". [2013] *Crim LR* 152.

⁶⁴⁸ ANGYAL i. m. 25.

⁶⁴⁹ *Clouden* (1987) *Crim LR* 56

⁶⁵⁰ WILSON i. m. 475.; Smith's 240.

dolog elleni erőszak és a dologról személyre áttevődő erőszak között azonban igen vékony lehet a határvonal. A zsebtolvajlás például magába foglalhat fizikai kontaktust a sértettel, azonban életszerűtlen lenne azt mondani, hogy az erőszakot (erőhatást) a sértett ellen alkalmazták. Különbség van ugyanis a dolgot alattomban vagy a meglepetés erejével gyorsan elvevő, elkapó elkövető által alkalmazott 'gyengéd erőhatás' (*gentle force*) és aközött, amikor a dolgot kirángatják a sértett kezéből úgy, hogy az esetlegesen ellenáll.⁶⁵¹ Előbbire jó példa a *P v DPP*-ügy, utóbbira a *Clouden*-ügy.

A *Clouden*-ügyet a magyar jogba kivetítve azon kell elgondolkodni, hogy megjelenik-e olyan dolog elleni erőszak, amely áttevődik a személyre. Ehelyütt arra az Első részben többször hivatkozott kúriai döntésre hívnám fel a figyelmet, amelyben a legfőbb bírói fórum megkülönböztette azokat a cselekményeket, amelyek a dolgon és annak elvételén keresztül csupán érintik a megtámadott személyt, a birtokost azoktól, amelyek esetén a dologra kifejtett erőszakos magatartás már nemcsak érinti, hanem kifejezetten hatást fejt ki a megtámadott személyre, azaz a dologra kifejtett erőszak áttevődik a megtámadott személyre.⁶⁵² E körben újfent ki kell hangsúlyozni Angyal professzornak a kúriai döntésben egyébként felhasznált gondolatmenetét, amely szerint csak személy elleni erőszak esetén állapítható meg a rablás, így a nyak-zsinóron lógó ékszer leszakítása, a pálinkás korsó sértett kezéből való kirántása, a sértett ujjáról a gyűrű erőszakkal való lehúzása, a pipa sértett szájából való kiragadása mind lopást valósít meg.⁶⁵³ E gondolatmenet mentén értékelve a *Clouden*-ügyet kiviláglik, hogy a magyar jogi értékelés szerint nem jelenik meg a dologról a személyre áttevődő, illetve konkrét személy elleni erőszak, így rablást sem lehet megállapítani, csupán lopást.

3.2.2. Fenyegetés

A félelem előidézése (*putting someone in fear*), illetve az arra való törekvés (*seeking to put someone in fear*) másképp kifejezve fenyegetés, azonban az angol szöveg nem a fenyegetést mint igét (*threaten*) használja, hanem a fenti kifejezéseket. Véleményem szerint ez a megfogalmazás inkább a magatartás

⁶⁵¹ Uo.

⁶⁵² EBH2013.B.19

⁶⁵³ ANGYAL i. m. 25.

eredményére fókuszál – tehát hogy a fenyegetés eredményeképp létrejön-e félelem vagy nem – míg a 'fenyeget' ige használata inkább a cselekvőséget helyezi középpontba. Annyi bizonyos, hogy az irodalom használja a 'threat', azaz a fenyegetés szót is, amelynek 'akkor és ott' (*then and there*), tehát azonnal bekövetkezhetőnek kell lennie, súlyos hátrány későbbi időre vonatkozó kilátásba helyezése nem felel meg ennek a kritériumnak. Abban az esetben, ha az elkövető a sértett megfélemlítésére törekedett, nincs annak jelentősége, hogy a félelem kialakult-e vagy nem. Egy 2007-es ügyben egy csoport tizenéves körbevett egy tizenhat éves fiút, és azt követelték tőle, hogy adja nekik oda a mobiltelefonját, és pénzét. Amikor erre a sértett nem volt hajlandó, az egyik terhelte lefogta a sértett karját, átkutatta a zsebeit és dolgokat vett ki onnan, míg társa a sértett előtt állt. A sértett később úgy nyilatkozott, hogy nem érezte magát fenyegetve, nem félt különösebben, csupán kissé megdöbben. A másodfokú bíróság hatályában fenntartotta az elsőfokú marasztaló ítéletet, és kimondta, hogy az elkövető szándéka és nem a sértett esetleges bátorsága a kulcsmomentum annak eldöntésében, hogy az elkövető megfélemlíteni törekedett-e a sértettet.⁶⁵⁴ Ennek megfelelően, az esküdtszék okszerűen vonta le a következtetést, miszerint a sértett körülvétele, helyszínről való eltávolításának megakadályozása, valamint átkutatása mind a sértetti ellenállás megakadályozását célzó stratégia része volt, amely a lopás elkövetése érdekében tanúsított, a sértett megfélemlítésére törekvő magatartásként értékelhető. A fenti ügyben született döntés abból a szempontból is üdvözlendő, hogy megerősíti a határvonalat a lopás és a rablás között az ehelyütt megjelenő, sajnálatosan igen gyakori magatartásforma tekintetében. Amikor ugyanis a sértett dolgának elvétele olyan, fenyegető közeg teremtésével történik meg, amelyet az elkövető eleve az ellenállás kizárása érdekében teremt meg – jelen esetben, amikor a sértettet többen, fenyegetően körülvették –, a cselekmény az enyhébb megítélésű lopás területéről a súlyosabb rablás területére lép.⁶⁵⁵

A magyar jogban a rablás megvalósulásához az Első részben már részletesen elemzett kvalifikált fenyegetés szükséges. A *B and R v DPP*-ügyben az lehet a kérdés, hogy a terheltek létszámfölénye, a fenyegető légkör, majd a sértett kezének lefogása és ruhájának átkutatása elegendő-e az eset összes körülményére tekintettel

⁶⁵⁴ *B and R v DPP* [2007] EWHC 739 (Admin)

⁶⁵⁵ FINCH, Emily: Robbery: threat of force. *Journal of Criminal Law*. 72. évfolyam, 3. szám, 2008. 188.

ahhoz, hogy megállapítható legyen az akarat bénítására alkalmas, élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés anélkül, hogy a csoport tagjai szóban kilátásba helyeztek volna kifejezett súlyos hátrányt, például megverést. Abból, hogy a passzív alany részéről tanúsított esetleges ellenállás nem befolyásolja a rablási fenyegetés akarat megtörésére való objektíve alkalmas voltát,⁶⁵⁶ logikusan az is következik, hogy az sem lesz e körben okvetlenül befolyásoló tényező, hogy kialakult-e a sértettben a félelem, vagy nem, hiszen alkalmassági kritériumról van szó. Attól, hogy nem alakult ki félelem, még a magatartás lehet az eset összes körülményére tekintettel alkalmas az akarat megtörésére, azonban a komoly félelem kialakulása, így az akarat megbénulása indikátora lehet a fenyegetés akaratmegtörésre való alkalmasságának. A passzív alany elmondása szerint nem érezte magát fenyegetve, nem félt különösebben, csupán megdöbben; megdöbbenése azonban odáig terjedt, hogy azon kijelentése ellenére, hogy nem adja át értékeit, hagyta kezének lefogását, ruházata átkutatását, majd dolgai elvételét. Az elkövetői oldalon megjelent egy jelentős létszám-, és ebből következően erőfölény, amely önmagában fenyegető légkört hozott létre, ezt tetézte a kézlefogás és a ruházat átvizsgálása, amely álláspontom szerint erőszak, azonban *vis compulsiva*, így önmagában nem eredményezheti rablás megállapítását, viszont a fenyegető jelenléthez hozzáadódik. A Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy viszonylag kisebb fokú fenyegetés is elegendő lehet a rablás megállapításához, ha az adott körülmények között a sértettre lenyűgöző hatást gyakorol. Abban az esetben veréssel és torokelvágással fenyegette a két felnőtt és az egy fiataalkorú terhelt a két 15 éves sértettet.⁶⁵⁷ A *B and R v DPP*-ügyben ilyen verbális fenyegetés ugyan nem hangzott el, viszont volt *vis compulsiva* jellegű testi kontaktus, a sértett egyedül volt, és több vele hasonló korú terhelt vette körbe dolgait követelve. A Kúria szerint a fenyegetés lenyűgöző erejének értékelésekor együttesen kell vizsgálni a megfenyegetett személy és az elkövető adottságait, az egymással szembeni erőviszonyokat, és az elkövetés külső tényezőit is. A fenyegetés tényleges hatásáról mindig a konkrét sértett által az adott helyzetben átélt fenyegetettségi érzés vizsgálatával lehet állást foglalni.⁶⁵⁸ Álláspontom szerint már csak az aránytalan erőviszonyok miatt is megállapítható a fenyegetés lenyűgöző jellege –

⁶⁵⁶ EBH2004.1110

⁶⁵⁷ EBH2007.1591

⁶⁵⁸ BH2016.57

így a rablás bűncselekménye is – bármiféle konkrét – verés, torokelvágás vagy bármilyen más – hátrány kilátásba helyezése nélkül is, hiszen egy átlagosan tájékozott, társadalmi interakciókkal átlagos szinten tisztában lévő személy alappal feltételezheti, hogy ha dolgait követelve sokan körbeállják, majd kezét lefogva ruházatát átkutatják, az esetleges ellenállás súlyos hátránnyal jár, amely nagy valószínűséggel erőszak azonnali alkalmazásában nyilvánul meg. A fenyegetés hatásának álláspontom szerint emellett már nincs jelentősége, hiszen a fenyegetési magatartás önmagában lenyűgöző jellegű, így rablás megállapítására adna okot a magyar jog szerint.

3.2.3. *On any person* – bármely személlyel szemben

Nem szükséges az, hogy az erőszak vagy fenyegetés az elkövetési tárgyat birtokló vagy egyébként hatalma alatt tartó személy ellen kerüljön alkalmazásra. A rablás és a lopás passzív alanya ezért különböző személy is lehet; például passzív alany lehet egy, az útból közvetlenül a lopást követően ellökött bámészkodó. Akkor azonban, amikor fenyegetést alkalmaznak a lopás véghezvitele érdekében, a fenyegetés címzettjének azonosnak kell lennie azzal a személlyel, akivel az elkövető a félelmet keltő kijelentést közli. Tehát nem valósul meg rablás, ha az elkövető arra az esetre, ha nem adná át a pénztárcáját, azzal fenyegeti meg a sértettet, hogy megöli a gyermekét. A TA hatályba lépése előtt ez valószínűleg megállapíthatóvá tette volna a rablást, a jelenlegi jogszabály szerint viszont már nem.⁶⁵⁹ Az elkövető nem alkalmazott erőszakot a gyermekén, illetve erőszaktól való félelmet sem idézett elő benne, és erre nem is törekedett. A magatartás azonban kimeríti a zsarolás (*blackmail*) bűncselekményét, pont egyezően azzal az esetleges helyzettel, amikor az elkövető a sértett dolgának megsemmisítésével vagy megrongálásával fenyeget.⁶⁶⁰

⁶⁵⁹ Smith's 243.

⁶⁶⁰ WILSON i. m. 476.

3.2.4. *Immediately before or at the time of stealing* – közvetlenül a lopás előtt vagy közben

Az erőszak alkalmazása, illetve az azzal való fenyegetés közvetlenül a lopás elkövetése előtt, vagy közben kell, hogy bekövetkezzen. Ha például egy csoport be akar törni egy gyárba és egyikük leüti az éjjeli őröt, mielőtt a többiek lopási célzattal betörnének, rablást kellene megállapítani; akkor azonban, ha az éjjeli őröt veréssel fenyegetnék meg arra az esetre, ha nem rajzólná nekik le a gyár belső elrendezését az egy héttel későbbi betöréshez, már nem lenne megállapítható a rablás, mivel a fenyegetést nem közvetlenül a lopás előtt alkalmazták.⁶⁶¹ Ebben a kérdésben említésre érdemes a TA előtti korból egy esetet, amikor a terhelt megtámadta az éjjeli őröt egy pékségben, majd lopott a pénztárból, amely a pékségtől bizonyos távolságra volt. A Lordok Háza azt állapította meg, hogy a terhelt rablást követett el, mivel olyan személyen esett erőszak, akinek közvetlen őrizetéből loptak.⁶⁶²

A magyar jogban a vagyoni és személyiségi jogaiban sértett személy a rablás tekintetében gyakran azonos, de az estek egy részében elválhat egymástól.⁶⁶³ A Btk. szövegét elemezve világos, hogy az idegen dolgot 'mástól' kell elvenni, viszont 'valaki' ellen kell az erőszakot, illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmazni. A szövegből logikusan az következik, hogy a 'más' és a 'valaki' különböző személy is lehet. A *Smith v Desmond* ügyben a magyar bíróság rablást valósítana meg abban az esetben, ha az erőszak megfelelt a rablási erőszak kritériumainak, mivel az elkövető az elvétel lehetővé tétele érdekében alkalmazott erőszakot a biztonsági őrrel szemben.

A lopás az irodalom egyes képviselői szerint az eltulajdonítás pillanatában valósul meg, bár a bíróságok ezt igen rugalmasan is értelmezhetik.⁶⁶⁴ Az irodalomban másutt viszont az olvasható, hogy amint a lopás befejezetté válik, akármilyen erőszak is kerül alkalmazásra, rablás nem lesz megállapítható, az eltulajdonítással magával viszont nem válik a lopás közvetlenül befejezetté.⁶⁶⁵ Az irodalomban tehát megjelenik egy olyan nézet, miszerint a lopás az eltulajdonítással befejezett – azonban ezt a bíróság rugalmasan értelmezheti –, illetve egy olyan is, amely szerint

⁶⁶¹ REED i. m. 285.

⁶⁶² *Smith v Desmond* [1965] AC 960

⁶⁶³ BH1999.148

⁶⁶⁴ Elliott & Quinn 236.

⁶⁶⁵ WILSON i. m. 476.

az el tulajdonítással nem okvetlenül befejezett a lopás. A két álláspont közötti látszólagos ellentétet az esetjog oldja fel, amikor a *Hale*-ügyben kimondásra kerül, hogy annak kérdésében, hogy a lopás mikor fejeződött be, az esküdtszéknek kell döntenie.⁶⁶⁶ Egyébként valószínűleg az az álláspont a leginkább helyes, amely szerint a törvényszöveget tágabban kell értelmezni, minthogy az el tulajdonítás aktusa befejezettségének pillanataig valósulhat meg rablás, a lopás közben (*at the time of stealing*) kitévelt pedig a józan észnek megfelelően kell értelmezni, ahol a teszt az, hogy ésszerű-e az elkövetővel kapcsolatos azon állítás, hogy az erőszak alkalmazásakor éppen a lopás elkövetése közben volt.⁶⁶⁷

A *Hale*-ügy két terheltje betört egy házba harisnyaálarccal a fejükön. Egyikük befogta a sértett száját, hogy az ne tudjon kiabálni, míg társa felment az emeletre, ahonnan egy ékszerdobozzal tért vissza. Távozás előtt a sértettet megkötözték. Lehetetlen volt azt eldönteni, hogy a lopás és az erőszak alkalmazása pontosan egyidőben került-e kifejtésre, vagy esetleg a lopás az erőszak alkalmazását időben követte. Mindezek ellenére a Fellebbviteli Bíróság hatályában fenntartotta az elsőfokú ítéletet azon az alapon, hogy az el tulajdonítás egy folyamatos aktus volt, így az esküdtszék a történeti tényállás alapján dönthetett úgy, hogy az erőszak alkalmazásakor még folyamatban volt.⁶⁶⁸

A magyar bíróság a *Hale*-ügyben társtettesként elkövetett rablást állapított volna meg arra tekintettel, hogy a rablásnak társtettese, aki csak a kényszerítési elemben vesz részt, a lopási elemet viszont a vele szándékegységben lévő tettestársa valósítja meg.⁶⁶⁹

Ezt az érvelést a bíróság egy 1995-ös ügyben meg is erősítette. Itt az elkövető dobozos söröket vett el egy italboltban, amikor pedig a boltos ezt észrevéve odament hozzá, erőszakot alkalmazott. A fellebbezés szerint a *Gomez*-érvelésnek megfelelően a lopás befejezett volt az erőszak alkalmazása előtt, ezért nem lehet rablásról szó, azonban a fellebbezés nem járt sikerrel, mivel a másodfokú bíróság azt mondta ki, hogy a *Gomez*-érvelés nem releváns ebben az esetben, és a *Hale*-ügyben kifejtett, az el tulajdonítás folyamatosságára vonatkozó álláspont irányadó.⁶⁷⁰

⁶⁶⁶ *Hale* (1978) 68 Cr App R 415

⁶⁶⁷ REED i. m. 285-286.

⁶⁶⁸ *Hale* (1978) 68 Cr App R 415

⁶⁶⁹ BH+2006.532

⁶⁷⁰ *Lockley* [1995] Crim LR 656

A *Lockley*-ügyben az elkövető tetten ért tolvajként alkalmazott erőszakot a boltossal szemben. Abban az esetben, ha ezt az erőszakot a dolog megtartása végett alkalmazta – és nem kizárólag a menekülés érdekében –, akkor megtartásos rablást kellene megállapítani a magyar jog szerint.

Amennyiben az erőszak alkalmazása előbb történik, mint bármely eltulajdonítási cselekmény megkezdődött volna, szintén nem állapítható meg a rablás.⁶⁷¹ A megtörtént esetben a terheltek letaszították a sértettet a kerékpárjáról, megkergették, majd elsétáltak a kerékpárral. Később a kerékpárt egy buszmegálló mellett hagyták. Az elsőfokú bíróság ugyan elítélte őket rablásért, azonban fellebbezésre került sor, amelyben arra hivatkoztak, hogy nem a lopás véghezvitele céljából alkalmazták az erőszakot, a kerékpár elvételére vonatkozó szándék csak utólag jelent meg. A fellebbezés sikeres volt, amikor kiderült, hogy az elsőfokon eljáró bíróságnak hibásan oktatta ki az esküdteket, mivel annak eldöntését kérte tőlük, hogy a terhelteknek vajon szándékukban állt-e a sértettet kerékpárjától véglegesen megfosztani akkor, amikor a kerékpárt otthagyták a buszmegállóban. A lopás bűncselekménye megállapítható lehetett volna ily módon is, azonban a rablás nem, mivel így értelmezve az eltulajdonítás – így a lopás – a dolog elhagyásakor következik be, míg az erőszak alkalmazása előbb, így a rablás feltételei nem állnak fenn.⁶⁷²

A *Vinall*-ügyben a magyar bíróságnak két lehetősége lett volna. Abban az esetben, ha elkövetőnél a dologelvételekre vonatkozó szándék az erőszak vagy fenyegetés megtörténte előtt, vagy közben már megvan, rablás állapítandó meg, ha utána jelenik meg, akkor a Btk. 366. § (1) bekezdés b) pontja szerinti kifosztásként lehetne értékelni a cselekményt.

A lopás befejezettségének kérdését tekintve összességében egyet lehet érteni Wilsonnal, aki szerint jobb megoldás lenne, ha az, hogy meddig tart a lopás és mikor fejeződik be, jogkérdésként kezelné a bíróság, és nem az esküdtszék határozná meg, így például épületből való lopás esetén meghatározásra kerülhetne, hogy az épület elhagyása előtt bármikor alkalmazott erőszak elegendő a rablás megállapításához.⁶⁷³

⁶⁷¹ Elliott & Quinn 236.

⁶⁷² *Vinall* [2011] EWCA Crim 6252

⁶⁷³ WILSON i. m. 477.

3.2.5. *In order to steal* – a lopás véghezvitele céljából

Az erőszakot, illetve az azzal való fenyegetést célzatosan, a lopás elkövetése érdekében kell alkalmazni,⁶⁷⁴ tehát nem állapítható meg rablás abban az esetben, amikor az erőszakot a lopás után, pusztán a menekülés érdekében alkalmazza az elkövető, úgyszintén akkor sem, ha az erőhatás (erőszak) véletlenszerű volt,⁶⁷⁵ és akkor sem, ha az elkövető lopási cél nélkül támadja meg a sértettet, a pénztárcáját csak későbbi elhatározástól vezérelve veszi el.⁶⁷⁶

A *Hale*-ügyben felmerült egy probléma, miszerint az elkövetési tárgy elkövető birtokába kerülése után alkalmazott erőszak nehezen tudható be a lopás véghezvitele érdekében alkalmazottnak. A *Hale*-ügyben az ékszerdobozt a terhelt teljes mértékben a hatalmában tartotta, amikor a sértettet megkötözték. Ennek célja inkább az volt, hogy a sértett ne tudja a rendőrséget hívni, és nem az, hogy megakadályozzák dolga visszaszerzésében. Ráadásul a terheltek a sértettet azzal is megfenyegették, hogy bántani fogják a gyermekét, ha a távozásukat követő öt percben hívná a rendőrséget. Amennyiben tehát a megkötözésre a rendőrség értesítésének megakadályozása céljából került sor, nehéz amellet érvelni, hogy egyúttal a lopás véghezvitele is a magatartás célja volt. A terheltek ezzel kapcsolatos, megfelelő keresztkérdésének meg kellett volna oldania ezt a problémát.⁶⁷⁷

⁶⁷⁴ Smith's 240.

⁶⁷⁵ Elliott & Quinn 236.

⁶⁷⁶ WILSON i. m. 477.

⁶⁷⁷ Uo.

4. *Mens rea* – Alanyi oldal

4.1. Lopás

4.1.1. *Intention permanently to deprive* – végleges megfosztási szándék

4.1.1.1. Alapvetés

A terhelt szándékának ki kell terjednie arra, hogy véglegesen megfossa dolgától a sértettet. Az viszont már nem okvetlenül szükséges, hogy a sértett végleges jelleggel megfosztásra is kerüljön az elkövetési tárgytól, ha bizonyítható az, hogy a terhelt a végleges megfosztás szándékával cselekedett.⁶⁷⁸ A TA rendszerében változatlanul megmaradt a korábbi – mind a *common law*, mint a *Larceny Act 1916* által fenntartott – szabályozás, miszerint az idegen dolog időleges eltulajdonítása nem lopás. Az angol jogban nincs kifejezett törvényi tényállás valamely dolog használatának „lopása” esetére,⁶⁷⁹ így engedély nélkül kölcsön venni valamit sem tekinthető lopásnak.⁶⁸⁰ Igen kivételes a gépjárművek esete, mivel ezek elvétele nagyon gyakori időleges közlekedés céljából. Ilyenkor az elkövető elveszi a gépjárművet, vezeti egy ideig, majd hátrahagyja, ezzel viszont nem lopást követ el.⁶⁸¹ Vannak ugyanis olyan speciális, tulajdon elleni bűncselekmények, amelyek középpontjában a gépjármű elvétele van. Így ugyan „használatlopásról” nincs szó, de az időleges elvételt a speciális elkövetési tárgyra tekintettel külön bűncselekményként kriminalizálta a jogalkotó. Ilyen törvényi tényállás a TA s. 12 szerinti, gépi meghajtású vagy egyéb jármű engedély nélküli elvétele (*taking a motor vehicle or other conveyance without authority*),⁶⁸² vagy a s. 12A által szabályozott minősített járműelvitel (*aggravated vehicle-taking*).

⁶⁷⁸ Elliott & Quinn 231.

⁶⁷⁹ Smith and Hogan 885.

⁶⁸⁰ Elliott & Quinn 231.

⁶⁸¹ Ezt nevezi az angol köznyelv 'joyridingnak.'

⁶⁸² Vö. a magyar Btk. által szabályozott, jármű önkényes elvételének bűncselekményével.

4.1.1.2. Ideiglenes elvétel – TA s. 6

A TA hatálybelépése előtti jogban a végleges megfosztási szándék joggyakorlata tulajdonképpen három esetkörre terjedt ki. Ide tartoztak az ún. váltságdíj-esetek, amikor a terhelt azzal a szándékkal veszi el a sértett dolgát, hogy azt úgy adja vissza, hogy a sértett fizet érte. A második esetkör az, amikor a terhelt úgy veszi el a dolgot, hogy vissza szándékozik ugyan adni azt, de teljesen megváltozott tulajdonságokkal. A harmadik esetkör az, amikor a terhelt elveszi a sértett dolgát, majd zálogba adja azzal a szándékkal, hogy később azt kiváltva visszaadja a sértettnek, azonban erre reális esélye nincs.⁶⁸³

A TA tervezete és a hatályos törvény sem tartalmaz valódi definíciót a végleges megfosztási szándék tekintetében. A tervezet eredetileg egyáltalán nem tartalmazott meghatározást, mert készítői úgy gondolták, hogy a korábbi jog problémamentesen alkalmazható lesz majd, a kormány viszont más elképzeléstől vezérelve többször módosította a tervezetet, amely folyamat végét a s. 6 jelenlegi formája fémjelezi.⁶⁸⁴ Ez tulajdonképpen kivételeket ír le a végleges megfosztási szándék valódi definiálása helyett, ugyanis olyan eseteket szabályoz, amikor az ideiglenes elvétel is lehet lopás. Ahogy azt a *Raphael*-ügyben a bíróság kimondta, tulajdonképpen fikciós rendelkezésről (*deeming provision*) van szó,⁶⁸⁵ amely szerint bizonyos esetekben az elkövető nem végleges megfosztási szándékkal cselekszik, mégis lopást kell megállapítani. A törvényhely két bekezdésből áll – s. 6 (1) és (2) bekezdés –, amelyből az első bekezdés két tagmondata külön vizsgálható, ugyanakkor a (2) bekezdés sem mentes az értelmezési nehézségektől.⁶⁸⁶

A szöveg jelenleg az alábbiak szerint szerepel a törvényben.

S. 6 (1)

A person appropriating property belonging to another without meaning the other permanently to lose the thing itself is nevertheless to be regarded as having the intention of permanently depriving the other of it if his intention is to treat the thing as his own to dispose of regardless of the other's rights;

⁶⁸³ Smith and Hogan 886.

⁶⁸⁴ Uo.; STEEL, Alex: Permanent Borrowing and Lending: A New View of Section 6 Theft Act 1968. *Nottingham Law Journal*, 17. évfolyam, 2008, 3.; a szabályozás történetének részleteire nézve pedig ld. bővebben: SPENCER, John R: The Metamorphosis of Section 6 of the Theft Act. [1977] *Crim LR* 653-660.

⁶⁸⁵ *Raphael & Johnson* [2008] EWCA Crim 1014

⁶⁸⁶ Erről részletesen ld. STEEL i. m. 3-24.

and a borrowing or lending of it may amount to so treating it if, but only if, the borrowing or lending is for a period and in circumstances making it equivalent to an outright taking or disposal.

Eszerint, ha valaki anélkül tulajdonít el másához tartozó idegen dolgot, hogy szándékában állna az, hogy a másik magát a dolgot véglegesen elveszítse, mindezek ellenére úgy kell tekinteni, mintha a végleges megfosztás szándékával cselekedne, ha a dologról sajátjaként szándékozik rendelkezni a másik személy jogainak figyelmen kívül hagyásával; ilyen lehet a dolog kölcsönvétele vagy kölcsönadása is akkor, de csak akkor, ha a kölcsönvétel vagy kölcsönadás határozott idejű, körülményei pedig olyanok, hogy azonossá teszik egy tényleges elvétellel vagy dologról való rendelkezéssel.

S. 6 (2)

Without prejudice to the generality of subsection (1) above, where a person, having possession or control (lawfully or not) of property belonging to another, parts with the property under a condition as to its return which he may not be able to perform, this (if done for purposes of his own and without the other's authority) amounts to treating the property as his own to dispose of regardless of the other's rights.

Tehát a s. 6 (1) általános alkalmazását nem érintve, amikor valaki másához tartozó, idegen dolgot (jogszerűen vagy jogellenesen) visszaadási kötelezettséggel birtokában vagy egyébként hatalma alatt tart és úgy válik meg tőle, hogy a visszaadási kötelezettségnek nem biztos, hogy eleget tud tenni, e magatartás a dologról való sajátként rendelkezésnek tekintendő a másik személy jogainak figyelmen kívül hagyásával abban az esetben, ha az elkövető a saját javára, a másik személy engedélye nélkül cselekszik.

A jogszabálysöveg megítélése igen ellentmondásos mind a joggyakorlatban, mind a jogirodalomban. Az egyik álláspont szerint a törvényhely a régi jog szerinti eseteket fedi le, és nem többet. A *Lloyd*-ügyben⁶⁸⁷ a Fellebbviteli Bíróság jogtudományi véleményekre is alapozva azt állapította meg, hogy a s. 6 alkalmazására csak kivételes esetekben van szükség, és akkor sem szabad az esküdteknek a kérdéseket a törvényhely általánosságokban fogalmazó szövege alapján feltenni, hanem az adott esetre vonatkoztatva, minél tényszerűbben, mivel

⁶⁸⁷ *Lloyd* [1985] 1 QB 829

a s. 6 mintegy illusztrálja a s. 1 (1) által megkívánt végleges megfosztási szándékot,⁶⁸⁸ azonban téves lenne mindezt úgy értelmezni, mint a s. 1 fellazítását. Ennek megfelelően a bíróság azt mondta ki, hogy a jogszabályt úgy kell értelmezni, hogy ami a TA előtt nem volt végleges megfosztási szándéknak tekintendő, az továbbra se legyen az. A *Lloyd*-ítélet egyértelműnek tűnő okfejtése ellenére mind az ítélet meghozatala előtt, mint azt követően, a bíróságok általában tágabb általános jelentést tulajdonítottak a törvényhely szavainak.⁶⁸⁹ A jelenlegi gyakorlatból egy kiterjesztőbb jellegű értelmezés kerekedik ki, amely nem korlátozódik szükségszerűen a TA-t megelőző gyakorlat szerinti értelmezésre. A bíróság a *Raphael*-ügyben⁶⁹⁰ például kifejezetten kétségbe vonta, hogy a TA szabályozását mindig megszorítóan kell értelmezni a korábbi jogra való hivatkozással; ebben a tekintetben azonos álláspontot képviselt a bíróság a *Vinall*-ügyben⁶⁹¹ is. A s. 6 értelemszerűen olyan esetekben is alkalmazható kell, hogy legyen, amelyek a *common law*-szabályozás idejében még nem fordultak elő.⁶⁹² Ilyen például a kereseti dologra elkövetett lopás.⁶⁹³

A fentiek fényében egyértelmű, hogy a s. 6 nagyon sok kérdést és bizonytalanságot vet fel, és érdemes lenne a jogalkotónak megfontolni egy esetleges módosítást.⁶⁹⁴

4.1.1.3. Feltételes szándék és azonos dolog visszaszolgáltatása

Feltételes szándékról akkor lehet beszélni, ha valaki akkor szándékozik megtenni valamit, ha bizonyos feltételek fennállnak. Az irodalom szerint egyébként igen megengedő értelmezést tartalmazó⁶⁹⁵ megtörtént esetben a terhelt egy moziban volt, ahol megtalálta a sértett földre helyezett kezításkáját, amelyet azzal a szándékkal vett fel, hogy lopjon belőle, ha talál benne olyan dolgot, amit megér ellopni. Mivel nem talált lopásra érdemes értéket, a táskát visszatette oda, ahonnan felvette. A táska viszont egy civil ruhás rendőrnőé volt, akinek a csuklójához hozzá

⁶⁸⁸ *Warner* (1970) 55 Cr App R 93

⁶⁸⁹ Ld. többek között: *Downes* (1983) 77 Cr App R 260; *Chan Man-sin* [1988] 1 All ER 1; *Re Osman* [1988] Crim LR 611; *Bagshaw* [1988] Crim LR 321; *Fernandes* [1996] 1 Cr App R 175.

⁶⁹⁰ *Raphael & Johnson* [2008] EWCA Crim 1014

⁶⁹¹ *Vinall* [2011] EWCA Crim 6252

⁶⁹² *Smith and Hogan* 887.

⁶⁹³ Ehelyütt érdemes összevetni a *Preddy* és a *Fernandes*-ügyeket. Ld. bővebben: STEEL i. m. 4-5.

⁶⁹⁴ A s. 6 problematikájának további értelmezési kérdéseit ld. bővebben: *Smith and Hogan* 887-892., illetve *Smith's* 117-125.

⁶⁹⁵ *Elliott & Quinn* 232.

volt kötve egy zsinórral a táska, így azonnal észrevette a cselekményt. Az elsőfokú ítélet szerint a terhelt lopást követett el, azonban másodfokon felmentette őt a bíróság, arra való hivatkozással, hogy nem volt olyan dolog, amelyre elkövette volna a cselekményt az elkövető, így a végleges megfosztás szándéka sem jelent meg.⁶⁹⁶ A feltételes szándék nem elegendő a lopás megállapításához, mivel a végleges megfosztásra vonatkozó szándék csak akkor jelenhet meg, amikor a feltétel teljesült – jelen esetben, amikor az elkövető olyan dolgot talál, amit el akar lopni – és a cselekmény tovább halad az eltulajdonítás felé.

Ezzel szemben a bíróság igen szigorúan ítélte meg olyan helyzeteket, ahol a terhelt dolgokat vettek el azzal a szándékkal, hogy azonos dolgot a jövőben majd visszaszolgáltassanak.⁶⁹⁷ Még abban az esetben is, ha visszatessz ugyanannyi pénzt oda, ahonnan korábban elvette, úgy tekinthető, hogy az eredetileg elvett bankjegyek tekintetében megvolt a végleges megfosztási szándék.⁶⁹⁸ Ilyenkor érdemes lehet a terheltnek arra alapozni a védekezését, hogy hiányzott a tisztességtelenség (*dishonesty*) kritériuma.⁶⁹⁹

Az *Easom*-ügyben a magyar bíróság álláspontom szerint lopás kísérletét állapította volna meg. El lehet gondolkozni, hogy esetlegesen alkalmatlan tárgyon elkövetett kísérlet valósulna meg,⁷⁰⁰ viszont ennek ellentmond az EBH2000.290 számon közzétett esetben az alkalmatlan kísérlettel kapcsolatos érvelés.⁷⁰¹

A *Velumyl*-ügyben egy cég alkalmazottja vett el pénzt a cég széfjéből azzal, hogy a következő hétvége után ugyanannyit visszatessz. Itt el kell gondolkozni, hogy az elkövetőre rábízott idegen dologról van-e szó, mert ha igen, akkor sikkasztás valósulna meg a magyar jog szerint, ha nem, akkor lopásról.

⁶⁹⁶ *Easom* [1971] 2 QB 315

⁶⁹⁷ Elliott & Quinn 232.

⁶⁹⁸ *Velumyl* [1989] Crim LR 299

⁶⁹⁹ Elliott & Quinn 232.; HERRING, Jonathan: *Criminal Law: Text, Cases, and Materials*. Oxford University Press, Oxford, 2014. 525.

⁷⁰⁰ Btk. 10. § (3) bekezdés

⁷⁰¹ Üres széf feltörése a lopás szempontjából nem tekinthető alkalmatlan kísérletnek. Az adott ügyben a lopás szempontjából az értékek megőrzését célzó széf alkalmatlan tárgynak semmiképp nem volt tekinthető, amennyiben a vádlottak cselekménye a kísérlet stádiumáig eljutott volna, függetlenül attól meg kellett volna állapítani a lopást, hogy az általuk feltételezett összeget nem találják benne. Más kérdés, hogy a széf üres volta, a cselekményük tárgyi súlyát mennyire csökkentette volna. (EBH2000.290. IV.) Állásponton szerint ebből a szempontból nem értékelendő eltérően, hogy az elvétel széfől vagy táskából történik.

4.1.2. *Dishonesty* – tisztességtelenség

4.1.2.1. A tisztességtelenség-teszt

A TA nem ad teljesen egzakt definíciót a tisztességtelenség fogalmára, a bíróságokra hagyva részben annak fejlesztését.⁷⁰² Érdemes a TA s. 2 (2) bekezdésével kezdeni a vizsgálatot, mivel ez sokkal rövidebb az azt megelőző bekezdésnél.

S. 2 (2)

A person's appropriation of property belonging to another may be dishonest notwithstanding that he is willing to pay for the property.

Eszerint az idegen dolog eltulajdonítása attól függetlenül tisztességtelen lehet, hogy az elkövető hajlandó fizetni a dologért.

Érdekes módon a TA s. 2 (1) törvényi meghatározása szintén példálózó jellegű, azonban negatív példákat hoz, azaz a benne szereplő hármas felsorolás nem taxatív, és azt írja le, hogy mikor nem tekinthető tisztességtelennek a terhelt.

S. 2 (1)

A person's appropriation of property belonging to another is not to be regarded as dishonest –

(a)

if he appropriates the property in the belief that he has in law the right to deprive the other of it, on behalf of himself or of a third person; or

(b)

if he appropriates the property in the belief that he would have the other's consent if the other knew of the appropriation and the circumstances of it; or

(c)

(except where the property came to him as trustee or personal representative) if he appropriates the property in the belief that the person to whom the property belongs cannot be discovered by taking reasonable steps.

⁷⁰² Elliott & Quinn 232.

Eszerint az idegen dolog eltulajdonítása nem tekintendő tisztességtelennek, ha az elkövető abban a hiszemben tulajdonítja el a dolgot, hogy jogszerűen fosztja meg tőle a sértettet saját maga vagy harmadik személy javára, ha abban a hiszemben tulajdonítja el a dolgot, hogy a sértett az elvételhez beleegyezését adná, ha tudna az eltulajdonításról, illetve ismerné annak körülményeit, valamint akkor is, ha abban a hiszemben tulajdonítja el a dolgot, hogy azon személy, akihez a dolog tartozik, minden ésszerű lépés megtétele ellenére nem ismerhető meg. Az utóbbi esetben a kivétel alól is kivételt képez az az eset, amikor az elkövető bizalmi vagyongazdálkodóként vagy személyes képviselőként jutott a dologhoz.

Amennyiben a történeti tényállás nem esik bele a fenti három esetkörbe, a bíróságnak a *common law* alapján kell megvizsgálnia, hogy a terhelt tisztességtelen volt-e. A Fellebbviteli Bíróság a *Ghosh*-ügyben kidolgozott egy objektív és egy szubjektív részre osztott tisztességtelenség-tesztet. Eszerint, annak megítélésakor, hogy a vádnak az eljárás során sikerült-e bizonyítania a terhelt tisztességtelenségét, az esküdtszéknek először is azt kell eldöntenie, hogy az ésszerűen gondolkodó, tisztességes ember általános mércéje szerint az adott magatartás tisztességtelen volt-e. Ha nem volt az, a terheltet fel kell menteni. Amennyiben viszont igen a válasz, akkor az esküdteknek azt kell mérlegre tenniük a továbbiakban, hogy a terheltnek fel kellett volna-e ismernie, hogy az általa megvalósított magatartás az előbbieken felállított mérce szerint tisztességtelen. Ilyen formán irreleváns az, hogy az elkövető magát tisztességtelennek tartotta-e vagy nem.⁷⁰³

A Legfelsőbb Bíróság azonban a 2017-es *Ivey*-ügyben kimondta, hogy azokban a büntetőügyekben, ahol dönteni kell az elkövető tisztességtelenségéről, a *Ghosh*-teszt második része többé nem alkalmazható.⁷⁰⁴ Ebben az ügyben a Legfelsőbb Bíróság felállított egy tisztességtelenség-tesztet, amely egységesíti a fogalom büntetőjogi és polgári jogi értelmezését, átvéve a *Balrow-Clowes*⁷⁰⁵-tesztet. Azt viszont nem szabad elfelejteni, hogy az *Ivey*-ügy egy polgári ügy volt, így meg kell várni, hogy az alsóbb fokú büntetőbíróságok hogyan fogják a joggyakorlatuk részévé tenni ezt az ítéletet, bár igen valószínű, hogy alkalmazásra fog kerülni, már csak a lordok igen nyilvánvalóan kinyilvánított ezirányú szándéka miatt is.⁷⁰⁶

⁷⁰³ *Ghosh* [1982] EWCA Crim 2

⁷⁰⁴ Elliott & Quinn 233.

⁷⁰⁵ *Balrow Clowes International Ltd & Anor v Eurotrust International Ltd & Ors (Isle of Man)* [2005] UKPC 37

⁷⁰⁶ Elliott & Quinn 233.

A történeti tényállás szerint *Phil Ivey*, egy hivatásos kártyajátékos beperelte a *Genting Casinos* társaságot, körülbelül 7,7 millió fontnyi kártyanyeremény kiadása iránt, miután ekkora összeget nyert a társaság egyik kaszinójában egy *Punto Blanco* nevű kártyajátékon. A kaszinó nem volt hajlandó fizetni arra való hivatkozással, hogy *Ivey* csalt.⁷⁰⁷ Az elsőfokú ügyben *Ivey* azt állította, hogy az általa használt módszer szerinte megengedhető volt, azt nem tartotta csalásnak, az elsőfokú bíró pedig elfogadta, hogy *Ivey* ténylegesen így hitte. A fellebbezésben *Ivey* jogi képviselője arra hivatkozott, hogy nincs csalás tisztességtelenség nélkül, így viszont a felperes nem csálhatott, mivel mert nem tartotta az általa használt módszert az általános mérce szerint tisztességtelennek, így a magatartás nem felel meg a *Ghosh*-teszt második részének. A fellebbezés a legfelső bírói fórum által elutasításra került, miután kimondták, hogy a tisztességtelenség nem szükségképpen része a csalásnak, az *Ivey* által használt módszer pedig csalásnak minősül.⁷⁰⁸ A lordoknak az általuk kimondottak fényében nem lett volna szükségük arra, hogy megnyilvánuljanak a tisztességtelenség kérdésében, de valószínűleg meglátták a lehetőséget a büntetőjogi szabályozás megváltoztatására, ezért megragadták a lehetőséget, hogy egységesítsék a tisztességtelenség büntetőjogi és polgári jogi fogalmát.⁷⁰⁹ *Lord Hughes* a *Barlow Clowes*-tesztet átvéve az alábbiakban határozta meg a tisztességtelenség jövőbeli meghatározásának kritériumait. Eszerint amikor felmerül a tisztességtelenség kérdése, a bíróságnak először meg kell bizonyosodnia arról, hogy az elkövető pontosan mit tud vagy hisz a tényekről. A tényekhez való tudati viszonyulás meghatározása után azt kell megállapítani, hogy a magatartás tisztességes volt-e avagy tisztességtelen. Ez a tisztességtelenség átlagember objektív mércéjével történik, tehát a tisztességtelenség megállapíthatóságához nincs szükség arra, hogy a terhelt tudata átfogja, hogy e mérce szerint magatartása tisztességtelen volt.⁷¹⁰

Az ítélet hatására a *Ghosh*-teszt második része nem alkalmazható többé, következésképpen az elkövetők többé nem hivatkozhatnak a tisztességtelenség hiányára azon az alapon, hogy nem tartották magatartásukat az objektív mérce szerint tisztességtelennek. Így ugyan a terhelt saját tisztességtelenségéről alkotott

⁷⁰⁷ Ebben az ügyben a csalás nem mint a csalás bűncselekménye (*fraud*) jelenik meg, hanem mint nem megengedett módszer használata egy kártyajáték során (*cheat*).

⁷⁰⁸ *Ivey v Genting Casinos (UK) Ltd (t/a Crockfords)* [2017] UKSC 67

⁷⁰⁹ Elliott & Quinn 234.

⁷¹⁰ *Ivey v Genting Casinos (UK) Ltd (t/a Crockfords)* [2017] UKSC 67

képe kikerül az egyenletből, ez azonban nem jelenti azt, hogy a magatartással kapcsolatos tényekre vonatkozó összes szubjektív meggyőződés relevanciáját veszítené, csupán a tisztességtelenség objektív mérce szerinti elbírálása körébe kerül át, és a bíróság ebben a körben fogja ezeket a tudati elemeket vizsgálni.⁷¹¹

Érdekes példát szolgáltat a *Ghosh*-teszt alkalmazására egy 1992-es eset, amely ugyan az *Ivey*-ítélet előtt született, azonban nincs szó benne a *Ghosh*-teszt második feléről, így továbbra is alkalmazható. A terhelt albérlő volt a sértettnél, aki felmondta a bérleti jogviszonyt, a 200 font óvadékot pedig visszatartotta. A terhelt elhagyta a bérleményt, azonban néhány hét múlva visszatért. Amikor a sértett ajtót nyitott, a terhelt egy társával berontott a lakásba, a sértettet lefogták, majd a terhelt elvett néhány, a helyiségekben található dolgot. Azzal védekezett, hogy ok nélkül szólították fel a bérleményből való távozásra, és az óvadékot is méltánytalanul tartotta vissza a sértett. Tudta, hogy nincs joga a dolgok elvitelére, de valami értékre volt szüksége, amit tárgyalási alapként tudott volna használni a sértettel szemben. Az eljárás során azt nyilatkozta, hogy pár napig magánál szándékozta tartani a dolgokat, majd rákérdezni a sértettnél, hogy mit kíván tenni. Arra számított, hogy a sértett visszafizeti neki az óvadékot, mivel az elvett dolgok értéke meghaladta a 200 fontot. Amennyiben ez nem történt volna meg, a terhelt eladta volna a dolgokat, hogy abból az újabb lakásbérlethez óvadékot tudjon letenni, az fennmaradó összeget pedig visszaszolgáltatta volna a sértettnek. Úgy gondolta, hogy bár nem ez volt a legjobb út, de úgy hitte, igazságos és becsületes. Elismerte, hogy bezárták a sértettet egy szobába, hogy elvehesse a dolgokat annak tudatában, hogy ehhez nem volt joga, de nem hitte, hogy rablást vagy lopást követne el, ahogy azt sem, hogy tisztességtelenül jár volna el. Az elsőfokú ítélet elleni fellebbezésének alapja az volt, hogy a bíró nem oktatta ki megfelelően az esküdtszék a tisztességtelenség fogalmáról, főképp a TA s. 2 (1) bekezdés (a) pont szerinti kivételről. A másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet hatályában fenntartva megállapította, hogy az elsőfokon eljáró bíró megfelelően oktatta ki az esküdtszék a *Ghosh*-teszt első fele tekintetében, azonban azt is kimondta, hogy lopási és rablási ügyekben, némely esetben további kioktatást is érdemes tenni a TA s. 2 (1) bekezdés (a) ponttal kapcsolatban arról, hogy mi is a lopás. Az eljárás során a terhelt elismerte, hogy jogtalanul vette el a dolgokat. A bíróság nem fogadta el azt az érvelést, hogy

⁷¹¹ Elliott & Quinn 234.

lehetséges az, hogy valaki bár felismeri megatartása jogellenességét, mégis tisztességesnek értékeli. Elvi lehetőség a bíróság szerint még lehetne is erre, azonban ebben az ügyben az elsőfokon eljáró bíró megfelelően oktatta ki az esküdteket a tisztességtelenség jelentéséről, akik a bizonyítékok alapján kimondhatták azt, hogy a terhelt tisztességtelenül járt el, amit meg is tettek. A magatartás morális kimenthetőségéről a bíró azt nyilatkozta, hogy a magatartás nem menthető ki a tisztesség általános elvei alapján, ha az elkövető felismerte, hogy magatartása ellentétes volt a tisztességes átlagemberek által általában követett szabályokkal.⁷¹²

A *Forrester*-ügyben a magyar bíróságnak azt kellett volna mérlegre tennie, hogy az erőszakot az elkövető idegen dolog jogtalan eltulajdonítása céljából alkalmazta, avagy jogos, vagy jogosnak vélt vagyoni igényének érvényesítésére. Tekintettel arra, hogy elsődlegesen az volt a célja, hogy a dolgok tulajdonosa neki visszafizesse a szerinte jogellenesen visszatartott óvadékot a dolgok visszaadásáért cserébe, tehát jogosnak vélt vagyoni igényét igyekezett érvényesíteni, ezért álláspontom szerint önbíráskodás valósulna meg. Ezzel halmazatban pedig meg kellene állapítani a személyi szabadság megsértésének büntetettét is, mivel a sértettet bezárták, így személyi szabadságától megfosztották.⁷¹³

4.1.2.2. A tisztességtelenség fogalmának kritikája

A fogalmat igen sok kritika érte a jogtudomány oldaláról. A jogszabálysövegben a szó azért szerepel, mert a Büntetőjogi Revíziós Bizottság szerint az esküdtek számára ez a fogalom érthetőbb; a jogszabálytervezet kidolgozását ehelyütt tehát nem a változtatás igénye vezette,⁷¹⁴ azonban a Bizottság akaratlanul is változást idézett elő, mivel a tisztességtelenség fogalmának általános értelmezése szerint ez egy mérce, így a lopás törvényi tényállásába való beépítése létrehozott egy általános mércét, amelynek helyén korábban egy pontosan megfogalmazott jogszabályi feltétel állt.⁷¹⁵

⁷¹² *Forrester* [1992] Crim LR 792

⁷¹³ Btk. 194. § (1) bekezdés

⁷¹⁴ Criminal Law Revision Committee (Cmd 2977, 1966), Eighth Report, Theft and Related Offences. (35) és (39) bekezdés.

⁷¹⁵ HALPIN, Andrew: *Definition in the Criminal Law*. Hart Publishing, Oxford, 2004. 151.

A *Ghosh*-teszt első részének alkalmazásakor az esküdtszék az „ésszerűen gondolkodó, tisztességes ember általános mércéje” szerint dönt, viszont egy 2009-es kutatás szerint egységes általános mérce nem létezik. A kutatás egy online kitöltendő kérdőíven alapult, amelyben különböző történeti tényállásokról kellett véleményt formálni abból a szempontból, hogy az adott magatartás tisztességtelen volt-e, vagy sem. Jelentős különbségeket mutatott a kutatás, megállapítva, hogy egységes mérce nincs.⁷¹⁶ A Jogi Bizottság 2002-es, csalás bűncselekményéről szóló jelentésében kifejtésre került, hogy eredetileg a bíró feladata lenne a jogkérdésben való döntés, azonban a teszt az esküdtszék kezébe helyezi a bűncselekmény határainak megvonását, holott az ő feladatuk csupán a ténykérdésben való döntés lenne. A gyakorlatban a tisztességtelenség fogalmának hangsúlyozása bizonytalanná és kiszámíthatatlanná teszi a jogot, holott a joguralom elve fogalmi tisztaságot és jogbiztonságot kívánna.⁷¹⁷

4.2. Rablás

Az alanyi oldal elemei tulajdonképpen a lopás alanyi oldalának elemeivel egyeznek meg. Ez meglehetősen meglepő eredményt hozott egy 1977-es ügyben, amikor a terhelt a sértettet egy késsel fenyegette meg annak érdekében, hogy a sértett megfizesse neki a tartozását. Elsőfokon ugyan elítélték rablásért, azonban a Fellebbviteli Bíróság hatályon kívül helyezte az ítéletet, mivel hiányzott a TA szerinti tisztességtelenség kritériuma, ugyanis a tudattartalom a TA s. 2 (1) a) alá tartozott, mivel a terhelt ténylegesen abban a hiszemben volt, hogy joga van a pénzhez, még akkor is, ha azt tudhatta, hogy a pénz ilyen módon való visszaszerzése tisztességtelen. Mivel a lopás feltételei nem valósultak meg, így a rablás megállapítására sem volt lehetőség.⁷¹⁸

Ehelyütt kell megemlíteni – újfent⁷¹⁹ – azt is, hogy az erőszaknak, illetve a fenyegetésnek célzatosnak kell lennie, tehát a lopás véghezvitele érdekében kell az

⁷¹⁶ HUXLEY–BINNS, Rebecca–MARTIN, Jacqueline: *Unlocking the English Legal System*. Routledge, New York, 2014. 255.

⁷¹⁷ *Fraud: Report on a reference under section 3(1)(e) of the Law Commissions Act 1965*. 2002. 49. (http://www.lawcom.gov.uk/app/uploads/2015/03/lc276_Fraud.pdf); a Jogi Bizottság tisztességtelenséggel kapcsolatos további megállapításait ld. Uo. 39-52.

⁷¹⁸ *Robinson* [1977] Crim LR 173

⁷¹⁹ Itt meg kell jegyezni, hogy az *actus reus* tárgyalásakor volt már szó a célzatoságról és a véletlen erőhatásról, ezek a témák pedig rendszertani szempontból a *mens rea* elemzéséhez is

elkövetőnek azt alkalmaznia, így a véletlen erőhatás közvetlenül a lopás előtt vagy közben nem eredményez rablást.⁷²⁰

A *Robinson*-ügyben egyébként a magyar bíróság egyértelműen önbíráskodást állapított volna meg.

5. A rablás befejezettsége

Felmerül a kérdés, hogy mikor befejezett a rablás, illetve mikor lehet csupán a rablás kísérletét (*attempted robbery*) megállapítani. A kérdésben irányadó eset a következő volt. Két elkövető megpróbálta egy nőtől erőszakkal elvenni annak kezításkáját, amelyet megragadtak ugyan, de a sértett azt nem engedte el, tehát kizárólagos uralmat nem sikerült felette létesíteni. Mikor végre kicsavarták a sértett kezéből a táskát, azonnal le is ejtették a földre, majd elfutottak. A bíróság azt állapította meg, hogy az eltulajdonítás befejeződött abban a pillanatban, amikor a tettesek – bár csak egy pillanatra – megszerezték a táskát – tehát nem volt szükséges sem az, hogy el tudjanak menekülni az elkövetési tárggyal, sem pedig az, hogy kizárólagos uralmat gyakoroljanak felette –, így nem rablás kísérletéért voltak felelősek, hanem befejezett rablásért, függetlenül attól, hogy nem sikerült a táskával elmenekülniük. Ennek megfelelően tehát befejezett rablást kell megállapítani, ha az eltulajdonítás befejezett.⁷²¹

Az irodalom szerint a dolog eltulajdonítása megvalósulhat akkor is, ha az elkövető technikai értelemben nem kerül birtokba, hanem csupán bármennyire rövid, pillanatnyi kontrollt szerez a tárgy felett. Ennek fényében az előbbi esetben már a táskák megragadásával megvalósulhat az eltulajdonítás, mivel magatartásával az elkövető tulajdonosi mivoltot igyekszik magára öltetni, mivel egy tulajdonosi jogosultságot gyakorolt.⁷²²

tartozhatnának, azonban az angol irodalom a tárgyi oldal elemzésekor foglalkozik ezekkel, így én is ezt az utat követem.

⁷²⁰ Elliott & Quinn 237.

⁷²¹ *Corcoran v Anderton* (1980) 71 Cr App R 104

⁷²² CARD & MOLLOY i. m. 386.

Tapasztalatok

1. A problémafelvetés értékelése

Az értekezés bevezetőjében feltett első kérdés lényegében az volt, hogy azonos magatartások értékelhetők-e eltérően. Ha ugyanaz valósul meg a külvilágban – térben jól elkülönülten, két különböző országban –, lehet-e lényegileg különböző a jogi értékelés? A kutatómunka eredményeként az volt megállapítható, hogy a nem jogi nyelven megfogalmazott kérdésre igen nagy valószínűséggel a 'nem' a helyes válasz. A kérdés feltevése azonban bizonyos szempontból nem tekinthető pontosnak, pont a jogi nyelv mellőzése miatt. A köznapi nyelv szerinti rablás, azaz az erőszakkal történő dologelvétel tekintetében jelentős különbség nincs a magyar és az angol rendszer szabályozásában. A valódi különbség a jogi fogalmak tisztázása, illetve a rendszerszintű vizsgálat eredményeként bontakozik ki. Köznyelvi szempontból ugyanis tényleg ugyanúgy rabolnak itt, mint ott, az értékelés pedig nagyban-egészben hasonló lesz. Ez azonban a felszín, amely alatt alapvető különbségek húzódnak, már a jogi alapfogalmak szintjén is. Mindez alapvetően a *common law* és a kontinentális jogrendszer különbözőségeire vezethető vissza leginkább, azonban ez köztudott, és a vizsgálat nem is elsősorban a különbözőségek okának feltárására irányult, hanem az egyenként való elemzésre, majd az összehasonlításra. Ennek megfelelően kijelenthető, hogy az értekezés elején található problémafelvetés alapján lehetséges volt a részletes vizsgálat, és a kérdés megválaszolható. Az, hogy a probléma sokkal komplexebbnek bizonyult, mint arra a kezdetekkor számítani lehetett, nem teszi hibássá a kérdésfeltevést, és kimondható, hogy az értekezés elején feltett kérdésre a vizsgálat alapján adekvát válasz adható. A vizsgálat eredményei az alábbiakban foglalhatók össze.

2. Általános különbségek

A Bevezetőben és a Második Részben is esett már szó az elemzés technikájáról. A magyar szabályozást a Magyarországon szokásos módon vizsgáltam, az angol szabályokat pedig az angol rendszer által megkövetelt módszerrel, hiszen egyik rendszer metódusát a másik rendszerre ráerőltetni nem lett volna szerencsés. Ez

természeteszerű különbözőségekhöz vezetett az anyag két részének tekintetében – főleg rendszerszinten –, azonban ez az összehasonlíthatóságot nem akadályozza, sőt, inkább segít a megértésben. Az első összehasonlítási pont tehát az elemzés mikéntje. Ez nem rablás-specifikus kérdés, hanem bármely törvényi tényállásra kivetíthető. A módszer mindkét esetben a büntetőjog-dogmatika volt, bár a fogalmak és a vizsgálati pontok a két esetben olykor jelentős eltéréseket mutattak. Az angolszász dogmatika különbözőségei láttán még olyan gondolat is adódhat, hogy a *common law* elemzési elvei nem is alkotnak dogmatikus rendszert. Ez a gondolat ugyan megfogalmazódott a kutatómunka során, azonban a már végig vitt vizsgálat fényében bizonyossággal kimondható, hogy az angolszász rendszerben is a büntetőjog-dogmatika módszerével történik az elemzés, noha a fogalmak terén jelentős eltérések tapasztalhatók.

A magyar rendszer szerinti elemzés alapja természetesen a Btk. törvényi tényállásának szövege, amely a mindenkori Btk. kommentár(ok) szerinti elemzési pontokon keresztül kerül részletes vizsgálat alá a büntetőjog-dogmatika módszerével. Az elemzésben segítséget nyújtanak egyéb jogszabályok, a jogszabályok keletkezésének folyamatában született különböző – főleg törvényhozói – dokumentumok – mint például egy törvényjavaslat indokolása –, a különböző bírósági határozatok, a legfőbb bírói fórum jogegységesítő tevékenységének termékei, valamint a jogtudomány képviselőinek megnyilvánulásai. Ez utóbbiakhoz sorolhatók a Btk. kommentárjai is, bár ezek egyértelműen kiemelkednek a szekunder irodalom sorából. Az angol rendszerben is dominál a törvénytöveg, mivel nem a *common law* szabályozza immár a rablás bűncselekményét, hanem a Parlament által hozott törvény, ugyanakkor nincs általánosan elfogadott kommentár, amelynek elemzésére támaszkodni lehetne. Ehelyett vannak alapvető jogtudományi megnyilatkozások – híres szerzők sok-sok kiadást megélt, bíróságok által is rendszeresen idézett, elismert, általában tankönyv jellegű, összefoglaló művei –, amelyek az alapvető jogi fogalmakat tartalmazzák, így az elemzés alapjául szolgálhatnak. Ki kell emelni, hogy Magyarországon sincs 'egy, hivatalos kommentár', hanem van egy törvényjavaslati indokolás, illetve a hatálybalépést követően születnek kommentárok. Ilyenből sem egyféle létezik, hanem több könyvkiadó gondozásában is jelenik meg ilyen kézikönyv. Ebben a kérdésben a vizsgált két rendszer hasonlít. A jogtudomány szerepe azonban az angol jogban is másodlagos, hiszen a rendszer a bíróságok ítéleteinek láncolatain,

a felsőbb bírói fórum által hozott, kötelezően alkalmazandó ítéleteken alapuló precedens-rendszerben működik, tehát a törvényszöveg értelmezését elsősorban a bírói ítéletekből lehet megismerni. Ezek az ítéletek a híres tankönyvekkel azonos fogalmakat használnak, sőt, igen gyakran látható ilyen tankönyvekre vagy jogtudósok véleményeire való hivatkozás az ítélkezési gyakorlatban; pontosan úgy, ahogy a Kúria hivatkozik például Angyal Pálra.⁷²³ Az ítéleteket olvasva talán az angol rendszerben gyakrabban jelenik meg a jogtudományi hivatkozás, azonban kétségtelen a hasonlóság, tehát az angol és a magyar bíró is előszeretettel hívja segítségül a megkérdőjelezhetetlen tekintélyű jogtudósokat.

Az angol rendszerben a legfőbb bírói fórum a jogegységesítési tevékenységet ítéletek hozatalával végzi, így külön jogegységesítést szolgáló dokumentumok – mint Magyarországon a jogegységi határozat vagy ma már a jogegységi panasz határozat – nincsenek. A legnagyobb súllyal természetesen a Legfelsőbb Bíróság (*Supreme Court*), illetve jogelődje, a Lordok Háza (*House of Lords*) döntései esnek latba, de az Államtanács Jogi Bizottsága (*Judicial Committee of the Privy Council*) is végső fellebbezési fórumként áll rendelkezésre bizonyos esetekben. A lopás és a rablás tekintetében az államtanácsi bíróság Angliában és Walesben nem rendelkezik illetékességgel, azonban az angol bíróságok némely esetben idéznek az Államtanács joggyakorlatából, hiszen ez a fórum is elől jár a fontos jogelvek kimondásában. Legtöbbször azonban a Felsőbíróság (*High Court*), valamint a Fellebbviteli Bíróság (*Court of Appeal*) ítéleteivel lehet találkozni. Említésre érdemes az is, hogy az angol bíróságok nem restek külföldi esetekre hivatkozni, azonban még az államtanácsi ítéleteknél is távolabbról, például az Amerikai Egyesült Államokból. Ezt természetesen csak akkor teszik, amikor ennek hasznát látják az érvelés kimunkálása, alátámasztása során. Ezeknek az ítéleteknek tehát nincs kötelező erejük; azt lehet mondani, hogy a jogtudományi megnyilatkozásokhoz hasonlóan épülnek be a joggyakorlatba. Egy magyar büntetőbíróság a legritkább esetben fog az ítélet indokolásában idegen jogra, illetve más állam bíróságának döntésére hivatkozni. Érdekes különbség – bár a precedens-rendszer sajátosságaival teljes mértékben megmagyarázható –, hogy a magyar rendszerben a bíróságok leginkább a kúriai döntések hivatkozását részesítik előnyben, az angol rendszerben viszont a legfőbb bírói fórum ritkábban hallatja

⁷²³ Ld. EBH2013.B.19

hangját, és a hivatkozások nagyobb része is alsóbb fokú bíróságok sarkponti ítéleteire történik.

Az angol ítéletek szerkesztése is eltér a magyar bíróság határozataitól. Az angol ítéletek leginkább a magyar alkotmánybírósági határozatokra emlékeztetnek. Az előadó bíró leírja okfejtését, amelyhez a vele egyetértő kollégák csatlakoznak, esetlegesen kihangsúlyozva bizonyos saját gondolatokat, majd ezt követően a többségi ítélettel egyet nem értő bírák ellenvéleménye következik. A magyar büntetőbíróság ítélete egységes szövegezésű, a tanács tagjainak okfejtése, illetve véleménye nincs külön kifejtve.

Lényeges különbség mutatkozik az ítéletek nyelvezetében is. A magyar ítéletben a bírói okfejtés és az ítélet egész szövegének megfogalmazása személytelenségre törekszik, erősen technikai jellegű, míg egy angol ítélet stílusát leginkább egy tudományos íráséhoz lehet hasonlítani, ahol a bíró szövegszerűen egy véleményt fogalmaz meg – amely kötelező érvényű. A magyar bíróság mindig ítéletekre hivatkozik, míg az angol bíró érvelésének alátámasztására különböző ítéletekben fellelhető egyes bírói véleményekre is hivatkozik.

A fenti fórumokon kívül különböző, tanácsadó jellegű testületek is léteznek – mint például a Jogi Bizottság (*Law Commission*) –, amelyek véleményezés szintjén vannak jelen a joggyakorlat alakításában. Tekintettel arra, hogy tagjai általában elismert jogászok, és mindig kurrens problémákkal foglalkoznak, ezért véleményük igen értékes, azonban nem kötelező erejű.

3. Sarkponti különbségek a dogmatikában

A különbségek egy részét a Második Részben az annak megfelelő helyen már tárgyaltam, főképp a nyelvi nehézségek és a fogalommagyarázatok bemutatásánál. Ezek megismétlését mellőzve ehelyütt a legfontosabb fogalmi különbségek lényegének leírására szorítkozom.

Alapvető különbség, hogy a magyar jogban a rablás egyértelműen elkülönült, önálló bűncselekmény, amely nem a lopás minősített esete. A magyar dogmatikában a rablás törvényi egységbe foglalja a lopás és a kényszerítés törvényi tényállását, mégpedig mindkét, akár összetett, akár összefoglalt megjelenési

formájában. Angyal Pál kifejezetten hangsúlyozza, hogy a rablás teljesen önálló bűncselekmény, nem pedig valamilyen más bűncselekmény minősített esete.⁷²⁴

Az angol rendszerben a rablás teljes különállása a források alapján nem egyértelmű, hiszen e rendszer nem ismeri sem a törvényi egység fogalmát, sem az összetett, illetve összefoglalt bűncselekményt, és az irodalomban az a nézet honosodott meg, hogy a rablás tulajdonképpen a lopás súlyos formája, mintegy minősített esete.⁷²⁵ Ehhez hozzáadódik az, hogy a lopás elleni törvényben szerepel a tényállás, viszont külön nevesítve kerül meghatározásra, nem pedig lopásként.

A jogi tárgy mint kategória az angolszász dogmatikában nem jelenik meg, nem fordítanak kifejezett figyelmet a jog által védett érdek vizsgálatára.

Az elkövetési tárgy tekintetében először azt kell leszögezni, hogy mind a magyar, mind az angol rendszerben megegyezik a lopás és a rablás elkövetési tárgya, a *dolog-property* fogalmi kettősség azonban meghatározza az összehasonlítást. Az angol jog felfogása szerint a *property* nem magát a dolgot jelöli, hanem a dologhoz fűződő jogot, illetve kötelezettséget jelent. Mindkét jogrendszerben egyértelmű, hogy a fizikai dolgok elkövetési tárgyakká válhatnak, azonban az angol jogban az ingatlan (földterület) elkövetési tárggyá válása kivételesen lehetséges, ugyanakkor ez a magyar jogban nincs így. Érdekes a vadállatok kérdése, amelyek az angol jogban nem lehetnek lopás, illetve rablás elkövetési tárgyai, hanem az orvvadászat (*poaching*) bűncselekménye követhető el rájuk nézve, ugyanakkor a magyar rendszerben megállapítható a lopás és az orvvadászat valódi halmazata.⁷²⁶

Az emberi test (és részei) elkövetési tárggyá válásának kérdésében a két rendszer jobbára hasonló gondolatmenet alapján jár el, tehát csak nagyon szűk körben lehetséges az elkövetési tárggyá válás,⁷²⁷ a főszabály mindenütt az, hogy ezeket nem lehet elrabolni, illetve ellopni.

A kereseti dolgok tekintetében azt kell kihangsúlyozni, hogy ezek valójában követelések, így Magyarországon nem lehetnek elkövetési tárgyak. Az egyéb testetlen dolgok tekintetében az elektromos áramot kell kiemelni, amely a magyar jogban lopás tárgya lehet – és álláspontom szerint rablás elkövetési tárgya is –,

⁷²⁴ ANGYAL i. m. 18-19.

⁷²⁵ Smith & Hogan 896.; Smith's 237.

⁷²⁶ SINKU Pál: A környezet és a természet elleni bűncselekmények. – Btk. XXIII. Fejezet. In: *Büntetőjog II. Különös Rész.* (szerk.: BELOVICS Ervin) HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018. 372.

⁷²⁷ Ld. a korábbiakban: *Kelly and Lindsay* [1998] EWCA Crim 1578.

azonban az angol jogalkotó külön tényállásban rendeli büntetni az áram eltulajdonítását. Az angol irodalomban az információ elkövetési tárggyá válása is felmerült egyes szerzőknél.⁷²⁸

A két jogrendszer a passzív alanyok szabályozása tekintetében hasonló sémát követ. A magyar szabályozásban a vagyoni és személyiségi jogaiban sértett személy gyakran azonos, de az estek egy részében elválhat egymástól,⁷²⁹ és ez tulajdonképpen az angol szabályozásban sincs másképp.⁷³⁰

Mind a lopás, mind pedig a rablás tekintetében alapvető különbség, hogy – a magyar szabályozásban a központi cselekvőség az elvétel, míg az angol rendszerben az eltulajdonítás. Az elvétel mint magatartás egyértelműen dologközpontú, tehát a központi mozzanat a dologgal való interakció, míg az angol rendszer eltulajdonítás-fogalma – amely tulajdonosi részjogosítvány gyakorlása – jogközpontú, ahol a lényeg nem a dolgon van, hanem a dologhoz való jogosultság gyakorlásán. Belegondolva a *property* szó fentebb már elemzett jelentésébe, ez a hozzáállás teljességgel érthető, hiszen a *property* igazából nem a dolog maga, hanem az ahhoz való jogok összessége. A magyar rendszerben is megvan ugyanakkor az eltulajdonítás, azonban az a lopás, illetve a rablás esetében mindig az elvételt mint alapmozzanatot követi, arra a célzat irányul mint a magatartás szándékolt eredményére. Véleményem szerint azonban az eltulajdonítás mint magyar *terminus technicus* szerencsétlen szóválasztás, hiszen a tulajdonszerzés, illetve a tulajdonossá válás érthető alatta, azonban lopás, illetve rablás útján a tulajdonszerzés lehetetlen. Az *appropriation* mint elkövetési magatartás elemzésekor láthatóvá vált a fogalom igen tág értelmezési tartománya. Az irodalomban és a jogalkalmazásban is tudatosodott ez a megoldásra váró probléma, és láthatóan igény mutatkozhat egy pontosabb definícióra, olyannyira, hogy van olyan szerző, akiben a jobb megoldás reményében már felmerült a kontinentális joggal való összehasonlítás igénye is.⁷³¹

A két rendszer közötti további fontos különbség a rablási erőszak eltérő foka. A magyar jog megkívánja a *vis absolutát*, míg az angol szabályok szerint

⁷²⁸ CHRISTIE: i. m.

⁷²⁹ BH1999.148

⁷³⁰ WILSON i. m. 476.

⁷³¹ Ld. bővebben: WEINRICH, Nils: German cures for English ailments? Appropriation versus taking away: significance and consequences of conceptual differences between the English and the German law of theft. *Journal of Criminal Law*, 69. évfolyam, 5. szám, 2005. 427-441.

meglehetősen kismértékű fizikai behatás is rablási erőszakként értelmezhető.⁷³² Hasonlóság ugyanakkor, hogy egyik jog szerint sem valósul meg rablás kizárólag dolog elleni erőszak esetében; személy elleni, vagy olyan dolog elleni erőszakra van szükség, amely a személyre áttevődik. Mindkét jogrendszerben megjelennek a táska-, illetve bevásárlószatyor kézből való kitépését szankcionáló elítélések; ilyenkor az angol és a magyar bíróság is általában rablást állapít meg. Egyébiránt az angol jog erőszak-fogalma sokkal szigorúbb, tehát már sokkal enyhébb magatartás esetén is megállapítható a bűncselekmény. A fenyegetés kapcsán megjegyzésre érdemes, hogy a két szabályozás hasonlít egymásra, bár a megfogalmazás igen eltérő. A fenyegetés az angol rendszerben térben és időben is azonnali (*then and there*), és erőszak alkalmazásának kilátásba helyezését jelenti, tehát az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetésnek tulajdonképpen megfeleltethető. A magyar szabályozás azonban a megfélemlíteni törekvést szövegszerűen nem hozza, de erre nincs is különösebb szükség, hiszen a fenyegetés alkalmazásában benne foglaltatik az esetlegesen sikertelen fenyegetés.

Az angol szabályozás tisztességtelenség-fogalma a magyar jogban nem jelenik meg, mivel az elkövetői tudattartalom általános részi dogmatikája alkalmazandó a rablásra mint szándékos, célzatos bűncselekményre.

A végleges megfosztási szándéknak magyar megfelelőt keresve pedig leginkább az eltulajdonítási célzatot tudom elképzelni.

4. Válasz „a Kérdésre”

’Ha ugyanaz valósul meg a külvilágban, lehet-e lényegileg különböző a jogi értékelés?’

A vizsgálat végeztével megállapítható, hogy amit a magyar jog rablásként definiál, azt az angol jog is ekként fogja értékelni.⁷³³ Fordítva azonban már nem ilyen egyszerű a helyzet. A rablásban benne értendő a lopás is, amelynek meg kell valósulnia ahhoz, hogy a rablás megállapítható lehessen. Az angol rendszerben a lopás tényállása jóval szélesebb a magyar rendszerben tapasztalhatóánál, így logikusnak tűnik, hogy a rablás is ugyanennyivel szélesebb tényállás. Kérdés

⁷³² *Dawson and James* (1978) 68 Cr App R 170

⁷³³ Kivéve az olyan tárgyakra való elkövetést, mint az állatok vagy az áram, mivel ezek esetében az angol jogban külön bűncselekményt hozott létre a jogalkotó.

azonban, hogy életszerű-e azt mondani, hogy bármilyen lopás tovább léphet rablássá, társulhat-e erőszak a lopás bármely formájához. Amennyiben igen, az angol rendszerben a bűncselekmény szélesebb körűnek mondható.

A másik tényező a lopás mellett az erőszak, illetve a fenyegetés kérdése. Egyértelmű, hogy a rablási erőszak fogalma az angol jogban jóval szélesebb körű, mint a magyar jogban: nem csupán *vis absoluta*, illetve az élet, testi épség elleni közvetlen fenyegetés kifejtése esetén állapítható meg rablás, hanem sokkal enyhébb feltételek mellett.

Úgy gondolom, hogy bármely lopási tényálláshoz társulhat erőszak vagy fenyegetés, tehát bármely lopás rablássá válhat. Az angol szabályozásban mind a lopás, mind az erőszak szélesebb körű, mint a magyar jogban. Ebből az következik, hogy a magyar jog rablás bűncselekménye az angol jogrendben is rablás lenne, azonban utóbbi tényállás sokkal szélesebb kört ölel fel.

Irodalomjegyzék

Jogsabályok

2012/C 326/01 az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata

1878. évi V. törvénycikk – a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (hatályon kívül helyezve)

1907. évi III. törvénycikk a hazai ipar fejlesztéséről (hatályon kívül helyezve)

1959. évi IV. törvény a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről (hatályon kívül helyezve)

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről (hatályon kívül helyezve)

1991. évi XXXIV. törvény a szerencsejáték szervezéséről

1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról

1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről

1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről

1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről

2001. évi CXX. törvény a tőkepiacról

2001. évi CXXI. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról

2004. évi XXIV. törvény a lőfegyverekről és lőszeréről

2009. évi LXXX. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról

2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról

2011. évi CXCVI. törvény a nemzeti vagyonról

2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2012. évi CLXXXV. törvény a hulladékról

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

176/2015. (VII. 7.) Korm. rendelet a személygépkocsival díj ellenében végzett közúti személyszállításról

121/2016. (VI. 7.) Korm. rendelet a polgári felhasználású robbanóanyagok forgalmazásáról és felügyeletéről

69/2016. (III. 31.) Korm. rendelet az állami hulladékgazdálkodási közfeladat ellátására létrehozott szervezet kijelöléséről, feladatköréről, az adatkezelés módjáról, valamint az adatszolgáltatási kötelezettségek részletes szabályairól

2/1965. (I. 24.) IM rendelet a csekkjogi szabályok szövegének közzétételéről

85/2015. (XII. 17.) FM rendelet a veszélyes állatfajokról és egyedeik tartásának szabályairól

Budapest Főváros Önkormányzata Közgyűlésének 31/2013. (IV. 18.) önkormányzati rendelete a személytaxival végzett személyszállítási szolgáltatás és a személytaxi-szolgáltatást közvetítő és szervező szolgálat működtetésének feltételeiről, a taxiállomások létesítésének és igénybevételének rendjéről és a személytaxi-szolgáltatás hatósági áráról

Night Poaching Act 1828

Game Act 1831

Poaching Prevention Act 1862

Supreme Court of Judicature Act 1873 (36 & 37 Vict c. 66)

Larceny Act 1916

Registered Designs Act 1949

Law Commissions Act 1965

Theft Act 1968

Criminal Law Act 1977

Patents Act 1977

Theft Act 1978

Copyright, Designs and Patents Act 1988

Deer Act 1991

Trade Marks Act 1994

Theft (Amendment) Act 1996

Fraud Act 2006

Egyéb jogalkotói/jogalkotást megelőző dokumentumok

1928. évi Magánjogi Törvényjavaslat

Magyarország kormányának T/5069. számú törvényjavaslata az államháztartásról.
Indokolás az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvényhez.

Magyarország kormányának T/6958. számú törvényjavaslata a Büntető
Törvénykönyvről. Indokolás a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C.
törvényhez.

Magyarország kormányának T/7971. számú törvényjavaslata a Polgári
Törvénykönyvről. Indokolás a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V.
törvényhez.

Criminal Law Revision Committee (Cmnd 2977, 1966), Eighth Report, Theft and
Related Offences.

Kúriai (legfelsőbb bírósági), illetve a legfőbb ügyészségi dokumentumok

43. BK vélemény

57. BK vélemény

4/1998. BJE határozat

5/1999 BJE határozat

2/2000. BJE határozat

2/2005. BJE határozat

6/2009. BJE határozat

3/2013. BJE határozat

A Legfelsőbb Bíróság 15. számú Irányelve az élet és a testi épség büntetőjogi védelméről

BF. 302/2002. *Összefoglaló Jelentés a rablás büntettének minősített esetei miatt indított ügyekben folytatott vádképviselési tevékenység vizsgálatáról.* (Készítette: DR. ETTIGNÉ DR. RUMPLER Gertrúd)

Bírói gyakorlat

EBD2017.B.24	BH1984.255	BH1993.659
EBH2000.290	BH1984.266	BH1994.65
EBH2003.925	BH1984. 305	BH1994.648
EBH2004.1110	BH1984.380	BH1995.84
EBH2004.1111	BH1984.391	BH1995.324
EBH2007.1591	BH1985.458	BH1995.328
EBH2012.B.32	BH1987.114	BH1995.383
EBH2013.B.19	BH1987.188	BH1995.557
EH2011.2295	BH1987.234	BH1996.74
EH2012.B6	BH1988.387	BH1996.244
EH2013.B13	BH1990.47	BH1996.245
BH+2000.5	BH1990.416	BH1996.291
BH+2006.59	BH1990.460	BH1996.295
BH+2006.532	BH1990.461	BH1996.352
BH+2007.60	BH1991.270	BH1997.87
BH+2007.98	BH1991.339	BH1997.320
BH+2008.389	BH1992.157	BH1998.207
BH+2008.531	BH1992.160	BH1998.312
BH+2010.288	BH1992.228	BH1999.96
BH+2015.412	BH1992.372	BH1999.148
BH1981.31	BH1992.563	BH1999.152
BH1981.316	BH1992.622	BH1999.240
BH1981.486	BH1993.284	BH2000.1
BH1983.227	BH1993.342	BH2000.381
BH1983.394	BH1993.482	BH2000.383

BH2001.160	BH2007.287	BH2016.6
BH2001.361	BH2009.199	BH2016.57
BH2001.458	BH2009.265	BH2016.134
BH2001.459	BH2010.2	BH2016.237
BH2002.123	BH2010.143	BH2016.265
BH2002.474	BH2010.292	BH2017.214
BH2003.139	BH2011.1	BH2017.253
BH2003.490	BH2011.127	BH2018.159
BH2003.492	BH2012.30	BH2018.160
BH2004.41	BH2013.237	BH2018.243
BH2004.97	BH2013.58	BH2018.267
BH2005.128	BH2014.70	BH2018.269
BH2005.167	BH2015.153	

Pesti Központi Kerületi Bíróság 3.B.V.26.932/2008/2.

Pest Megyei Bíróság 2.Fkf.697/2008/6.

Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 6.B.411/2010/11.

Szekszárdi Járásbíróság 9.B.445/2013/25.

Fővárosi Bíróság 7.B.626/2005/76.

Budapest Környéki Törvényszék 4.B.18/2013/54.

Szekszárdi Törvényszék 4.Bf.103/2014/6.

Fővárosi Ítéltábla 12.Bf.167/2014/9.

Hajdú-Bihar Megyei Bíróság Katonai Tanácsa KB.II.45/2010/2.

A Pécsi Ítéltábla, mint harmadfokú bíróság Bhar.II.5/2014/16.

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bf. I. 2166/2001/12.

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.II.978/2007/6.

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.III.114/2008/9.

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.III.1.054/2009/7.

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.II.192/2009/9.

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.III.800/2010/8.

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Bfv.II.813/2010/5.

Kúria Bfv.III.39/2013/11.

Kúria Bfv.III.228/2013/17.

Kúria Bfv.II.1818/2014/5.

Kúria Bfv.II.167/2015/8.

Kúria Bfv.III.644/2015/8.

Kúria Bfv.I.1761/2015/5.

Kúria Bfv.II.1190/2016/7.

Earl of Oxford's case (1615) 21 ER 485

Keppell v Bailey [1834] EWHC Ch J77

Beecham (1851) 5 Cox CC 181

Danger (1857) 7 Cox CC 303

Hill v Tupper [1863] EWHC Exch J26

Metropolitan Bank v Heiron (1880) 5 Ex D 319

Lister & Co. v Stubbs (1890) 45 Ch D 1

King v David Allen & Sons Billposting Ltd [1916] UKHL 1.

International News Service v Associated Press [1918] USSC 191; (1918) 248 U.S. 215.

Victoria Park Racing & Recreation Grounds Co Ltd v Taylor [1937] HCA 45; (1937) 58 CLR 479

Hibbert v McKiernan [1948] 2 KB 142

Smith v Desmond [1965] AC 960

Warner (1970) 55 Cr App R 93

Easom [1971] 2 QB 315

Lawrence v Commissioner of Police of the Metropolis [1971] UKHL 2

Turner (No 2) [1971] 1 WLR 901

Hall [1973] 1 QB 496

Duru [1974] 1 W.L.R. 2

Corcoran v Whent [1977] Crim LR 52

Robinson [1977] Crim LR 173

Dawson and James (1978) 68 Cr App R 170

Hale (1978) 68 Cr App R 415

Oxford v Moss [1978] 68 Cr App Rep 183

Kohn (1979) 69 Cr App Rep 395

Palila v Hawaii Dept. of Land & Natural Resources 471 F. Supp. 985 (D. Haw. 1979)

Corcoran v Anderton (1980) 71 Cr App R 104

Dip Kaur v Chief Constable Of Hampshire [1981] 1 WLR 578
Ghosh [1982] EWCA Crim 2
Downes (1983) 77 Cr App R 260
Davidge v Bunnnett [1984] Crim LR 297
Morris; Anderton v Burnside [1984] UKHL 1
Attorney General's Reference (No. 1 of 1983) [1985] QB 182
Lloyd [1985] 1 QB 829
Clouden (1987) Crim LR 56
Bagshaw [1988] Crim LR 321
Chan Man-sin [1988] 1 All ER 1
Re Osman [1988] Crim LR 611
Velumyl [1989] Crim LR 299
DPP v Gomez [1992] UKHL 4
Forrester [1992] Crim LR 792
AG for Hong Kong v Reid [1993] UKPC 2
Mitchell [1993] Crim LR 788
Lockley [1995] Crim LR 656
Wain [1995] 2 Cr App Rep 660
Fernandes [1996] 1 Cr App R 175
Preddy [1996] UKHL 13
Arnold [1997] 4 All ER 1
Graham [1997] 1 Cr App R. 302
Mazo [1997] 2 Cr.App.R. 518
Naviede [1997] EWCA Crim 784
Breaks and Huggan [1998] Crim LR 349
Kelly and Lindsay [1998] EWCA Crim 1578
Marshall, Coombes & Eren [1998] 2 Cr App R 282
Parsons [1998] 2 VR 478
Klineberg and Marsden [1999] 1 Cr App R 427 (CA)
Hinks [2000] UKHL 53
Clark [2001] EWCA Crim 884
Dyke and Munro [2001] EWCA Crim 2184
Williams (Roy) [2001] 1 Cr App Rep 23
Briggs [2003] EWCA Crim 3662

Rostron & Collinson [2003] EWCA Crim 2206
Re Holmes [2004] EWHC 202 (Admin)
Barlow Clowes International Ltd & Anor v Eurotrust International Ltd & Ors (Isle of Man) [2005] UKPC 37
B and R v DPP [2007] EWHC 739 (Admin)
Mitchell [2008] EWCA Crim 850
Raphael & Johnson [2008] EWCA Crim 1014
Ricketts v Basildon Magistrates' Court [2010] EWHC 2358 (Admin)
Sinclair Investments (UK) Ltd v Versailles Trade Finance Ltd [2011] EWCA Civ 347
Smith [2011] 1 Cr App R 30
Vinall [2011] EWCA Crim 6252
P v DPP [2012] EWHC 1657 (Admin)
FHR European Ventures LLP & others v Cedar Capital Partners LLC [2014] UKSC 45
JSC BTA Bank v Ablyazov [2015] UKSC 64
Ivey v Genting Casinos (UK) Ltd (t/a Crockfords) [2017] UKSC 67

Szekunder irodalom

ALLEN, Michael J.: *Textbook on Criminal Law*. Oxford University Press, Oxford, 2015.

AMBRUS István–DEÁK Zoltán: A Kecskeméti Városi Bíróság ítélete a dolog megtartásával elkövetett rablásról. A tetten ért tolvaj által alkalmazott kompulzív erőszak (vagy nem minősített fenyegetés) esetén zsarolás és lopás valóságos halmazata. *Jogesetek Magyarázata*. 2013/1. Szám, 2013. 33–42.

ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve. 11. A rablás és a zsarolás*. Athenaeum, Budapest, 1934.

BALOGH Ágnes–TÓTH Mihály: *Magyar büntetőjog. Általános rész*. Osiris Kiadó, Budapest, 2010.

BELOVICS Ervin: *Büntetőjog I. Általános Rész.* HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2018.

BELOVICS Ervin: Az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények – Btk. XV. Fejezet. In: *Büntetőjog II. Különös Rész.* (szerk.: BELOVICS Ervin) HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018.

BELOVICS Ervin: A közbiztonság elleni bűncselekmények – Btk. XXX. Fejezet. In: *Büntetőjog II. Különös Rész.* (szerk.: BELOVICS Ervin) HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018.

BERGER, Adolf: *Encyclopedic Dictionary of Roman Law.* The American Philosophical Society, Philadelphia, 1953.

BEVAN, Chris: *Land Law.* Oxford University Press, Oxford, 2018.

BÉKÉS Imre: A büntetőjog és a büntetőjog tudománya. In: *Büntetőjog. Általános Rész.* (szerk.: BUSCH Béla) HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006.

BISPHAM, George T.: *The Principles of Equity: A Treatise on the System of Justice Administered in Courts of Chancery.* Kay & Brother, Philadelphia, 1878.

CARD, Richard & MOLLOY, Jill: *Card, Cross & Jones Criminal Law.* Oxford University Press, Oxford, 2016.

CHILD, John–ORMEROD, David: *Smith, Hogan and Ormerod's Essentials of Criminal Law.* Oxford University Press, Oxford, 2019.

CHRISTIE, Anna Louise: Should the law of theft extend to information? *Journal of Criminal Law*, 69. évfolyam, 4. szám, 2005. 349–360.

COWAN, Veronica: Dishonesty – robbery – tenant using self-help measures to recover deposit retained by landlord. [1992] *Crim LR* 793–795.

CSÁK Zsolt: A vagyon elleni bűncselekmények (XXXVI. Fejezet). In: *Új Btk. kommentár. 7. kötet, Különös Rész.* (főszerk.: POLT Péter) Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt., Budapest, 2014.

DAVID, René: *A jelenkor nagy jogrendszerei.* (ford.: NAGY LAJOSNÉ DUSA Margit), Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1977.

DEÁK Zoltán: A rablás rendbelisége a bírói gyakorlat (görbe) tükrében. *Magyar Jog.* 52. évfolyam, 10. szám, 2010. 618–622.

DEÁK Zoltán–FARAGÓ Éva: Egy szelet a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények problematikájából. *Ügyészek lapja.* 16. évfolyam, 1. szám, 2009., 37–42.

EMBLEY, Judith–GOODCHILD, Peter–SHEPHARD, Catherine: *Legal Systems & Skills.* Oxford University Press, Oxford, 2017.

FINCH, Emily: Robbery: threat of force. *Journal of Criminal Law.* 72. évfolyam, 3. szám, 2008. 187–188.

FRANK Ignác: *A közigazság törvénye Magyarhonban I. rész.*, Buda, 1845.

FÜLÖP Valter: Néhány gondolat a rablás bűncselekményéről. *Belügyi Szemle,* 52. évfolyam, 9. szám. 2004. 214–216.

GÁRDOS István: *Kié a pénzem? A pénz dologi jogi vizsgálata.* Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2016.

GARNER, Bryan A. (Editor in Chief): *Black's Law Dictionary.* (8th ed.) 2004.

GARTON, Jonathan–MOFFAT, Graham: *Moffat's Trusts Law.* Cambridge University Press, Cambridge, 2015.

GELLÉR Balázs József: *A magyar büntetőjog tankönyve. Általános Tanok.* Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008.

GRÉTSY László–KEMÉNY Gábor (szerk.): *Nyelvművelő kézisztár*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2005.

GRÓSZ Anita: A rablás rendbeliségének megítélése a bírósági gyakorlatra is tekintettel. *Ügyészek lapja*. 18. évfolyam, 5. szám, 2011. 17–23.

HALPIN, Andrew: *Definition in the Criminal Law*. Hart Publishing, Oxford, 2004. 151.

HERRING, Jonathan: *Criminal Law: Text, Cases, and Materials*. Oxford University Press, Oxford, 2014.

HUXLEY–BINNS, Rebecca–MARTIN, Jacqueline: *Unlocking the English Legal System*. Routledge, New York, 2014.

KOLOSVÁRY Bálint: A dologi jog általános tanai. In: *Magyar Magánjog*. (szerk.: SZLADITS Károly) Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1942.

LASSÓ Gábor: A vagyon elleni bűncselekmények. In: *A Büntető Törvénykönyv magyarázata*. (szerk.: VARGA Zoltán) CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2009.

LASSÓ Gábor: Értelmező rendelkezések. In: *A Büntető Törvénykönyv magyarázata*. (szerk.: VARGA Zoltán) CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2009.

LÁBADY Tamás: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2012.

LÁBADY Tamás: *A magánjog általános tana*. Szent István Társulat, Budapest, 2013.

LENKOVICS Barnabás: *Dologi jog*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2008.

LONTAI Endre: *Szellemi alkotások joga*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2001.

LOVELESS, Janet–ALLEN, Mischa–DERRY, Caroline: *Complete Criminal Law: Text, Cases, and Materials*. Oxford University Press, Oxford, 2018.

MELISSARIS, Emmanuel: The Concept of Appropriation and The Offence of Theft. *The Modern Law Review*. 70. évfolyam, 4. szám, 2007. 581–597.

MENYHÁRD Attila: A dologi jog szabályozásának sarokpontjai a Polgári Törvénykönyvben. *Jogtudományi Közlöny*. LXVIII. évfolyam 11. szám. 2013.

MENYHÁRD Attila: *Dologi jog*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014.

MENYHÁRD Attila: A tulajdonjog tárgyai. In: *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. (szerk.: VÉKÁS Lajos) CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2013.

MENYHÁRD Attila: A birtok. A birtok megszerzése és elvesztése. In: *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. (szerk.: VÉKÁS Lajos) Budapest, CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2013.

MÉSZÁROS Ádám: *A bűncselekmény elkövetői – Elméleti és gyakorlati alapkérdések*. Ad Librum Kiadó, Budapest, 2008.

NÉMETHY Andrea: Az önbíráskodás, a zsarolás és a rablás elhatárolási szempontjai. *Ügyészek Lapja*. 9. évfolyam, 3. szám, 2002. 47–74.

ORMEROD, David–WILLIAMS, David Huw: *Smith's law of theft*. Oxford University Press, Oxford, 2007.

ORMEROD, David C.–LAIRD, Karl: *Smith, Hogan and Ormerod's Criminal Law*. Oxford University Press, Oxford, 2018.

ORMEROD, David C: Director of Public Prosecutions v RP: ingredients of robbery – whether snatching cigarette from victim’s fingers without any direct contact with the victim's hand constituted use of “force.” [2013] *Crim LR* 151–152.

OSZTOVITS András: Törvénymódosítás a bírósági joggyakorlat egységesítése érdekében – jó irányba tett rossz lépés? *Magyar Jog*, 67. évfolyam, 2. szám. 2020. 72-80.

PETRIK Ferenc: A tulajdonjog. In: *A Polgári Törvénykönyv magyarázata*. (szerk.: GELLÉRT György) CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2007.

PETRIK Ferenc: Dologi jog. In: *Polgári jog. Az új Ptk. magyarázata IV/VI*. (szerk.: PETRIK Ferenc–POMEISL András) HVG Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013.

PRESTON, Thomas: *The Supreme Court of Judicature Act, 1873: With Rules of Procedure Arranged for Notes and Ready Reference, Introductory Epitome, and Complete Index*. William Amer, London, 1873.

REED, Alan: Robbery: the use of force and s.8 of the Theft Act 1968. *Journal of Criminal Law*. 76. évfolyam, 4. szám, 2012. 282–286.

SINKU Pál: A környezet és a természet elleni bűncselekmények. – Btk. XXIII. Fejezet. In: *Büntetőjog II. Különös Rész*. (szerk.: BELOVICS Ervin) HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018.

SINKU Pál: A vagyon elleni erőszakos bűncselekmények. – Btk. XXXV. Fejezet. In: *Büntetőjog II. Különös Rész*. (szerk.: BELOVICS Ervin) Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2018. 654–672.

SINKU Pál: A vagyon elleni bűncselekmények. – Btk. XXXVI. Fejezet. In: *Büntetőjog II. Különös Rész*. (szerk.: BELOVICS Ervin) Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2018. 673–730.

SMITH, A.T.H.: *Property Offences: The Protection of Property Through the Criminal Law*. Sweet & Maxwell, London, 1994.

SMITH, John Cyril: Obtaining Cheques by Deception or Theft. [1997] *Crim LR* 396–405.

SMITH, Roger J.: *Property Law*. Pearson Education Limited, Harlow, 2009.

SPENCER, John R: The Metamorphosis of Section 6 of the Theft Act. [1977] *Crim LR* 653–660.

STEEL, Alex: Permanent Borrowing and Lending: A New View of Section 6 Theft Act 1968. *Nottingham Law Journal*, 17. évfolyam, 2008, 3–24.

SZOMORA Zsolt: Értelmező rendelkezések. In: *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. (szerk.: KARSAI Krisztina) CompLex Kiadó, Budapest, 2013.

TAYLOR, Louise: *Elliott & Quinn's Criminal Law*. Pearson Education Limited, Harlow, 2018.

TUCKER, Lynton–LEWIN, Thomas–LE POIDEVIN, Nicholas (Q.C.)–BRIGHTWELL, James: *Lewin on Trusts*. Sweet & Maxwell, London, 2016.

VÁRADI Erika: A vagyon elleni erőszakos bűncselekmények. In: *Magyar Büntetőjog Különös Rész* (szerk.: HORVÁTH Tibor, LÉVAY Miklós) Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2013.

VARUHAS, Jason N. E.–MOREHAM, N. A.(szerk.): *Remedies for Breach of Privacy*. Hart Publishing, Oxford, 2018.

VASKUTI András: A vagyon elleni erőszakos bűncselekmények. In: *Új Btk. kommentár. 7. kötet, Különös Rész*. (főszerk.: POLT Péter) Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó Zrt., Budapest, 2013.

WEIGEND, Thomas: The Subjective Elements of Criminal Liability. In: *The Oxford Handbook of Criminal Law*. (szerk.: DUBBER, Markus D.–HÖRNLE, Tatjana) Oxford University Press, Oxford, 2014.

WEINRICH, Nils: German cures for English ailments? Appropriation versus taking away: significance and consequences of conceptual differences between the English and the German law of theft. *Journal of Criminal Law*, 69. évfolyam, 5. szám, 2005. 427–441.

WIENER A. Imre: Dogmatika – Filozófia. In: *Büntetendőség, büntethetőség*. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2000.

WILLIAMS, Glanville Llewelyn–SMITH, A. T. H.: *Learning the Law*. Sweet & Maxwell, London, 2006.

WILSON, William: *Criminal Law*. Pearson Education Limited, Harlow, 2017.

Internetes források

Legislating the Criminal Code: Misuse of Trade Secrets. 1997.
(<https://www.lawcom.gov.uk/project/misuse-of-trade-secrets>)

Fraud: Report on a reference under section 3(1)(e) of the Law Commissions Act 1965. 2002. 49.
(http://www.lawcom.gov.uk/app/uploads/2015/03/lc276_Fraud.pdf)